

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI

**KAYSERİ'YE YERLEŞEN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ
SURIYELİLERİN ESKİŞEHİR BAĞLARI SEMTİNİN
GETTOLAŞMA SÜRECİNİN BAŞLAMASI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Kutluay Yağmur KURU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

Nevşehir

Şubat-2021

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI

**KAYSERİ'YE YERLEŞEN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ
SURİYELİLERİN ESKİŞEHİR BAĞLARI SEMTİNİN
GETTOLAŞMA SÜRECİNİN BAŞLAMASI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Kutluay Yağmur KURU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

Nevşehir

Şubat-2021

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın her aşamasında büyük bir sabır ve özveriyle değerli katkılarını ve eleőtirilerini sunan, emeğini hiçbir zaman esirgemeyen, her görüőmede bana istediğim her Şeyi baőarabileceęimin duygusunu yaőatan ve ileride nasıl bir akademisyen olmam gerektiğini bana en güzel Şekilde gösteren danıőmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL'e, değerli yorum ve değerlendirmeleri ile çalıőmama katkıda bulunan jüri yelerim Sayın Doç. Dr. Hasan YAVUZER'e ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hasan GÜLER'e, maddi manevi her zaman yanımda olan babam Mstecep SARIÇİÇEK'e, desteğini hiç esirgemeyen başarılı olacağıma her zaman inanan ve bu yoldaki en büyük destekçim olan annem Ayőegül SARIÇİÇEK'e, tez çalıőmamı bitirebilmem için her konuda özverili davranan, büyük bir sabırla her ihtiyacımda yanımda olan, eleőtirileri ve yorumları ile katkıda bulunan sevgili eşim Hasan Onur KURU'ya iten teşekkür ederim.

**Kayseri'ye Yerleşen Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Eskişehir Bağları
Semtinin Gettolaşma Sürecinin Başlaması Üzerindeki Etkisi**

Kutluay Yağmur KURU

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

ÖZET

Kayseri ilinin Melikgazi ilçesine bağlı 'gecekondu önleme bölgesi' olan ve zamanla Türkiye'nin çeşitli kırsal alanlarından aldığı iç göçlerle şekillenen Eskişehir Bağları semti, dış göçler için de tercih edilir hale gelmiştir. Bu çalışmada, Eskişehir Bağları semtine Suriyeli göçmenlerin göç etmesi ile gettolaşma sürecinin başlama durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda son 8 yıldır bu bölgede yaşayan ve bu süreç içerisinde semtte görülen değişimlere şahit olmuş ve günümüz ile son 8 yıllık süreci kıyaslayabilecek yerli halk ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde semt genelinde yaşanan değişimlerin neden ve nasıl olduğunu anlamlandırabilme ve bu süreci yorumlayabilme amacı güdülmüştür. Bu nedenle de nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Görüşmeler, açık uçlu yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze yapılmıştır. 2011 Suriye iç savaşı sonrası başlayan Suriyeli göçmenlerin semte göç süreci günümüzde halen devam ettiği için çalışmanın yaklaşımı olarak durum çalışması kullanılmıştır. Semti oluşturan Osmanlı, Danişmend ve Selçuklu mahallelerinde aldığı dış göçlerin etkisi ile farklı etnik yapılı bireylerin olması ve göç sürecinin aktif olması sebebiyle örneklem olarak semtte yaşayan Türkler seçilmiştir. Örneklem belirlemede öncelikle anahtar kişi olarak semtin üç mahallesinin muhtarları seçilmiştir. Mahalle muhtarlarına ulaşıktan sonra kartopu örnekleme kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular şunu göstermiştir: Semtte hakim olan farklı yapı içerisinde Suriyelilerin sayısı, Afgan ve Türkmen göçmen sayısına göre fazla olması ve göç sürecinin hâlâ devam ediyor olması değişimleri kaçınılmaz kılmıştır. Afgan ve Türkmen göçmenlerin birçoğunun yasal haklarını henüz kazanamamış olması ve yaşam şartlarının iyi olmaması sebebiyle semt genelinde değişimlere sebep olmamış, düzeni

bozmamışlardır. Suriyeli göçmenlerin sebep oldukları değişimlerden dolayı semti terk etmeye başlayan Türk aileler olmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda, Eskişehir Bağları semtine Suriyelilerin göç etmeye başlamaları devamında ise zamanla kendi düzenlerini kurmaya yönelik girişimlerde bulunmaları ve bu girişimlerin sonuçları doğrultusunda değişimlerin yaşanması gettolaşma sürecinin sızma ve işgal aşamalarının yaşandığını ancak günümüzde hala tam anlamıyla ele geçirme sürecinin gerçekleştirilemediği yorumu yapılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kent, Kentteki Değişimler, Getto/Gettolaşmak, Geçici Koruma Kanunu, Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

Impact of Temporary Protected Syrians Settled in Kayseri on The Start of Ghettoization Process of Eskişehir Bağları District

Kutluay Yağmur KURU
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Sociology M.A, February 2021
Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

ABSTRACT

Eskişehir Bağları district, which is a 'slum prevention zone' in Melikgazi district of Kayseri province and is shaped by internal migrations from various rural areas of Turkey over time, has become preferred for external migrations. In this study, it was tried to reveal the beginning of the ghettoization process with the migration of Syrian migrants to Eskişehir Bağları district. For this purpose, the locals who have lived in this region for the last 8 years and witnessed the changes seen in the neighborhood during this process and interviews were held with local people who can compare the process between today and the last 8 years. In the interviews, it was carried out to understand why and how the changes experienced throughout the district were made and to interpret this process. For this reason, qualitative research method was preferred. Interviews were conducted face-to-face with open-end semi-structured questions. Since the migration process of Syrian migrants to the district, which began after the Syrian civil war in 2011, is still going on today, the situation study has been used as the approach of the study. Turks living in the district were selected as examples due to the influence of the external migrations received in the Ottoman, Danishmend and Seljuk neighborhoods that constituted the district and because there were individuals of different ethnic structures and the migration process was active. In sampling, the governors of the three neighborhoods of the district were chosen as the key person. After reaching the neighborhood governors, snowball sampling was used. The findings obtained as a result of the analysis of the data obtained showed that the number of Syrians in the different structures prevailing in the district, the

number of Afghan and Turkmen migrants is high and the migration process is still ongoing, making changes inevitable. Since many Afghan and Turkmen migrants have not yet earned their legal rights and their living conditions are not good, they have not caused changes and disturbed order throughout the district. There have been Turkish families who have started to leave the neighborhood due to the changes caused by Syrian migrants. As a result of the negotiations, it was commented that Syrians began to migrate to Eskişehir Bağları and that they made attempts to establish their own order over time and that the ghettoization process was infiltrated and occupied in line with the consequences of these initiatives, but that the process of fully seizing it could not be carried out today.

Keywords: Migration, City, Changes in the City, Ghetto, Temporary Protection Law, Syrians Under Temporary Protection.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1.Araştırmanın Konusu.....	6
1.2.Araştırmanın Amacı.....	7
1.3.Kapsam ve Sınırlılık.....	8
1.4.Araştırmanın Yöntemi.....	8
1.5. Veri Toplama Teknikleri.....	11
1.6. Veri Toplama Süreci.....	13
1.7. Araştırmanın Örneklemi ve Örneklem Belirleme Tekniği.....	14
1.8.Araştırma Problem Cümleleri.....	19

1.9.Kavramsal Çerçeve.....	19
1.9.1. Göç.....	19
1.9.2. Göçmen.....	20
1.9.3. Mülteci.....	20
1.9.4. Geçici Koruma Statüsü.....	21
1.9.5. Kent.....	22
1.9.6. Getto.....	22
1.10.Kuramsal Çerçeve.....	23
1.10.1.Asimilasyonun Yüzleri Teorisi.....	23
1.10.2.İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	23
1.10.3.İtme-Çekme Kuramı.....	23
1.11.Literatür Taraması.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç.....	31
2.1.1. Göç Kategorileri.....	34
2.1.1.1.Ülke Sınırları Esasına Dayalı Göçler.....	35
2.1.1.1.1. İç Göç.....	35
2.1.1.1.2. Dış göç.....	35
2.1.1.2.Çalışma Şartları Esasına Dayalı Göçler.....	36
2.1.1.2.1. Beyin Göçü.....	36

2.1.1.2.2. İşgücü (Emek) Göçü.....	36
2.1.1.2.3. Mevsimlik Göçler.....	36
2.1.1.3. İrade Esasına Dayalı Göçler.....	37
2.1.1.3.1. Zorunlu Göç.....	37
2.1.1.3.2. Gönüllü Göç.....	37
2.1.1.4. Yoğunluk Esasına Dayalı Göçler (Kişi Sayısına Dayalı).....	38
2.1.1.4.1. Bireysel Göçler.....	38
2.1.1.4.2. Kitlesele Göçler.....	38
2.1.1.5. Yasayla İlişkisi Bakımından Göçler.....	39
2.1.1.5.1. Yasal Göçler (Düzenli Göç).....	39
2.1.1.5.2. Yasadışı Göçler (Düzensiz Göç).....	41
2.1.1.6. Süre ilişkisi Bakımından Göçler.....	40
2.1.1.6.1. Kalıcı Göçler.....	40
2.1.1.6.2. Geçici Göçler.....	40
2.1.2. Göç Eden Kişilerin Adlandırılması.....	40
2.1.2.1. Göçmen.....	40
2.1.2.1.1. Düzensiz Göçmen.....	41
2.1.2.1.2. Ekonomik Göçmen.....	41
2.1.2.1.3. Transit Göçmen.....	41
2.1.2.2. Mülteci.....	41
2.1.2.2.1. Şartlı Mülteci.....	43
2.1.2.3. İkincil Koruma.....	43

2.1.2.4.Sığınmacı.....	44
2.1.2.5.Toplu Sığınma/ Geçici Koruma.....	45
2.1.3. Göç Teorileri.....	46
2.1.3.1. Ravenstein Göç Kanunları.....	47
2.1.3.2. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	49
2.1.3.3. İtme- Çekme Kuramı.....	50
2.1.3.4. Peters'in Göç Tipleri.....	51
2.1.3.5. Denge Kuramı.....	52
2.1.3.6. Neoklasik Kuram.....	53
2.1.3.7. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı.....	53
2.1.3.8. Göç Sistemleri Kuramı.....	54
2.1.3.9. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	55
2.2. Kent.....	56
2.2.1. Kentleşme.....	60
2.2.1.1.Kentleşme Kuramları	63
2.2.1.1.1.Avrupa'da Kentleşme Kuramları.....	63
2.2.1.1.1.1.Tek Faktörlü Kuramlar.....	63
2.2.1.1.1.2.Çok Faktörlü Kuramlar.....	64
2.2.1.1.2.Amerika'da Kentleşme Kuramlar.....	65
2.3.Göç Olgusunun Sosyo-Kültürel Boyutu.....	67
2.3.1.Hemşehri.....	70
2.3.2.Getto (Ghetto)/ Gettolaşma.....	73

2.4.Suriye İç Savaşının Türkiye'ye Etkileri.....	85
2.4.1. Suriye'de Yaşanılan İç Savaş.....	85
2.4.2. Suriye Halkının Kaçışında Merkez Ülke: Türkiye.....	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Göç Sürecinin Destekleyici Mekanizması: Hemşehriliğin Gettolaşmaya Etkisi.....	93
3.2. Eskişehir Bağları Semtine Yapılan İç ve Dış Göçlerde Sosyo-Kültürel Entegrasyonun Destekçisi: Hemşehrilik Mekanizması.....	95
3.3. Eskişehir Bağları Semtinin Sosyo-Kültürel Yapısı.....	100
3.4. Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Eskişehir Bağları Semtinin Sosyal İlişki Ağı.....	105
3.4.1. Yerli Halk- Yerli Halk Komşuluk İlişkisi.....	107
3.4.2. Eskişehir Bağları Semt Genelinde Hâkim Olan Komşuluk İlişkilerinin Değişmesi.....	114
3.4.3. Yerli Halk-Suriyeli Göçmenler Komşuluk İlişkisi.....	117
3.4.4. Suriyeli Göçmenler- Suriyeli Göçmenler Komşuluk İlişkileri.....	120
3.5. Eskişehir Bağları Semtinin Güvenlik Yapısı.....	124
3.5.1. Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmeden Önce Semtin Güvenlik Yapısı.....	124
3.5.1.1.Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmeden Önce Semt Ortamının Daha Güvenli Olması.....	124

3.5.1.2.Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmesinin Semt Güvenlik Ortamını Değiştirmemesi.....	126
3.5.2. Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Ettikten Sonra Semtin Güvenlik Ortamı.....	128
3.6. Göçlerin Etkisi İle Eskişehir Bağları Semtinin Fiziksel (Mekânsal) Yapısında Sosyo-Ekonomik Değişimler.....	131
3.6.1.Değişimin Etki Alanları: Konut ve İş Yerlerinin Kira Fiyatları.....	132
3.6.2. Değişimin Etki Alanları: Değersiz Görülen Yerlerin Değer Kazanması.....	135
3.6.3. Değişimin Etki Alanları: Parklar.....	138
3.6.4. Değişimin Etki Alanları: Ürün/Pazar Fiyatları.....	140
3.6.5. Değişimin Etki Alanları: İş Yeri Sahipleri.....	141
3.6.6. Değişimin Etki Alanları: Müşteri Potansiyeli.....	144
3.7. İşgal Sürecinden Ele Geçirme Sürecine: Yerli Halkın Semtten Göç Etmeye Başlaması.....	146
3.7.1.Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Yerli Halkın Eskişehir Bağları Semtinden Göç Etmeye Başlaması ve Nedenleri.....	147
3.7.1.1.Yerli Halkın Semtten Göç Etmesinde Suriyeli Göçmenlerin Etkisinin Olmaması.....	148
3.7.1.2.Yerli Halkın Semtten Göç Etmesinde Suriyeli Göçmenlerin Etkisi.....	149
3.7.2. Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Yerli Halkın Eskişehir Bağları Semtinden Göç Etmelerinin Sonuçları.....	153

3.7.2.1. Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasından Ele Geçirme Aşamasına Geçme Sürecinde Semtte Sebep Oldukları Değişiklikler.....	158
SONUÇ	162
KAYNAKÇA	167
EKLER	181
EK1.Görüşme Formu Soruları.....	181
EK2. Etik Kurul Kararı	183
ÖZGEÇMİŞ	184

Tablolar**Listesi**

Tablo 1.1.: Örneklem Olarak Seçilen Katılımcıların Bilgileri.....	18
---	----

Şekiller Listesi

Şekil 1.1. :Yaşanan ve Göçülecek Yerlerdeki Faktörler ve İşe Karışan Faktörler.....	27
Şekil 2.1. : Yasadışı Göçmen/Düzensiz Göçmen ve Sığınmacı/Mülteci Arasındaki Farklar.....	47
Şekil 2.2. : Burgess ve Mckenzie'nin Boğa Gözü (Eş Merkezli Çemberler) Modeli Eş Merkezli Çemberler Modeli.....	69
Şekil 2.3. : Kentsel Yoğunlaşma Bölgeleri.....	78
Şekil2.4. : Wacquant'ın Sosyo-Mekânsal İnziva Diyagramı.....	81
Şekil 2.5. : Getto' Kavramının Temel Özellikleri ve Ayrıştırıcı Değişkenleri.....	84

Kayseri'ye Yerleşen Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Eskişehir Bağları Semtinin Gettolaşma Sürecinin Başlaması Üzerindeki Etkisi

Giriş

Milattan önceki dönemlerde önemli ticaret yolları üzerinde yer alan Kayseri ili, Türkiye'deki ilk organize sanayi olma özelliği taşıyan Bacıyan-ı Rum'un (Keskin, 2018, s.11; Özsöz, 2017, s289), kurulmasıyla birlikte ticaretteki önemi daha da artmıştır ve oldukça önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Dolayısıyla ticaretin ve zamanla da sanayinin hızla gelişiyor olması Kayseri ilini göçler için çekici bir hale getirmiştir ve bu nedenle birçok göçe ev sahipliği yapmıştır. Aldığı göçlerin sayısının artmasıyla 14 Aralık 1988 tarihinde büyükşehir belediyesine bağlı olarak Kocasinan ve Melikgazi olmak üzere iki ilçe kurulmuştur (Somuncu, 2010, s.55). Çalışmanın yapıldığı Eskişehir Bağları semti, Melikgazi ilçesine bağlı üç mahalleye sahip olan bir semttir. Kayseri ilinin Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinden aldığı iç göçlerde Eskişehir Bağları semti, şehir merkezine ve sanayi bölgesine yakın olan konumundan dolayı ve sahip olduğu düşük ekonomik şartlardan dolayı öncelikli tercih edilen bir bölge haline gelmiştir. Eskişehir Bağları semti, bağlık bahçelik bir alan olmasının etkisiyle de aldığı iç göçlerde süreci destekleyen en önemli mekanizma hemşehrilik bağı olmuştur. Hemşehri bağının göç ve sonrası süreci kolaylaştırması gerçekleştirilen göçlerin sayısını artmıştır ve semt, herkesin köyünü taşıdığı bir bölge haline gelmiştir. Bu durum sonucunda 1994 yılına kadar yapılan göçlerin etkisi ile bölgede gecekonduların sayısı hızla artmıştır. Bu artışı önlemek amacıyla 1994-1998 yılları arasında Melikgazi Belediyesi tarafından Mehmet Özhaseki Başkanlık döneminde gecekondulaşmayı önleme amacıyla bir imar projesi yapılmıştır. Türkiye'de ilk olma özelliğine sahip olan "Eskişehir Gecekonduların Önleme Bölgesi" projesinde 16.500 konutun yapılabileceği 3 milyon metrekarelik alan, 7200 parsel bölünmüştür ve gelir seviyesi düşük vatandaşlara tahsis edilerek bu bölge imara açılmıştır. Projede, 2981 sayılı Kanun'un 10/b maddesi uygulanarak vatandaşlara tahsis edilen parseller hisseli tapulardan tek tapuya dönüştürülmüştür. Böylelikle konut yapıları düşük bütçeli, sağlık şartlarına uymayan gecekonduların katlı yapılar haline dönüşmüştür. Her gecekondunun yanına ve üstüne eklemeler yapılarak dağınık semt görünümünden düzenli bir semt görünümüne geçilmiştir ve kaçak yapılaşmanın önüne geçilmiştir. Proje sonucunda ise Eskişehir

Bağları, her birinde 80-100 bin kişinin barındığı Osmanlı, Danişmend ve Selçuklu adında üç mahallesi olan büyük bir semt haline gelmiştir (Demir, 2010, s. 246; Erkiletlioğlu, 2010, s.246; Tekinsoy, 2011, ss.68-69). Var olan bu yapısından dolayı aldığı göçler sonucunda demografik olarak karma bir yapıya sahip olan Eskişehir Bağları semti, köylerden göç eden Türklere, doğudan göç eden Kürtlere ve ülke sınırları dışından göç eden Afgan, Türkmen ve Suriyelilere ev sahipliği yapmaktadır. Türk ve Kürt aileler zamansal olarak önceden göç ettikleri için ve sayıca üstün oldukları için semtin yerli halkı olarak kabul görmektedir ve yapılan görüşmelerde katılımcıların mahalle nüfusunu tanımlamalarında Türk-Kürt ayrımına hiç rastlanmamıştır. Semt nüfusunda sayıca az olan Afgan ve Türkmenler ise kaçak ya da şartlı mülteci oldukları için resmi birçok hakka sahip olamamalarından dolayı yerli halk tarafından benimsenmiş ve yaşamlarını idame ettirme çabalarına destekler sağlamıştır. Ancak Suriyeli göçmenlerin benimsenmesi konusunda aynı destekler söz konusu olamamıştır. Gerek Suriyeli göçmenlerin ülkeye kitlesel göç etmeleriyle beraber ‘geçici koruma statüsü’ dahilinde sahip oldukları olanaklardan kaynaklı oluşan ön yargılarından gerekse semte göç etmeleri sonrasında kendi sosyo-kültürel yapılarını semti değiştirircesine yansıtılmalarından dolayı yerli halk tarafından benimsendiği yorumu pek yapılamamaktadır.

Suriyeli göçmenler, 2011 yılında ülkelerinde yaşanan iç problemlerden ötürü büyük bir kaos ortamı içinde kalmışlardır. Burada yaşanan savaş ortamından kaynaklı şiddet olayları ve fazlalaşan can kayıpları halkı şehri terk etmeye mecbur bırakmıştır. Zaruri olarak Suriye halkı, Türkiye dahil komşu ülkelere ve Avrupa’ya göç etmiştir. Uluslararası bir nitelik taşıyan dünya tarihinin en büyük kitlesel göçü olan Suriye halkının göçü Türkiye’de ‘açık kapı politikası’ ile kabul görmüştür ve gelen Suriyeli göçmenlere ‘geçici koruma statüsü’ verilmiştir (Aktaş ve Gülçür, 2016, ss.208-209). Suriyeli göçmenlerin göç sonrasındaki yaşam koşulları ve gelecekleri ile ilgili araştırmaların yapılması gerekli olduğu kadar göç ettikleri ülkelerin yerli halkı ile olan ilişkileri ve göç ettikleri bölgelerde sebep oldukları etkileri üzerine de çalışmalar yapılması gerekmektedir. Suriyeli göçmenlerin gerçekleştirdikleri bu göçlerde yerli halk ile karşılıklı sosyal uyum sorunu oluşturduğu ise göz ardı edilmemelidir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.16). Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenler üzerine çalışmalar yapılırken barınma merkezinde yaşayan Suriyeliler ve

barınma merkezi dışında yaşayan Suriyeliler olarak iki ayrı grup oluşturulmalıdır. Türkiye’de 10 farklı ilde (Hatay, Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana, Mardin, Malatya) kamplar kurulmuştur (Orhan ve Gündoğar, 2015, ss.10-15) ve bu kamplarda, 2021 Şubat ayı verilerine göre biyometrik verilerle kayıt altına alınan 3.650.496 Suriyeli göçmenden yalnızca 58 bin 481 Suriyeli barınma merkezlerinde kalmaktadır. Geriye kalan 3.592.015 Suriyeli ise barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadırlar (goc.gov.tr/geçici-koruma5638). Gerek kampların doluluğu nedeniyle gerekse kampların her ilde olmaması nedeniyle barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli göçmenler, göç ettikleri şehirlerde yerleşecekleri semtleri seçerken temelinde şehrin zorluklarını beraber aşabilmek için kendinden önce göç eden hemşehrilerinin olduğu yerleri tercih etmektedirler. Bu durum göçmenlerin kültürel entegrasyonunu zorladığı gibi yerli halkın da var olan düzeninin bozulmasından dolayı aralarında çatışmalara sebep olmaktadır (Adıgüzel, 2016b, s.175). Gün geçtikçe göç edilen yerleşim yerlerinde Suriyeli göçmenlerin sayısı artarken yerli halkın sayısı azalmaktadır. Öyle ki literatür taramasında elde edilen verilere göre Kilis ili 2016 yılındaki nüfusunun %94.35’ini Suriyeli göçmenler oluşturmuştur. Bu durum sonucunda da Kilis ilinde gerek yerleşim yerlerinde gerekse işletmelerde artık çoğunluk olarak Suriyeli göçmenler görülmektedir. Benzer durum ülkenin birçok illerinde de görülmektedir. Güncel olarak 2021 Şubat ayı verilerine bakıldığında Suriyeli göçmenlerin sayısı Kilis ilinde 105 bin 211’dir. Yüzdeler dilime bakıldığında (%73.84) azalma görülse de kentteki üstün çoğunluk hala Suriyeli göçmenlere aittir (“Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı”, 2019; goc.gov.tr/geçici-koruma5638).

Kayseri ili için de bu durum geçerlidir. Kayseri ilinin ticari hayatının geçmişi ve kentli hayatının başlangıcı 16. yüzyıla kadar dayanması, sanayi bölgesi olması, sağlık, eğitim, yaşam alanları ve gelişmiş belediyeçilik imkanlarının çok olmasından kaynaklı olarak Suriyeli göçmenler Kayseri’ye yoğun bir şekilde göç etmektedirler. Göç idaresinin 2017 verilerine göre Kayseri’de resmi kayıt altında olanlar göçmenlerin ve kayıt altında olmayan ‘kaçak’ statüsündeki göç eden kişilerin sayısı 65.000 civarında iken (BÜSAM, 2017, ss.12-14), 2021 yılı verilerine bakıldığında ise Kayseri’de 79 bin 205 (%5,63) Suriyeli göçmenlerin geçici koruma kanunu kapsamında kayıt altına alındığı görülmektedir (“Türkiye’deki Suriyelilerin

sayısı”, 2019; goc.gov.tr/geçici-koruma5638). Kayıt altına alınan Suriyeli göçmenler Kayseri ilinde en yoğun Melikgazi ilçesinde ikinci olarak ise Kocasinan ilçesinde yaşamaktadırlar. Melikgazi ilçesinde ise en yoğun Sahabiye mahallesinde ve Eskişehir Bağları semtinde yaşamaktadırlar. Çalışmanın uygulama alanı olarak Sahabiye mahallesinin seçilmeme sebebi ise bölgenin kentsel dönüşüm alanı olmasından kaynaklı gettolaşma sürecinin olma durumunun gözlemlenemeyecek olmasıdır.

Suriyeli göçmenlerin şehir ve mekân tercihlerinde birbirlerine bağımlılıklarından ve bir arada kültürel varlıklarını devam ettirebilme arzularından dolayı getto adı verilen ‘‘ırk, din veya kültürel (etnik) özellikleri itibariyle bütünüyle kaynaşmayan fertlerin yoğunlaştığı bir alan ve bölgeler’’ (Adıgüzel, 2016, s.155) oluşmaktadır. Suriyeli göçmenlerin bir kendi yaşam alanlarını oluşturması da kentteki o bölgenin gettolaşma sürecinin başlamasına sebep olmaktadır. Sayıları azımsanamayacak kadar çok olan geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin, göç ettikleri yaşam merkezlerini dönüştürmeden yaşamaları mümkün değildir. Bu nedenle de Suriyeli göçmenler ile yerel halkın arasındaki en önemli hususun uyum problemi olduğu görülmektedir(Orhan ve Gündoğar,2015,s.16). Bu uyum sağlama sürecinde kentin ekonomisinde, yaşam alanlarında ve sağlık kuruluşlarında çok çeşitli farklılıklar ortaya çıkmasıyla kentlerde dönüşümler yaşanmaya başlamaktadır ve sıkça çatışmalar söz konusu olmaktadır. Bu uyuşmazlık durumunda dönüşen kentin merkezlerinde yaşamak istemeyen yerli halk, yaşam alanlarını zaman içerisinde terk etmeye başlamaktadırlar. Yapılan bu çalışmada ise bahsedilen bu uyuşmazlıkların ve değişimlerin uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semtinde Suriyeli göçmenler ile yerli halk arasında başlama durumu, Suriyeli göçmenlerin mekânsal değişimlere sebep olarak yerli halkın semttan göç etmesini sebep olmaları getto sürecini başlatıp başlatmadığı ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, kullanılan yöntemi, çalışmaya katılan kişilerin belirlenmesi, araştırmayı temellendiren problem cümleleri ile çalışmanın temeli ele alınmıştır. İkinci bölümde çalışmanın konusu ve amacına uygun tercih edilen kavramlar ve kuramlar literatürden örnekler verilerek tanımlanmış, çalışmada hangi bağlamda kullanıldığı belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise; uygulama alanı olarak seçilen Eskişehir Bağları semtinde yaşayan katılımcılar ile yapılan

görüşmelerin analizlerine yer verilmiş ve bu analizlerin sonuçları problem cümlelerinde ortaya konulan soruları yanıtlama durumları ele alınmıştır.

1.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu

“Kentın merkezinde iş yerleri, bunların etrafında “geçiş bölgeleri” ve merkeze daha uzak yerlerde ise farklı sınıfların oturduğu yerleşim bölgeleri bulunmaktadır. Geçiş bölgeleri, yeni gelen göçmenler için en doğal ortamdır. Hem, iş merkezine yakın olmaları hem de uygun ucuz konut bulmaları nedeniyle bu ortamda şehre giriş yaparlar. Bu noktada başlayan yerleşim süreci, yeni göçmenlerin eski göçmenleri ve sakinleri buradan sürmesiyle sonuçlanacak olan üç aşama izler: Sızma, işgal ve ele geçirme. Göçmenler, sızma aşamasında bölgenin sakinleri tarafından iyi karşılanırlar, işgal aşamasında yerleşik grup kendini tehdit edilmiş hisseder ve zamanla mahalleden kaçar. Bu aşamada çatışma ve gerilimler beklenebilir. Son aşamada ise, göçmen grup mahallede yoğunlaşmış ve bir nevi getto oluşturmuştur”(Canatan, 2011, ss.14-15)

Araştırmanın incelenme alanı olarak seçilen Kayseri ilinin Melikgazi ilçesine bağlı ‘gecekondu önleme bölgesi’ olan Eskişehir Bağları semti, ucuz konuta sahip olduğu için ve iş merkezleri ile şehir merkezine yakın olduğu için geçiş bölgesi olarak nitelendirilebilmektedir. Afgan, Türkmen ve Suriyeli göçmenlerin yoğunlukta yaşadığı bu bölgede özellikle geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin göç etmesiyle sızma aşamasının yaşandığı ve günümüze kadar olan süreçte ise artık işgal aşamasının başladığı görülmektedir. Bu aşamada, geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin sayısı arttığı ve bu artıştan rahatsızlık duyarak zaman içerisinde yerli halkın semtten göç etmeye başladığı görülmektedir. Bu sürecin başlaması ile semtin, sahip olduğu mekân düzeninin, yerli halkın yaşam koşullarını zaruri olarak değiştirmiştir.

Çalışmada ise, geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin semte yerleşmesi ile başlamış olan değişim sürecinin semtte yaşayan yerli halkın semtteki yaşam

şartlarını ve gündelik hayatları neden ve nasıl değiştirdiği derinlemesine bir şekilde ele alınmıştır.

Çalışmada ele alınan bir diğer durum ise, mekânın nasıl bir değişim yaşadığıdır. Semtte özellikle Suriyeli göçmenlerin esnaflar yaygınlık göstermeye başlamıştır ve ‘‘yerli halk esnafı’’ ile ‘‘Suriyelilerin esnafı’’ şeklinde bir ayırım oluşmaya başlamıştır ve semt bu ayırım çerçevesinde düzenini değiştirmeye yeniden oluşmaya başlamıştır.

Semtte, başlamış olan bu değişimler doğrultusunda görülen gettolaşma sürecinin başlamasıyla iş yerleri ve ev kiralarında artış görülmektedir. Çalışmada bu artıştan kaynaklı yerli halkın semtten taşınmaları ve taşınan halkın yerine yerleşen Suriyeli göçmenlerin kalan yerli halkı nasıl etkilediği ele alınmıştır.

Ele alınan bu araştırma konularının ortaya konulabilmesi için semti, göçmenlerden öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırarak gettolaşma süreci yerli halkın görüşleri çerçevesinde ortaya konulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Merkezde yer alması, sanayi işletmelerine yakın olması ve ucuz yaşam şartlarına sahip olmasından dolayı özellikle göçmenlerin tercih ettiği bir yaşam alanı olan Eskişehir Bağları, geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile birçok alanda değişim yaşamaya başlamıştır. Bu araştırma, yerli halkın var olan yaşam düzeninde meydana gelen değişimler ve mekânın gettolaşma süreciyle ilgili fikir sahibi olmak için yapılmıştır.

Gettolaşma sürecinin ilk aşaması olan sızma sürecinde göçmenler, yerli halk tarafından kabul görmektedir. Kabul süreci olumlu geçtiği için gelen göçmenlerin devamı da bu bölgeye yerleşmeye başlamaktadır. Bu durum gettolaşma sürecinde işgal olarak adlandırılmaktadır (Canatan, 2011, ss.14-15). İşgal sürecinin başlaması ile mekânsal değişimler ve yerli halkın gündelik hayatında değişimler ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmada; mekânsal değişim bağlamında konut ve iş yeri kiralarındaki rant kaynaklı artışları, iş yerlerinin sahipleri ve buna bağlı iş yerleri türlerinin değişmesi ile yerli halkın gündelik hayatındaki komşuluk ilişkilerinin,

günlük rutinlerinin ve semt genelindeki yüz yüze ilişkilerinde meydana gelen değişimler ele alınmıştır. Bu işgal sürecinde görülen değişimler sonucu yerli halk semttan taşınmaya başlamaktadır. Yerli halkın semti boşaltmaya başlaması göçmeleri semte daha da çekmektedir. Araştırmada ise, geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin Eskişehir Bağları semtinin işgal sürecini nasıl etkilediğini ortaya koyarak ele geçirme sürecinin başlama durumu tartışılacaktır.

1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırmanın örneklemini; Türkiye'ye farklı ülkelerden göç eden göçmenler arasından devletin oluşturduğu politika ile koruma altına alınan ve Kayseri ilinin Melikgazi ilçesine bağlı gecekondu önleme bölgesi olan Eskişehir Bağları semtinin Osmanlı, Selçuklu ve Danişmend mahallelerinde yaşayan Suriyeli göçmenleri kapsamaktadır. Konu olarak ise bu çalışma, bir mekânın gettolaşma sürecini, bu süreçte görülen sızma, işgal ve ele geçirme aşamalarını, göçmenlerin yaşam alanı tercihlerinde hemşehri bağlarının önemini ve tercihlerin Osmanlı, Selçuklu ve Danişmend mahallelerinde yaşayan Türk halkı üzerindeki etkisini kapsamaktadır.

Araştırmanın sınırlılığı ise nitel araştırma yöntemi kullanılacağı göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Bu bağlamda bu üç mahallede yaşayan bütün Türk halkı ile görüşmek mümkün olmadığı için kişi sayısı sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışma sınırlılığını belirleyen dış faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında Kayseri ilinin gelir seviyesinin düşük olduğu semtler içerisinde en fazla Suriyeli göçmenlerin yaşadığı mahalleler tercih edilmiştir. Gelir seviyesi yüksek olan semtlerde yaşayan Suriyeli göçmenlerin davranış ve yaşayış biçimleri daha fazla Türk halkına benzemeye başladığı ve bu semtlerde Suriyeli göçmenlerin herhangi bir dönüştürme sürecini başlatmadığı gözlemlenerek bu semtlerde yaşayan Suriyeli göçmenler çalışmaya dahil edilmemiştir. .

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bir araştırmada belirli bir amaca ulaşmak için izlenilecek yolların hepsine yöntem adı verilir. Yöntem, "Nasıl" sorusuna cevap arayan bir süreçtir. Yöntemin görevi, araştırma konusunu anlaşılır hale getirmektir (Kocacık,2003,s.75). Bilimsel araştırmalarda ise alanında kabul görülen yöntemler kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda hakim olan iki araştırma yöntemi vardır. Bu

yöntemlerden birisi pozitivist yöntem bir diğeri adı nicel araştırma yöntemidir. Diğeri yöntem ise yorumlayıcı yöntem bir diğeri adı nitel araştırma yöntemidir. “Nitel kelimesi, nicelik, kapsam, yoğunluk ya da frekans terimleriyle keskin olarak sınıp ölçülemeyen süreçlere ya da anlamlara vurguda bulunur(Kuş, 2003, s.106).

GiambattistaVico ve Wilhelm Dilthey’in önemli temsilcileri olduğu nitel yöntemde evren tarihsel ve toplumsallığı içinde anlamaya çalışır. “Öznel olan, anlam içeren yorumsallık önemlidir. Benzerlik ilişkisi kurar ve bütünden parçaya gider. Belirli bir özel durumu araştırmaya yönelik olduğu için araştırmacıların kişilerin çabaları ile sonuçlandırılabilir. Araştırma süreci sonunda belli kavramlara, teorilere ulaşılması beklenir” (Bal, 2015, ss.30-31). Buradan hareketle nitel araştırma yöntemleri için “ [...] karmaşık, değişken, tartışmalı – birçok yöntem ve araştırma uygulamalarının olduğu- bir alandır. Nitel araştırma dolayısıyla tek bir varlık değil, devasa bir çeşitliliği kapsayan bir şemsiye terimdir” denilebilir.” (Punch, 2005, s.132) Çalışmada sorulan sorular ile “Nasıl?”, “Neden?” sorularının cevabı aranmaktadır. Araştırmanın sonucunu, rakamsal ifadeler kullanılarak değil, var olan durum üzerinden açıklanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde, toplumsal süreçler ve örnek olaylar kendi sosyal ortamında incelenerek ve buradan hareketle katılımcıların anlam yaratmalarına ve yorumlarına yer verilir. Bu yöntemin kullanıldığı çalışmalarda özellikle insanların kimliklerini nasıl inşa ettiği ve bakış açıları ele alınır. Bundan ötürü de, “az sayıda kişinin detaylı bakış açısını sunar, katılımcıların görüşlerini ortaya koyar, araştırmacının değil katılımcıların görüşlerine dayalıdır, insanların yaşam öykülerini yansıtır” (Creswell, 2017, s.5), ele alınan gerçek olaylar kaydedilmeli, kişilerin konu ile ilişkili davranışları gözlemlenmeli, yazılı kaynaklar incelenmeli ve görsel imgeler incelenmelidir (Neuman, 2006, ss.232-233). “Nitel araştırmalarda kavramlar; temalar, motifler, genellemeler ve taksonomiler biçimindedir. Veriler; belgeler, gözlemler ve yazıya dökülmüş konuşmalardan kelime ve imgeler biçimindedir. Kuram; genellikle tümevarımcıdır. Analiz; kanıtlardan temalardan veya genellemeler çıkararak ve verileri tutarlı, anlaşılır bir resim oluşturacak şekilde düzenleyerek ilerler.” (Neuman, 2006, s.233-236). Nitel araştırma raporları ise, çok az sayıda rapor içerir. Görsel sunular, haritalar, fotoğraflar kullanılarak anlatılar arası bağlamlar kurulur(Neuman, 2006, s.236).

Nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan 5 yaklaşım çeşidi vardır. Bu yaklaşımlar;

1. **Anlatı araştırması:** Katılımcıların yaşam öyküleri analiz edilir. Genellikle bir ya da çok az sayıdaki kişilerin yaşam öyküleri ele alınır. Biyografik çalışma, otoetnografi, yaşam öyküsü ve sözlü tarih şeklinde çeşitleri vardır (Creswell, 2013, s.76).
2. **Fenomenoloji:** Araştırma çerçevesinde yer alan ilgili bir kavram yani fenomen belirlenir. Araştırma, katılımcıların belirlenen fenomenle ya da kavramla ilgili yaşamışlıklarını ve deneyimlerini ele alır. (Creswell, 2013, s.77).
3. **Kuram Oluşturma:** Bu yaklaşım da önceden kullanılan kuramlardan ziyade katılımcılarla görüşme sonrası ortaya çıkan verileri analiz ederek ve temellendirmesini bu veriler üzerine analizler yaparak yeni bir kuram ortaya koymak amaçlanmaktadır. (Creswell,2013,s.85).
4. **Etnografi:** Bu yaklaşımın araştırmalarında aynı kültürü paylaşan grubun tümüne odaklanılır.Bu araştırmalarda grubun dili, değerleri ve davranışları ele alınır. Araştırmanın amacı “aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığına, nasıl hareket ettiklerinin özüne ve grubun yaşam şekline dair bir anlayış” geliştirmektir.” (Creswell, 2013, s.92).
5. **Durum Çalışması:** Bu yaklaşımın kullanıldığı araştırmalar, gerçek yaşamı güncel bağlamda kendi ortamında ele almaktadır. “Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynaklarının (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır. Durum çalışmasındaki analiz birimi birden fazla durum (çok mekânlı çalışma) veya tek bir durum (tek mekânlı çalışma) olabilir.” (Creswell, 2013, s.97). Durum çalışmalarında, özel bir zaman ya da yer gibi belirli parametlerle sınırlandırılabilir ya da tanımlanabilen durumlar üzerinde çalışılmaktadır. Bu çalışmalarda, benzersiz, kendisine has bir özelliğe sahip durum üzerinde çalışılabileceği gibi amacı belli bir problem, durum üzerinde de çalışılabilmektedir. Bu durumların,

analizlerinin derinlemesine yapılabilmesi için mülakatlar, gözlemler, dokümanlar, görsel-işitsel materyaller kullanılabilir. Çalışmanın sonunda ise toplanan veriler raporlaştırılarak var olan durum derinlemesine ele alınmış olmaktadır. Bu çalışmalarda araştırmacı, durumun tarihi itibarıyla olayları kronolojik bir sıralamayla ele alır ve devamında günbegün oluşan durumlar üzerinde durur (Creswell, 2013, s.96-101).

Verilen bu bilgiler dahilinde çalışmada kullanılan yöntem nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırma yöntemini seçmedeki öncelikli sebep; işgal sürecinin etkisiyle ortaya çıkan değişimlerin neden ve nasıl olduğunu ve bu değişimlerin sosyal ortamında incelenerek katılımcıların değişimlerle ilgili yarattıkları anlam ve yorumlarının ele alınmasıdır. Araştırmada ele alınan göç kaynaklı değişim, halen devamlılığı olduğu için gerçek ve var olan bir durum niteliğindedir. Yaşanılan gettolaşma sürecinin halk tarafından kabul edilebilirliğine bakılmaksızın karmaşıklaşan ve iç içe geçmiş ilişkiler oluşmuş durumdadır. Bu durum bölgedeki özel niteliğe sahip olduğundan dolayı ve güncelliğini koruduğu için araştırma durum çalışması yaklaşımıyla hazırlanmıştır. Yaklaşımın yöntemi gereği, var olan özel durumu anlamlandırabilmek ve çözümleyebilmek için katılımcıların yaşam tarzları, mahalle yapıları, komşuluk ve esnaf ilişkileri belirli süre araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Sonrasında katılımcılarla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden hareketle, değişen mahalle yapısı ve bu mahallede kimliklerin nasıl inşa edildiğine dair bulgulara yer verilmiştir. Yapılan görüşmeler ile gettolaşma süreci ve oluşan değişimler ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.5. Veri Toplama Teknikleri

Tümevarımcı bir yapıya sahip olan nitel araştırmalarda, katılımcıları gerçek ortamlarında gözlemleyebilmek ve betimleyebilmek için veriler 4 teknik kullanarak toplanmaktadır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011, s.96). Bunlar;

- 1. Odak Grup Görüşmesi:** Belirlenen konuyla ilgili 10-12 kişilik katılımcıdan oluşan grup görüşmesidir. Gruba konuyla ilgili önceden hazırlanan sorular yöneltilerek konu hakkındaki düşünceleri, duyguları, konu ile ilgili deneyimleri paylaşılması istenmektedir (Güzel, 2006, s.1).

2. **Gözlem:** Araştırmada üzerine çalışılan konunun neden ve nasıl tekrarladığını ortaya koyabilmek için standart bir tekniğe dayanmadan veya standartlaştırılmış araçlarla gözlem yapılarak verilerin toplanmasıdır (Gökçe, 1988, ss.53-55).
3. **Doküman İnceleme:** Araştırmada ele alınan problemin çözümü için belge, literatür vb. kaynakların incelenmesidir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012, s.65).
4. **Görüşme:** “Araştırılan konu hakkında sözlü olarak bilgi toplama tekniğidir” (Gökçe, 1988, s.56). Bu teknik de katılımcı araştırma problemi ile ilgili görüşlerini, düşüncelerini sınırlama olmadan özgürce paylaşabildiği gibi, araştırmacı da verilen cevapları katılımcının görüşme esnasındaki davranışlarını, ses tonunu, mimiklerini gözlemleyerek derinlemesine değerlendirebilmektedir (Tekin, 2006, s.102). Bilgi kaynağı olarak görülen kişilerle yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış veya yapılandırılmamış şekilde hazırlanan görüşme formundaki sorularla toplanmaktadır veriler. Yapılandırılmış görüşme formundaki soruları araştırmacı önceden hazırlar ve bütün katılımcılara aynı soruları yöneltir. “Soru sırasında sapma olamaz, ek sorular dahil edilemez” (Berg ve Lune, 2015, s.133). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun soruları, görüşme öncesi açık uçlu sorular şeklinde hazırlanarak katılımcının düşüncelerini özgür bir şekilde ifade etmesi sağlanır. Bu görüşme formunun kullanımında görüşme esnasında katılımcının ifadelerinden hareketle yeni sorularda sorularak problem daha da derinlemesine ele alınabilmektedir. Yapılandırılmamış görüşme formunda ise önceden hazırlanmış sorular bulunmamaktadır. Görüşmeler sohbet şeklinde ilerlemektedir. Görüşme tekniğinde en önemli husus verilerin kayıt edilebilmesidir. Verileri kayıt etme yaparak, ses, görüntü kayıt eden vb. cihazları kullanılarak yapılmaktadır (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012, ss.66-67).

Bu araştırmada, veri toplama amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin kullanılmasındaki temel amaç, öngörülen araştırma problemini, birincil kaynakların anlatımlarından elde etmektir. Yapılan görüşme süreci boyunca katılımcının sorulara verdiği cevaplar ve gösterdiği tepkiler var olan durum derinlemesine ortaya koymak

amaçlanmıştır. Veri toplamada bu teknik seçilirken katılımcının ifadelerini rahat kullanabilmesi, problem ile ilgili bütün düşüncelerini ortaya koyabilmesindeki önemde dikkat edilmiştir. Görüşmeler esnasında var olan durumla ilgili ayrıntılara değinilmeme durumunun olmaması ve katılımcıların gözden kaçan bir duruma değinebilme ihtimalinden dolayı yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Göç etkisi ile değişim ve gettolaşma sürecinde olan Eskişehir Bağları semtinin bu süreçleri nasıl geçirdiğini ortaya koyabilmek için “göç öncesi ve göç sonrası” şeklinde var olan görseller kullanılmıştır.

1.6. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın konu içeriği, kapsamı ve sınırlığı, tam oluşturulabilmesi için öncelikli olarak 2018 yılı Mayıs ayı ile Ağustos ayı aralığındaki süreçte gerekli kaynaklar toplandı ve okumaları yapılarak sistematik hale getirildi. Eylül ayı itibari ile aralık ayı sonuna kadar literatür taraması yapıldı ve bu bağlamda çalışmanın konusu, amacı, yöntemi, ve kullanılacak kuramlar belirlenip yazıldı. Aynı zaman içerisinde görüşme soruları hazırlandı ve sahaya inmeden önce araştırmanın yakın çevresi ile pilot uygulama yapıldı. Böylelikle ortalama görüşme süresi belirlendi ve katılımcı tarafından açık bulunmayan ifadeler daha da ayrıntılandırıldı. 18.02.2019 tarihi itibari ile araştırma sahası olarak belirlenen Eskişehir Bağları semti içerisinde yer alan Osmanlı, Danişmend ve Selçuklu mahallelerinde görüşmeler yapılmaya başlanmıştır ve bu süreçte 28 katılımcı ile görüşülerek 27.02.2019 tarihinde tamamlanmıştır. Pilot uygulama da, araştırmacı olarak her ne kadar görüşme yapmaya yönelik üniversite kurulu tarafında verilen izin belgesine ve öğrenci belgesine sahip olursa da bazı katılımcılar tanımadığı ve güvenmediği için çalışmaya katılmayı istemedi. Bu doğrultuda görüşmeler öncelikli olarak ‘kilit isim’ niteliğindeki araştırmacı tarafından tanınan kişiler ile ve halkın tanıdığı en güvendiği kişiler olan mahalle muhtarları seçilmiştir. Görüşmeye katılan bazı katılımcılar verilerin devlet tarafından da inceleneceğini ve yanlış anlaşılabilirliğini düşünerek konuşmaktan korktuğunu dile getirirken, bazı katılımcılar bu görüşmeyi seslerini duyabilme aracı olarak görmüştür ve görüşme sonunda yaşanan bu sorunlara istedikleri çözümü devletin ilgili birimlerine iletmesini istemiştir. Bazı katılımcılar araştırmacının kendini tanımasına rağmen ‘güvenmediği’ için görüşme yapmak

istememezken birçok katılımcı tanıdıkları tarafından gönderildiğini öğrendikleri anda araştırmacının kimliğini sorgulamaksızın evlerinin içlerine davet ederek görüşmeyi kabul etmiş hatta ‘xxxx ablanın/ abinin tanıdığıysan benim de misafirim sayılırsın’ diyerek birçok ikramlarda bulunulmuştur, öyle ki bu katılımcılar araştırmacı ile ilk karşılaşmalarında ‘sizli’ ifadeler kullanırken tanıştıktan sonra ‘canım, ablam, gardaşım, bacım’ gibi daha samimi ifadeler kullanılmıştır. Bazı katılımcılar araştırmaya katılmayı kabul etse de ses kaydının alınmasını istememiş ve soruları kendi önce okuyup cevaplarını katılımcıya yazdırırken de her yazılanı tek tek kontrol etmiştir. Erkek katılımcılar daha çok semt genelindeki ekonomik değişimi ele alırken, kadın katılımcılar bu değişim sürecini komşuluk ilişkisi ve kültürel farklılıklar üzerinden ele almıştır. 11 günlük görüşme sürecinin sonucunda toplanılan görüşme verilerinin analizi 04.03.2019 tarihinde yapılmaya başlanmıştır. Analizler nitel araştırma çözümleme teknikleri ilk önce açık kodlar oluşturulmuştur. İkinci aşama olarak açık kodlar eksen kodlara çevrilmiştir ve son olarak eksen kodlar selective kodlara dönüştürülerek temalara ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar çalışmanın ana başlıklarını oluşturmuş ve literatür ve katılımcıların ifadelerinin desteği ile açıklamalar yapılmıştır.

1.7. Araştırmanın Örnekleme ve Örneklem Belirleme Tekniği

Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı büyük gruba evren adı verilir (Büyüköztürk, 2012, s.1). Araştırma için belirlenmiş olan evren içerisinde belirli yöntemlerle seçilmiş evrenden daha küçük birey ve objelerle oluşturduğu gruba örneklem adı verilir (Kocacık, 2003, s.79). Örneklem, basit tesadüfi örnekleme, sistematik örnekleme, tabakalı örnekleme ve küme örnekleme, gelişigüzel örnekleme, kota örnekleme, amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme şeklinde çeşitliliğe sahiptir. Her örneklem türünün tercih edilme sebebinde ve büyüklüğünde farklılıkları vardır.

Örneklem, olasılıklı ve olasılıklı olmayan ikiye ayrılmaktadır. Olasılıklı örnekleme evrenden belirli olasılıklarla çekilen birimlerdir (Büyüköztürk, 2012, s.5). Örneklem aracılığıyla elde edilen paradigmanın, evrenin genelini yansıtmayı beklenmektedir (Şimşek, 2012, s.117). Olasılıklı örnekleme türleri; basit tesadüfi örnekleme, sistematik örnekleme, tabakalı örnekleme ve küme örnekleme başlıkları altında ele alınacaktır. Olasılıklı olmayan örneklemede ise, ‘evrenden örneklem için

birim çekmede olasılık yoktur” (Büyüköztürk, 2012, s.5). Olasılıklı olmayan örneklem türleri; gelişigüzel örnekleme, kota örnekleme, amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme olarak ayrılmaktadır.

Olasılıklı örnekleme türleri;

- 1. Basit Tesadüfi Örnekleme:** Evrende yer alan bütün katılımcılara örneğe girmesi için eşit hak tanımak amacıyla kullanılan örnekleme yöntemidir. Eğer evren belliyse bütün evrendeki kişilerin olduğu bir liste hazırlanır ve uygun olan yöntemle katılımcı olacak kişiler belirlenir (Gökçe, 1988, s. 79).
- 2. Sistemik Örnekleme:** Evrende kaç katılımcının olduğu biliniyorsa (Şimşek, 2012, s.119) kullanabilen bu örnekleme türünde, katılımcılar özelliklerine göre gruplandırılarak tabakalar oluşturulur ve örneklem bu tabakalardan seçilir (Gökçe, 1988, s.80).
- 3. Küme Örnekleme:** “Evreni oluşturan birimlerin tam olarak listelenemediği hallerde küme örneklemesinden yararlanılır. Örnekleme direkt evrenden almak yerine oluşturulan alt gruplardan seçilir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012,s.88). Yani belirli özellikler etrafında kümelenen kişilerin olduğu küçük yapılardan seçilir örnekleme (Şimşek, 2012, s.120). Özellikle ülke çapında yapılan araştırmalarda kullanılır.” (Gökçe, 1988, s.82).
- 4. Tabakalı Örnekleme:** Evreni oluşturan örneklemlerin özelliklerine göre homojen bir şekilde tabakalar oluşturulmaktadır. Bu tabakalar genellikle yaş, cinsiyet, meslek, eğitim vb. demografik özelliklere göre oluşturulur (Şimşek, 2012, s.120). Tabakaların örnek içindeki sayısal ağırlıkları da oldukça önemlidir. Çünkü katılımcılar özelliklerine göre ayrıldığında az sayılı katılımcının olduğu grup ile çok katılımcının olduğu gruptan eşit sayıda katılımcı örnekleme temsil yeteneği farklı olacağı için dahil edilemez tabakaya. Bundan dolayı tabakalara katılımcıları seçmek için oranlı ve oransız olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Oransız tabakalı örneklemede “tabakadan örneğe girecek birim sayısı rastlantısal ve değişkendir”. Oranlı tabakalı örneklemede ise “her tabakadan evren içindeki oranıyla orantılı olarak örnek alınır” (Gökçe, 1988, s.81). Örnekleme

içerisinden oluşturulan tabakalara dahil edilecek katılımcı sayısı belirlenirken şu hesaplama yöntemi kullanılmaktadır:

1. Bir tabakanın içinde yer alan örneklem sayısı / Evren = a

2. a x Bir tabakanın içinde yer alan örneklem sayısı

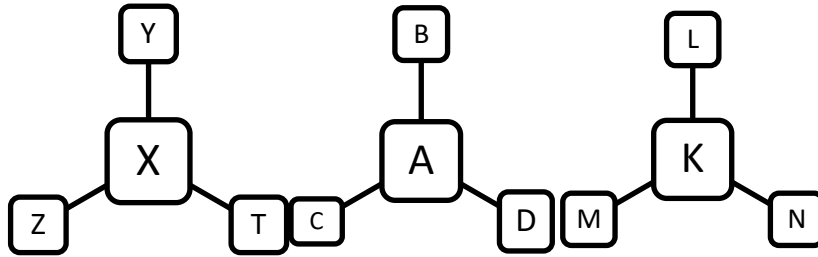
Bütün tabakaların sahip olduğu örneklem sayısı ile bu hesaplama yapılarak hangi tabakaya evrenden kaç kişi dahil edileceği bulunabilmektedir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012,s.87).

Tabakalı örneklemede tabakadaki birimlerin homojen olması beklenirken, küme örneklemede birimlerin heterojen olması beklenir (Gökçe, 1988, s.82).

Olasılıklı olmayan örnekleme türleri ise;

- 1. Gelişigüzel Örnekleme:** Bu örnekleme yönteminde herhangi alt grup, kümeleme vb. hiçbir ayırım yapılmamaktadır. Bu örneklemede, evrende olan herkes örnekleme dahil edilir ve ulaşılabildiği kadar fazla örnekleme ulaşılmaya çalışılır. Araştırma sonunda ulaşılan örneklemeden hareketle sonuç evrene genellenmektedir. Evrenin özelliklerini tamamen yansıttığı düşünülmeyen için çok fazla güvenilir ve geçerli görülmemektedir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012,s.89).
- 2. Kota Örnekleme:** Sınırlı bir evrene sahip olan araştırma konularında, araştırmacı öngördüğü değişkenler çerçevesinde (Gökçe, 1988, s.83) evrenin belirli özelliklerine göre gruplandırılan örneklemedir. Tabakalı örneklemin olasılıklı olan türdeki karşılığıdır (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012,s.89).
- 3. Amaçlı Örnekleme:** Bu örneklemede araştırmacı sadece ulaşmak istediği örnekleme ile ilgilenir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012,s.89). Araştırmanın amacına göre evrenden en uygun örneklemin seçilmesi ile oluşturulan bu örnekleme türünde, evren içerisinde sadece belirli bir amaç için belirli sayı ve özellikteki birimin seçimi yapıldığı için evrenin genelini temsil etmemektedir. Bu nedenle de genelleme yaparak yorumlama yapmak doğru olmamaktadır (Şimşek, 2012, s.121).
- 4. Kartopu Örnekleme:** Evren içerisinde yer alan örneklemin sayısının tam olarak bilinmediği ve örneklemin zincir şeklinde bağlantılar kurarak büyüyecek örneklemlerde kullanılmaktadır (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012, s.90). “Dedektif yaklaşımı” olarak da adlandırılan bu örneklemede,

başlangıçta araştırma konusuna uygun örnekleme grubunun bilinmemesi durumunda kullanılmaktadır. Başlangıçta anahtar katılımcı seçilir ve anahtar katılımcı yardımıyla başka katılımcılara ulaşılır ve onların verdiği bilgilerle veri toplamaya devam edilir (Şimşek, 2012, s.122). Adete küçük başlayıp karlar üzerinde yuvarlandıkça (Neuman, 2006, s.324) kartopunun giderek büyümesi gibi evren içerisindeki katılımcıların birbirlerine yönlendirmesi sonucunda yayılarak örneklem sayısı artmaktadır. Kartopunun büyümesi, araştırma başlangıcında belirsiz olan örneklem boyutunu netleştirmektedir (Şimşek, 2012, s.122). Kartopu örneklemesinde en önemli özellik, her bir katılımcının birbiri ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantısının olmasının olmasıdır. Örneğin bir araştırmacı bir toplulukta yaptığı araştırmada birbirini tanımayan birkaç kişi seçerek başlar örneklem oluşturmaya. Her katılımcı bağlantısının olduğu birkaç kişiye yönlendirir. Bu yönlendirmeler her katılımcı tarafından yapıldıkça çok hızlı bir şekilde genişleyen ve bağı olmayan fazlaca kişiye ulaşarak evren için genelleme yapılabilir (Neuman, 2006, s.325). Katılımcılar, araştırmacının kendilerine tanıdıkları kişiler tarafından yönlendirildiği için görüşmeyi kabul etmektedirler çünkü referans kişiye karşı bir güven söz konudur.

Araştırma evreninde, araştırma konusunun kapsadığı özellikler dışında farklı özelliklere de sahip olan kişiler olduğu için evren, tabakalara ayrılmıştır. Evren içerisinde, yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik farklılıklar olduğu gibi, araştırma yapılan semtte yerli halkın orada bulunma süreci ve mülk sahibi olup olmama durumları da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklardan yola çıkarak çalışmanın evreni tabakalara ayrılmıştır. Tabakalar araştırmacının amacı gereği 35 yaş ve üzeri olan, ev sahibi, iş yeri sahibi ve Suriyeli göçmenlerin semtte gelme tarihinden önce semtin yerel yapısını bilen, en az 8 yıldır o semtte yaşayan, yerli halk ile

oluşturulmuştur. Tabaka içerisine evrenden kaç kişi dahil edileceğini belirleyebilmek amacıyla anahtar kişi olarak seçilen mahalle muhtarlarından oluşturulan tabakalara kimlerin dahil edilebileceği bilgileri alınmıştır. Mahalle muhtarlarının referansıyla tabakaları oluşturan bu kişiler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcı sayısının azlığı nedeniyle ve evrenin tamamen bilinmemesinden dolayı kartopu örnekleme kullanılarak, tabakaları oluşturan katılımcıların tavsiye ettiği kişiler ile görüşülmüştür. Tavsiye üzerine görüşmeye gidilen her kişi, referans olan katılımcıya güven duyduğu için araştırmacıyla görüşmeyi kabul ederek araştırma evrenine dahil olmuştur. Bu şekilde örneklem halkası genişleyerek evreni en iyi şekilde yansıtan örneklem oluşturulmuştur.

Tablo 1.1: Örneklem Olarak Seçilen Katılımcıların Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Yaşadığı Mahalle
1.	Erkek	44	Muhtar Azası	Osmanlı Mah.
2.	Erkek	30	Esnaf	Osmanlı Mah.
3.	Kadın	21	İşçi	Osmanlı Mah.
4.	Erkek	38	Esnaf	Osmanlı Mah.
5.	Erkek	51	Emekli	Osmanlı Mah.
6.	Erkek	52	İşsiz	Osmanlı Mah.
7.	Kadın	46	İşçi	Osmanlı Mah.
8.	Erkek	54	Esnaf	Osmanlı Mah.
9.	Kadın	50	Ev Hanımı	Osmanlı Mah.
10.	Kadın	40	Ev Hanımı	Osmanlı Mah.
11.	Erkek	39	Esnaf	Osmanlı Mah.
12.	Kadın	19	İşçi	Danişmend Mah.
13.	Erkek	41	Şoför	Selçuklu Mah.
14.	Kadın	42	Ev Hanımı	Selçuklu Mah.
15.	Kadın	44	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
16.	Kadın	34	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
17.	Kadın	42	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
18.	Kadın	60	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
19.	Kadın	45	Ev Hanımı,	Selçuklu Mah.
20.	Kadın	35	Ev Hanımı	Selçuklu Mah.
21.	Kadın	43	Ev Hanımı	Selçuklu Mah.
22.	Kadın	39	Ev Hanımı	Selçuklu Mah.
23.	Kadın	31	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
24.	Kadın	35	Ev Hanımı	Danişmend Mah.
25.	Kadın	44	Esnaf	Danişmend Mah.
26.	Erkek	23	Esnaf	Danişmend Mah.
27.	Kadın	28	İşçi	Osmanlı Mah.
28.	Erkek	32	Esnaf	Osmanlı Mah.

1.8. Araştırma Problem Cümleleri

1. Gettolaşma sürecinin işgal aşaması Eskişehir Bağları semtini nasıl etkilemiştir?

Alt Araştırma Soruları

- A. Eskişehir Bağları semtinde yaşayan yerli halkın gündelik hayatı nasıl değişmiştir?
 - B. Eskişehir Bağları semtindeki mahalle yapısında nasıl değişmeler olmuştur?
 - C. Yerli halkın, komşularının Eskişehir Bağları semtinden göç etme süreci nasıldır?
 - D. Eskişehir Bağları semtine göçmenlerin gelme süreci nasıldır?
2. Eskişehir Bağları semtinde Suriyeli göçmenlerin göç etmesi ile semt gettolaşmış mıdır?
 - A. Gettolaşma sürecinin ele geçirme aşaması Eskişehir Bağları semtinde görülmekte midir?

1.9. Kavramsal Çerçeve

Yapılan bu çalışmada kullanılan “göç”, “göçmen/mülteci/geçici koruma”, “kent”, “mekânsal dönüşüm”, “getto/gettolaşma” kavramları çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Kavramların literatürdeki karşılığı ve çalışmada kazandığı anlamlar ise şu şekildedir:

1.9.1. Göç

Göç, insanlığın var olduğu ilk zamandan beri görülmektedir. İnsanlar, yaşamlarını idame ettirmek için, barınacak yer, beslenecek besin bulma gibi arayışlar içerisinde sürekli yer değiştirmektedir. Göç olarak adlandırılan bu yer değiştirme birçok tanımla açıklanmaya çalışılmıştır (Sağlam, 2006, s.34). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ’nün “Göç Terimleri Sözlüğü”nde yapmış olduğu göç kavramının tanımı “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir[...]” şeklindedir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s.22). Yapılan bir başka tanım ise “Göç, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir

başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.” (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016, s.2.). Çalışmada ise göç kavramı, ülke sınırları içerisinde yaşayan halkın ülke genelinin her kesiminde görülen iç savaştan kaçarak yaşamlarını idame ettirmek için başka ülkelere gitmesi anlamında kullanılmıştır. Bu kullanım ise Suriye halkının iç savaştan kaçarak Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine göç etmesini, ve bu göçler içerisinde yer alan Türkiye’ye yapılan göçleri kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan göç kavramının bu tanımı Türkiye’nin Kayseri ili Eskişehir Bağları semtine göçen Suriyelilerin yapmış olduğu göç hareketinin tanımlanmasıyla anlam kazanmıştır.

Göç eden kişiler için yaptıkları göçün amacına göre, sahip olunan yasal haklarına göre ve daha pek çok değişkene göre farklı adlandırmalar yapılmaktadır. Bu adlandırmaların başında göçmen, mülteci, gibi yaygın bilinen adlandırmalar gelmektedir. Çalışmada önem arz eden temel kavramların literatürdeki karşılıkları şu şekildedir:

1.9.2. Göçmen

Göçmen teriminin de göç kavramı gibi evrensel ve kalıp bir tanımı bulunmamakla beraber göç eden kişinin rızası olma durumu temele alınarak yapılan çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü(IOM)’nün yapmış olduğu tanımlamaya göre göçmen; “kişinin hukuki statüsü ne olursa olsun, hareketin isteyerek veya istem dışı olup olmaması, hareketin sebepleri veya kalma süresinin ne olduğu kadar olduğuna bakmaksızın, yaşadığı yerden ayrılarak uluslararası bir sınırdan geçmekte olan ya da geçmiş veya ülke içinde yer değiştirmiş olan bir kişi” şeklinde tanımlanmaktadır (LIAM,s.3). Bir başka tanım olarak ise Adıgüzel göçmeni şöyle tanımlamıştır: “ bireyin göç etme kararını, kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel rahatlık’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar” (Adıgüzel,2016, s.4).

1.9.3. Mülteci

Göç eden kişinin/lerin göç etme sebeplerinin ve şartlarının göçmenden farklı olan mülteci kavramının literatürdeki karşılığı şu şekildedir: “1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’nde (1951 Sözleşmesi) mülteci kavramı “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu

ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” şeklinde tanımlanmaktadır” (Özgüzel ve Çetintürk, 2016, s.555). Bir diğer tanım ise; “Mülteci uluslararası literatürde ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak isteyen kişi olarak tanımlanmaktadır.” şeklindedir (Balcı, 2017, s.32).

Günümüzde gerek yerel basında gerekse halk arasında göçmen ve mülteci kavramları aynı anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu kavramların en temel farklılığı göçmenin göç etme eylemi şahsi karara bağlı iken mültecilerin göç etme eylemi ülkesel zorunluluklara bağlıdır. Bu nedenle de mültecilerin hakları uluslararası yasalar ile korunmakta ve güvenlikleri sağlanmaktadır (BM Mülteci Örgütü, 2016, s.1).

9.1.4. Geçici Koruma

2004 tarihli 100 No’lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre; ülke sınırları dışına ülke nüfusunun oldukça fazlasının hızlı bir şekilde ülke dışına göç etmesi ve göç ettikleri ülkenin bireysel ya da daha az sayıdaki grupların yaptıkları göçler için uyguladıkları kanunları uygulayamayacağı büyüklükteki kitleler için acil çözüm ve yardım bulabilmek için koruma biçimi geliştirilmiştir (“genel bilgi”,-).

Göç kavramının temele alındığı bu çalışmada Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin Suriyeliler için yukarıda tanımlaması yapılmış olan göçmen ve mülteci veyahut halk arasında yaygın olarak kullanılan iltica etmiş, ensar gibi kavramlar uluslararası bağlamlarda ve literatür de kullanılmamaktadır. Sayılarının oldukça fazla olmasından dolayı Türkiye var olan göçmen/mülteci kanunlarını uygulamakta yetersiz kalacağı için Türkiye Cumhuriyeti devleti Suriyeliler için “ Geçici Koruma” statüsünü oluşturmuş ve bütün kaynaklarda bu şekilde adlandırılmışlardır. Bu statünün getirdiği haklar, statünün politik yönleri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer almıştır.

1.9.4. Kent

Tanımlanmasında farklı kriterler kullanılan kent kavramının Keleş' e göre tanımı; "Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi" şeklindedir (Akt. Özten, 2010, s.7). İlk sosyolojik kent tanımını yapan Rene Maunier ise kentin tanımını; "nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur" şeklinde yapmıştır (Akt. Bal, 2008, s29).

1.9.5. Getto

Çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semtinde hâkim olan ilişki ağının değişmeye başlaması ve heterojen nüfus yapısından homojen nüfus yapısına doğrusuna bir değişim sürecinin başlamasından dolayı semtin kümelenme biçimleri içerisinde getto alanların özelliklerine daha yakın olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmada getto kavramına da yer verilmiştir.

Yaşam alanlarını oluşturan kişiler o bölgenin sürece orada yaşama uzunluğu olan ve sayısal üstünlüğü olma durumuna göre yerli halk tabiri ile adlandırılabilir. Yerli halkın yaşam alanlarına yapılan göçlerle o bölgelerde farklılıklar oluşmaya başlamakta ve sonucunda getto oluşabilmektedir. Getto kavramının literatürdeki tanımlamaları ise şu şekildedir: "Siyasal ve toplumsal dinamikler tarafından dışlanan, tecrit edilen toplulukları ve bu çerçevede yaşanan tarihsel deneyimleri yansıtan bir bağlama değil, homojenlik gösteren nevi sahsına münhasır bir yapıya sahip, aynı sosyal ve coğrafi bölgeden gelen toplulukların yoğunlaşmasına işaret etmektedir" (Parin, 2008, s7). Aytaç'ın ise çalışmasında kullandığı getto tanımı ise şu şekildedir: "Görece dışa kapalı ve kendi özgünlüklerini sürdürmelerine olanak tanıyan kapalı grupsal yapılar içinde bir yandan kentsoylu yapılara karşı kendilerini koruma, güvene alma yoluna gittiler, bir yandan da kente karşı agresif, karşı koyucu bir protest dili yeniden ürettiler" (Aytaç, 2018, s16).

Çalışmada da kullanılan getto kavramı bu anlamları karşılamakta ve Kayseri ilinde Suriyeli göçmenlerin en yoğun yaşadığı semtlerden bir tanesi olan Eskişehir Bağları

semtinde gittikçe sayılarının arttığı, dışa kapalı ve kendi kültürlerini etkili bir şekilde devam ettirdikleri gözlemlenerek gettolaşmanın olma durumu olasılığında bu kavrama yer verilmiştir.

Bir bölgenin gettolaşması ise mekândaki farklı kimliklerden birinin süreklilik kazanarak homojen bir şekilde o bölgedeki sayısının diğerlerinden fazla olması anlamında kullanılmaktadır (Canatan, 2011, s.13).

1.10. Kuramsal Çerçevesi

Araştırma, konu itibarıyla göç temelli bir çalışma olduğu için kuramsal yapısı “Asimilasyonun Yüzleri Teorisi”, “Network Kuramı” ve “İtme-Çekme Kuramı”nın sentezlenmesi ile oluşturulmuştur. Bu kuramların literatür taramaları sonucunda ulaşılan bilgiler şu şekildedir:

1.10.1. Asimilasyonun Yüzleri Teorisi

Göç kavramlarıyla dolaylı olarak ilgili teorilerden biri olan bu teori, Amerika dışında ilk kez bir ülke de, Avrupa’da, geliştirilmiş ve RonTaft’ a aittir. Taft, kuramında göçmenlerle yerli toplum arasındaki ilişkileri ele almıştır. Bu ilişkiler doğrultusunda da beş faktörün incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. İncelenmesi gereken beş faktör de şunlardır:

- * Kültür ve dil konusundaki bilgi ve hünerler
- *Karşılıklı sosyal etkileşim
- *Grup üyeliği
- *Gruba uyum
- *Grup normlarına uygunluk

Taft, bu beş faktör incelenirken motivasyon, çaba, algılanan başarı ve gerçek başarı unsurlarına da dikkat etmek gerektiğini belirtmiştir (Yalçın, 2004 ,s.36).

Asimilasyon süreci içinde yer bu teoride Taf’ın asimilasyon görüşleri;

*“*Birincil Bütünleşme: Kalmaya istekli olma, eşle birlikte yaşadıkları yerden memnuniyet, yurdunu özlememe, kendini oralı gibi tanıtmama, vatandaşlığa geçme isteği ve kendi evinde olduğunu hissetme,*

**İkincil Bütünleşme: Normları kazanma, dili konuşabilme ve sosyal kaynaşma,*

**Kendi Etnik Grubuna Karşı Tavır: Kendi ülkesi ve kültürü aleyhine olabileme*

**Sosyal Sınıf: Eğitim seviyesi, dil bilgisi ve mesleki konumu.”(Yalçın, 2004, s.36)*

şeklinde genellemiştir.

1.10.2. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu kuram, göçen kişilerin geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişilerin bağlantılarını temeline koymaktadır. Bu bağlantılar genellikle kişiler arasındaki ortak kökene, soydaşlık ve dostluk bağlantılarına dayanmaktadır (Çağlayan, 2006, s.85). Bu kuramda var olan ilişkiler ağı uluslararası göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir sistemdir. Göç edecek kişiler bu ilişkiler ağını kullanarak, göç etme süreçlerindeki engelleri daha kolay aşmaktadırlar. Ülkemiz de bu ilişkiler ağının temelini hemşehriler ve akrabalar oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.31).

İlişkiler ağının yeni göç edecek kişilere kolaylık sağlamasına rağmen Gurak ve Caces'e göre bu ilişkiler ağlarının olumlu ve olumsuz işlevleri mevcuttur. Gurak ve Caces bu işlevleri altı başlık altında toplamıştır. İşlevler şöyledir:

*“*Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.*

**Göçmenleri, içine girdikleri toplumdaki yalıtımları ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.*

**Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.*

**Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.*

**Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.*

**Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler.’’ (Yalçın, 2004, s.51).*

1.10.3. İtme-Çekme Kuramı

1966 yılında Everett Lee tarafından ortaya konulan bu kuramda göç edenden çok göç edilen yere bakılır. Kurama göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır (Adıgüzel, 2016, s.25). Özellikle kentlerde görülen iş, sağlık, eğitim, konut imkanları gibi nedenler çekici iken, bölgesel ekonomik faktörler ve sosyo-kültürel faktörler, komşular, ailevi ve kişisel sebepler gibi de itici faktörler mevcuttur (Yalçın, 2004, s.20).

Yalçın kitabında Lee'nin göç sürecini başlatan 4 temel faktöre yer vermiştir. Bu faktörler şunlardır:

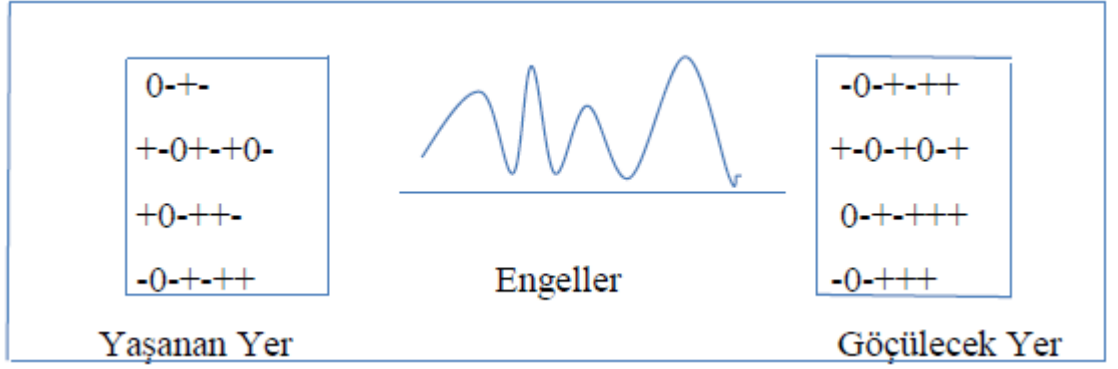
“* Yaşayan yerle ilgili faktör

*Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktör

*İşe karışan engeller

*Bireysel faktörler’’ (Yalçın, 2004, s.30).

Lee, kuramında göç sürecini belirleyenlere de vurgu yaparak makro ve mikro faktörlerini oluşturmuştur. Makro faktörler kişisel olmayan etkenleri, mikro faktörler ise kişisel etkenleri kapsamaktadır (Adıgüzel, 2016, s.26).

Şekil 1.1:Yaşanan ve Göçülecek Yerlerdeki Faktörler ve İşe Karışan Faktörler (Kaynakça: Yalçın, 2004, s.31)

Kuramda yer alan itici nedenler (-) değer ile gösterilirken çekici nedenler (+) değerler ile gösterilir.0 (nötr) ile gösterilen nedenler ise herkes için aynı olup göçe olumlu ya da olumsuz katkısı olmayanları temsil eder. Göçmen, göç edeceği yeri belirler itici ve çekici nedenleri kendisi hesaplama yapabilmektir. Ancak bu hesaplama iç göçlerde kolay ve çoğunlukta doğru hesaplanabilirken dış göçlerde bunu hesaplamak daha karmaşıktır. Özellikle küreselleşme etkisinin artan göçlerde hesaplayamama sorunu oldukça fazlalaşmıştır (Çağlayan, 2006, ss.73-75).

Kuramda yer alan itici nedenler (-) değer ile gösterilirken çekici nedenler (+) değerler ile gösterilir.0 (nötr) ile gösterilen nedenler ise herkes için aynı olup göçe olumlu ya da olumsuz katkısı olmayanları temsil eder. Göçmen, göç edeceği yeri belirler itici ve çekici nedenleri kendisi hesaplama yapabilmektir. Ancak bu hesaplama iç göçlerde kolay ve çoğunlukta doğru hesaplanabilirken dış göçlerde bunu hesaplamak daha karmaşıktır. Özellikle küreselleşme etkisinin artan göçlerde hesaplayamama sorunu oldukça fazlalaşmıştır (Çağlayan, 2006, ss.73-75).

1.11. Literatür Taraması

Adıgüzel'in editörlüğünü yapmış olduğu "Göç Sosyolojisi" kitabında yapılan bu çalışmanın ana temalarından biri olan 'göç' kavramının tanımı yapılmıştır. Göç tanımı ve çeşitlerinden sonra ise göç eden kişilerin göç etme nedenleri ve şekillerinden dolayı farklı isimlendirmeler aldığını ve haklarının neler olduğuna yer verilmiştir. Adıgüzel, göç olgusunun üzerinde durduğu bu eserinde, evrensel kuramlara da yer vererek göç olgusunun kuramcılar tarafından nasıl ele aldığını ve evrensel literatürdeki kabul görmelere yer vermiştir. Eserin devamında ise çalışmanın ana temasını oluşturan, göç sonrasında yaşanan kentleşme ve bu süreci

etkileyen hemşehrilik durumunun ne olduğunu Türkiye ve evrensel ayrımı üzerinden ele almıştır.

Adıgüzel'in, "Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu." başlıklı makalesinde göçmenlerin kültürel entegrasyon sürecine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bu entegre olma sürecini ele alırken özellikle getto, asimilasyon, marjinalleşme, çok kültürlülük, eritme potası gibi kavramlara yer verilmiş ve bu süreçler sonucunda Avrupa'da oluşan yeni toplumsal yapılara yer verildiği için bu çalışmada kullanılmıştır.

Aktaş ve Gülçür'e ait olan "Suriyelilere Yönelik Toplumsal Kabulü Uyumu Etkileyen Sosyo Ekonomik Faktörler: Mersin İli Mezitli İlçesi Örneği." bu çalışmanın kavramsal ve teorik başlığının altında göç, zorunlu göç, mültecilik, sığınmacılık ve toplumsal kabul kavramlarına yer verilmiştir. Bu kavramların ışığında evrensel bir göçün yerel yerleşim yerlerini nasıl etkilediği ele alınmıştır ve örneği olarak da Mezitli halkının Suriyelileri benimseme durumları yani toplumsal kabul süreci araştırılmıştır. Evrensel boyutlu bir göçün yerel yerlerini nasıl etkilediğini ele almasından dolayı yapılan bu çalışmada yer almaktadır.

Aytaç, "Kentleşme ve Normatif Çöküş: Enformelleşme ve İlegaliteye Kayışın Toplumsal Temeli" çalışmasında; kent, kentleşme, normatif çöküş, sosyal düzensizlik, enformelleşme kavramlarına yer verilmiştir. Bu konu hakkında Durkheim ve Merton'un düşünce sistemlerine yer verilen çalışma da gecekondulaşma ve doğurduğu hemşehrilik kavramları açıklanmıştır. Bu kavramların Türkiye'deki yansımaları olarak da 50 ve 80 yıllarında yapılan ve oldukça Türkiye'nin şehirleşme düzenini etkileyen büyük göçlere yer verilmiştir.

Bal, "Kent Sosyolojisi" çalışmasında, kentteki çeşitli sosyal gruplara, kurumlara, ilişki ağlarına yani mekânsal değişim ve dönüşümlerin ele alındığı bu eserde, Türk sosyologlarının da kent ile ilgili kuramlarına yer verilmiştir.

Balcı, "Kimlik ve Aidiyet Bağlamında Zorunlu Göç ve Uyum: Ankara Önder Mahallesi Örneği." başlıklı bu çalışmada, nicel çalışmada kimlik ve göç olgusu üzerinde durulmuştur. Türkiye ve Avrupa'da yapılan göçlerden bahsettikten sonra Türkiye içerisindeki zorunlu göç olgusunun kimlik aidiyetine etkisinin nasıl olduğu

araştırılmış ve örneklem olarak Ankara ili Önder Mahallesi’nde yaşamaya başlayan Suriyeliler ele alınmıştır ve anket uygulaması yapılmış. Burada Suriyelilerin yaşadıkları problem saptanmaya ve Türklerin ön yargılarını kırarak Suriyelilerin en kadar kimlik aidiyeti kazandığına değinilmeye çalışılmıştır.

BM Mülteci Örgütünün hazırlamış olduğu “Mülteci ve Göçmen?” başlıklı el tanıtım broşüründe mülteci ve göçme arasındaki farkı açıklamakla başlanan bu çalışmanın devamında 10 farklı soru ile mülteci kavramı tam anlamıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Aylin Yonca Gençoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Oltan Evcimen’in de proje ekibinde yer aldığı “Kayseri’de Suriyelilerle Birlikte Yaşamak Kayseri’nin Siyasal Aktörleri ile Derinlemesine Mülakat” çalışmasında Kayseri’ye göç eden Suriyelilerin sosyal yaşantısı, entegrasyon süreci, çalışma ve barınma şartları, kadın ve çocukların yaşam mücadelesi gibi insani temel ihtiyaçların ele alınmasının yanı sıra şehrin gettolaşma riski ile karşı karşıya kaldığı konusu üzerinde durulmuştur. Ele alınan konu başlıkları derinlemesine mülakat tekniği ile yapılan görüşmeler sayesinde kabul görür hale getirilmiştir.

Canatan’ın “Hollanda’da Etnik İlişkiler, Gettolaşma ve Paralel Toplum Tartışmaları.” Başlıklı bu makalede 80’li yıllarda Hollanda’da görülen göçmenlerin orantısız dağılmış olmasından dolayı bölgenin gettolaşma riski üzerinde durmuş ve segregasyon ile gettolaşma arasındaki farkı ele almıştır.

Çağlayan’ın “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” başlıklı makalesinde göç ve göçmen bağlamında evrensel olarak literatürde kabul görmüş en temel 7 kurama yer vermiştir. Yapılan bu çalışmada ise bu kuramlar içerisinde yer alan İlişkiler Ağı (Network) Kuramına oldukça yer verilmiştir.

Kıray, “Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme” eserinde tarımda traktörlerin kullanılmaya başlamasıyla gelişen ‘tarımda makineleşme’nin 1950 Türkiye’inde görülmeye başlayan şehirleşme etkisiyle toplumsal yapının değişim sürecini ele almaktadır.

Kıray, “Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası” adlı nitel ve nicel araştırma yöntem ve tekniklerini kullanarak yapmış olduğu uygulamalı çalışmasında, Ereğli’de kurulan demir ve çelik fabrikalarının toplumsal yapı öğeleri olarak, nüfus, sosyo-ekonomik yapı, aile ilişkileri, eğitim, boş zaman uğraşları, haberleşme araçları, din ve dünya görüşü, mülki düzen, üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çalışmasının Kocacık’ın yazmış olduğu “Toplumbilim Ders Notları” içerisinde sosyoloji bilim dalının bütün alt başlıkları kısaca ele alınmıştır. Özellikle göç konusunda çeşitli göç tanımlarının yanında göç kuramlarına da yer verilmiştir.

Lefebvre, “Kentsel Devrim” eserinde kır-kent çelişkisi içerisinde şehir kavramının ortadan kalkarak yerine kent toplumunun oluşturduğunu ve bu oluşumun yeni yorumlamalara ihtiyacı olduğuna dikkat çekerek kalıplaşmış biçimciliğe karşı, özgün ilişkilerin kurulduğu bir kentsel devrimi yapabilme durumunu ele almaktadır.

LIAM tarafından hazırlanan “Mülteci Hakları ve Yasal Konumları: Temel Bilgi ve Terimler.” başlıklı çalışmada göçme, mülteci arasındaki farklara ve sahip oldukları haklara özet olarak yer verilmiştir.

Orhan ve Gündoğar “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” adlı çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye toplumsal etkileri, ekonomik etkileri, siyasi-güvenlik etkileri ve temel hizmetler alanlarındaki etkileri ele alınmıştır.

Özten, “Gündelik Hayatın Mekânda Evriminin, Kentlerin Değişim Süreçlerini Yapılandırması: Levent-Çeliktepe Örneği.” başlıklı yüksek lisans tezinde gündelik hayatların kentteki yerleşim ve sosyal alanların gündelik hayatların etkisi ile nasıl şekil değiştirdiği, mekânsal dönüşümlerin nasıl oluştuğu ele alınmıştır.

Özgüzel ve Çetintürk’e ait “Türkiye’deki Göçmen Çocuklarının Topluma Kazandırılması İçin Hollanda’nın Deneyimlerinden Alınabilecek Dersler.” başlıklı makalede yazarlar, II. Dünya Savaşı sonrasında Hollanda’ya yapılan dış göçlerin etkisiyle oluşan entegrasyon sürecinde yaşanan benzer durumların Suriye’den Türkiye’ye yapılan göçlerde de olduğunu dikkat çekerek bunu özellikle eğitimdeki uyum süreci üzerinden ele almışlardır.

Parin, “Kentsel Ortamda Bir Getto: Fatih Kadınlar Pazarı Örneği” başlıklı çalışmasında göçün kentleşme süreci üzerindeki etkileri dönüşen mekânlar temelinde ele almıştır.

Park ve Burgess, “Şehir” adlı eserinde ortaya koymuş oldukları ekoloji kuramını, etki alanlarını, süreçlerini ele alarak önerilerde bulunmaktadırlar.

Sağlam, “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme” başlıklı makalesinde 50’li yıllardan sonra Türkiye’de görülen iç göçlerin kentleşme süreci üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

Sayın, Usanmaz ve Aslangiri’nin yazmış olduğu “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği.” başlıklı makalede göçün tanımına, çeşitlerine ve ulusal boyutuna yer verilmekle beraber göç ile toplumsal şiddet arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Schütz, “Bir Sosyal Psikoloji Makalesi” çalışmasında, toplumsallaşma süreci içerisinde yabancılaşan kişileri ‘yabancı’ kavramıyla açıklamakla beraber dolaylı olarak gettolaşma sebeplerinin bir kısmını da ele almaktadır.

Yalçın, “Göç Sosyolojisi” eserinde göç kavramının Türk ve yabancı isimlerin yaptığı tanımlamalara yer vermekle beraber göç olgusunun etkilediği toplumsal ve mekânsal durumları ele almıştır. Ayrıca bu eserde, göç olgusunu gerçekleştiren kişi ve grupların göç ettiği yerler ve şartlara göre nasıl adlandırıldıkları, devletler tarafından hangi haklar verildiğine ve evrensel boyutta kabul göre kuramlara yer verilmiştir.

Wacquant, “Kent Paryaları İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi” eserinde, kent hiyerarşisinde en alt tabakada yer alan yerleşim yerlerine değinerek Amerika gettosu ile Fransız işçi sınıfı banliyölerini karşılaştırma temelinde ileri marjinalliği ele almış ve kapitalist ekonomilerin değişimi sonucunda post-Fordist şehirlerde görülen yeni düzeni ele almıştır.

Weber, “Şehir, Modern Kentin Oluşumu” eserinde, Amerikan şehir teorisini, ekolojik şehir teorisinden bahsettikten sonrası kendisi Aypura Şehir Teorisi’ni ortaya koymuştur.

II.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

İnsanlık tarihine bakıldığında bireyler temel ihtiyaçlarını karşılama amacıyla gerek can güvenliği için gerekse mevsimsel doğa koşullarından dolayı sürekli yaşam yerlerini değiştirmişlerdir. Bu nedenle de insanlığın ilk çağlarına kadar uzanan göç olgusunun çeşitleri oldukça fazladır. Bu çeşitlilikleri farklı perspektiflerden ele alan düşünürlerin olduğu kadar göç olgusunun çeşitli tanımını yapan ve göç eden kişileri kategorileştiren düşünürler oldukça fazladır. Bu nedenle de çalışmanın bu bölümünde olabildiğince çalışmanın amacına uygun olan tanımlamalara yer verilecektir. Bu bağlamda, öncelikli olarak göç tanımı yapılacaktır ve sonrasında çeşitleri, sebepleri, göç eden kişilerin literatürdeki isimlendirilmeleri ve sahip oldukları haklarına yer verilecektir.

2.1.Göç

Göç, neolitik dönemden günümüze kadar geçen süreçte varlığını gösteren bir olgu olmuştur. Özellikle de 12. yüzyılda fiziki çevre ve nüfus anlamında yer değiştirmelerde afaki bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu süreci şehir ve endüstri devrimi hızlandırmış, şehirlerin oluşmasını sağlayacak kadar fazla sayıda yer değiştirmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum Türkiye tarihinde ise özellikle 18. yüzyılda az sayıda insanın tek tek büyük şehirlere göç edildiği görülürken asıl kırılma noktasını İkinci Dünya Savaşı sonrasında görülen tarımda makineleşmenin etkisiyle şehirlere yapılan göçler çok hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır (Ortaylı, 2005, ss.19-20).

Geçmiş bu kadar eskiye dayanan, grupların ve toplumların neredeyse her alanında varlığını hissettiren göçün, yapılma amacı, yapıldığı yaşam alanları, kişi sayıları vb. farklılıkları olduğu için çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır.

Yapılan literatür taraması sonucunda ulaşılan göç kavramının tanımları içerisinde olabildiğince çalışmanın özünü yansıtanlar seçilmiştir.

Öncelikli olarak resmi kurumların yayımlamış olduğu kaynaklarda yer alan göç tanımlarına bakıldığında; Uluslararası Göç İdaresi (IOM) ‘nin Uluslararası Göç Hukuku bağlamında yayımlamış olduğu Göç Terim Sözlüğü’nde göç kavramının tanımı; “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.” (Göç Terim Sözlüğü, 2013, ss.37-38) şeklinde yer almaktadır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Daire Müdürlüğü Yayınları’nın 2013 yılında yayınlamış olduğu Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre göç kavramı, “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” (Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013, s.2) ifade eder. Bir başka resmi kaynak olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bağlı olarak düzenli yayımlanan “Göç Araştırmaları Dergisi”nin 2016 Ocak-Haziran sayısında yer alan tanıma göre ise göç; “...kişinin bireysel, grup veya kitlesel boyutta gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketidir.” (İpek, 2016, s.7) ve 2013 yılına ait Türkiye İstatistik Yıllığı’na göre göç; “sayım günündeki daimi ikametgâh yeri ile sayımdan beş yıl önceki daimi ikametgâh yeri farklı olan kişileri göç eden nüfus olarak tanımlamıştır. Bu tanımda göç eden nüfus, 5 ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsamaktadır.” (Akt. Başar, 2015, s.4), “Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğündeki tanımına göre göç; ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır” (Akt. Dağdeviren, 2018, s.2) şeklinde tanımlanmaktadır.

Resmi kurumlara ait kaynaklar dışında literatürde yer alan bazı göç kavramları ise şu şekildedir: Yusuf Adıgüzel’in tanımı ile; göç, “İnsanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir (Adıgüzel,2016, s.3). “...göç, fert/kitlelerin mekânsal boyutta uzun ya da kısa süreli yer değiştirme hareketleri olarak ifade edilebilir.” (Evin ve Demiral, 2017, s.30), Tuzcu ve Bademli ise göçün süresel boyutuyla ilgilenerek göç için;

“Göç, kişilerin gelecek yaşantılarının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere, sürekli ya da geçici bir süre için bir yerleşim ünitesinden bir başkasına yerleşmek amacıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayını kapsayan sosyal bir değişim sürecidir.” (Tuzcu ve Bademli, 2014,s. 56) ifadelerini kullanmaktadırlar, Tümertekin ve Özgüç ise çalışmalarında göçün yaşanılan ülke sınırı içi ve dışı ilişkisi bakımından göçü ele alarak;

“Göçün, idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli ve geçici ya da belirli bir süreliğine değiştirme olayını ifade etmesi, bu değişimin, katalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da bugün bazı ülkelerde görüldüğü gibi kentten kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yöne doğru meydana gelebilmekte olduğu belirtilmektedir.” (Akt. Çakmak, 2012, s.9)

şeklinde göçün tanımlamasını yapmışlardır. Lee ise, göçün tanımını yaparken isteğe bağlılığını, ülke sınırı gibi belirleyici unsurlarla bir kısıtlama yapmak yerine genel olarak göç olgusunun kalıcılığı bağlamında ele almıştır. Göçün kalıcı ya da yarı kalıcı olmasının belirleyicisi olarak da Lee, “Yaşanan yerle ilgili faktörler, Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörler” şeklinde 4 önemli faktörün olduğunu dile getirir ve hatta bunu “İtme-Çekme Teorisi” adı altında ele alır (Başar, 2015,s.3; Yalçın, 2004, s.20). Keasing’e göre; “Sosyolojik açıdan göçü, bireyin ya da grupların türlü etmenler sebebiyle yer değiştirmesi ve bu yer değiştirme eyleminden sonra da etkileri devam eden bir proses olarak tanımlayabiliriz.” (Akt, Ergün, 2017, s.2). Kofman’a göre ise göç; “İnsanlık tarihinin başlamasıyla ortaya çıkan, yalnız yaşadıkları yerin değişmesini değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel değişimleri içeren, farklı insanların farklı nedenlerle yaşadıkları yeri uzun ya da kısa süreli terk etmesi olarak tanımlanmaktadır” (Barın, 2015, s.12), Bir başka çalışma da yer alan tanıma göre ise; “Göç, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.” (Sayın, Usanmaz, Aslangiri, 2016, s.2) şeklindedir. Yapılan bu çeşitli tanımları göz önüne alarak göç için, “bireylerin içinde buldukları sosyo-kültürel yapıdan, sahip olduğu ekonomik yapıdan, yaşam

alanından “uzaklaşarak veya uzaklaştırılarak” başka yaşam alanlarına yerleşim sürecine göç adı verilmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s.61).

Yapılan tanımlar doğrultusunda görülmektedir ki göç insanın elinin değdiği her alanda kendini göstermektedir. Yapılan bu tanımların geneli için özet olarak göçün; beşeri coğrafya açısından, ülke içi ya da ülke dışı hareketlilikleri, demografi açısından göç eden kişilerin sayısal özelliklerini, iktisadi açıdan uluslararası üretim faktörlerinin etkisini, sosyal politika açısından emek gücünü, sosyal psikoloji açısından göçün başlama ve devamındaki sürecin grup ve toplumların üzerindeki psikolojik etkileri, sosyolojik olarak ise “ekonomik, kültürel, dinsel, siyasal ve sosyal vurguları” (Sürmeli, 2010, s.4) temsil ettiği söylenebilmektedir.

Yapılan bu farklı göç tanımlarından da anlaşılmaktadır ki göç olgusunun yapısı ve nedenleri mekânsal, zamansal, kişi sayısı vb. değişkenlerin farklılığından ötürü çeşitleri bulunmaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda ise ulaşılan göç çeşitlerinden bazıları şunlardır:

2.1.1. Göç Kategorileri

Literatür taraması sonucunda, göçün yapılış amacına göre, süresine göre, ülke sınırına göre, yoğunluğuna göre gibi çeşitleri bulunmaktadır. Bu çeşitlerin hepsini kapsar nitelikte Petersen; insanlığın doğal afetler karşısında yapmış olduğu göçlere ilkel göç, kontrolün toplumun elinden alınmış olan sosyal yapının itici güç olduğu zorlama ile yapılan göç, göç etme kararlarının bireylere ait olduğu serbest göç ve serbest göçün öncülüğü sonucunda tanıdıklarının yanına topluca yapılan göçlere kitlesel göç adını vererek 4 ana grupta ele almıştır (Yalçın,2004, ss.12-13). Birleşmiş Milletler ise göçü, “mesleki bilgi, tecrübe, eğitim almak (training) amacıyla yüksek vasıflı kişilerin ve işadamlarının göçü, anlaşmalı göç (mevsimlik ve geçici),yerleşmek amacıyla göç, kanun dışı göç, barınma ve iltica amacıyla yapılan göç” (Sürmeli, 2010, s.9) olmak üzere yedi çeşide ayırmaktadır. Çalışmanın konusu gereği gerek araştırma alanına ülke sınırları içerisinde göç edenlerin olması, gerekse geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin göç etmesinden dolayı yapılan bu ayrımların belirtmiş olduğu göç çeşitlerinin dışında diğer göç çeşitlerine de yer vermek gerekecektir.

2.1.1.1. Ülke Sınırları Esasına Dayalı Göçler

2.1.1.1.1. İç Göç

Göç Terimleri Sözlüğü'nde iç göç; “Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler, menşe ülke içinde yer değiştirirler, ama yine menşe ülkede kalırlar (örneğin, kırsaldan şehre göç).” (Göç Terim Sözlüğü, 2013, s.43) şeklinde tanımlanmaktadır. Literatürde yer alan diğer kaynaklarda ise iç göç şu şekilde tanımlanmaktadır: “...iç göçler, bir bölgeden başka bir bölgeye, bir kentten başka bir kente, kırsaldan kente ya da kentten kırsala olmak üzere çeşitli yollarla gerçekleşmektedir. İç göçte ülkenin nüfusu değişmezken, bölgelerin ya da kentlerin nüfus yoğunluğu değişmektedir.” (Sayın ve diğerleri,2016, s.2). Keleş ise iç göçü bir ülke sınırı içerisinde köyün, kasabanın, ilçelerin kendi aralarındaki bir ‘devinim’ olarak tanımlar. Tekeli da ise, yaptığı tanımlamayı ‘irade’ kavramı temelinde oluşturur ve ülke sınırları içerisinde kişinin kendi iradesiyle yaptığı göç olarak tanımlar (Çakmak, 2012, s.12).

2.1.1.1.2. Dış Göç

“Belli bir süre ya da devamlı olarak kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını aşarak yapılan nüfus hareketleridir.” (Yalçın, 2004, s.14). Yalçın'ın aktarmış olduğu İbrahim Yasa'nın tanımına göre ise dış göç, az gelişmişliğin yaşandığı ülke içindeki kısır döngüyü bireysel olarak kırma çabasıdır (Yalçın, 2004, s.14). Başka bir kaynakta dış göç; “... ülkelerin milli sınırlarını aşarak (her iki yönde de olabilir, milli sınırların içinden dışarıya veya milli sınırların dışından içine doğru) yapılan nüfus hareketleridir.” (Çakmak, 2012, s.12). Yapılan dış göçün ülke sınırları kapsamında ele alınmanın dışında ülkeler arasındaki razı olma, anlaşma yapma bağlamında ele alındığında dış göç, ülke sınırları dışına yapılan göç türüdür ve bazı dış göçler, ülkeler arası yapılan antlaşmalardan ötürü yapılabilmektedir. Sadece ülkelere arası yapılan antlaşmalar değil savaş, siyaset ve ekonomik unsurlar dış göçe iten sebeplerdendir (Başar, 2015, s.7).

Genel olarak bakıldığında iç göçler de ülke nüfusunda herhangi bir değişmeden söz edemezken yani yatay bir hareketlilikten bahsederken, dış göçler sonucunda ülkenin nüfusunda azalmalar ve artmalar kaçınılmazdır (Apak, 2014, ss.12-13).

2.1.1.2.Çalışma Şartları Esasına Dayalı Göçler

2.1.1.2.1.Beyin Göçü

İyi bir eğitim almış, düşünebilen ve üretebilen bireylerin yaşadıkları ülke içerisinde vasıflı insan gücünü karşılayabilecek istihdam alanlarının olmaması, araştırma geliştirme (AR-GE) alanına yeterli yatırımın yapılamaması, teknoloji yetersizliği ve benzeri sebeplerden ötürü gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere istihdam ihtiyaçlarını karşılayabilecek kendilerine göre daha da gelişmiş olan ülkelere yapılan göçlerdir. Bu bağlamda ABD, Kanada, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkeler oldukça fazla beyin göçü alan ülkelerdir (Babataş, 2007, s.263; Sürmeli, 2010, s.15). Beyin göçü, çoğunluklu olarak gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere yapıldığı, nadiren de gelişmiş ülkeden bir başka gelişmiş ülkeye kalifiyeli, yetenekli kişilerin yaptıkları göçlerdir (Sayan ve diğerleri s.3).

2.1.1.2.2. İşgücü (Emek) Göçü

Vasıflı ya da vasıfsız olarak, ülke içinde ya da ülke dışına yapılabilen, insanların daha iyi çalışma şartlarını elde etme amacıyla, gelen cazip teklifler doğrultusunda ya da daha iyisini bulabilmek umuduyla yaptığı göçlerdir. Bu nedenle işçi göçü olarak da adlandırılabilir. Tayin nedeni ile yapılan göçler de emek göçü içerisinde yer almaktadır. (Sayan ve diğerleri,2016, s.3; Sürmeli, 2010, s.14) Bu göç çeşidinin tanımı doğrultusunda Eskişehir Bağları semtine yapılan iç göçlerinden bazılarının amacı işgücü göçü olduğu da söylenebilmektedir. Öyle ki bakıldığı zaman bu bölgelere yapılan iç göçlerin çok büyük bir çoğunluğu köylerden yapılmaktadır ve amaç hep daha iyi işlerde çalışarak kaliteli yaşam düzeyine ulaşmak olmuştur.

2.1.1.2.3. Mevsimlik Göçler

Mevsimlik göç denildiği zaman genellikle akla ilk olarak yılın belirli zamanlarında kırsal alanda yaşayan bireylerin tarım ve sanayinin gelişmiş olduğu yerlere giderek çalışan mevsimlik işçiler gelmektedir. Ancak mevsimlik göç sadece çalışmak amacıyla yapılan bir göç çeşidi değildir. İnsanların, yılın belirli zamanlarında bağ evlerine, tatile gibi farklı amaçlarla yaptıkları kısa süreli yer değiştirmelerine de mevsimlik göç denilmektedir. Mevsimlik göçler de, bireyler kendi sosyo-kültürel yapılarıyla beraber gittikleri yaşam alanlarının da sosyo-kültürel yapılarını

benimseyerek iç içe geçmiş bir yapının oluştuğu da görülmektedir (Egemen, 2018, s.32; Sayın ve diğerleri, 2016, s.2).

2.1.1.3. İrade Esasına Dayalı Göçler

Fichter, irade esasına dayanarak yapılan zorunlu ve gönüllü göçlerin göç olaylarının sebepleri her en olursa olsun bu iki sınıflamanın bütün çeşitleri kapsadığını savunmaktadır (Yalçın, 2004, s.13).

2.1.1.3.1. Zorunlu Göç

“Devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların tatbikatı sonucunda yarattıkları hareketlilik zorunlu göçü oluşturur.” (Sürmeli, 2010, s.11), bir başka kaynakta ise; “Bazı mücbir sebebe dayanan veya aldığı karar marifetiyle devletin bir bölgedeki vatandaşlarını başka bir bölgeye ‘sürekli’ olarak göndermesi” (Sayın ve diğerleri, 2016, s.3) olarak tanımlanmaktadır. Zorunlu göç, doğal afetlerden kaynaklı yapılabildiği gibi, savaş, bölgedeki siyasi sebepler, aileler arasındaki kan davaları gibi insan gücünün etkili olduğu sebeplerden ötüre de yapılabilmektedir. Zorunlu göçlerin yapıldığı bölgelerde göç eden kişiler durumların nesnesi haline geldikleri için yaşanan durumlardan olumsuz etkilendikleri gibi göç etmesi eylemleri de bu sebeple gönüllü yapılan bir eylem değildir. Tarihsel sürece bakıldığında en büyük göçler hep zorunlu göçler olmuştur. 17-18. yüzyıllarında milyonlarca Afrikalının köle olarak o dönemin merkez ülkelerine taşınması, yine aynı şekilde 19. yüzyıllarda milyonlarca işçinin Çin ve Hindistan’a gönderilmesi, 1947’ de milyonlarca Müslüman’ın Pakistan’a gönderilmesi ve şimdi de yakın geçmişimizde Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca yerli halkın Türkiye başta olmak üzere yakın ülkelere göç etmiştir (Apak, 2014, ss.13-14; Dağdeviren, 2018, s.15).

2.1.1.3.2. Gönüllü Göç

Gönüllü göç, bireylerin kendi kararları ile daha yüksek yaşam şartlarına sahip, aile birlikteliğinin sağlanabilmesi, sağlık, eğitim, yaşam alanı, ekonomi gibi alanlardan faydalanabilmek için yapılan göç hareketliliğidir (Sayın ve diğerleri s.3; Sürmeli, 2010, s.12). Yapılan göçlerin karar verme aşamasından, uygulama aşamasına kadar ki geçen bütün süreçte bireyin kendi iradesiyle isteme gücü hâkimdir. Kısacası

zorunlu göçlerde görülemeyen özgürlük bu göç çeşidinde oldukça etkilidir (Yalçın, 2004, s.13). Gönüllü göç tanımlamasında en önemli durum bireyin kendi isteği ve beklentisi doğrultusunda iradesini istediği gibi kullanabilmesidir (Erkan ve Bağlı, 2005, s.109). Adıgüzel, gönüllü göç tanımlaması yaparken sadece daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak amacıyla yapılmadığını, insanların yeni yerler, yeni kültürel yapılar görme isteğinin olması, bireylerin bulunduğu çevreyi beğenmemesi gibi etkenleri de tanımlamasına dahil etmiştir (Adıgüzel, 2016, ss.19-20).

2.1.1.4. Yoğunluk Esasına Dayalı Göçler (Kişi Sayısına Dayalı)

Yukarıda yer alan Petersen'in yapmış olduğu göç sınıflaması içerisinde son ikisi olan serbest göç ve kitlesel göç yoğunluk bakımından bu kategoriye uyum sağlamaktadır (Yalçın, 2004, s.14).

2.1.1.4.1. Bireysel Göçler

Bireylerin, ekonomi, eğitim, sağlık, siyaset, din gibi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarındaki şartlar doğrultusunda buldukları yaşam alanlarını bireysel ya da aileleriyle beraber aldıkları karar doğrultusunda değiştirmelerine bireysel göç adı verilir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.62). Bireysel göçte en önemli etken az sayıda insanın söz konusu olduğu bir göç çeşididir. Öyle ki yukarıda tanımlaması yapılan iç-dış göçler, beyin-işçi-mevsimlik ve gönüllü göçlerin bireyin kendi karar verebilme gücüyle bireysel ya da aile yakınlarıyla yaptığı yani göçün yoğunluğunun fazla olmadığı göçlerdir (Yalçın, 2004, s.14).

2.1.1.4.2. Kitlesel Göçler

Bireysel göçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan kitlesel göçler, gidenlerin gittikleri yerlerdeki koşulların daha iyi olduğunun, fırsatların çok olduğundan akraba ve arkadaşları ile iletişim kurarak aktarması sonucunda yapılan, yoğunluğu artırıcı göçtür (Yalçın, 2004, s.14). Göç literatüründe sıkça karşılaşılan, Mübeccel Kıray'ın ortaya koymuş olduğu 'tampon kurum' un bel kemiği olan hemşehri kavramı, kitlesel göçlerin oldukça etkili ve önemli bir unsurdur. Kitlesel göçler, sadece önceki giden tanıdıkların etkisiyle değil, doğal afet, savaş gibi etkenlerden kaçarak kitlesel yoğunlukta yapılan göçtür. Örneğin, 2018 yılı Göç İdaresi verilerine göre Suriye'de yaşanan iç savaştan ötürü Türkiye'ye 3.5 milyon göç etmiş durumdadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye yapmış olduğu bu göç kitlesel göç niteliğindedir. Buradan

hareketle söylenebilir ki; kitlesel göçler, göç veren yerleşim yerlerini etkilediği gibi göç alan yerleşim yerlerini de oldukça etkilemektedir (Yılmaz, 2020, s.31).

2.1.1.5. Yasayla İlişkisi Bakımından Göçler

2.1.1.5.1. Yasal Göçler (Düzenli Göç)

Kişilerin, kendi ülkelerinden her ne sebeple olursa olsun çıkış yaparak başka ülkelerin ülkeye giriş ve yaşama şartlarına yasal olarak uygun bir şekilde giriş yapılmasıdır. Bu göç çeşidinde en önemli nokta ise giriş yapılan ülkenin ikamet, çalışma gibi temel konularda yasal şartlara uygunluk sağlanmasıdır (Dağdeviren, 2018, s.14). Mübadele göçleri, yasal göçler olarak adlandırılabilir. Öyle ki kelime anlamı “değiş-tokuş” olan mübadelenin göç olarak adlandırılmasında en önemli etken yasal olarak devletlerin karşılıklı olarak vatandaşlarını değiştirilmesidir. Mübadele göçleri özellikle savaş sonralarında kazanılan toprakların kazanan ülkeye geçmesiyle vatandaşların ani kültürel boyutta, dini boyutta vb. bağlarının kopmaması için yapılmaktadır (Sayan ve diğerleri s.3). Türkiye tarihinde, 30 Ocak 1923 yılında imzalanan “Lozan Barış Konferansı’na eklenen on yedi senetten altıncısı olan “Yunan ve Türk Halkları’nın Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol”³⁶ çerçevesinde, ... Türk topraklarında yerleşmiş Rum-Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının zorunlu olarak değişimi” (Eker, 2008, s.15) bu göç çeşidine örnektir. Yasal göç tanımlaması içerisinde düzenli göçleri de dahil edebilmek mümkündür. Öyle ki “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” dış göçü tanımlarken yasal boyutu ele alır ve “yabancıların yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını” ifade eder (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.63).

2.1.1.5.2. Yasadışı Göçler (Düzensiz Göç)

Kişilerin, yasal olarak kendi ülkelerinden çıkış yapmalarına rağmen gittikleri ülkelerin yasal şartlarını sağlamamalarına rağmen yasadışı yollarla ülke sınırları içerisine girmeleridir ya da gidilen ülkeye yasal olarak belirli süre kalma hakkıyla giriş yapıldıktan sonra sürenin bitmesine rağmen ülkeyi terk etmemektir (Dağdeviren, 2018, s.15). Göç sözlüğünde, yasadışı göç için hedef ülkenin kabul şartlarını sağlamamasına rağmen yapılan göçlerin yasadışı göçler olduğunu belirtirken genel anlamda yasadışı göç kavramının literatürde var olan göçmen

kaçakçılığı ve insan ticareti ile kısıtlanarak tanımının yapıldığına dikkat çekilmiştir (Göç Terim Sözlüğü, 2013, s.26).

2.1.1.6. Süre İlişkisi Bakımından Göçler

2.1.1.6.1. Kalıcı Göçler

Ekonomik, siyasi, eğitim, güvenlik vb. ihtiyaçlarının karşılanmadığı yaşam alanlarından bu ihtiyaçları karşılayan kurum ve kuruluşların olduğu yaşam alanlarına süresiz olarak yapılan göçlerdir (Dağdeviren, 2018, s.15). Kalıcı göçlerin en azından ilk zamanlarında geriye dönüş fikri yoktur (Yalçın, 2004, s.15). Yapılan göçte, gidilen yerleşim yerinde yaşamının geriye kalan süresini orada geçirme düşüncesi hakimdir.

2.1.1.6.2. Geçici Göçler

“...ekonomik, siyasi, eğitim amacıyla yapılan kısa süreli göçlerdir.” (Dağdeviren, 2018, s.15). Geçici göç denildiği zaman akla çoğu zaman mevsimlik yapılan göçler gelse de kapsamı daha geniştir. Örneğin; öğrencilerin eğitim süreleri boyunca ailelerinden ayrı yaşadıkları başka şehirler, askerlik hizmeti için başka şehirlere gitmek gibi. Geçici göçte en önemli özellik illaki geri dönüş söz konusudur ve ne zaman geri döneleceği ortalama olarak bilinebilmektedir (Yalçın, 2004, s.15).

2.1.2. Göç Eden Kişilerin Adlandırılması

Günlük konuşma dilinde genellikle göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramlar aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak göç etme amacı, sahip olunan haklar ve benzeri sebeplerden ötürü göç eden kişiler farklı adlandırılmaktadır. Bu başlıkta ise göçmen, mülteci, sığınmacı kavramlarının tanımlamaları verilerek Suriyeli göçmenlerin verilen ‘geçici koruma statüsü’nün farklılığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1.2.1. Göçmen

Herhangi bir dış etkenlerin zorlaması olmaksızın, bireylerin daha iyi yaşam şartlarını elde etmek amacıyla gönüllü olarak ‘kişisel uygunluk’ çerçevesinde alınan kararlar doğrultusunda göç eden bireylere göçmen adı verilmektedir. Kişisel rahatlığı sağlamak amacıyla ekonomik ve sosyal durumları iyileştirme çabasında olan kişilerdir göçmenler. Uluslararası kabul edilen belirli bir tanımlama olmaksızın, Birleşmiş Milletler göçmeni; “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli

veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey” olarak tanımlarken Birleşmiş Milletlerin tanımlama yaparken zamansal ikamet boyutunda ele aldığı görülmektedir (Adıgüzel, 2016, s.5; Aydemir ve Şahin, 2018, s.128; Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s.37).

2.1.2.1.1. Düzensiz Göçmen

Göç eden bireylerin gittikleri ülkelerin yasal şartlarına uyma sürelerinin dolması, durumunda ya da göç ettiği ülkeye kaçak, yasadışı, olarak girmesi sonucunda, gittiği transit ya da ev sahibi ülkede hukuki olarak hiçbir hakka ve hiçbir statüye sahip olamayan bireylere düzensiz göçmen adı verilmektedir. Bu göçmelerin tanımlanmasına, kalış süresi dolmasına rağmen yetkileri olmadan herhangi bir işte kayıt dışı olarak çalışan bireylere de bu isim verilmektedir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.63; Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s.27).

2.1.2.1.2. Ekonomik Göçmen

Mülteci ile göçmeni ayırt etmek için kullanılan bu tanımlamaya göre; bireylerin kendi isteği üzerine işsizlik ve ekonomik problemlerden ötürü daha iyi bir yaşam için “mutat ikamet yerini” terk ederek sosyo-ekonomik anlamada daha gelişmiş ülkelere göç eden bireylere ekonomik göçmen adı verilmektedir (Adıgüzel, 2016, s.5; Özgüzel ve Çetintürk, 2016, s.555).

2.1.2.1.3. Transit Göçmen

Çıkış yaptığı ülkeden varmayı amaç edindiği ülkeye giderken arada kalan herhangi bir ülkede belirli süre kalan göçmenlere transit göçmen adı verilir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.64). Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda ülkelerini terk eden binlerce Suriyeli göçmenler Avrupa ülkelerine gidebilmek için Türkiye’yi bir köprü olarak görmelerinden dolayı kendilerine transit göçmen denilebilmektedir.

2.1.2.2.Mülteci

Göç kavramının tarihselliği her ne kadar insanlığın ilk zamanlarına kadar uzansa da göç eden kişilerin göçmen, mülteci gibi adlandırmalara ve bazı haklara sahip olmaları durumu yakın geçmişe dayanmaktadır. Öyle ki mülteci kavramının yasallaşması 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde gerçekleşmiştir. Cenevre Sözleşmesinde tanımlanan mülteciler “ırk, din, milliyet veya siyasi görüş sebebiyle işkenceden

dolayı haklı bir endişe sahibi olan ve korunma ihtiyacı duyan kişilerdir.” (Balcı, 2017, s.32) şeklinde tanımlanmaktadır. 10 Aralık 1948 tarihinde imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nde din, dil, ırk fark etmeksizin bütün insanların evrenin her yerinde ve her koşulda eşit haklara sahip olduğu ilan edilmesinin üzerine 14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler’in Genel Kurul konferansı sonrası yapılmış ve burada ele alınan konular doğrultusunda “28 Temmuz 1951 tarihinde İsviçre’nin Cenevre şehrinde “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’ imza altına alınmıştır. 22 Nisan 1954 tarihinde ise bu sözleşme yürürlüğe girmiştir.” (Akıncı ve diğerleri, 2015, ss.64-65). Yapılan Cenevre Sözleşmesi sonrası mülteci;

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” (YUKK,2013).

şeklinde tanımlanmaya başlanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ise mülteci kavramını; “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tüzüğündeki kriterlere uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca” şeklinde tanımlamaktadır. Göç Terimleri Sözlüğü’nde ikinci bir tanım da şöyle yapılmıştır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” (1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi).1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)’deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi ‘kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği

ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlar. 1984 Cartagena Bildirisinde benzer şekilde, mültecilerin "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını belirtir." (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s.64).

Yapılan tanımlamalardan da anlaşılmaktadır ki, mülteciler, buldukları ülkeleri zaruri durumlardan ötürü, terk eden ya da terk ettirilen kişilerdir.

2.1.2.2.1. Şartlı Mülteci

Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan mülteci tanımına bakıldığında belirleyici kıstasın Avrupa ülkelerinden birinde yaşıyor olma ve buradan göç etme olduğu görülmektedir. Avrupa ülkeleri dışında bir yerden göç edenler için ise şartlı mülteci tanımı yapılmıştır. YUKK' nın 62. maddesinde şartlı mülteci şöyle tanımlanmaktadır:

"Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir." (YUKK,2013).

2.1.2.3. İkincil Koruma

Mülteci ya da şartlı mülteci statüsünün şartlarını taşımayan bireyler, ülkelerine geri döndükleri zaman yaşayacağı problemlerden ötürü vatansız kalanlara verilen statüdür. YUKK'da bu statü şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.” (YUKK,2013).

2.1.2.4.Sığınmacı

Sığınmacı, “zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi.” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s.74) olarak adlandırılmaktadır. Göç ettiği ülkede yasal haklara sahip olabilmek için mülteci statüsüne başvuruda bulunmuş, “ancak başvurularının devlet veya BMMYK tarafından henüz sonuçlandırılmamış kişileri ifade etmek için” de sığınmacı kavramı kullanılmaktadır. Mültecilik statüsüne başvuruda bulunmuş ancak başvurusu kabul edilmemiş bireylerin bekleme süreci sonuçlandığı için sığınmacı statüsü sona erer ve bulunduğu ülkede yasa dışı göçmen ,kaçak göçmen, olarak adlandırılmaya başlanılır (Özcan, 2015, s.26).

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda genel anlamda göçmenler; kendi tercihleri doğrultusunda kendi iradeleriyle yaşadıkları ülkeden ekonomik kaygılardan kaynaklı daha iyi bir ekonomiye sahip olabilme umuduyla başka ülkeye göç eden kişiler olarak adlandırılırken, mülteciler; “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi” etkisiyle geri dönmeyi düşünmeyerek ülkesinden kalıcı olarak göç eden bireylere denilmektedir. Sığınmacılar ise; göçmenler gibi ekonomik kaygılardan ziyade ülkelerinde bulunan olumsuz koşullardan bireyin kendisi ve ailesinin iyiliği için göç etmek zorunda kalması ve şartlar düzeldiği zaman

ülkesine geri dönmeyi planlayan, gittiği ülkede de henüz mülteci statüsüne sahip olamayan bireyler için kullanılmaktadır (Özlu, Kara ve Karkın, 2017,s. 480). Yapılan bu özetleme doğrultusunda, Demir ve Erdal aşağıda yer alan tabloyu oluşturmuştur.

	<i>Yasadışı/Düzensiz Göçmen</i>	<i>Sığınmacı/Mülteci</i>
Ülkesini gönüllü olarak terk etme	Evet	Hayır
Ülkesini terk etme nedeni	Daha iyi şartlarda yaşama isteği	Zulüm görme endişesi
Ülkesini terk etme ya da hedef ülkeye ulaşmak ya da bu ülkede bulunmak için seçtiği yol	Yasadışı	Yasal ve/veya yasadışı
Ulaştığı ülkede kendisi için alınan koruma tedbirleri	Yok	Var
Kişi hakkında yapılan idari işlem	Geri gönderilme	Geri dönüş, yerel entegrasyon veya üçüncü ülkeye yerleştirme

Şekil 2.1.: Yasadışı Göçmen/Düzensiz Göçmen ve Sığınmacı/Mülteci Arasındaki Farklar (Kaynak: Demir ve Erdal, 2010, s.38)

2.1.2.5.Toplu Sığınma/ Geçici Koruma

Geçici koruma;

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade eder. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” (YUKK,2013).

Sadece kitlesel yaşanan olaylarda sağlanan geçici koruma statüsüne sahip olmak isteyen yabancılar “1. Kitlesel olarak ülkeden ayrılmaya zorlanmış olmaları, 2. Ayrıldıkları ülkeye geri dönememeleri, 3. Acil ve geçici koruma ihtiyacı içinde olmaları” koşullarını sağlamak zorundadır. Türkiye, sahip olduğu jeopolitik konumundan ötürü tarihi boyunca çeşitli neden ve anaçlarla yapılan göçlere maruz kalmıştır. Bu göçler içerisinde oldukça önemli üç kitlesel sığınma olayları bulunmaktadır. “1.Bulgaristanlı soydaşların 1950-51 yıllarındaki kitlesel sığınmaları, 2. Bulgaristanlı soydaşların 1989 yılındaki kitlesel sığınmaları ve 3. Iraklı sığınmacıların 1988 ve 1991’deki kitlesel sığınma olaylarıdır.” Bunların haricinde bazı kaynaklarda bir de 1992 yılı sonrası “Yugoslavya’dan tahminen 20 bin civarında Bosnalı Müslümanın Türkiye’den sığınma” talebinde bulunmuştur ve ‘geçici koruma’ sağlayarak kamplara yerleştirilmişlerdir (Kaya ve Eren, 2015, ss.45,48).

Geçici koruma statüsünde dikkat çeken en önemli durum başvuruların bireysel statü belirlemesi yapılmadan korumak için geliştirilen bir statüdür. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı nedeniyle ülkelerinden acil bir şekilde kaçan, ne zaman dönecekleri belli olmayan Suriye vatandaşı kitlesel bir halde en yakın komşusu olan Türkiye’yi tercih etmesi ve bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti Devleti ‘açık kapı’ politikası uygulanarak kabul ettiği Suriyelilere ‘geçici koruma statüsü’ verilmiştir. Verilen bu statünün içeriğinde “ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması unsurları” (Nurdoğan ve Öztürk, 2018, s.1166) bulunmaktadır. Bu kabul ediliş ve yaşanan ülke içi durumdan ötürü Suriye, 2008 yılında en büyük ikinci mülteci stokuna sahipken 2015 yılı itibari ile en büyük mülteci üreten ülke haline gelmiştir (Sağıroğlu, 2016, ss.63-64).

Bu çalışmada, geçici koruma statüsünde olan Suriyeliler, çalışmanın uygulama alanına göç ettikleri için “göçmen” olarak adlandırılmıştır.

2.1.3. Göç Teorileri

Yapılan farklı göç tanımları sonrasında görülmektedir ki göç olgusunun hem bireysel hem de kitlesel boyutları kültürel, sosyal, ekonomik gibi birçok alanda ele aldığı görülmektedir. Bu nedenle de sistemleştirmede de farklı bakış açılarının olduğu ve çeşitli teorilerin ortaya konduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin kişisel beklentileri ve tercihlerinin doğrultusunda yapmış olduğu göçlerle ilgili oluşturulan

itme- çekme teorisi gibi teoriler mikro düzey, kitlesel boyuttaki sorunların sebebiyle yapılan göçlerle ilgili oluşturulan dünya sistem teorisi gibi teoriler makro düzey ve her ikisinin ortası niteliğinde olan ağ teorisi gibi orta düzey teoriler adı altında sınıflama yapmak mümkündür (Yılmaz, 2020, s.37).

2.1.3.1.Ravenstein Göç Kanunları

Teorilerin sistemleştirilmesinin tarihsel sürecine bakıldığında temelinin 1929 Büyük Buhran'ın olumsuz sürecinden kaynaklı göçlerin olduğu söylenebilmektedir. Bu süreçte yaşanan fabrikaların ortaya çıkmasıyla oluşan işsizlik problemleri ve ekonomik bunalımların göçlerin niteliklerinde ve boyutunda farklılaşma oluşturmaya başlamış ve o dönem de kırsal alandan kente göçler oldukça fazlalaşmıştır. Bu farklılaşmaların sebebi zaman içerisinde değişse de değişim sirkülasyonu her zaman devam etmiştir. Bu nedenle de göçe olan ilgi ve sistemli çalışmalar artmıştır. Tarihsel süreçte ilk genel geçer kanunlarını ortaya koyan, coğrafyacı ve harita uzmanı George Ravenstein çalışmalarını, Doktor Farr'ın göçün "hiçbir kesin kanuna bağlı olmadan yürüdüğü" fikrini savunmasına karşı 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı sonuçlarından hareketle tezatlık oluşturarak ilerletmiştir ve bu bağlamda 1885 yılında endüstrileşmenin etkisiyle işlerini kaybeden bireylerin iş bulma umuduyla kırdan kente yapmış olduğu iç göçü ele alan, 1889 yılında ise daha iyi yaşamsal şartlar elde etmek için Kuzey Amerika'ya doğru yapılan dış göçü ele alan Göç Kanunları (The Laws of Migration) adlı iki makale yayımlamıştır. Yayımlanan bu iki makale göç olgusunun tarihsel sürecinde ilk sistemli teorisi olmuştur. 7 maddeden oluşan bu teori, İngiltere'nin o an ki ekonomik, sosyal ve kültürel şartları ışığında oluşturulduğu için sonraki nesillerin problemleri için eksik kalmıştır ancak yine de ilk olduğu için değerini hiçbir zaman kaybetmemiştir (Apak, 2014 ,s16; Çağlayan, 2006, ss.68-69; Yılmaz, 2020, ss.35-40). Ravenstein'in ortaya koymuş olduğu 7 göç kanunu şunlardır:

1) Göç ve Mesafe

Göç ve mesafenin arasındaki ilişkinin ele alındığı bu kanunda Ravenstein, göçmenlerin çok büyük bir kısmının "sadece kısa mesafeli", büyük sanayi ve ticaret merkezlerine yaptığını ve göç dalgalarının bu yönde oluştuğunu tespit etmiştir ve

yapılan göçlerin boyutunun belirlenmesinde o kentin nüfusuna oranla iş imkânlarının çok olmasını kaynak olarak göstermiştir.

2) Göç ve Basamakları

Ravenstein, göçün “seyrelen ve boşalan” yerlerin yakın bölgelerden basamaklı olarak doldurulduğunu savunmaktadır. Öyle ki o dönemin şartları itibariyle kentlerde ekonomik büyümeler oldukça hızlı ilerlemesiyle kentin iş olanakları ve kentin avantajları da aynı orantıda artmıştır. Kentin avantajları ve iş olanakları, çevresindeki yakın yerleşim yerlerinin ilgi odağı haline gelmesiyle beraber özellikle bahsettiği kısa mesafeli göçler görülmeye başlayacaktır. Başlayan göçlerle beraber kırsal alanlarda boşalmalar oluşmaya başlayıp ve bu boşlukları da yakınlarındaki diğer kırsal alanlardan göçlerle doldurulacağını belirtmiştir. Böylece kademeli olarak bu göç devinimi tüm ülkeye yayılacağını ve her yerinde hissedileceğine dikkat çekmiştir.

3) Yayılma ve Emme Süreci

Yapılan göçlerde yayılma süreci emme, “yutan (absorbe eden)”, süreci ile birbirini destekler durumdadır. Bu kanunda dikkat yapılan göçlerdeki amaçların önemine çekilmiştir. Ravenstein, göçün hiçbir zaman amaç olamayacağı, kentlerdeki iş olanakları ve diğer avantajları elde etmek istemelerinin amaç olacağına dikkat çekmiştir. Bireylerin bu amaçlar doğrultusunda kente yaptığı göçlerin hızla kentte yayılması yayılma süreci olarak adlandırılmaktadır. Yapılan göçler sonucunda sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü hızla karşılanıyor olması ise emme süreci olarak adlandırılmaktadır. Ravenstein bu durumun bir zincirleme olduğunu ve yayılma sürecinin başlaması devamında emme sürecinin oluşacağını ve artan göçlerle bu devininin her zaman görüleceğini belirtmiştir.

4) Göç Zincirleri

Ravenstein, görülen göç dalgalarının bir sonraki göçler için tetikleyici unsur olduğunu belirterek göçlerin zincirleme olarak geliştiğini belirtmiştir ve göç alan yerleşim yerlerinin aynı zanda göç veren yerleşim yerleri de olduğunu her göç dalgasının “karşılayan karşı dalga” yarattığını belirtmiştir.

5) Doğrudan Göç

Göçün yönünün tekrardan ele alındığı bu kanunda, kısa mesafeli göçlerin basamaklı olarak ilerlediğini ancak endüstri ve ticaret yerlerine yapılan uzun mesafeli göçlerin doğrudan yapıldığına dikkat çekmiştir.

Bu bağlamda ilk beş kanunun iki göç modelinin oluşturduğu söylenebilir. Birinci modelde, göçlerin basamaklı, kısa mesafeler şeklinde endüstri ve ticaret merkezlerine, ikinci model de ise, doğrudan, uzun mesafeler şeklinde endüstri ve ticaret merkezlerine yapıldığı söylenebilir.

6) Kır-Kent Yerleşimleri Farkı

Kırsal yerleşimlerdeki bireyler kırsal başka alana göç ettiklerinde orada yaşayan diğer yerleşikleri yerinden ettiği, basamaklı göç dalgalarının oluştuğu söylenebilir. Ancak bu durumu kentlerde görmek pek de mümkün değildir. Kentlerdeki yerleşikler yaşam alanlarını bırakmak istemedikleri için göç eğilimleri çok yoktur. Bu nedenle kentlerde yerleşiklerin göç ettikleri pek görülmemektedir.

7) Kadın- Erkek Farkı

Göç sürecinde kadınların erkeklere göre daha eğilimli olduğu savunulmuştur bu kanunda. Ancak kadınların göç etmedeki göç eğilimleri kısa mesafeli göçlerde etkili olduğu görülürken, erkeklerde az da olsa görülen göç eğiliminin uzun mesafeli ve yurtdışı göçlerinde etkili olduğu savunulmaktadır (Adıgüzel, 2016, ss.22-25; Yalçın, 2004, ss.22-28).

Verilen bu 7 kanuna bakıldığında yapılan göçlerin “ticaretin ve sanayinin geliştiği büyük kentlere doğru” (Çağlayan, 2006, ss.70) olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Ravenstein’in oluşturmuş olduğu bu 7 kanun özellikle Castles ve Miller tarafından olduğu için oldukça eleştirilmiştir. Castles ve Miller, bireylerin göç etmelerinin temelinde rasyonel olarak kendi seçimlerinin ve kendilerine yarar sağlayacak maliyet hesaplamalarının olduğunu düşündükleri için bu kanunların “ bireyselci/ bireyci ve tarih dışı” olduğunu savunmuşlardır (Apak, 2014, s.18; Aydemir ve Şahin, 2017, s.363).

2.1.3.2.Kesişen Fırsatlar Teorisi

Özellikle ekonomik temelli göçleri açıklamak için kullanılan bu göç teorisi ilk olarak 1940 yılında Stouffer tarafından ele alınmıştır. Göçü matematiksel bir şekilde

açıklayan Stouffer, çalışmasına ilk önce “Cleveland’in anakent bölgesine ait nüfus istatistiklerini” kullanarak başlamıştır ve evlerinden taşınan kişileri veri olarak kabul etmiştir. Buradan hareketle, Stouffer bireylerin göç edecekleri yerleri belirlemede mesafeyi, göç edilen yerdeki imkânları ve bu imkânların kişi başına düşen miktarını en önemli etkenler olarak görür ve teorisini bunun üzerine geliştirir. Göç edilecek bir bölgenin yaşanılan bölgeye yakın mesafede olması, ekonomik imkânların çok ve ulaşılabilir olması o bölgedeki fırsatların kesiştiğini ve daha çok tercih edilebilme haline getirmektedir. Bu bağlamda da o bölgeye göç edeceklerin sayısı bölgedeki imkânlarla doğru orantılı olacaktır. Sonuç olarak Stouffer, göç edilebilecek en az aynı imkânlarla sahip birbirine denk olan en az iki yer varsa en fazla fırsatların kesiştiği olarak görülen yakın mesafeli yaşam alanı tercih edileceğini, göçmenlerin oraya yöneleceğini savunmaktadır (Çağlayan, 2006, s.77; Ergün, 2017, s.22; Yalçın, 2004, s.19).

Belirtilmesi gerekir ki, teorinin temel yapısını oluşturan ‘fırsat’ kavramı çoğunlukta işçi açığının olduğu, işçilere ihtiyaç olduğu için her gidenin çok rahat iş bulabileceği, düzeni oluşmuş, işverenleri olan işlerin olduğu gibi düşünülmektedir. Ancak her kesim için fırsat kavramı böylesi bir iş durumunu ifade etmemektedir. “Örneğin, bir hırsız için kentlerde kıra oranla daha fazla fırsat vardır. Dilenciler için büyük bir kentte olmak doğrudan gelir arttırıcı bir fırsatın kendisidir.”. Diğer bir önemli hususta göçen kişiler fırsatları için gittikleri kentlerde ekonomik örgütlenmeyi kullanabilirlerse kendilerine daha iyi fırsatlar oluşturabileceklerdir (Yalçın, 2004, s.19). Bu nedenlerden ötürü bu teori ekonomik sebeplerle yapılan göçlerde ön planda tutulurken, savaş, siyaset gibi nedenlerle yapılan göçlerin açıklamasında yetersiz kalmaktadır (Aydemir ve Şahin, 2017, s.364).

2.1.3.3.İtme- Çekme Kuramı

Everett Lee, Ravenstein’i göç kanunlarına atıfta bulunarak göç etme sürecinde sadece göçmene odaklanmadan göç olgusuna da odaklanması gerektiğini savunmuştur. Buradan hareketle de göçlerin özellikleri üzerine çalışmıştır (Coşkun, 2019, s.24) ve sonuç olarak yapılan göçlerin hepsinde itme-çekme (push-pull) etkenlerinin olduğunu savunmuştur. Bu etkenlerden ötürü Lee, göç olayını etkileyen 4 faktör olduğunu dile getirmiştir. Bunlar;

- 1) Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- 2) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- 3) İşe karışan faktörler
- 4) Bireysel faktörlerdir (Yalçın, 2004, s.30).

Göç eden bireylerin çıkış yerleri itici faktörlere sahip olduğundan kendileri için çekici faktörlerin olduğu yerleşim yerlerine göç etmektedirler. İşsizlik, ekonomik sıkıntılar, terör, siyasal sorunlar, kan davaları, ailesel ve toplumsal problemler itici faktörler arasında yer alırken, iş imkanı, yüksek ekonomik getirili işler, ekonomik refah, güvenli topraklar gibi hususlar da çekici faktörler olarak görülmektedir (Dağdeviren, 2018, s.18).

Lee'ye göre itici ve çekici faktörler, göç eden kişilerin sahip oldukları şartlara ve beklentilerine göre değişiklik göstermektedir. Örneğin; bir baba, göç edilecek yerin belirlenmesinde çocukları için eğitim kalitesi yüksek, o yaşam alanında çekici bir faktör niteliğinde olması önemliyken, çocuksuz bir aile için bu faktör çekici sebep olmayacaktır (Yalçın, 2004, s.31).

2.1.3.4.Peters'in Göç Tipleri

Petersen, bir yerleşim yeri için itme-çekme faktörlerinin her zaman aynı olmayacağını düşüncesiyle Lee'nin itme-çekme faktörü olarak ele aldığı şartları daha da ayrıntılandırmış ve bu şartların zaman içerisinde dikkat çekmiştir. Bu bağlamda da Petersen, zaman içerisinde değişen itici ve çekici faktörlerin yarattığı 5 tip göçün olduğunu savunmuştur. Bunlar;

1) İlkel Göçler

Göçebe toplumların dönemlik göçlerinde, kuraklık, kötü hava şartları gibi fiziki etkenlerin sebebiyle yapılan göçlerdir. İnsanlığın ilkel dönemleriyle ilişkilendirilen bu göçler, çevrenin itici faktörleri sonucunda yapıldığı söylenebilir.

2) Zorlama İle Yapılan Göçler

İlkel göçte görülen doğal zorbalıktan farklı olarak sosyal zorbalığın etkili olduğu bu göç tipinde sosyal hayatın gücünü elinde bulunduranlar tarafından göç edecek

kişilerin iradelerinin dışında zorunlu olarak göç etmeleri ile gerçekleşen göçlerdir. Nazi Almanya'sı bu göç tipinin en bilinen örneğidir.

3) Yöneltilmiş Göçler

Bu göç çeşidinde, sosyal zorbalık karşısında göç edecek bireylerin kendi iradelerini kullanarak göç etme kararını verebilme hakkına sahip olması en önemli özelliktir. Almanya'da 1933-38 yıllarında yapılan çeşitli kanunlar sosyal zorbalık olarak görülebilirken Yahudiler burada göçe özendirilmiştir ve iradeleri ile karar verip göç eden Yahudiler olmuştur.

4) Serbest Göçler

Genellikle eğitilmiş bireylerin kendi ülkesinin politik ve yönetim sisteminden hoşnutsuz olma halinde tamamen kendi istek ve iradeleri doğrultusunda başka ülkelere yaptıkları göçlerdir. Emek göçleri bu göç çeşidine örnektir. Bu göç çeşidinin hiçbir zaman yüksek oranlı olduğu da söylenemez.

5) Kitlesele Göçler

Serbest göçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan kitlesele göçler, teknolojik gelişmeler ve demiryolu ağları sayesinde gelişen taşıyıcılık hizmetlerinin de etkisiyle, serbest göçü gerçekleştiren ilk kişinin geldikleri yerlerdeki çevrelerine göç ettiği yerdeki şartları anlatıp zincirleme göç dalgası oluşturmasıdır (Adıgüzel, 2016, s.26-27; Yalçın, 2004, ss.34-35).

2.1.3.5.Denge Kuramı

Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen bu kuram, sanayileşmiş bölgelerden sanayileşmemiş bölgelere yapılan göçlerin dengeleyici yönleri ele alınmaktadır. Denge kuramına göre, sanayileşmemiş (kırsal, gelişmemiş) bölgeden sanayileşmiş (gelişmiş, kent) bölgelere göç eden bireylerin olması, sanayileşmiş bölgede ihtiyaç duyulan işçi açığını kapattıkları için ve aynı zamanda sanayileşmemiş bölgelerde işgücü azalacaktır ve işgücü talebi artacaktır ve göçler azalacaktır böylece zaman içerisinde her iki tarafta da nüfus hareketliliği dengelenmiş olacaktır. Bu bakış açısıyla göç, "dengesizlikleri giderici, bütünleştirici, olumlu kalkınma" destekleyicisi olarak görülmektedir (Adıgüzel, 2016, s.29; Göksoy, 2017, s.23). Bu kurama göre göçün bir diğer olumlu tarafı ise, göç eden

bireylerin gittikleri gelişmiş toplumlarda öğrendikleri modernleşme sürecinin getirilerini, değerlerini, kültürlerini kendi toplumlarına taşıyarak ‘katalizör’ görevi görmektedir (Öztürk, 2017, s.18).

2.1.3.6. Neoklasik Kuram

Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirmiş olduğu bu kurama göre; makro düzeyde gelişmişlik gösteren kapitalist ülkelerin, kendilerine göre daha az gelişmiş olan kapitalist olmayan ülkelere maliyet/ kar hesabı sonucu aldıkları göçlerdir. Daha çok üretim ve daha çok kazanç umudu ile bireylerin “yaş, deneyim, öğrenim, medeni durum ve beceri gibi bireysel değişkenler”ini dikkate alarak kendi toplumlarından daha gelişmiş toplumlara göç ederler. Kısacası, ekonomik tercihlerden ötürü yapılan gönüllü göçlerdir neoklasik göçler. Sermaye ve emeğin coğrafi dağılımının eşitsizliğine vurgu yapan makro kuram ve göç sürecini maliyet/kar hesabı yaparak daha fazla kazanç elde etme amacına vurgu yapan mikro kuram boyutu olmak üzere 2 farklı boyuta sahip olan neoklasik göçler, ücret farklarının ve emek hareketliliklerinin azalacağından dolayı toplumlar arası dengesizliklerin sonlandırılacağı düşüncesiyle birçok savunucusu bulunmaktadır. Ancak Myrdal, az gelişmişlik özelliği gösteren toplumlardan göç eden bireylerin gittikleri gelişmiş toplumlara insan kaynaklarını götürdüklerini, ve “gelir dağılımı, toprak dağılımı, tarımın örgütlenmesi, kültür, insan kaynağının bölgesel dağılımı ve işin toplumsal anlamı”nın çekici etkisinin olmasından dolayı göçleri çoğalttığını ve bu yüzden de bölgeler arasındaki dengesizliğin derinleştiğini savunmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.28; Biçim, 2012, ss.58-60; Bulak, 2015, ss.17-18; Çakırer, 2012, s.21).

2.1.3.7. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen bu kuramın temelini ikili pazar anlayışından ziyade ekonomik ve sosyal anlamda gelişmiş zengin merkez ülkeler ile ekonomik yönden zayıf, kapitalist değerler tarafından kuşatılmış olan çevre ülkelerin göç ilişkisi oluşturmaktadır (Çakırer, 2012, s.21).

Denge kuramının savını tamamen reddeden bu kurama göre, “ülkeler ucuz iş gücü, hammadde ve üretilen işlenmiş malın pazarlanması”, kapitalist sistem çarkını

döndürmek için, çevre ülkelerde daha refah bir ekonomik yapıya sahip olabilmek umuduyla birbirlerine karşılıklı bağımlı haldedir (Hanpolat, 2019, s.29).

Merkez çevre kuramına göre, gelişmekte olan ülkeler yani çevre niteliğindeki ülkeler, gelişmiş ülkeler olarak adlandırılan merkez ülkelerin işgücü ihtiyaçlarını göçmen işçiler sayesinde giderdiğini ancak çevre ülkelerin kaynakları merkez ülkelere aktarıldıkları için gelişimsel süreçleri olumsuz etkilenmektedir. Bu kuramın temelini, kolonyal dönemdeki sömürge ülkeler ile sömürgeci ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkisi oluştururken, günümüzde kapitalizm ulus devlet arasındaki ilişkisi oluşturduğu görülmektedir. Kısacası, varlığı vazgeçilmez nitelikte olan merkez ülkeler var olduğu sürece çevre ülkeler bağımlı bir şekilde var olacaklardır sadece bağımlılık ilişkileri isim değiştirmiş olacaktır (Döner, 2016, ss.25-26).

2.1.3.8.Göç Sistemleri Kuramı

Neo-klasik kuramın fazla bireyselci savunusundan dolayı göçün tarihsel süreç içerisinde etkilerini ve devleti göz ardı ettiği için eleştirilmişken, dünya sistemleri kuramı da ekonomik unsurların etkili olduğu vurgusu yapılarak sermaye çıkarları üzerinde durduğu için eleştirilmiştir. Bu eleştiriler üzerine “iki ya da daha fazla ülkenin, karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerinden kurdukları sisteme dayanan, ekonomik ve politik temelli” bir göç sistemleri kuramı geliştirilmiştir (Adıgüzel, 2018, s.31; Hanpolat, 2019, s.29).Göç sistemleri kuramında ele alanın ülkelerin coğrafi olarak yakınlık ya da uzaklığına bakılmaksızın siyasal ve ekonomik ilişkileri ele alınmaktadır. Örneğin; Meksika ve ABD arasında kurulan göç ve göçmen ilişkisi yakın mesafeli iken, Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi coğrafi konum olarak uzak mesafeli göç sistemlerine örnektir (Apak, 2014, s.21; Çakırer, 2012 ,s.23).

Faist, göç sistemleri kuramının üç özelliğinden bahseder. Bunlar;

1. “Kuramın göç sistemlerindeki sürece yoğunlaşması
2. Kuramın insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlantıların varlığı üzerine mal, hizmet, bilgi ve fikir akışlarına vurgu yapması.
3. Kuramın toplumsal ağ kuramını güçlü biçimde uygulaması şeklindedir.” (Bulak, 2015, ss.21-22).

Bu kurama göre her ülkenin kendisine ait belirli göç sistemleri mevcuttur. Hatta öyle ki göç veren ülkelerin göç sistemleri çeşitlidir. Ülkeler, bu göç sistemlerinden toplumlarının değişmesinden dolayı, ekonomik dalgalanmalarından dolayı ya da siyasal değişimlerinden dolayı sahip oldukları sistemlerden ayrılabilirler (Çakırer, 2012, s.23).

2.1.3.9.İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göç veren ve göç alan yerlerin aralarında kurdukları sosyal ilişki ağlarının etkisinin ele alındığı bu göç teorisinde, göç edecek bireylerin, çekici faktör niteliğinde olan “ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağları”nın (Kırkpınar, 2020, s.51) etkisiyle gidecekleri yerleri belirlemesiyle gerçekleştirdikleri göçlerin sebepleri ele alınmaktadır. Wilpert’e göre ise ağ teorisi ve göçmen ağı şu şekilde çalışmaktadır:

“Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hâl alır” (İncili ve Akdemir, 2016, s.125).

Pek çok farklı ihtiyaçlardan dolayı zaman içerisinde ortaya çıkan ve gelişen ve gelişimini göç devamlılığına borçlu olan sosyal ilişkiler, “Değişimin bunalımsız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan” (Kıray, 2000, s.20) tampon mekanizmalar işlevinden ötürü göç edecek bireylere alt yapı oluşturarak maddi riskleri en aza indirmektedir, kolay kültürel aktarımlar yapılmaktadır, göç eden bireylere sosyal çevre sağlamaktadır, öyle ki topluma entegre olma sürecini hızlandırdığı gibi iş bulma sürecini de kısaltmaktadır. Kendi kültüre kodlarının karşılığını göç ettiği yerde kolayca bulan birey, kendini göç ettiği yerden kopmuş hissetmeyecektir ve gelmiş olduğu yerde bağını kopartmadığı kişilere de anlatarak yanına göç etmeleri konusunda cesaretlendirecek ve o bölgeye yoğun göçler sağlayacaktır. Kısacası bu kurama göre, göçün yönünü belirleyen sosyal çevredir (Çağlayan, 2006, s.86; Kırkpınar, 2020, s.51).

Bu kurulan ilişkilerin sayılan olumlu yönleri olduğu gibi göç eden bireyler açısından olumsuz etkilerinin olduğu da görülmüştür. İlk sırada da göç edenlerin kendilerini göç ettikleri sosyo-kültürel yapıdan yalıtılmalarıdır. Kurmuş oldukları sosyal ilişkilerden dolayı yerel sosyal ve kültürel unsurlara ihtiyaçları en minimal seviyeye düştüğü için kendi düzenlerini kurmaya başladıkları ve kendilerini yalıtıtları görülmektedir. Türk vatandaşların Almanya'ya yaptıkları göçlerde kendi sosyal ilişkilerini kurması, yaşadıkları bölgeleri 'Türk mahallesi' algısını oluşturmaları bu duruma örnektir (Çağlayan, 2006, s.87).

Kısacası kurulan bu sosyal ilişkilerin olumlu ve olumsuz yansımalarını Gurak ve Caces 6 temel işlevde toplamıştır. Bu işlevler:

1. "Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.

2. Göçmeleri, göçmenleri içine girdikleri toplumdaki yalıtıtları ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.

3. Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.

4. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.

5. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağı yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.

6. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler" (Yalçın, 2004, s.51).

2.2.Kent

İnsanlık tarihinde, tarımın başlamasıyla ilkel komünal dönemden kopmaya başlayan insanlar, toprağa yerleşmeye başlamıştır. İnsanların toprağa yerleşmesiyle beraber geçen uzun süre sonrasında artı ürüne sahip olup olmama ayrımı yaşanmaya başlamış hatta öyle ki savaşlar ortaya çıkmıştır. Savaşların iyi yönetilmesinin getirisi olarak daha fazla artı ürüne sahip olduğu fark edilmiş ve zaman içerisinde savaşı

yönetenlerle yönetilenler arasında sınıf oluşmaya başlamıştır. Savaşlar sonrasında kazanılan bu artı ürünler sınıfları daha da geliştirmiş, büyütmüş ve zaman içerisinde kent adı verilen yerleşim alanları oluşturulmaya başlanmıştır. Tarihteki ilk kentler, Yakın Doğu'da Fırat ve Dicle nehrinin kenarında olduğu bilinirken, daha sonra ise Nil Nehri kenarında da olduğu bilinmektedir ve zaman içerisinde de yayılmaya başlamıştır. Öyle ki, tarihsel olarak ilk kentler, MÖ. 3500 yılında Mezopotamya'da, MÖ. 3000 yılında Mısır'da, MÖ.2500 yılında Çin ve Hindistan'da ortaya çıkmıştır. Kentler, yaşanan artı ürüne sahip olabilme savaşlarında, verimli tarım ürünlerinin biriktirilmesi ve korunmasında, ihtiyaçlara göre fazlalıkların takasta kullanılması gibi süreçlerde 'komuta merkezi' işlevini görmektedir (Bal, 2008, s.32). Geçmişinin bu kadar eskiye dayanmasından ötürü kent kavramı, birçok millette birçok yerleşim yerinde, kendilerine göre bölgedeki daha az gelişim gösteren, daha az kaynaklara sahip olan, günümüzde kırsal alan olarak adlandırılan yerleşim yerlerinin özelliklerine sahip olan yerlerden farkını ortaya koyabilmek için neredeyse her millet kendi kentlerine farklı isimlendirmelerde bulunmuştur. "...cite, polis, medine, bourg, villa, city, urban" (Topal, 2004, s.277) gibi adlandırmalar buna örnektir.

Bu bağlamda kent zaman içerisinde, çevrelenmiş bir alan olarak;

"sanayi, ticari, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dahil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleki rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin gittikçe arttığı, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel kurumların bulunduğu, yerel, bölgesel ya da uluslararası ilişki ağlarına sahip heterojen bir toplumdur."
(Bal, 2008, s.31).

Batı toplumlarındaki kenti ele alırken; Aristoteles, "daha iyi bir yaşam sürmek için toplanılan alan" olarak görürken, Adam Smith, kentin "zanaat fonksiyonları", Pirenne, ekonomik fonksiyonları üzerinde durmuş, İbn-i Haldun, "endüstri merkezleri" olarak görmüştür. Charles H. Cooley ise şehrin coğrafi konumu üzerinde durarak bir kentin bir dini merkeze ya da bir kaleye yakınlığına göre ulaşım yönünde ele almıştır. Öyle ki Marver de Cooley gibi kaleye yakın olma durumunu ele almış ve

kent için, “duvarlarla çevrili insan yerleşimleri” tanımını yapmıştır. Farklı açıdan ele alınabilen bu heterojen yerleşim yerlerinin hızla büyümesi ve yoğunlaşma sebepleri üzerine çalışan Weber, “büyük bir kalabalığın yoğun bir şekilde yerleştiği ve sakinlerinin birbirleriyle karşılıklı kişisel tanışıklıklarının olmadığı kadar geniş bir koloni oluşturdukları bir alan olan” şehir için buhar makinasının, ticaretin, tarımın sanayileşmesiyle beraber verimliliğin artması, ulaşım kolaylığı, sanayi ve fabrika sistemlerine sahip olması, eğitim, eğlence, daha yüksek yaşam standardı gibi avantajlar sunmasına bağlamıştır (Topal, 2004, s.277; Weber, 2018, s.18,57). Bunun; kentin psikanaliz kavramlarıyla, şiir ve romanlarda yer aldığı anlamlarıyla, sınıf mücadelesi açısından, demokrasi ilişkisi açısından, sosyolojik ve ekonomik etkileri açısından ve daha birçok farklı açıdan farklı disiplinlerin ortak olarak konu edinebildiğini vurgulamıştır. Öyle ki, Tönnies, Durkheim, Wirth gibi önemli isimler de yaşam alanları üzerine de çalışmışlardır ve Tönnies, “ırk, etnik menşee ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden meydana gelen ve fertler arasındaki şahsi, sıcak, samimi veya içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan küçük, homojen ve mahrem topluları” cemaat olarak ve “ırk, etnik menşee, sosyo-ekonomik statü ve kültür sistemleri bakımından farklılaşmış ve heterojen” toplulukları da cemiyet olarak adlandırarak bir ayırım yapmıştır ve aslında bu ayırımıda cemaat köyü, cemiyet ise kenti temsil etmiştir. Durkheim da toplumları köy temsili niteliğinde olan basit cemiyetleri ‘mekanik dayanışma’, kent temsili niteliğinde olan karmaşık cemiyetleri ise ‘organik dayanışma’ ile tanımlar (Topal, 2004, s.278). Kentin, gerek gelişim süreci, gerek halka yansımaları, gerek sonuçları bakımından bu kadar çeşitli disiplinlerden tarafından ele alınabilmesi, kent yapısının tanımlanmasında da literatürde çeşitlilik göstermiştir. Bu çeşitliliklere örnek olarak ise şu tanımlamalar verilebilir:

Kenti, “...nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur.” şeklinde ilk sosyolojik şehir tanımını 1910 yılında yapan Rene Maunier’e göre kentin tek bir tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle kendisi yapılan bütün tanımlamaları ‘morfolojik tanımlar’, ‘fonksiyonel özelliklere göre yapılan tanımlamalar’ ve ‘her iki özelliği de ifade eden karma tanımlar’ olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır.

1) “*Morfolojik Tanımlar*”

Bu tanımlarda kentin köyde kütlesi yani gerek toprağın gerekse nüfusun çokluğu bakımından ayrıldığı (Meuriot); surlar ve kalelerle çevrilmiş bir yerleşme grubu olduğu (Keutgen, Maurer); doğumların azlığı ya da evlenme oranını yüksekli (Rümelin) vurgulanır.

2) *Fonksiyonel Özelliklere Göre Yapılan Tanımlamalar*

Zanaat fonksiyonu olan (Adam Smith); endüstri ve ticaret merkezi (Ratzel değişim, tüketim ve endüstri merkezi (Sombart); kendine has hukuki fonksiyonu olan, belediye meclisi ve belediye hukuku olan sosyal grubu (Maine, Maitland).

3) *Her İki Özelliği De İfade Eden Karma Tanımlar*

İnsanlar, fonksiyonlar ve yerler olmak üzere üç unsurdan oluşan (Geddes); kaleler ve surlar, kiliseler ve ticaret merkezi (Flach); hem dini merkez, hem de savaş zamanlarında sığınılacak bir yer, aynı zamanda ticaret fonksiyonu (Pirenne)”(Bal, 2008, s.29)

Kenti kavramlaştırmaya yönelik en etkili tanımlardan birini yapan L.Wirth’e göre kent; “nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik” olarak üç önemli özelliğe sahip “görelî olarak büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen kişilerin devamlı yerleşmesidir”. Kent olgusunu bir nüfussal devrim olarak gördüğü için olumlu bir yapılaşma olduğunu belirten Marx’a göre ise kent, “üretim araçlarının, ana malın, gereksinimlerin, yüksek zevklerin toplanmış olduğu yerler”dir, kırsal alanlar için onun için “yalnızlığın ve dağınıklığın simgesi”dir(Topal, 2004, s.280,284). Kent ve göç sosyolojisinde en önemli isimlerden biri olan Mübeccel Kıray kenti, ““Tarımsal olmayan ’üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri” şeklinde tanımlarken, Ruşen Keleş, kenti tanımlarken nüfus ölçütünü kullanır ve “belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelerdir” şeklinde tanımlamıştır(Bal, 2008, s.30; Aktay, 2013, s.34). Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda kabul edilen 2005 Belediye Kanunu’nda da kent tanımı yapılırken nüfus ölçütü olarak kullanılmış ve nüfusu 5000 den fazla olan yerlere belediye

kurulabileceğini belirterek kent olabilme alt sınırını belirtmiştir(2005, 5393 Nolu Kanun 4. Madde). Modern dünya kentlerine bakıldığında ise,

“Highsmith ve Northam tarafında yapılan hiyerarşik sınıflandırmaya göre şehirler başlıca 6 gruba ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre nüfusu 2.500– 25.000 arasında olanlar küçük şehirler, 25.000–100.000 arasındakiler orta büyüklükteki şehirler, 100.000–800.000 arasındakiler büyük şehirler, 800.000 den fazla olanlar metropoller, birkaç milyonluk nüfusa sahip olanlar megalopolisler, 10.000.000 ve yukarı nüfusa sahip olanlar da ekumenopolis olarak adlandırılmaktadır.” (Şahinalp, Elmastaş, Günal ve Benek, 2010, s.57).

Genel olarak, tarımsal üretim tüm dünya genelinde otonomisini kaybederek, ana sektör ve ayırt edici özelliklere sahip olma özelliklerinden çıkarak, kentin ”tarımsal yaşantının atıklarını dağıtmakta, yaymakta ve aşındırmakta” olduğu söylenebilmektedir (Lefebvre, 2019, s.9).

2.2.1. Kentleşme

19. yüzyılda sanayileşmenin etkisiyle kırdan kente hızla artan göçlerin etkisi nüfusun büyük çoğunluğu üzerinde fonksiyonel ve kültürel anlamda egemenlik kurabilme boyutuna gelmiş, batıda öncelikli olarak İngiltere’de görülen ve sonrasında hızla Almanya, Fransa, İsviçre ve Belçika gibi Avrupa ülkelerinde, Türkiye’de ise II. Dünya Savaşı sonrası görülmeye başlayan, sosyal süreçler üzerindeki toplumsal değişimin evrimsel sürecidir, kentleşme (Es ve Ateş, 2004, ss.206-208; Okan, (t.y.), ss.26-27). Ülkedeki kent sayısının ve kentlerdeki nüfusun nicelikler artmasına anlamına gelen kentleşme için çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. O tanımlardan bazıları şunlardır:

“Üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışı da yerleşme yerlerinde iskan edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal

davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler”

olarak adlandırılmaktadır (Es ve Ateş, 2004, s.212).

Bir diğer önemli tanımı yapan Ruşen Keleş, kentleşme olgusunu, toplumlardaki ekonomik ve yapısal değişimlerden ortaya çıktığına dikkat çekerek “Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir” (Bal, 2008, s.71) tanımını yapmıştır.

Kültürel antropologlar içerisinde ilk olarak Basch, Glick-Schiller ve Szanton-Blanc ve Glick-Schiller, sosyolojik anlamda AlejandroPortes ve Portes, Guarnizo ve Landolt, sistematik anlamda Thomas Faist ve 90’lı yılların son çeyreğinde Linda Bash, Nina Glick-Schiller ve Cristina Blanc-Szanton, analitik anlamda ‘ulusötesilik’ kavramını ilk defa ele almışlardır. Sayılan bu isimler, kapitalist sistemin etkisi ile göçlerin ve göçmenlerin artık niteliklerinin değiştiği bir durum içerisine girdiğini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda, ulusötesine yapılan göçer sonucunda, ulusötesi göçmenler “hem çıkış ülkesiyle bağlantılı, hem varış ülkeyle, ne asimile olan, ne de kendi kültüründe kalan bir yapı”ya sahip olarak sosyo-kültürel yapıyı yeniden inşa etmektedirler. Bu durumda kentleşme sürecinin boyutunu da değiştirmiştir ve artık ulusötesi kentleşmelerden söz edilir duruma gelinmiştir (Çakırer, 2012, ss.33-35). Öyle ki, ulusötesi kentleşmenin tanımını M.P. Smith,

“göçmenlerin iş bulma, havale ve para gönderme, kültürel ve fiziksel sermaye edinme yollarını, tüketim pratiklerini, kullandıkları her tür ağları, sosyal ve kültürel aktivitelerini, mekânsal yerleşimlerini, yeni mekansal aktiviteler üretmelerini, politik ağlarının organizasyonunu veya yaşam biçimlerine yönelik kurulan sembolik sistemleri içermektedir”

şeklinde tanımlayarak kentleşmeyi coğrafik açıdan ele almak yerine sosyo-kültürel boyutta ele almıştır (Çakırer, 2012, s.39).

Barlas Tolan, genel anlamda, “hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de mekânın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir.” (Bal, 2008, s.71) şeklinde tanımladığı kentleşme olgusunun çok sayıda sahip olduğu farklı tanımları eleştirerek “ekonomik-demografik, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik” olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Sosyo- demografik tanımda; ““milli gelir ve istihdam yapısında ağırlığın tarımdan hizmetlere ve sanayiye kayması ile ilgili, evrensel ve sayılaşırılabilir bir süreç” sonucu kentleşmenin oluştuğunu, sosyo-ekonomik tanımda kentleşmenin; “sanayileşme ve modern hizmet sektörleriyle aynı yön ve hızda geliştiği, mekâna bu sektörlerle aynı biçimde yayıldığı ve istihdamdaki niteliksel gelişmelerle ilişkisi kurulduğu ölçüde ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hızlandırıcı bir etken” olduğunu ve sosyo-politik anlamda; “ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel faaliyetlerin mekâna yansması ve mekânı biçimlendirmesi süreci” kentleşme olarak tanımlamaktadır (Okan, (t.y.), s.27).

Kentteki nüfus oranlarının artmasında oldukça etkili olan sanayileşme ve sanayileşme etkisiyle bilgi, hizmet ve mal üretiminde yer alan, özel bilgi ve becerilere sahip alanında uzmanlaşmış kişilerin sayısında artış olmaktadır. Bu artış sonucu oluşan kentleşme oranı ise o ülkenin gelişmişliğini gösteren en önemli ölçütlerden biri haline gelmektedir (Mutlu, 2007, s.12).

Kentleşme sürecini tetikleyen sanayileşme ve ekonomik şartların çekiciliği kentlere olan göçleri oldukça arttırmıştır. Hızla artan göçlerin sonucunda kentlerde, “kenar/kıyı bölgeleri, gecekondu mahalleleri, mekânsal ayrışım bölgelerin (yoksul, dışlanmış)” arttığı ve ekseriyetle enformel ilişkilerin yaygınlaştığı; “tekin olmayan mahaller, alt/marjinal, damgalanmış yöreler olarak” gözüktüğü gibi “şiddet/suç patlamaları ile karakterize” ederek kentlerin stabil düzeni içerisinde “rizikolu mahalleri” oluşmuş olur (Aytaç, 2018, s.6). Kentleşme oranının %79’ları geçtiği Türkiye’de de bu sorunlar görülmeye ve birçok kentin belirli mahallelerinin ‘tekin olmayan/ marjinal’ mahalle damgası yediği bilinmektedir. Sanayileşme sürecinin oldukça yoğun yaşandığı Adana, İzmir, Ankara, Gaziantep, Kayseri gibi büyük kentlerin mahalleleri başta gelmektedir (Demirci, 2013, s.31; Özensel, 2018, s.51).

2.2.1.1.Kentleşme Kuramları

Kentlerin, bu kadar fazla nüfusu içinde barındırmasının en büyük sebebi çekici faktörlere sahip olarak bünyesine toplayabilmektedir. Literatür taraması sonucunda kentlerin çekici faktörlerinin yanı sıra sahip olduğu diğer özellikleri farklı perspektiflerden ele alınarak kuramsal boyutlar kazandırıldığı görülmüştür. Bu bağlamda ise çalışmanın özünü yansıtabilecek ve temel olarak görülen birkaç kurama yer verilecektir.

Kent tanımının çok sayıda çeşidinin olması kuramlara da yansımıştır ve kentin çok farklı noktalarını ele alan kuramlar ortaya konmuştur. Bu kuramlar, pratik ihtiyaçtan kaynaklı oluşan ‘Avrupa’da Kentleşme Kuramları’, teorik bir yaklaşımla kenti ele alan ‘Amerika’da Kentleşme Kuramları’ şeklinde ana başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmayı salt bir hale getirmek amacıyla son dönem kuramcılarında Carter,

“Kentlerin doğuşunu belirleyen nedeni tek neden olarak ele alan kuramsal yaklaşımlar” ve “Birden fazla nedenin karşılıklı etkileşimi içinde kent olgusunu ele alan kuramlar” şeklinde iki ana başlığa ayırır. Kentlerin doğuşunu belirleyen nedeni tek neden olarak ele alan kuramsal yaklaşımlar olarak “Carter; kent olgusunu ve ilişkilerini; a)Artık ürün merkezli okuyan; b)Hidrolik toplum modeliyle açıklayan; c)Ekonomik temelli (Pazar yeri olarak kent) gören; d)Askeri odaklı bir merkez olarak okuyan veya e)Dinsel kurumların merkezi olarak anlayan değişik kuramlar olarak sıralar.” (Aktay, 2013, s.11).

Bu bağlamda kuramları tek faktörlü ve çok faktörlü kuramların Avrupa’da kentleşme kuramlarında ele alınış örnekleri aşağıdaki gibidir.

2.2.1.1.1. Avrupa’da Kentleşme Kuramları

2.2.1.1.1.1.Tek Faktörlü Kuramlar

Carte’in tek nedeni ele alan kuramları sınıflamasının içerisini dolduran isimlerden başında Adam Smith ve Karl Marx gelmektedir. Her ikisi de kenti sistemin bir parçası olduğunu ve ilerlemenin dinamik kaynağı olarak görmüştür. Bu bağlamda Smith, bireysel ekonominin oluşmasını ‘kentsel ortama bağlayarak’ kırsal alanların

geriliğini kentle kıyaslamış ve kentin sahip olduğu avantajların üzerinde durarak, “Birincisi, toprak ağalarının egemenliği altındaki kırsal alanlar, özgürlüğün yadsındığı bir ortam oluşturmaktadır. İkincisi, monarşik otoritenin güvenceye bağlandığı, feodal beylere ve senyörlere bağlı olmaktan kurtulmanın tüzel merkezi kenttir. Üçüncüsü uzmanlaşmış ekonomik aktörler arasındaki işbölümü ile kentsel ortam arasındaki bağlılık” (Bal, 2008, s.153) noktalarını ele almıştır. Kırsal alandan farklı olarak kentin sahip olduğu bireysel güvenlik ve özgürlüğü bu üç faktörle işaret etmiştir. Marx ise, “kent-kır ayrımını: sanai, ticari ve tarımsal işgücü arasındaki işbölümüne ve sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki ayrımlar üzerine kurmuştur.” (Bal, 2008, s.153).

İlk kent kuramlarından birini ele alan Fustel de Couianges, şehrin uzmanlaşma sonucu oluşması ve büyümesini ‘din’ faktörünün etkisiyle aile üzerinden ele almıştır. Şehrin oluşma sürecini ise şöyle anlatmıştır;

“Kabile, aile ve aşiret gibi, bağımsız bir bünye olarak kurulmuştur, çünkü kabilenin yabancıların hariç tutulduğu özel bir ibadeti vardı. Bir kere kurulunca, yeni hiç bir aile kabul edilmezdi. Aynen bir kaç aşiretin bir kabiledede birleşmesi gibi, çeşitli kabileler de her birinin dinine saygı gösterilmesi koşuluyla birlik oluşturabilirdi. Bu ittifakın gerçekleştiği gün şehir varolmuştur.” (Bal, 2008, s.155)

2.2.1.1.1.2.Çok Faktörlü Kuramlar

George Simmel, kent ile ilgili çalışmalarını diğer klasik sosyologlar gibi kentin nasıl oluştuğu, gelişiminin nasıl olduğu ve hangi sorunlarla karşıladığı gibi konulara yöneltmemiştir. Simmel, tarihin, kültürel kodların, içinde yaşanılan toplumsal unsurların karşısında kendi özerkliğini korumaya çalışan bireyleri konu edinmiştir. Yani, kent bireylerinin, kentin oluşum ve gelişim süreçlerinde, “cominite seklinden sanayileşmiş ve kentsel bir toplumun karmaşık biçimlerine geçişte ortaya çıkan sorunlar üzerinde” (Şahin, 2008,s.75) ve kişilerin ve kişiliklerinin nasıl etkilendiklerini ele almıştır. Konuyla da ilgili olarak; kentte, “sosyal ilişkilerin çok geniş ve karmaşık bir şekil aldığı sosyal çevre içerisinde yaşayan birey, durmadan değişen, hızla birbiri ardına akıp giden ve çoğu zaman birbiriyle çatışan bir sürü izlenimle karşı karşıya” kaldığını bu nedenle de bireylerin kendi kişisel özerkliklerini

sağlayabilmesi için kırsal alanda yaşayan bireyler gibi ‘kalbiyle’ ‘biz’ duygusuyla hareket etmek yerine ‘aklıyla’ ‘ben’ duygusuyla hareket etmesi gerekecektir (Koyuncu, 2011, s.34).

2.2.1.1.2 Amerika’da Kentleşme Kuramları

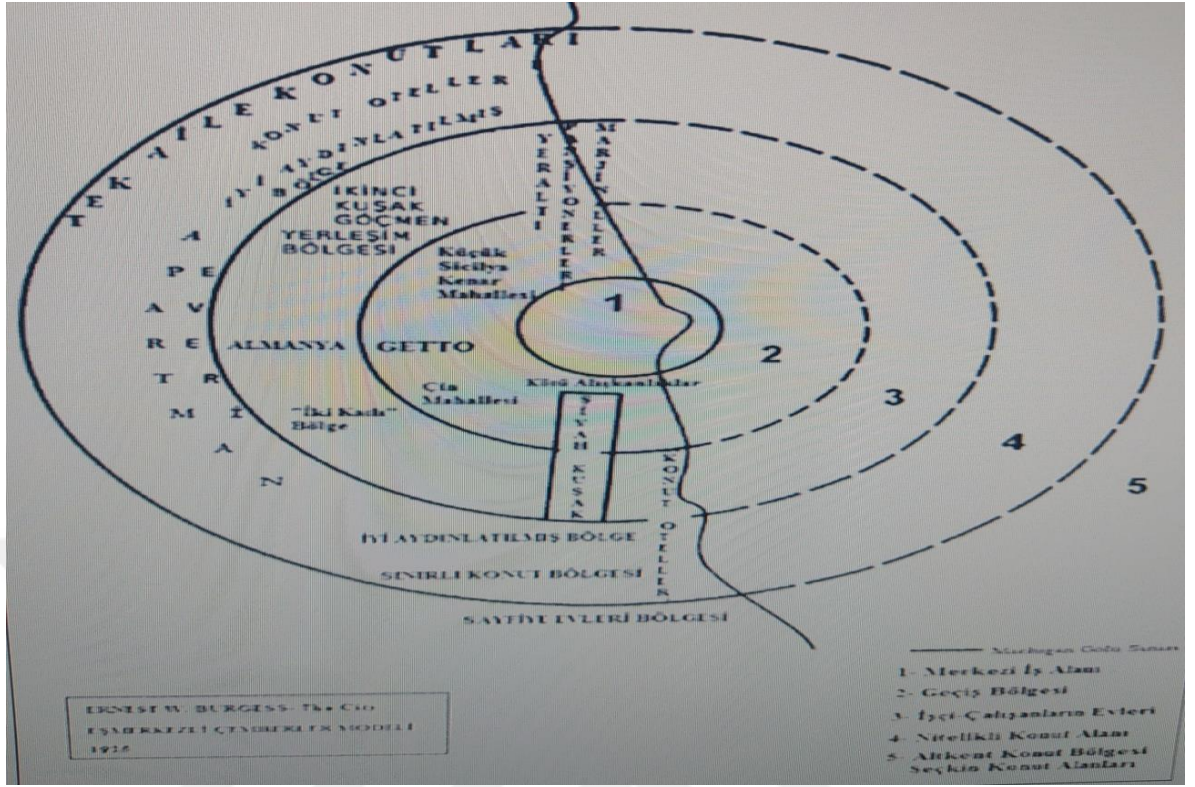
Avrupa’nın aksine pratik ihtiyaçlardan ötürü ortaya çıkan kent sosyolojisi, iki temel dönem üzerine kurulduğu söylenebilir. Birinci dönem olarak nitelendirilen, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyıl başında Riis, Jane Addams, A. Woods, Robert Hunter gibi isimlerin içinde bulunduğu Mucraker’s adı verilen araştırmacıların kent hayatının sebep olduğu sorunların incelendiği dönemdir. İkinci dönem ise Chicago Okulu temsilcilerinden Robert Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth tarafından geliştirilen ekoloji kuramıdır. Ekoloji kuramı ile Amerika’daki ilk sistematik şehir teorisini ortaya koyan Robert E. Park, Ernest W. Burgess ve Roderick D. McKenzie, Chicago Üniversitesi’nde yürütülen makale, tez ve özel araştırmalardan derledikleri “*City*” kitabı ile savlarını ortaya koymuşlardır (Bal,2008, ss.177-179).

Çalışmanın uygulama alanı ve konusu gereği temel alınan ekolojik kuram için “*City*” kitabı ana kaynak olarak kullanılmıştır.

Park, Burgess ve McKenzie, “*City*” kitabında ekolojik kuramı şöyle anlatmaktadırlar:

Şehirler, sadece binalardan, ışıklardan, sokaklardan vb. yapılardan oluşan fiziki bir mekanizma ya da üretilmiş bir yapı olmamakla beraber insanların etkisi ile sahip oldukları yaşam sürecini de içinde barındırmaktadır. Semt içerisinde her mahalle, her sokak yaşayanların karakter ve özelliklerinden izler taşımaktadır. Bu özelliği ile kentin canlı bir organizmaya benzetildiği bu kuramda, nasıl ki sistem içerisinde canlı organizmaların karşılıklı bağımlılığı gibi kentte ve hatta dünyadaki her şey devamlılık için birbirine bağımlıdır. Topulukların büyüme evrelerini de bir bitkinin gelişiminden farklı olmadığını şu örnek ile açıklarlar: bir çam ormanının öncesinde başka bitkilerin var olduğu gibi insan topluluklarında da oluşumlar, ayrışmalar ve ilişkiler bir istilanın sonucudur yani ardıllar aslında istilaların ürünleridir. Şehirlerin oluşumlarını da bu gelişim sürecinin sonucu olduğunu belirtirler ve kent oluşumunu şöyle anlatırlar: Öncelikli olarak kentin “endüstriler, arz çizgilerine yakın, ihtiyaç duydukları ham maddeler için uygun bölgeler etrafında” toplanır. Bu çekici

faktörlerin etkisiyle kentin nüfusu artmaya başlar ve artan nüfus çeşitlenen iş alanlarının etrafında kümelenirler ve rekabet oldukça artmış durumda olur. Yaşam alanlarında ise çöküntü alanlarında “toprak değerleri ve emlak vergileri, ailelerin kiraların düşük olduğu sıkışık şartlar ya da harap olmuş evler dışında, merkezi semtlerde yaşamaya devam etmelerini zorlaştıracak şekilde artar”. Bu artıştan etkilenmeyen zenginler merkezden uzaklaşarak banliyölere kaymaya başlarlar. Var olan bu yapıyı Burgess ve McKenzie “düğüm” adı verilen merkezden dışa doğru kaymaların olduğu gelişimsel bir süreci sembolize ederek aşağıda yer alan Bull’s eye (Boğ1a Gözü) modeline(Eş Merkezli Çemberler Modeli) dönüştürmüşlerdir. Bu modele göre; halkanın ortasında kalan merkez düğüm (I), “iş yerlerinin bulunduğu ana ticaret merkezlerini” temsil eder. Fakirlik, yozlaşma, hastalıklar, suç ve kötülüklerin olduğu bu alanlar kentin çöküntü alanlarıdır. (II) Küçük imalathanelerin bulunduğu, “fabrika ve dükkan çalışanlarının yaşadığı”, çöküntü alan şartlarından kaçmayı başaran göçmenlerin özellikle tercih ettiği, yeniden yapılanmanın yapıldığı, gettoların olduğu “geçiş bölgeleri”dir. (III) “Üçüncü alan ise, bozulan alanlardan endüstri alanlarına kaçmış işçilerin(mavi yakalıların) yaşadığı ve işlerine kolayca erişebilmeyi amaçladıkları yerlerdir.”. (IV) Dördüncü alan ise; “üst sınıfın yaşadığı binaları ve tek bir ailenin yaşadığı özel, ‘girişi sınırlı’ arazileri içeren “yerleşim alanı”dır. (V)Beşinci alan ise; bu dört alandan uzak, “şehir sınırlarının dışında, banliyöde yaşayan ve şehirdeki işine gidenlerin yaşadığı, merkezi ticaret bölgesinin 30-40 dakika kadar ilerisinde bulunan uydu kentlerin alanıdır. Sonuç olarak, bu bölgelerin hepsi bir kent içerisinde yer alır ve kentler, merkez düğümden çevreye yönelen göçlerle dairesel şekilde genişlemektedir (Bal, 20, ss.179-186; Park ve Burges, 2018, ss.9-100; Serter, 2013, ss. 67-71).

Şekil2.2.: Burgess ve Mckenzie'nin Boğa Gözü (Eş Merkezli Çemberler) Modeli Eş Merkezli Çemberler Modeli

Kaynakça:(Serter, 2013, s.71)

2.3. Göç Olgusunun Sosyo-Kültürel Boyutu

Gönüllü ve zorunlu göç bağlamında gerçekleştirilen her türlü göç olgusunda öncelikle bireylerin gittikleri toplumda ekonomik ve psikolojik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir. Bu karşılama ise en iyi şekilde toplumsal bütünleşme ile sağlanmaktadır. Toplumsal bütünleşmenin sağlanması yani toplumun yerli halkının sosyo-kültürel yapısına birlikte hareket edebilme becerisiyle geliştirilen dayanışma süreci olarak adlandırılan ve göç eden bireylerin mücadele etmesi gereken sorunların başında gelen entegrasyon sürecini yani yeniden toplumsallaşma sürecinde bütünün parçası olabilmeyi sağlaması gerektirmektedir. Öyle ki göç sürecindeki entegrasyon, göç eden bireyler ile göç edilen yerdeki yerli halk ile karşılıklı etkileşim sürecidir. Göç eden her birey kendi kültürel kodlarını göç ettiği yere beraberinde götürürken ev sahibi olan yerli halkta kendi kültürel kodlarını uzak tutamayacaktır ve karşılıklı etkileşim süreci oluşacaktır. Bu entegrasyon sürecinde, göç eden bireylerin beraberinde getirmiş olduğu değerlerinden, davranış biçimlerinden ve yargılarından tamamen vazgeçmesi gerekmeyecek beraber topluma

anlamli katkilari sagladigi durumlarda gozlemlenebilmektedir (Adiguzel, 2016, s.52; Demiryurek, 2012, ss.13-14; Karasu, 2016, s.998). Entegrasyon sureci, goc eden bireylerin, goc ettikleri ulkenin vatandaslariyla ayni yasal haklara sahip olabilme durumunu ele alan hukuki olcut, goc eden bireyin kendisini ve ailesini goc ettigi ulkenin yasam standartlarina uygun gecindirebilmesi durumunu ele alan ekonomik olcut ve goc eden bireyin ayrımcılık korkusu yaşamadan kendini o toplumun sos-kültürel yapısına ait hissedebilmesi durumunu ele alan kültürel ve sosyal ölçüt olmak üzere üç temel ölçüt üzerinden gelişim sağlamaktadır (Karasu, 2016, ss.998-999). Özellikle gönüllü yapılan göçlerde bireyler yerli halk ile uyumsuzluk, çatışma yaşamama ve psiko-sosyal anlamda rahat etme amacıyla kendi kültürel kodlarına yakın yerleşim alanlarını, hatta kendinden önce o bölgeye göç etmiş, kendi düzenini kurmuş tanıdıklarının, akrabalarının olduğu yerleşim yerlerini tercih ederler. Böylelikle göç ettiği yaşam alanındaki diğer kişiler tarafından sosyal kabullenişlerini kolaylaştırmış, çevresiyle kolay entegre olmuş ve sosyo-kültürel farklılıkları kolay bir şekilde aza indirmiş olmakla beraber, aidiyet duygusu da kazanmıştır. Ancak, zorunlu olarak yapılan göçlerde yaşam mücadelesi ön planda olduğu için herhangi bir tercih yapma durumu söz konusu olamamaktadır. Bu bağlamda da gönüllü göçte entegrasyon sürecini kolaylaştıran “değişmenin bunalımsız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan” (Kıray, 2000, s.20) tampon mekanizmaların etkisi oldukça güçlüdür. Entegrasyon sürecini oldukça kolaylaştıran tampon mekanizmalar içinde yer alan hemşehri kavramı, Mübeccel Kıray tarafından Ogburn’un maddi kültür öğeleri ile manevi kültür öğeleri arasındaki gelişim hızının yakalanamamasından kaynaklı oluşan ‘Kültürel Boşluk’ kavramından hareketle ortaya konmuştur (Erkan ve Bağlı, 2005, s.110). Tampon kurum/mekanizma; “değişmenin bunalımsız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni belirlenen kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonlar” olarak adlandırılmaktadır (Kıray, 2000, s.20). Özellikle iç göçlerde bu durumu üstlenen hemşehrilerin olduğu söylenebilirken, zorunlu göçlerde, göç eden bireyler belirli süre entegre olamazken zaman içerisinde kendi kültürel kodlarına yakın olan kişileri bulur ve yaşam alanlarını kendi kültürel kodlarına uygun şekilde değiştirmeye başlarlar ve zaman içerisinde sayılarını arttırarak o yaşam alanına sahip olmaya, “göçmen gettolarını” (Akıncı, Nergiz ve

Gedik, 2015, s37) oluşturarak yerli halkı azınlık hissiyle göndermeye başlarlar hatta sonraki zamanlarda göç edecekler içinde tampon kurum olma haline de gelmektedirler. Sunatan; göçmenlerin bu uyum süreçlerini üç aşamalı olarak ilerlediğini belirtir. Öncelikli olarak ilk aşamada bireyin göç etmeden önceki süreci için ‘göç etmeden önceki süreç’ olarak adlandırır. Zaman içerisinde göç eden bireylerin eski yaşam alanlarına özlem duymaya başlamalarıyla aidiyet boşluğunu düşer ve kendini çevresinden izole ederek ikinci aşama olan ‘yabancılaşmaya doğru’ bir sürecin başladığını ve bu süreçle beraber yabancılaşmanın başladığı sürece girilir. Bu süreçte bireyin karşısına iki yol çıkmaktadır: ya yeni yaşam alanındaki edindiği birlik tamamen bozulacak ya da bütünlük tekrardan kurulacaktır. Burada verilen karar doğrultusunda ya göçmen gettolarının oluştuğu ya da Bauman’ın asimilasyon ve Giddens’in bahsetmiş olduğu eritme potası süreci yaşanmış olacaktır (Akıncı ve diğerleri, 2015, ss.71-73). Schütz, göç eden yabancıların, içine girmeye çalıştığı grubun kültürel örüntüsünün otoritesine sahip olamadığını çünkü her ne kadar ‘yoğun ve doğrudan’ iletişim ve deneyim hali içerisinde olursa da hatta şimdinin yanında geleceğin de paylaşılması planlansa da geçmişe hakim olamamaktan dolayı hep bir dışlanmalar yaşanacaktır, yabancı o toplum için ‘tarihi olmayan birey’ olarak görülecektir (Ünsaldı, 2016, ss.41-42). Bu psikolojik yıpranma durumu bireyleri getto oluşturmaya iten sebepler arasında yer aldığı da söylenebilir.

Hemşehri etkisi ve gettolaşma süreci uzun zaman içerisinde tamamlanıyor olsa da bir döngü içerisine girer ve kentin yapısını temelden değiştirirler. Gelen göçlerin etkisiyle şehirlerin büyümesi, bireylerin içinde yaşadığı toplulukla kurmuş olduğu dayanma, samimiyet kısacası biz duygusunun yaşamalarını sağlayan birincil ilişkiler dolaylı bir hal alarak ikincil ilişkilere dönüşmektedir (Park ve Burgers, 2018, s.61).

Yerleşim alanlarına dış göçle beraber gelen farklı ırklar, sayıca o alanda çoğaldıkları zaman birbirlerinden destek olarak kendi sosyo-kültürel yapılarına uygun bir şekilde o yaşam alanını değiştirmeyi hatta zamanla dönüştürmeyi başarmaktadırlar. Öyle ki tarihsel sürece bakıldığında çalışmak için Almanya’ya göç eden Türkler, yaşam alanlarında sayılarının artmasıyla kendi damak zevklerine uygun yeme-içme alışkanlıkları doğrultusunda lokanta, market, manav, fırın gibi işletmeler açmaya başlamışlardır. Hatta öyle ki zaman içerisinde berber, eşya mağazaları, kahvehaneler

ve birçok işletmeleri açarak Almanları kendi yaşam alanlarında azınlıkta hissettirerek o bölgeyi terk etmelerine sebep oldukları söylenmektedir (Gedik, 2010, s.55). Bu değişim süreci sonunda da halk arasında Almanya’da bazı yerleşim yerleri için ‘Türk Mahallesi’ olarak adlandırmalar yapıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda da Bauman’ın asimilasyon, Giddens’in eritme potası olarak adlandırdığı süreçte, göç eden bireyler beraberlerinde götürdükleri kültürel kodlarını toplumsal devingenlik yaşayarak orta sınıf olma yolunda absorbe oldukları görülmektedir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.71).

Bu dönüşüm sirkülasyonunu sağlayan hemşehri ve getto kavramlarının literatürde sahip oldukları anlamlara yer vermek, süreci tanımlama açısından daha doğru ve kolay olacaktır.

2.3.1. Hemşehri

“...fiziki olarak aynı il veya bölgeye ait olma” (Adıgüzel, 2005, s.242) durumu olan hemşehri kavramı için, göç olgusunda çekici faktör unsuru olmasıyla beraber anlam kazandığını, “bir çeşit ‘yerel yurtseverlik içeren memleketlilik anlayışını’ çağrıştıran, göç ile ortaya çıkan ancak memleketin dışında anlam kazanan bir ‘gurbet’ ” (Adıgüzel, 2016, s.56) kavramı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. “Kent çeşitli etnik, sosyal, dini, kültürel grupları bir arada barındıran kalabalık ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerdir.”(Cansever, 2012, s.36). Bireylerin, göç ettikleri yaşam alanları kendilerine gerek kültürel anlamda gerekse sosyal anlamda oldukça yabancı olmasının yanı sıra gittikleri yerlerde bütün bu çeşitlilik ve yoğunlukla ayrı ayrı başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar ve bireyler bu “kültürel şoku aşabilmek ve kente tutunabilmek” için “aynı yerleşim yerinden (aynı köy, aynı ilçe, aynı il, aynı bölge vb.) gelmiş olanların birbirlerine atfettikleri sosyal bir statü” (Bal, 2008,s.137) oluştururlar. Hemşehrilik kavramının bir yanı sosyal ağ ilişkilerini oluştururken, bir yanı da akrabalık ilişkilerini temsil etmektedir (Çiftçi, 2011, s.108). Hemşehrilğin oluşturduğu buy ağ, zincirleme göçü beslemektedir (Adıgüzel, 2016, s.50). Çünkü, göç eden bireyler, gittikleri toplumlarda “biz” ve “öteki” ayrımını yapmış olduğu anda hemşehrilik devreye girer ve “ötekiler” içerisindeki “biz” arayışı ile akrabalık, arkadaşlık gibi birincil ilişkilerin yerini tutarak, bireyin göç ettiği toplumda kendini yalnız ve dışlanmış hissini minimal seviyeye indirmektedir (Bal, 2008 ,s.138).

İlişkiler ağı kuramında da ele alındığı gibi, göç edecek bireyler, göç edecekleri yeri tercih ederken öncelikli olarak sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan ihtiyaçlarını minimum zorlukla giderebilmek amacıyla tanıdıkları grupların yanına olmasına dikkat ederler. Böylece göç eden bireyler formel yollarla resmi ve güvenceli işler yerine enformel yollar ile iş bulma imkanı sağlayan hemşehrîsi vasıtasıyla sürekliliği olmayan, güvencesiz, kayıt dışı işlerde çalışmaktadır (Adıgüzel, 2005, ss.239-240).

Göç eden bireyler, göç ettikleri yerleşim yerine kendi kültürel kodlarında beraberinde götürmektedir ve gittiği yerleşim yerinde hakim olan kültürel yapı ile uyumsuzluk olma halinde bireyde, “ruh sağlığı açısından benlik saygısı, yaşam doyumu ve kültürlenme gibi bireysel sorunlar görülebilmektedir. Bu sorunlar ile baş çıkmada en büyük destekçi ise, geldikleri yerde birbirini hemşehrî olarak görmezken yeni geldikleri yerleşim alanlarında “biz” ve “öteki” ayrımının olduğu bu yeni ortam içerisinde birincil ilişkiler kurabildiği hemşehrîlerini “biz” kabul ederek bu ve benzeri sorunları aştıkları görülmektedir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s.70; Bal, 2008, s.138).

Göçmenlerin hemşehrî kavramına yüklediği anlamlar üzerine yapılan bir çalışmanın sonucunda göçmenler hemşehrîlerini; ‘maddi-manevi dayanışma’ unsuru, ‘aidiyetten dolayı güven duygusu’, ‘kültürel birliktelik’, ‘kentsel koşullara karşı güvenlik duvarı/şeridi’, ‘başarısızlık psikolojisini aşmasını sağlayan’ olarak görmektedir. Öyle ki önceden göç eden bireyler kendinden sonra gelecek tanıdıkları için birer referans ve güven kaynağıdır(Şahin, 2008, s.258; Adıgüzel, 2005, s.240). Sonuç olarak; “Hemşehrîlik temelde bir öbekleşme, dayanışma ve işbirliği ilişkisidir”(Parin, 2008, s.149). Böylelikle göç eden bireylerin dil, eğitim, iş bulma, suçlu davranışlara engelleyici müdahalede bulunma gibi sorunlarını çözümlemede hemşehrîleri öncelikli tercihleri olduğu kadar etkileri de resmi kurumlar kadar etkilidir (Adıgüzel, 2016, s.56).

Öyle ki, özellikle Türkiye tarihinde 1950’lerde artan kırdan kente göçlerde bu kavram daha da anlamlı hale gelmiştir. Türkiye’de iç göçler, Marshall yardımlarıyla beraber tarımda makineleşmenin etkisiyle birçok tarım işçisinin işsiz kaldığı görülmeye başlamışken bu olumsuz süreci küçük çiftçinin toprağını kaybetmesi izlemiştir ve giderek kırsal alandaki işsizlik artmıştır. İşsizliğin artması ile beraber,

sanayileşmenin çekici gücünün etkisiyle iş bulmak umuduyla yoğun şekilde kente göç edilmeye başlanmıştır. Öyle ki “ 1927 nüfus sayımında 13,5 milyonluk Türkiye nüfusunun %83,7’sinin kırsal bölgede yaşarken, 1980’lerden itibaren ... ülke nüfusunun yaklaşık olarak %79’u şehirlerde yaşamaya başlamıştır.” (Egemen, 2015, s.30; Özensel, 2018, s.51). Zaman içerisinde bu artan göç sayılarının etkisiyle ‘hemşehri dayanışma ağları/ hemşehri dernekleri’ kurulmuştur. Bu dernekler, bireysel yapılan tampon mekanizma işlevinin dernek adı altında toplanıp birlikte daha fazla hemşehriye ulaşabilmek amacı güdülmektedir. Böylece yeni göç eden kişiler hemşehri derneklerine giderek barınma, iş bulma gibi sorunlarına daha hızlı sorunlar bulmaktadır. Bu yardımlaşmanın yaygınlaşması ve bu denli kabul görmesinden hareketle Kıray; “köydeki ağalık patronajı (himayecilik) yerine, aile içi yardımlaşma ve hemşehri dayanışmasının, bu himaye sistemi yerine, siyasi patronaj sisteminin hakim olduğunu” vurgulamıştır (Adıgüzel, 2016, ss.57-58). Hızla artan bu göçlerin sayısı kentte ilk olarak konut yetersizliği sorununu ortaya çıkartmıştır ve fazla bir sermayesi olmayan göçmen, iş bulma umuduyla gittiği kentte kendi evini de kendisi yapması gerekmiştir. Bu ihtiyacını ise kendinden önce o bölgeye göç etmiş ‘hemşehri’lerinin yardımı ile gidermiştir. Kırsal alanda işsizliğin itici faktör olduğu, kentteki sanayileşmenin çekici faktör olduğu bu süreçteki göçleri besleyen en önemli tampon mekanizma hemşehrilik olmuştur. Kentte kurulan bu sosyal ilişkiler ağı kırdaki kalanlara umut olmuş ve onları da kente çekmiştir. Süreç sirkülasyonu bu şekilde ilerlerken 1950’lerin başında 50 bin civarında olan kentteki gecekondu sayısı 1965’te 2 milyon 150’e bine yükselmiştir ve “özellikle İstanbul başta olmak üzere, Ankara, İzmir, Mersin, Gaziantep ,Bursa Adana, Sakarya ve İzmit” gibi illerde iç göçün sonucu olan gecekondu kümelenmeleri görünmeye başlanmıştır (Özbaş, 2014, s.20). Kentlerde görülen bu gecekondu bölgeleri için, “Erzurumluların, Mardinlilerin, Sivaslıların mahallesi” şeklinde ifade edilebildiği için, “Etnik, dinsel veya başka bir şekilde öznel kimlik tanımlaması temelinde enklav (enclave) belirli bir nüfus grubunun ekonomik, sosyal, politik ve/veya kültürel gelişimlerini korumak ve sürdürmek amaçlı olarak mekânsal olarak kümelenildiği yerler” (Çetin, 2012, ss.175-177) anlamına gelen enklav örneği olduğu söylenebilir.

Hemşehriliğin benzer etkisi Türk tarihindeki dış göçlerde de görülmüştür. Ekonomik temelli ilk dış göç 1958 yılında az sayıda işçinin Almanya’ya gitmesi ile başlamış.

Az gelişmişliğin kısır döngüsünden kurtulmak için, Almanlarında göçü destekleyici yaygın büroları ile bu dış göç hareketi yaygınlaşmaya sayıca çoğalmaya başlamıştır. İlk göç edenler yaşamsal düzenlerini kurup memleketlerine ‘tatil’ içinde geldiklerinde oranın çekici etkilerini anlatması çevresini cezbetmiş ve dış göçlere olan ilgiyi artmıştır. Bu durumda ‘tatil’ için gelip geri dönen birey, peşinden gelecek hemşehrileri için tampon mekanizma görevini üstlenmiş olacaktır. Böylelikle hızla göç eden Türk sayının artması ve yoğunluk olarak aynı yerlerde yaşayıp bir de restoran, bakkal, manav, cami, berber ve benzeri birçok kendi kültürel kodlarına ait işletmeleri ve ibadet yerlerini açmaları kendilerini ‘misafir işçi’ statüsünden kalıcı hale getirmiştir. Sonuç olarak da bu durum orada yaşayan Alman vatandaşlarının rahatsızlık duyarak bölgeyi terk etmelerine sebep olmuştur ve o bölge Türk gettosu haline gelmiştir (Gedik, 2010, s.53; Yalçın, 2004, s.121,136).

Görülen bu göç sonuçlarından hareketle iç göçlerin sonucunda enklav, dış göçlerin sonucunda getto kentsel kümelenmelerinin oluştuğu yorumu yapılabilmektedir.

Türkiye’de görülen iç ve dış göçlerde Türk vatandaşlar, göç ettikleri ülke içi yerleşim yerlerinde kendilerine hemşehri bulabilirken, yabancı uyruklu kişiler aynı şansa sahip değildirler. Gerçekleştirdikleri bu dış göç ile tamamen yabancı bir ortama giren ‘yabancılara’ tampon mekanizma olarak sağlayamadıkları hemşehrilik bağı yerine “2006 yılında çıkarılan Kent Konseyleri Yönetmeliği “çeşitli toplum kesimlerinin kent yönetimine katkıda bulunmalarını, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını”” sağlayan ‘kent konseyleri’ kurulmuştur. Alanya Yabancılar Meclisi, Bursa Kent Konseyi Yabancılar Çalışma Gurubu ve Antalya ili Konyaaltı Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde kurulan Yabancılar Meclisi, kent konseylerine örnek olmuştur (Erdoğan, 2017, ss.42-43).

2.3.2. Getto (Ghetto)/ Gettolaşma

“Kentin öteki yakası” olarak görülen yerleşim yerleri için slum, enklav, banliyö, getto, varoş gibi kavramlar geliştirilmiştir. Bu yerleşim yerlerinin isimleri kullanımlarda birbirlerine karıştırılacak kadar ortak özelliklere sahip olsa da temelde birbirinden ayrılan özelliklere sahiplerdir. Türkiye bağlamında ise bu kavramların hepsi ‘gecekondu’ adı altında toplanmıştır ve bu kavramların özelliklerine sahip

bütün mekânlar gecekondu bölgesi olarak adlandırılmıştır. Ancak birçok araştırmacı 80 sonrası özellikle de 2000’li yıllardan itibaren gecekondulaşmada kırılmalar yaşandığını ve hatta kentsel dönüşüm sürecinin hızlanmasını etkisiyle gecekondulaşmanın ortadan kalkmaya başladığını düşünmektedir. Bu süreçte de kentsel kümelenme biçimlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Kentsel kümelenme, kentsel ayrışma temelli mekânsal ayrışmalardır. Slum, enklav, banliyö, getto gibi kümelenme biçimleri bu ayrışmaların sonucudur. Kentsel ayrışma tanımlanan durum; “olursa, kentin belirli bir semtinde izole halde bulunan etnik veya sınıfsal grupların kentin konut ve emek piyasasından yeterince faydalanamadığı, kentte yaşayan diğer gruplarla yeterli düzeyde sosyal ve kültürel ilişkileri” (Çetin, 2012, ss.163-164) geliştirememesi durumudur. Bu ayrışmanın fiziksel boyutu ise mekânsal ayrışma olarak adlandırılmaktadır. Mekânsal ayrışma temelli kümelenme biçimleri ise şunlardır:

a) Slum

Slum, yoksul davranışların sergilendiği, toplum tarafından dışlanmış, sapkın bir yaşamın sürdüğü, “çok kirli ve patolojik sosyal koşullara sahip” bölgelerdir. 19.yüzyılda slum bölgeleri için “slum houses” kavramı kullanılmaya başlanılmış ve burada en ucuz malzemeler kullanılarak, insan sağlığı ve hijyeni önemsenmeden gecekondu yapılması için müteahhitlerle anlaşılmıştır. Sonuç olarak, “ucuz konutlar, kaldırım döşenmemiş dar yollar, rutubetli, aşırı kalabalık, gün ışığı girmeyen evler artmış ve kentin yapısı bozulmuştur. Bu yaşam şartları sonucunda suç oranları artmış ve güvenlik güçlerinin müdahaleleri zorlaşmaktadır. Chicago Okulu temsilcilerine göre slum bölgelerinde bireyler komşularını tanımamakta ve güvenememektedir. Zorbaugh’a göre slum bölgeleri, tefecilerin, illegalite ve ölümlerin olduğu, ahlaksızların arttığı “ayrışmış kasvetli” bölgelerdir (Çetin, 2012, ss.166-168). Slum, bir düzen sistemine sahip olmamakla beraber oluşum süreçleri de oldukça hızlıdır (Çetin, 2010, s.118).

Türkiye’de hakim olan gecekondu ile slum arasındaki temel fark; Karpat’a göre gecekondu, “kamusal veya psikolojik bir çözülmenin sonucu değildir.”. Gecekondu, göçmenin kente tutunma çabasıdır. Ancak slum bu çaba sürecini değil sonucundaki başarısızlığı simgeler (Çetin, 2012, s.170).

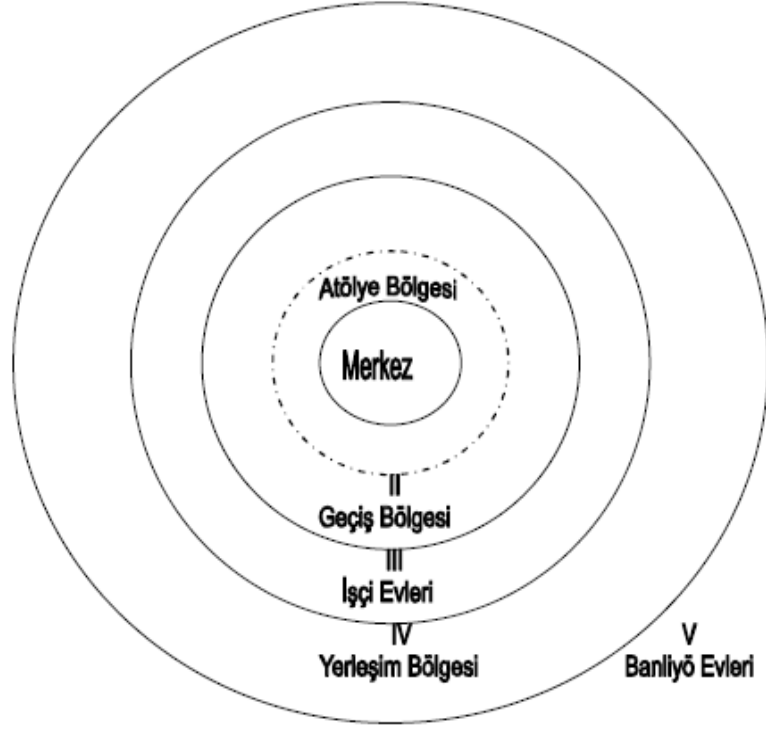
Çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semtinde slumda var olan hijyensiz, insan sağlığına uygun olmayan, terk edilmiş boş binalara, dar bakımsız yollara, ve ‘ayrışmış kasvetli’ bölge özelliklerine sahip değildir. Semt, her ne kadar heterojen bir nüfus yapısına sahip olsa da düzensizlik henüz tam anlamıyla başlamamıştır. Yapılan ‘Gecekondu Önleme Bölgesi’ projesi sayesinde semtte boş metruk yapı pek bulunmamaktadır. Bazı katılımcılara göre semtin bazı suçlara ev sahipliği yaptığı düşünülse de slum bölgelerinde olduğu kadar illegal suçların ve ahlaksızlığın yoğun olduğu bir bölge değildir. Bu nedenle de Eskişehir Bağları semti çalışmada bir slum bölgesi olarak ele alınmamıştır.

b) Enklav/Anklav

Marcuss enklavı şu şekilde tanımlamıştır: “Kendilerini etnik kökene veya dine göre veya başka türlü tanımlayan belirli bir nüfus grubunun üyelerinin, ekonomik, sosyal, politik ve/veya kültürel gelişimlerini korumanın ve geliştirmenin aracı olarak toplandığı bir mekânsal yoğunlaşma alanı” (Özgür, 2020, s.229). Bir başka tanıma göre ise; “kendi içinde normatif bir düzene sahip, dışa dönük yüzü kapalı, nevi sahsına münhasır yaşam biçimi ve davranış kalıplarını, oluşturdukları sınırların dışına sarkıtmayan, gizleyen bir alanın aktörlerini ve gruplarını temsil eden yaşam tarzlarının oluşturduğu kapalı bir kümelenme” biçimidir (Parin, 2008, s.112). Enklav da ortak bir kültürel kimlik paylaşılmaktadır. Bu bölgeye de yaşayan bireyler zorunluluktan değil gönüllü olarak bu bölgeyi tercih etmektedirler. Bir nevi gönüllü getto denilebilir bu bölgeler için (Çetin, 2012, s.175). yapılan tanımlamalar doğrultusunda Türkiye’de Çingene mahalleleri, Alevi mahalleleri gibi adlandırılan yerleşim yerleri enklava örnek olarak verilebilir.

Çalışmanın uygulama alanı Eskişehir Bağları semtinde gecekondu önleme projesi sonrasında da özellikle de hemşehrilik mekanizması aracılığı ile bölgeye gönüllü göç eden yerli halkın olması bölgeyi enklav olarak adlandırmaya yetmemektedir. Her ne kadar semte benzer kültürel kodlara sahip olan ülke sınırı içinden bireyler göç ediyor olsa da tanımlamalarda kast edilen homojenliği karşılamamaktadır. Öyle ki Suriyeli, Afgan ve Türkmen gibi semte ülke sınırları dışından göç eden göçmenlerin yaşam savaşlarından, maddi olanaksızlıklarından dolayı mecburi olarak göç ettikleri bir bölge halini dönüşmesi de burayı heterojen bir yapıya büründürmüştür. Bu nedenle de çalışmada uygulama alanı enklav olarak adlandırılmamıştır.

c) Banliyö

Şekil 2.3. :Kentsel Yoğunlaşma Bölgeleri
(Kaynakça: Çetin, 2010 , s.27)

Chicago kuramı temsilcilerinden Ernest Burgess'e göre kent, gelişiminde yayılma özelliği gösterir. Burgess'e göre kent, merkez düğüm, geçiş bölgesi, işçi evleri bölgesi, konut alanı ve şehir dışı konut alanı olmak üzere 5 dairesel katmandan oluşmaktadır. Dairesel katmanın en dışında yani şehrin ticaret merkezine 30-40 dakika kadar uzaklıkta bulunan şehir dışı konut alanı banliyö olarak adlandırılmaktadır (Park ve Burgess, 2018, ss.92-93). Banliyö, Avrupa'da ve Amerika'da farklı kentsel kümelenmelere denk gelmektedir. Avrupa'da bilhassa Fransa'da banliyö kelimesi özellikle 80 sonrasında kentin alt sınıf mahallelerini tanımlamak için kullanılmıştır (Wacquant, 2015, s.14). Bu kullanımda Fransa banliyösü Amerika gettosu ile benzer statüye sahip olarak görülmektedir. Her ikisi de kendi bölgelerinin yoksul sınıfını temsil eder. Ancak önemli bir özelliktir ki Fransa banliyöleri, ekonomik yapı, nüfus ve meslek içerikleri bakımından oldukça heterojen bir yapıya sahiptir. Fransız banliyösü Amerika gettosunun aksine "birleştirici bir kültürel kimlik taşıyan, örgütsel özerkliği, kendi kurumları bulunan, ırkların bir sınırla iki parçaya ayrıldığı, devlet tarafından resmen tanınan homojen bir toplumsal

oluşum değildir. ... kitlesel işsizlik yaşayan ikinci neslin depolandığı bir ambardır” (Wacquant, 2015, s.155,182,183). Günümüz Amerika banliyöleri ise Fransa banliyölerinin aksine ulaşımı otomobille sağlanabilen, çekirdek aile yapısının hakim olduğu, gelir seviyesi yüksek, üst düzey mesleklere sahip olan bireylerin yaşadığı güvenli yerleşim yerleridir (Çetin, 2012, s.180).

Literatürde yer alan bu banliyö özelliklerinden hareketle çalışmanın uygulama alanı Eskişehir Bağları semti, başta merkeze yakın konumundan dolayı bir banliyö değil. Bir diğer banliyö olmamasının sebebi ise sahip olduğu özellikler ne Fransa banliyöleri gibi alt düzey ne de Amerika banliyöleri gibi üst düzeydedir.

d) Varoş

Macarca “şehrin duvarları dışında kalan bölgeler” anlamına gelen varoş kelimesi şehrin kenarlarında kalan gecekondular için kullanılmıştır (Yücel, 2016, s.56). 1950’li yıllarda artan kırdan kente yapılan iç göçlerin etkisiyle gecekonduların artması çarpık kentlerin sayısını artmıştır. Bu durumun önüne geçme amacıyla çok sayıda belediye tarafından gecekonduların önleme projeleri yapılmıştır. Türkiye’de ise özellikle değişen gecekonduların özelliklerinden ötürü ilk kez 1996 sonrasında basında gecekondular ile varoş kavramlarının birbirine oldukça benzetilerek yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması kavram kargaşasına sebep olmuştur (Şahin, 2008, s.184). Hakan Yücel yaptığı bir çalışmada 3 tür varoş çeşidinden bahsetmiştir. Bunlar; “kent merkezine fiziksel yakınlığı-toplumsal mesafeyi ve sınırlarının muğlaklaşmasına neden olan bir iç içeliği gösteren “iç varoş”, eski mahalle ve TOKİ evleri’yle biçimlenen bir mekânsal-kimliksel ayrışma ve merkezsizlik sorunu olan parçalanmış varoş ve mahalle kimliğini ve mekânsal ilişkileri koruyan, bir merkez etrafında gündelik yaşamın sürdüğü bütünleşik varoştur”(Yücel, 2016, ss.54-55). Gecekondunun yerine kullanılmaya başlanan varoş mahallelerde halk, umudunu kaybetmiş, gelecekte beklenmesi olmayan, kentli tarafından dışlanmış, göç ettiği için de kendini o bölgede sıkışmış hissine kapılmaktadır. Gelişmemiş, kenarda kalmış olan bu bölgeler her zaman suç mekanları da olarak görülmüştür. Kentte yaşanan suç olayların, şiddetin çıkış yerinin varoş bölgelerinde olduğu düşünülmektedir. TESEV yayınladığı bir raporda bu durumu şöyle dile getirmiştir:

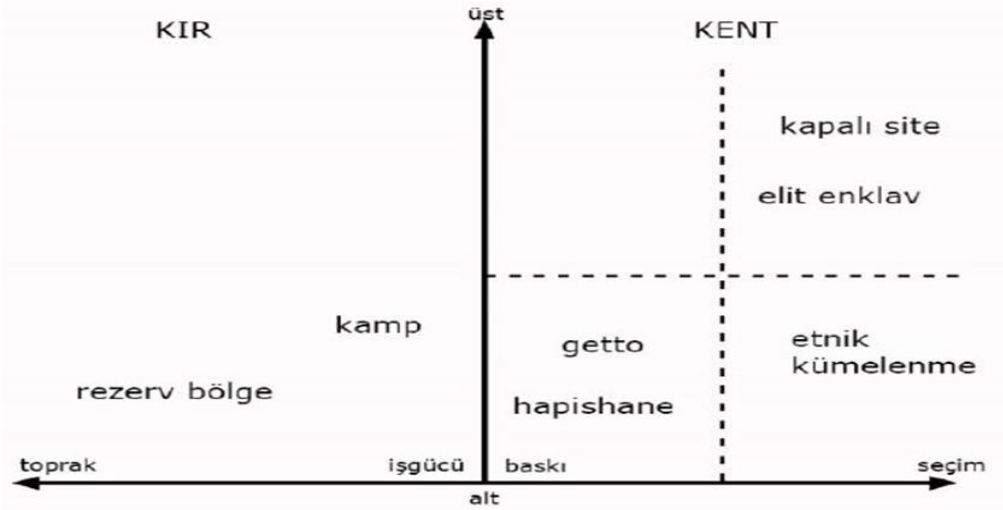
“Son yıllarda; dilimize giren varoş sözcüğü şehirden toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda dışarıda kalan ve gecekondulaşan yerleşim alanlarını kapsamaktadır. Bu kelime sadece gayri resmi bir yerleşim olan gecekonduyu işaret etmekle kalmayıp, bunun yanı sıra anlamı içerisinde farklı siyasi kimlikleri, hayat tarzlarını ve yaşayanlarının düşük eğitim ve ekonomik seviyelerine göre şehirden kopuk olan değer yargularını da barındırır. Halk ayaklanmalarının da varoşlarda başladığını söylemek mümkündür.” (Yücel, 2016, s.58)

Eskişehir Bağları semti, şehrin kenarında kalmış, hiçbir alanda gelişim gösterememiş, halkının umutsuzluk, çaresizlik içinde sıkışmış olan varoş bölge özelliklerine sahip değildir. Şehir merkezine yakın olması, halkının kendi ihtiyaçlarına yönelik işletmeleri kurabilmesi semte bir düzen sağlamıştır. Günümüzde bu bölgenin varoş olmamasını sağlayan en önemli çalışma ise 1994 yılında Melikgazi Belediyesi tarafından yapılan ‘Gecekondulu Önleme Bölgesi’ projesi olmuştur.

e) Getto

Wacquant, “*Kent Paryaları*”(2015) kitabında; Birleşik Devletler’de gettoları, Fransa’da banliyöleri, Brezilya’ da teneke mahalleleri birer çorak, kaotik ve kaba bölgeler olarak tanımlamıştır. Bu bölgeler kent içerisinde “girilmez alan”, “sorunlu mevki” olarak görüldüğünü belirtmiştir. Wacquant, 20. yüzyılın ortalarına kadar devam eden komünal gettoyu “siyahların bütün sınıfları kendilerine ayrılmış bir yere tıklır; sınırları kesin bir şekilde çizili, bu etnik gruba özgü kurumlarla dolu, sıkışık bir sosyomekansal oluşum içinde ortak bir kaderin yaşandığı” bölge olarak tanımlarken, 20. yüzyıl sonunda görülmeye başlanan hipergettoyu ise “merkezsiz, belirli bir bölgeyle sınırlı, örgütlenmiş bir yapıdır; burada ırk ve sınıf temelinde birleşik ayırım söz konusudur.” şeklinde tanımlamıştır. Amerikan hipergettosu hem etnik bakımdan hem de toplumsal yapı bakımından homojendir. Afrika kökenli bireylerin Amerika’nın içinde hızla yayılmalarıyla birlikte “yerel suç oranlarında artış, toplu yoksulluk ve toplumun içten çöküşü” artmıştır. Bu bağlamda söylenebilir ki çalışmanın uygulama alanı Eskişehir Bağları semtinde artan Suriyeli nüfusunun etkisi ile yukarıda belirtilen sorunlar semtte de görülmektedir. Amerikan gettosu, kendi toplumsal işbölümünü yapabilen, bu konuda özerkliğe sahip olan bir kıtadır.

Kendilerine ait dükkânları, okulları, kiliseleri, sağlık kuruluşları bulunmaktadır. Eskişehir Bağları semtinde yerli halkın semti terk etmeye başlama sebeplerinin başında da benzer durumun olduğu söylenebilir. Semt genelinde artan Suriyeli göçmenlere ait fırın, manav, market, giyim, telefoncu gibi günlük ihtiyaçlarını karşılayabildikleri dükkanlar, sağlık ocağı, kurs merkezi, kreş gibi yapılanmalar hızla yayılmaya başlamıştır. Amerikan hipergettosu, tek renk renkli ırk yapısına, aynı sosyal sınıfa mensup insanların bir arada yaşadığı yerlerdir (Wacquant, 2015, -). Bu bağlamda Eskişehir Bağları semti için bir hipergetto bölgesidir denilemez ancak Suriyeli göçmenleri sebep olduğu değişimler ve başlayan mekânsal hâkimiyet sonucunda yerli halkın semti terk etmeye başlaması semtin gettolaşma süreci içerisine girmiş olabileceği yorumunu yaptırmaktadır. Wacquant'a göre getto: "...istenmeyen grupların hapsedildiği bir çeşit etno-ırksal hapishaneler"dir ve Wacquant, ortaya koymuş olduğu sosyo-mekansal inziva diyagramında kent hiyerarşisinin en altında yer alan iki büyük formdan biri olduğunu dile getirmiştir (Gültekin, 2009, ss.259-260).

Şekil2.4.: Wacquant'ın Sosyo-Mekânsal İnziva Diyagramı

(Kaynakça:Gültekin, 2009, s.259)

Bir bölgenin gettolaşma sürecini tamamlayabilmesi için öncelikli olarak bölgede 'yoğunlaşma', "belirli bir bölgede belirli bir yabancı kökene mensup sakinlerin oranı, toplam nüfusa kıyasla daha yüksek bir paya sahip" olan bölge, görülmesi gerekir. Öyle ki getto için "yoğunlaşmanın bir biçimi"dir demek yanlış olmayacaktır. Ancak

her yoğunlaşmanın olduğu yerlerde kesinlikle getto oluşacağı anlamına gelmemektir sadece getto oluşabilmesi için zemin hazırladığı söylenebilmektedir. “Belirli bir grubunun ülkedeki dağılımı karşısında başka bir grubun dağılımını ifade etme” anlamına gelen segregasyon, bir grubun isteminin dışında toplum tarafından bilinçli bir şekilde toplumdaki yalıtılması anlamına gelir. Bu nedenle de her yoğunlaşmanın getto olmadığını ancak her gettonun segregasyon olduğu söylenebilir (Canatan, 2011, s.13).

Şahin ise bir çalışmada getto için şu ifadeleri kullanmıştır: Avrupa’da, fakirlerin sadece su ve ekmek olacak şekilde temel ihtiyaçlarının karşılanmaya başlanmasıyla beraber kırsal alandaki bireyler hızla kentlere göç etmeye başlamıştır. Kentlerde beklenmedik bir şekilde yüz binlere varan sayılarda niteliksiz, çalışmayan fakir kırsal halkı gettoların oluşmasına sebep olmuştur. Tarihsel sürece bakıldığında ‘ilk doğal getto’ bu şekilde oluşmuştur (Şahin, 2008, s.30).

Göç edilen yaşam alanında uygulanan ayrıcalıklar bireyleri ‘izole’ birer topluluk oluşturma sürecine iter ve zamanla o toplumda getto oluşur (Kıray, 2006, s.335). Kavramsal olarak getto; göç edilen yaşam alanlarında zaman içerisinde uyum sürecini tamamlayamayan, çeşitli sebeplerden ötürü yerli halka karşı agresif ve karşı koyucu bir yapıya sahip olan bireylerin nispeten dışa kapalı, kendilerini güvene alarak kendi özgünlüklerini yaratma çabasıyla oluşturulan gruplardır (Aytaç, 2018, s.16). Gettoları oluşturan bireylerin ikameti süreklilik kazandığı için gettolar kurumsallık kazandığı söylenebilir (Canatan, 2011, s.13). Getto denilince akla ilk gelen Amerikan gettoları için; “kent içi semtlerin beyazlar tarafından terk edilmesi sonrasında boşalan evlerin zenciler tarafından işgal edilmesi” sonucunda oluştuğu söylenebilmektedir. Bu gettolarda yaşanan, ayrımcılık, temiz olmayan çevre ve kötü fiziksel koşullar, yoksul nüfusun yoğun olduğu, suç mekanı haline gelmiş yerleşim yerleridir. Bu Amerikan gettoların özellikleri günümüzde oluşan gettolarda da hala görülmektedir (Çetin, 2011, s.18). Her büyük şehrin içinde farklı ırklara bölünmüş toplulukların olduğunu belirten Park’a göre, bu “farklı ırklara mensup insan ve göçmen kolonileri-yani gettolar ve nüfusun birbirinde ayrıldığı bölgeler-, yerel mahalle içindeki samimiyet ve dayanışmayı korumaya; ırkçı ön yargılar ortaya çıktığında ise pekiştirmeye meyyleder.” (Park, 2018, s.47), Park’ın da belirttiği gibi;

farklı ırktan olan bireylere karşı duygular çoğunlukla ön yargılarla ilgilidir. Önyargılardan dolayı toplumlar içerisinde ‘toplumsal mesafeler’ ve ‘toplumsal örgütlenmeler’ görülmektedir (Park, 2018, s.54), getto içinde bu örgütlenmelerin örneğidir yorumu yapılabilmektedir.

Chicago Okulu temsilcilerinden Roderick Mckenzie’na göre, kentin yerleşim alanlarını iş yerlerinin bulunduğu bölge olan merkez, merkezin etrafında yer alan “geçiş bölgeleri” ve merkeze daha uzak” olan farklı adlandırmaların yapıldığı yerler olmak üzere üç farklı alan bulunmaktadır. Bu yaşam bölgelerinde gelişim süreçlerini ekolojik süreçlere dahil olduğunu belirterek kentsel büyüme süreçlerini ele almıştır. Yeni gelen göçmenler için iş bulabilme, konut bulabilme gibi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanı sunduğu için, kentte tutunabilmek amacıyla ekonomik temelli mücadele ve rekabetin mecburiyetiyle, kentin en uygun yerleşim bölgesi olan geçiş bölgelerini tercih etmektedir. Mücadele ve rekabeti kazanamayan göçmenler, kentin merkezine uzak ve olanakların az olduğu bölgelere gitmek zorunda kalmaktadırlar. Gettolaşma sürecinin temelini atıldığı yerleşim bölgeleri çoğunlukta geçiş bölgeleridir. Öyle ki yeni gelen göçmenler sızma, işgal ve ele geçirme süreçleri sonucunda eski göçmenleri ve yerli halkı yerinden ederek o bölgeyi gettolaştırmaktadırlar. Göçmenlerin ilk göç ettiği zamanları temsil eden sızma aşamasında, yerli halk göçmenleri yardıma ve desteğe ihtiyaç duyduğu için onlara destek olur ve iyi karşılanırlar. Ancak zaman içerisinde bulunduğu konuma adapte olan göçmen, ihtiyaçlarını kendi karşılayabilir konuma gelir ve belirli bir güce sahip olmuş olur ve işgal adı verilen süreçte yerli halk kendini tehdit ediliyor hissettiği için zamanla mahalleden kaçmaya başlar. Bu aşama, karşılıklı olarak çatışma ve gerilimi de beraberinde getirmektedir. Göç eden bireyler, o bölgenin imkânlarını ve sağladığı faydalarını anlatarak yanına sonraki gelecek olan göçmenleri çeker ve göçlerdeki çekici faktör olan tampon mekanizma görevi üstlenir. Bu durum sonucunda bölgedeki sayıları artmış, böylelikle gettoyu oluşturmuş olacaktırlar (Canatan, 2011, ss.14-15; Güllüpnar, 2013, ss.64-65).

Wacquant’a göre bir bölgenin gettolaşma olduğunu söyleyebilmek için; birinci olarak “sınırlı kategorinin üyeleri” kendileri için ayrılmış yerde zoraki olarak yaşamalarına mecbur kılınması sonucu mekânsal etnik homojenliği sağlamış ya da

en azından çok büyük bir kısmı o üyelere ait olması gerekir. İkinci olarak, “artan örgütsel yoğunluk”tur. Zaman içerisinde enformel ya da resmi kaynaklar arasında farklılaşmalar artacağı için bu üyeler oluşan boşlukları kendi kurumları ile dolduracaklardır. Dernekler, iş yerleri ve benzeri gibi. Üçüncü olarak, nüfuslarında ortak olan özellikler doğrultusunda ortak bir kimlik oluşturmak için teşvik eden yüksek bir kültürel enerji vardır. Avrupa’da Müslümanların sayıca çok olduğu mahallelerde cami istemeleri bu duruma örnektir. Dördüncü olarak, “sınırları ve gelirleri ne olursa olsun, sınırlarının aşılmasıdır.” (Gültekin, 2009, s.263). Ülkemize göç eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Kızılay başta olmak üzere aldıkları diğer resmi, gayri resmi nakdi yardımlar ile beraber çalışmalarını üzerine kazandıkları paralara rağmen yaşam standartlarında herhangi bir değişiklik yapamamaları bu duruma örnektir.

Getto kavramının özelliklerini yansıtan ve diğer yerleşim yerlerinden ayırtıran en temel ölçütler; yalıtılmış alan, mekânsal ayrışma, homojen ilişkiler, sosyal dışlanmışlık ve nüfus yoğunluğu olduğu söylenebilmektedir (Kavis, Avşar, Kadkoy ve Bilgiç, 2019,s.14).

Şekil 2.5.:Getto’ Kavramının Temel Özellikleri ve Ayırıcı Değişkenleri (Kaynakça: Kavis ve diğerleri, 2019, s.14)

- 1) **Yalıtılmış Alanlar(IsolatedArea):** Park'a göre yalıtılmış alan; "bir mekânının fiziksel olarak komşu bölgelerinden ayrıştırılması, duvar ve benzeri fiziki ayrıçlarla sınırlarının belirlenmesidir.". bu bölgeler şehrin merkezi ile temas halinde olduğu söylenemez. Roth ve Petropoulos'a göre yalıtılmış alanlar, getto sakinlerinin sosyo-kültürel birikimlerini daha rahat yaşayabilmelerini sağlama ve diğer kültürlerden asimile olmasından koruma işlevi göstermektedir.
- 2) **Mekânsal Ayrışma(ResidentialSegregation):** "...bir yerde sosyo-kültürel açıdan belirli bir dine, mezhebe, ırka, kültüre ya da etnik kökene ait kişilerin bir arada" yaşamasıyla oluşan mekânsal ayrışma, getto oluşumunun en önemli özelliğidir. Marcuse de getto tanımını yaparken mekânsal ayrışma tanımını temelinde yapmıştır.
- 3) **Homojen İlişkiler (HomogeneousRelation):** 'Biz' duygusunu besleyip güçlendiren nitelikte olan ancak toplumun geriye kalan kısmı 'ötekiler' ile ayrışma hızını arttıran bu ilişkiler, getto sakinleri arasında doğrudan kurulmaktadır. Homojen ilişkilerin kurulmasının en temel amacı ise, getto bölgesinde "ortak gelenek ve kökten gelen ve aralarında çok az toplumsal ayırım bulunan insanların" olduğu bir toplum düzeni yaratmaktır. Göçmenlerin kendi aralarında ortak dillerini kullanması, kendi aralarında ticaret ilişkilerinin olması, evlilik için kendi aralarından eş seçmeleri gibi.
- 4) **Sosyal Dışlanmışlık(SocialExclusion):** "...getto içerisinde yaşayanların mevcut olan çeşitli haklara, fırsatlara ve kaynaklara erişiminin kısıtlandığı veya reddedildiği süreç" sosyal dışlanmışlık olarak adlandırılmaktadır. Wirth, bu sürecin yoksullukla ilişkilendirilmemesi gerektiğine dikkat çekerek, sosyal dışlanmışlığın yaşandığı gettolarda şiddet, yoksulluk ve uyuşturucu gibi olumsuzluklara sebep olacağı üzerinde durmuştur. Wacquant'a göre sosyal dışlanmışlıktan dolayı gettolarda okul bırakma, genç yaşta cinsellik, hamilelik, suç işleme gibi 'sınıf altı' davranışlarından dolayı damgalanan yapıya dönüşlerini dile getirmiş ve gettolaşmadaki sosyal dışlanmışlığın temelinde, i)Ekonomik ihtiyaçlar ve maddi yoksulluk, ii) Sosyal güvensizlik iii) Fırsat eşitsizliğinden kaynaklı sınıfsal önyargı ve ırki/etnik antipati, iv) Kamu hizmetlerinin etkin ve verimli sunulmamasından kaynaklı temel ihtiyaçların

giderilememesi, iv) Mekansal-sembolik damgalama, olarak belirttiği nedenleri dile getirmiştir.

- 5) **Nüfus Yoğunluğu:** Bölgenin yerel halkı ile gettolaşmaya sebebiyet veren halkın arasındaki nüfussal oran bir çok düşünür tarafından ele alınmış ve nüfusun belirleyiciliğine dikkat çekmişlerdir. Vaughan, bir yerin getto olabilmesi için “türdeş grupların en az % 60'ının o alanda yaşaması gerektiğini”, Marcuse, “benzer sosyo-kültürel özellikler barındıran hâkim bir nüfus grubunun mekânsal yoğunlaşma alanı”, Massey ve Denton, “büyük oranda bir grup tarafından ikamet edilen mahalleler kümesi” şeklinde nüfusu temel alan getto tanımlamaları yapmışlardır (Kavas ve diğerleri, 2019, ss14-16).

Eskişehir Bağları semtinin özelliklerine bakıldığı zaman yukarıda yer alan bu 5 özelliklerin tamamı görülemediği için Suriyeli gettosunun oluştuğu söylenememektedir. Ancak semtte artan Suriyeli nüfusunun etkisiyle mekânsal ayrışmaların başladığı söylenebilmektedir. Suriyeli göçmenlerin yerli halkın parkları terk etmelerine sebep olacak davranışlarda bulunarak parklara artık sadece kendilerinin gitmesi, semt genelinde çoğu kişinin “En çok da Danişmend mahallesinde yaşıyorlar”, “Dükkânları en çok Osmanlı mahallesinde” gibi ifadeler kullanması mekânsal ayrışmanın ve bölgesel nüfus yoğunluğunun artmaya başladığı söylenebilirken, “Birbirlerinden hiç çıkmazlar”, “Alışverişi de kendi aralarında yapar oldular” gibi benzer birçok ifadelerden hareketle de kendi aralarında homojen ilişkilerinin olduğunu ve bu nedenlerden dolayı da yerli halk tarafından sosyal dışlanmışlık yaşadıkları için semtin gettolaşma süreci içerisine girdiği yorumu yapılabilmektedir.

Şehir, yayılma sürecine girdiğinde öncelikli olarak bir dağılma süreci görülür. Bu süreçte bireyler, ikamet yerleri ve mesleklerine göre baştan sıralanır ve ona göre konumlandırılırlar. Bu süreç sonrasında şehirdeki merkezi ticaret bölgesi içinde ‘ana gövde’ bulunur. Bozulmaların olduğu kuşakta iş yerleri bulunurken, “her zaman, gizli kalmış fakirlik, yozlaşma ve hastalık içeren mıntıklar bulunduran ve zeminin altında suç ve kötülük saklayan ‘çöküntü alanları’ ya da ‘çorak topraklar’” adı verilen yerler bulunmaktadır. Çöküntü alanlarının en temel örneği ise gettolardır. Bu alanlar, bozulmanın olduğu, her alanda düşüşün görüldüğü ve nüfusunun

azalmasıyla birlikte kalanlar için yeniden yapılanmanın da yeridir (Park, 2018, ss.96-97). Çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları için de ‘çöküntü alan’ tanımını yapılabilirken, Suriyeli göçmenler için de yeniden yapılanmanın olduğu, yaşamsal idame güçlerinin kazanıldığı alan olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

Yukarı da yer alan kavramların aralarındaki anlam kargaşası günümüzde hala devam etmekle beraber varoş, gecekondu ve getto kavramları Emre Kongar gibi önemli sosyal bilimciler tarafından dahi sıkça birbiri yerine kullanılmaya devam etmektedir. Öyle ki Kongar: “Türkiye’nin büyük kentleri “gettolaşan büyük kentler”” ifadesini kullanması gettonun ‘sınırları belli alan’ özelliği ile çelişmektedir (Şahin, 2008, s.191). Bu doğrultuda bazı bölgelerin tam anlamıyla varoş ya da tam anlamıyla getto olmadığını bir geçiş sürecinin olduğu ya da yeniden oluşum sürecine girildiği için ortak özelliklerin olması kavram kargaşasına sebep olmaktadır.

Bu kavramların literatürdeki karşılıkları bağlamında çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semti için 1994 yılına kadar gecekondu bölgesi olduğu söylenebilirken yapılan belediye projeleri sonrasında bu özelliğini kaybetmeye başlayarak geçiş bölgesi haline gelmiştir. Günümüzde ise aldığı dış göçlerin etkisi ile heterojenleşen nüfus yapısı içerisinde Suriyeli göçmenlerin yerli halkı etkileyebilecek boyutta değişikliklere neden olarak, yerli halkın semtten göç etmesine sebep olmaya başlaması semtin homojenleşmesine doğru bir sürece girdiğini sorgulatmaktadır. Bu geçiş süreci sonucunda bir bölgenin gettolaşması için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yukarıda verilen sebeplerden ötürü Eskişehir Bağları semtinin bir Suriyeli gettosu olduğunu henüz söyleyememekle beraber, getto alanlarının özelliklerine sahip olmaya başlaması semtte gettolaşma sürecinin başladığı yorumu yapılabilmektedir.

2.4. Suriye İç Savaşının Türkiye’ye Etkileri

2.4.1. Suriye’de Yaşanılan İç Savaş

Başlangıcı, 17 Aralık 2010 yılında Tunus’ta yaşanan, işsiz bilgisayar mühendisi Muhammed Buazizi’nin almış olduğu borç parayla edindiği sebzeleri pazarda satmaya çalışırken zabıtarlar tarafından görmüş olduğu insanlık dışı muamele sonucu hakkını aramak için gittiği valilikte de gördüğü ‘değersizleştirilme’ karşısında "Beni görmüyorsan ben de görünmek için kendimi yakarım” diyerek kendini yakması ve hayatını kaybetmesi gibi benzer sebepli ölümlerin ülkede hızla yayılması sonucunda

mevcut rejime başkaldırılışların adı haline gelen Arap Baharı; Fas, Mısır, Yemen, Lübnan, Sudan, Ürdün gibi Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine yayılarak etkisinin tüm dünyada görülebileceği sonuçlar doğurmuştur. Arap Baharı olayı, Suriye’yi de oldukça etkilediği görülmektedir. Arap Baharı etkisiyle, Derra’da bir grup gencin duvara rejim karşıtı yazdığı yazı nedeniyle göz altına alınmaları ve bunun sonucunda polis ile aileler arasındaki çıkan olaylar yurt genelinde hızla yayılan protestolara sebep olmuştur ve 2011 yılında yaşanan iç savaşın temelini oluşturmuştur. Yaşanılan Arap Baharı olayı sonucunda birçok ülkenin rejimine karşı yaptığı başkaldırı, Suriye’de aynı sonucu verememiştir ve gerek Rusya Federasyonu ile olan yakın ilişkisinden kaynaklı gerekse Çin’e olan etkisinden kaynaklı bir anda küresel ve bölgesel güçlerin mücadele odağı haline dönüşmüştür. BM’nin karar alamaması kaynaklı ortak tavırların geliştirilememesi Suriye’de yaşanan rejim ayaklanmalarını daha da körüklemiş ve 26.01.2011 tarihi itibariyle ülke çapında görülen protestolar, devlet binalarına saldırılar gibi yaşanan iç olaylar 15 Mart 2011 itibariyle ülkeyi “Suriye halkının dostları” ile “Suriye rejiminin dostları” şeklinde ayırtmıştır. Bu ayrışma beraber sürece Amerika ve Rusya’nın dahil olması protestoları adeta savaşa dönüştürerek ülkede 250000 den fazla ölümün görülmesine, ülkenin yarısından fazlasının evsiz kalmasına ya da terk etmek zorunda kalmasına sebep olmuştur. Yaşanılan bu olayların iç savaşa dönmesinden dolayı ülkeden 4 milyon kişi komşu ülkelere kaçımaya başlamıştır. 2,5 milyon kişinin Türkiye’ye, nüfusun kalan kısmının ise Avrupa’ya göç etmesi II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan en büyük “Göçmen Krizi” olması ile beraber, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak nitelendirmektedir (Albayrak, 2014, s.85; Erdoğan, 2016, s.69,73; Karadeniz, 2016, ss.21,28,38).

2.4.2. Suriye Halkının Kaçışında Merkez Ülke: Türkiye

Suriye’de yaşanan iç savaşın etkisiyle Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak gibi komşu ülkeler oldukça etkilenmiştir. En fazla göçün Türkiye’nin almasının birden fazla sebebi olmuştur. Öncelikli olarak jeopolitik konumundan ötürü Asya ve Avrupa arasındaki köprü niteliğinde olan Türkiye, birçok Suriyeli göçmen için ‘transit ülke’ olarak nitelendirilmiştir. Avrupa başta olmak üzere başka ülkelere göç etmek amacıyla birçok Suriyeli göçmen Türkiye’yi köprü olarak kullanmayı amaçlamıştır. Bir başka neden olarak ise, Suriye’nin Türkiye’ye 911 kilometrelik sınırının olması,

ulaşımının kolay olması, Suriye'nin kuzey ve kuzeydoğusundaki komşularındaki gibi savaşların olmaması ve ırk, din, mezhep ayrımının gözetilmeden rahatça yaşayacaklarını düşünerek öncelikli tercih ülkeleri Türkiye olmuştur. İlk toplu göç hareketlerini ise “29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grup” geçerek başlatmıştır (Erdoğan, 2016, Neccar, (t.y.) s.190; s.69Sağiroğlu, 2016, s.43).

Türkiye'nin tercih edilmesindeki bir başka neden olarak; tarihinin en büyük göç akımlarından birini yaşayan Avrupa, göç eden sayısının çokluğundan ötürü ‘güvenlikçi’ politikalara yönelerek gelen göçmenlere de ‘dışlaştırma’ politikası güderek gelenleri de Türkiye gibi ‘transit ülke’ niteliğindeki ülkelere geri göndermek için pazarlıklar yapmışlardır. Türkiye ise, ‘güvenlik’ ağırlık hukuk temelli bir politika güdümlendiği için zaman içerisinde ‘transit ülke’ konumundan birçok Suriyeli göçmenler için ‘hedef ülke’ konumuna gelmiştir (Sağiroğlu, 2016, s44).

Yaşanılan bu kitlesel göç karşısında Türkiye, uluslararası sözleşmeleri ekseninde Suriyelileri ‘açık kapı’ ve ‘geri göndermeme’ politikası uygulayarak, “pasaportu olsun ya da olmasın, mezhebi, cinsiyeti ve ırkı ne olursa olsun yardıma ihtiyacı olan herkesi” (Akbaş, Babahanoğlu ve Yelman, 2016, s.99) kabul etmiş ve ilk andan itibaren gelen Suriyelilerin barınma, yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi için AFAD tarafından Hatay’a 6, Şanlıurfa’ya 5, Gaziantep’e 5, Mardin’e 3, Kilis’e 2, Kahramanmaraş’a 1, Adana’ya 1, Osmaniye’ye 1, Adıyaman’a 1 ve Malatya’ya 1 adet olmak üzere toplamda 10 ilde 26 ‘mülteci kampı’ kurulmuştur. Kurulan bu kamplarda “market, ısınma, güvenlik, ibadet, alt yapı, haberleşme, itfaiye, tercümanlık, sosyal ve psikolojik destek, bankacılık hizmetleri, çamaşırhane, bulaşıkhanesi ve duş gibi temel ihtiyaçları” karşılanmasıyla beraber sağlık hizmeti, ilaç ihtiyaçları ve sosyo-kültürel anlamda da destek sağlayabilmek için eğitimler, meslek kursları verilmekte, çocuk oyunları, internet ve televizyon odaları gibi de aktivite alanları bulunmaktadır (Akbaş, ve diğerleri, 2016, s.99; Esen, 2016, s.13; Ulusoy, 2016, s.89). Ancak Türkiye topraklarına göç eden Suriyeliler, Türkiye’de uygulanan coğrafi kısıtlama uygulamasından dolayı ‘mülteci’ statüleri alamamakla beraber ani ve kitleler halinde göç ettikleri için bireysel koruma başvurusu da yapamamışlar ve ‘şartlı mülteci’ haklarına sahip olamamışlardır. Yaşanılan hukuki belirsizlik

giderilebilmek için misafir olarak görülen Suriyelilere ‘geçici koruma statüsü’ verilmiştir (Nurdoğan ve Öztürk, 2018, s.1166). 2011 yılından Mayıs 2021’e kadar geçen süre zarfında Türkiye’deki nüfusu 3.650.370 olan Suriyeliler, sahip oldukları geçici koruma statüsü sayesinde, AB Geçici Koruma Yönergesi’nin 12. maddesine göre “yetişkinlere eğitim olanakları ve mesleki staj imkanları”, 13.maddesine göre barınma hakkı ile “sosyal imkan ve geçim için yeterli desteğe” ve “en azından acil durumlarda ve tedavisi gerekli hastalıklar bakımından sağlık desteği”,14.madde de ise ikili bir ayırım yaparak 18 yaşı altı çocuklara eğitim zorunlu iken 18 yaşı üzeri için eğitim olanakları devletin inisiyatifine bırakılma hakkı sağlaması gerektiği yer almaktadır. Türkiye’de ise Suriyelilerin gelmesi ile beraber AB Geçici Koruma Yönergesi’nde yer alan bu ve diğer maddelere istinaden “Geçici Koruma Yönetmeliği” hazırlamıştır. Bu yönetmeliğin, “ilk madde olan 26. madde metnine bakıldığında “Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir” ifadesi ile sağlanacak hakların başlıkları verilmiştir. AB Geçici Koruma Yönergesi’nin 13.maddesine tekabül eden 27.maddeye göre; geçici korunanlar hem kamplarda hem de kamp dışında ihtiyaç halindeki sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanacak ve hasta katılım payı da alınmayacağı da belirtilmiştir. AB Geçici Koruma Yönergesi’nin 14.maddesine tekabül eden eğitim hizmetleri maddesi olan 28.maddeye göre; “54-66 ay arası öncelikli olmak üzere çocuklara okul öncesi eğitim hizmeti verilebileceği” ,” ilköğretim ve orta öğretim yaşındaki çocuklara eğitim faaliyeti verileceği” ve “her yaşı grubuna yönelik olarak dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kurslarının isteğe bağlı” olarak faydalanabileceği, “Ön lisans ve üzeri eğitimler ile ilgili usul ve esasların ise Yönetmelik’in 28. maddesinin 2. paragrafına göre Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı tarafından belirleneceği belirtilmiştir.”. Çalışma izninin ayrıntılarına yer verildiği 29.maddeye göre ise; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na müracaat ederek geçici koruma Altındaki Suriyeliler çalışma izni olarak yasal haklara sahip olabileceklerdir (Kaya ve Eren, 2015, ss.55-60; goc.gov.tr).

Kamplardaki sayıların gittikçe artmasıyla ve göç eden Suriyelilerin kamp şartlarından daha iyi şartlara sahip olma arzusuyla büyük kentlere düzensiz göç akımları yaşanmaya başlamış ve kısa süre içerisinde engellenemez boyuta gelmiştir

(Esen, 2016, s.12). 2021 Şubat ayı verilerine göre, barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısı 58.668 iken, barınma merkezlerinin dışında kalan 3.586.472 Suriyeli Türkiye'nin her iline yayılmış durumdadır (goc.gov.tr/geçici-koruma5638). Kurulan kamplar, buldukları şehirlerdeki nüfusu aniden arttırdığı için “şehrin, su, atık su, elektrik, doğalgaz, yol ağı, ulaşım, parklar” (Esen, 2016, s.14) gibi ortak şebeke ve alanları kullanan sayısı da artmıştır ve bu durum halkın sahip olduğu kapasiteyi de düşürmüştür. Kampların kurulmasından kaynaklı sorunlar ortaya çıkmışken Suriyelilerin yapmış olduğu ülke içindeki düzensiz göçler sorunların da yayılmasına sebep olmuştur. Görülen en önemli sorunların başında ise entegrasyon sürecinin henüz sağlanamamış olması gelmektedir. Geldikleri ilk zamanlarda ‘misafir’ olarak görülen Suriyeliler, kalış süreçlerinin uzaması gittikçe yerleşik hayata geçmeleri sonucu ortaya çıkan “işgücü rekabeti, ücretlerde yaşanan düşüşler, kültürel ve sosyal uyumsuzluk, toplumsal ön yargılar, artan terör eylemleri ve nefret suçları” (Karasu, 2018, s.57) nedeniyle entegrasyon süreci olumlu başlayamamıştır. Dil, kültür, din farklılıkları da entegrasyon sürecini olumsuz yönde etkileyen farklılıklardır (Gökçe, 2016, s.601). Öyle ki entegrasyon süreci sadece Suriyelileri ilgilendiren bir süreç olmamakla beraber Türk halı ile karşılıklı sağlaması gereken bir süreçtir. Stein'e göre bu entegrasyon süreci, göç eden kişinin o bölgedeki kalış sürecine bağlıdır. Stein, göç eden kişilerin ilk birkaç ay kaybettikleri ile yüzleşme ve onları geri kazanabilmek için yapılabilecekleri belirleme ile geçer. Zamanla bulunduğu çevreye alışan birey işini değiştirmeye ve göçmenlerin sayıca fazla olduğu bölgelere yerleşmeye başlar. Bu süre zarfında geçen 4-5 yıllık süreç birey için entegrasyon süreci büyük oranda tamamlanmış olacaktır. 10 yılın sonunda ise “kalıcı yerleşim tamamlanmakta, statü düşüşü istenmemekte ve yeni ülkelerindeki kurumlardan beklentileri artmaktadır” (Yıldırım ve İyem, 2017, ss.111-113)

Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlarda, Türk esnaf ve işletmeciler için kitlesel müşteri portföyüne sahip olduğu ve bir anda tüketim de artış olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilk zamanlarda ülkeye yapılan bu göçler çoğu işletmeci tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu artış çalışan sayısının artmasına sebep olmuştur ve olumlu görünen süreç iş ihtiyacına sahip Suriyeliler için ucuz işçi problemini doğurmuştur ve göç eden kişiler ülke genelindeki diğer işsizlerin rakibi haline gelmiştir. Yaşanılan bu

durum da kitlesel göçün ülke üzerindeki olumsuz etki haline görülmüştür (Erdoğan, 2016, s.77).

Suriyelilerin kamp dışındaki sayılarının hızla artması ülke genelindeki güvenlik ağını da oldukça etkilemiştir. Göç ve suç ilişkisini ele alan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Anomi kuramı, damgalama kuramı, kültür çatışması kuramı gibi. Anomi kuramı, Merton'ın ortaya attığı ve Durkheim'in geliştirdiği anomi kavramı; "bireyin yeni geldiği toplum ile daha önce sahip olduğu toplumsal adet ve değerler arasında yaşadığı bocalamayı" ele almaktadır. Anomi kuramına göre suç, göç eden bireyin göç etme sürecinde ve göç ettiği bölgede karşılaşılacak sorunlara olan tepkisinin sonucudur. Damgalama kuramına göre ise, toplum içerisinde aleni bir şekilde güvenilmez ve istenmediği belli edilen gruplar her zaman suça yatkınlardır. Özellikle de sosyal ve fiziki yetersizliğin yoğun olduğu, suç oranının yüksek olduğu çöküntü alanlarda bu görülmektedir. Amerika'daki suç oranlarının artış sebebiyetini göçmenlere bağlayabilmek için ortaya atılan ancak Sellin tarafından bunun yanlış olduğu ortaya konulan kültür çatışması kuramına göre ise, göç eden birey her ne kadar kendi anavatanının sosyo-kültürel yapısının özüne hâkim olsa da içten içe göç ettiği yerdeki kültürel yapıyı da benimsemek isteyecek, buna ihtiyaç duyacaktır. Suç işleme potansiyeli de bu iki kültür arasındaki çatışmadan kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Yabancı işçiler, etnik azınlık da buna örnektir. Bu kuramları bağlamında Suriyelilerin özellikle kültür çatışması kuramı ekseninde riskli grup olduğu söylenebilmektedir. Çünkü göç ağı merkezi olan Türkiye'ye Suriyelilerden önce göç eden ve yine savaştan kaçarak gelen Afganistan'daki Özbek Türkleri göç ettikleri zaman Türk halkı için güvenlik sorunu teşkil etmemişken Suriyelilerin "özellikle yüksek sesle müzik dinleme, bayanlara yönelik rahatsız edici bakışlar, perde açık ev içinde oturmalar, kendi aralarındaki kavgaları" ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan farklılıkları ve bu farklılıklardan ötürü oldukça suç teşkil ettikleri görülmüştür (Karasu, 2018, ss.54-55,59,62).

Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesi sonucunda meydana gelen değişimlere daha spesifik bakabilmek için nüfus yoğunluklarının fazla olduğu birkaç ili incelemek yerinde olacaktır.

2021 Şubat ayı verilerine göre 520.343 kişi ile Türkiye’de en fazla kayıtlı Suriyeli nüfusuna (goc.gov.tr/gecicikoruma5638) sahip İstanbul, göç sürecinde oldukça fazla etkilenen illerin başında yer almaktadır. Semtlerdeki Suriyelilerin sayısının artmasından ötürü en büyük sorunu belediyelerin yaşadığını söylemek mümkündür. Öyle ki sahip olunan nüfusun haricinde kitlesel artan bir nüfus bulunmakta ve onların ihtiyaçlarına da cevap vermek durumundadır ve bir taraftan bu duruma karşı çıkan yerli halkı kontrol altında tutma ile yükümlüdür (Erdoğan, 2017, s.47). Erdoğan, yaptığı çalışması sonucunda İstanbul yerli halkının Suriyeliler geldikten sonra yaşadığı olumsuzlukları “Suriyelilere yapılan yardımlar, dilencilik yapmaları, gürültücü olmaları, çalışma kültürlerinin farklılığı, kayıt-dışı çalışmaları ve buna bağlı olarak yerel halkın işini kaybetme/kaybetme potansiyeli, kamu hizmetlerinde Suriyeli mültecilerden kaynaklandığını düşündükleri bazı aksamalar, “bozulan düzen” ve yüksek doğum oranları” şeklinde özetlemiştir (Erdoğan, 2017, s.111).

2021 Şubat ayı verilerine göre 450.407 kayıtlı Suriyeli nüfusunun (goc.gov.tr/gecicikoruma5638) bulunduğu, doğuda en fazla, Türkiye’de İstanbul’dan sonra en fazla Suriyeli nüfusuna sahip Gaziantep ilinde, Sandal, Hançerkıran ve Tıraş tarafından yapılan çalışma sonucunda, barınma merkezleri dışında kalan Suriyelilerin büyük bir kısmı gecekonduya yaşandığı ve şehir genelindeki gecekondulaşmayı arttırdığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışma talep sayısının artmasından ötürü “işçi ücretlerini düşürdüğü, alım gücünü olumsuz etkilediği ve yapılan işin kalitesini düşürdüğü tespit edilmiştir”. Ancak tüketim ürünlerindeki düşüş, ters etki olarak konut satış ve konut kiralarına afaki bir şekilde yansımıştır. Konut sahiplerine bu durum olumlu olarak geri dönüş sağlamış olsa da dar gelirli yerli aileler için oldukça büyük ekonomik sıkıntılara neden olduğu gözlemlenmiştir (Sandal, Hançerkıran ve Tıraş, 2016, s.474, 478).

2021 Şubat ayı verilerine göre, 118.404 kayıtlı Suriyelilerin bulunduğu (goc.gov.tr/gecicikoruma5638) Konya’da da Türkiye’nin diğer illerinde de görülen sorunların hemen hemen hepsi görülmektedir. Suriyelilerin Konya ilini tercih etme sebeplerinin başında iş ve yatırım imkânlarının sağlanabiliyor olması ve hemşehri-akraba bağlarının bulunması gelmektedir. Çalışma düzenini zamanla oturtan ve hemşehrilerinin desteği ile sosyo-kültürel zorlukları aşan Suriyeliler, 2016 yılında

Gökçe'nin yapmış olduğu bir çalışmada yer verdiği bilgiye göre, artık herhangi bir sorunlarının olmadığını dile getirmiştir. 2011 yılından bu sürece kadar Suriyeliler için her şey olumlu ilerken aynı olumlu ilerleyişin Türk halkı içinde olduğu söylenememektedir. Öyle ki Türk halkı özellikle de ekonomi konusunda Suriyelilerin çok büyük zarar unsuru olduğunu, savaş devam etse dahi Suriyelilerin gönderilmesi gerektiğini çünkü Suriyelilerin sorumlusunun Türkiye olmadığı dile getirilmiştir. Bu durum da Suriyelilerin kendileri açısından uyum sağladığı söylene bile Türkler açısından entegrasyon süreci olumlu ilerlememektedir ve ileri düzeyde 'ötekileştirme' olduğu da görülmektedir (Gökçe, 2016, ss.603-605).

Bir diğer Suriyeli nüfus yoğunluğuna sahip olan ve 2021 Şubat ayı verilerine göre 223.959 kayıtlı Suriyelinin yaşadığı Mersin ili, kültürel farklılıktan dolayı entegrasyon sürecini olumlu geçirememektedir çünkü Suriyelileri kendi kültürel kodlarını yok edebilecek bir tehdit olarak görmektedir(Aktaş ve Gülçür, 2016, s.213; goc.gov.tr/gecicikoruma5638).

Sonuç olarak, literatürde yer alan bu çalışmaların da doğrultusunda Suriyeliler gibi kitlesel ve ulusal bir göçün yerel halkın büyük çoğunluğu için sosyo-kültürel, ekonomik ve güvenlik açısından oldukça sorun teşkil ettiği söylenebilmektedir.

III.BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Göç Sürecinin Destekleyici Mekanizması: Hemşehri Bağlarının Gettolaşmaya Etkisi

Göç, bireylerin sahip oldukları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik birikimleri ile beraber yaptıkları yer değiştirme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Bu yer değiştirme süreçleri; ülke içi ya da ülke dışı olarak sınır temeline dayalı, değişkenlik gösteren çalışma şartları temeline dayalı, zorunlu ya da gönüllü olarak irade temeline dayalı, bireysel ya da kitlesel olarak yoğunluk temeline dayalı, yasal ya da yasadışı olarak yasayla ilişki temeline dayalı ve kalıcı ya da geçici olarak süre temeline dayalı olarak farklı amaçlarla yapılabilmektedir (Sürmeli, 2010, s.9; Yalçın,2004, ss.12-13). Çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semti, ülke içinden ve ülke dışından aldığı göçlerle şekillenen bir yerleşim yeri olduğu için bu başlık altında ülke içinden yapılan iç göçlerin etkisi ve ülke dışından yapılan dış göçlerin semt üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

İç göçler, kırdan kıra, kırdan kente, kentten kente ya da kentten kıra olacak şekilde ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilen hareketliliklerdir (Sayın ve diğerleri,2016, s.2). Bu hareketliliği sağlayan itici faktörler (yaşam alanındaki maddi-manevi unsurlarda bozulmalar) ve çekici faktörler (yaşam alanlarının, kendisinden geride kalmış diğer yaşam alanlarına göre daha iyi şartlara sahip olması) bulunmaktadır. Türkiye tarihinde 1950 yıllarında iç göçlerin ivme kazanmaya başlamasının en temel sebebi kentlerin çekici, kırsal alanların ise itici faktörleri yaşamaya başlamasıdır (Sağlam, 2006, s.37). O dönem kentlerin çekici faktörleri, daha iyi eğitim, daha iyi sağlık koşulları, iş bulma olanakları, ulaşım araçlarının gelişmesi, karayollarının yapılması gibi şartlara sahip olması çekici faktör olarak nitelendirilirken, kırsal alanların da tarım alanlarında Marshall yardımlarıyla makineleşmenin başlaması, makineleşmenin etkisiyle de işgücü taleplerinin azalması, kan davaları, terör ve güven problemi, (Bal, 2008, ss.110-114) gibi yaşam şartları itici faktörler olarak nitelendirilmiştir. Hızla değişen bu şartlardan kaynaklı artan göçlerde, göç edilen yerlerde ve göç eden kişilerde/gruplarda değişimler kaçınılmaz olmuştur. Kıray,

“*Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kabası*”(2000) kitabında sosyal değişimin derece derece değişerek gerçekleştiğini ve bu durumun bütünü ile bir yapı değişikliğini meydana getirdiğini belirtmiştir. Kıray, bu yapı değişimi sürecinde değişimi ve değişenleri daha doğru ve anlaşılır şekilde ortaya koymak adına hem yerleşmiş özellikleri hem de yerleşmekte olan özellikleri incelemek gerektiğini vurgulamıştır. Bu değişim süreçlerinde toplumdaki kurum ve değerler birbirleri ile bağlı olduğu için, kurum ve değerlerin hızlı değişen yönleri ile daha yavaş değişen yönleri, değişimin hızını ve yönünü belirlemektedirler. Yönlerdeki değişim hızının farklılığı toplumlarda açıklıklar oluşturmaktadır. Oluşan bu açıklıkların doldurulmasını sağlayan denge koruma mekanizmaları devreye girer. Bu denge koruma mekanizmaları sayesinde toplumlarda çözümler ve bunalımlar önlenmiş olur. Kıray, bu çözümlerin engellenerek göç alan yerleşim yerindeki bireylerin ve göç eden bireylerin sosyal yapısına ait olmayan ve yeni beliren “kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonlar”ı “tampon mekanizmalar” olarak adlandırmaktadır. Örneğin; aile içinde baba ile çocuklarının arasında var olan dengeyi kuran annedir. Bu nedenle de aile kurumunun tampon mekanizması annedir. Yapılan göçlerde, göç eden bireylerin gittikleri toplumlara alışması, o toplumların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik anlamda yaşam standartlarına erişebilmesi için arada köprü görevi gören akrabalar, loncalar ve dinsel sistemler ‘hemşehri’ olarak adlandırılan denge sağlayıcı kontrol mekanizmaları mevcuttur (Kıray, 2000, ss.16,18-20, 274).

Bireylerin göç ettikleri yerleşim yerlerinde ev bulmalarını sağlayan, iş olanaklarını gösteren, bölgenin imkanlarını ve kültürünü öğreten hemşehrililer, entegrasyon sürecini kolaylaştıran ve hızlandıran mekanizmalardır. Hemşehrilik ağlarını doğru kullanabilen her göçmen göç ettiği yerleşim yerinde daha hızlı kabul görmektedir.

Yukarıda bahsedilen 50’li yılların Türkiye’sinde artan kırdan kente iç göçlerde kentlerin çekici faktörlerini destekleyen en önemli denge faktörü hemşehrilik mekanizmaları olmuştur. Kırsal alanlardan kente göç eden bireylerin kentlileşebilmeleri için ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik, inançsal ve estetik (Bal, 2008, s.80) boyutlarda gelişimini hızlandıran hemşehrililer bu destekleri sayesinde bölgeyi, göç edenler için daha çekici hale getirmektedirler. Hemşehrililer, yerine getirdikleri bu işlev neticesinde kentte yaşadıkları bölgeye kendi etnik yapısına sahip

kişileri toplayarak o bölgenin gettolaşma sürecini başlatmış olmaktadırlar. Chicago Okulu temsilcileri, göç eden etnik grupların göç ettikleri bölgede ilk zamanlarda yerli halk tarafından kabul görülüp benimsenmelerini sızma aşaması olarak, yerli halkın yaşam alanlarında meydana gelen değişimler sonucunda kendini tehdit altında hissederek mahalleden kaçma sürecini ikinci aşama olan işgal etme aşaması olarak ve göçmen grubun o bölgeye yerleşerek yoğunlaşması sürecini ise son aşama olan ele geçirme aşaması olarak adlandırmaktadırlar. Göçmenlerin bu üç aşamayı tamamlamalarıyla beraber getto oluşturduklarını ve böylece kente uyum sürecinin ilk aşamasını başararak kendi düzenlerini kurduklarını savunmaktadırlar (Canatan, 2011, s.14).

Yapılan iç göçlerin etkisiyle artan gecekondulaşmanın gettolaşmaya evrilme süreci yapılan dış göçlerde de görülmektedir. Ülke sınırı dışından yapılacak göçlerin yönünü belirleyen faktörler, iç göçlerde olduğu gibi itici ve çekici faktörlerdir. Çekici faktörlerin var olduğu bölgeleri tercih etmedeki en belirleyici unsur ise hemşehrilik mekanizmasıdır. Hemşehrilik mekanizmasının sağladığı kolaylıklar sayesinde göç süreci devamlılığını sağlamaktadır. Ülke sınırları dışından gelen yabancılar, kalacak yer ve geçim kaynağı ihtiyaçlarını dil farklılığından ötürü kısa sürede halletmeleri pek mümkün olmamaktadır. Göç edilen ülkenin yerli halkı ile iletişim kurmak ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için göçmenler kendi dillerini bilen kişilere yani hemşehrilerine ayriyeten ihtiyaç duymaktadır. Hemşehrilik mekanizması sayesinde dil farklılığından kaynaklanan iletişimsizliği en aza indirerek kısa süre içerisinde kalacak yer bulabilmekte ve geçim kaynağı tedarik edebilmektedir. Bu nedenle de hemşehrilik mekanizması dış göç yapan birey için daha önemli bir yere sahiptir.

Kayseri’de iç ve dış göçlerin öncelikli hedef bölgesi haline gelen Eskişehir Bağları semtinde, kozmopolitleşen yapısından ötürü gettolaşma sürecinin başlayıp başlamadığını tespit edebilmek amacıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ise alt başlıklar halinde görüşmelerin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2.Eskişehir Bağları Semtine Yapılan İç ve Dış Göçlerde Sosyo-Kültürel Entegrasyonun Destekçisi: Hemşehrilik Mekanizması

Göç, bireylerin sadece mekânsal değişim yaptıkları bir süreç değildir. Bu süreçte bireyler göç ettikleri yere sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi kodlarını da beraberinde götürmektedir. Göç alan bu yaşam alanları her gelen grubun sahip olduğu bu kodları bünyesine katarak kendi yapısını şekillendirir ve kültürel etkileşim sağlanmış olur (Tümtaş ve Ergun, 2016, s,1352).

Sanayi bölgesi olması sebebiyle iş bulma olanaklarının yüksek olduğu Melikgazi ilçesi, Kocasinan ve Talas ilçeleri gibi göç alan merkez haline gelmiştir. Özellikle de Danişmend, Osmanlı ve Selçuklu mahallelerinden oluşan Eskişehir Bağları semti, boş arazi konumundayken sanayileşmenin hızlı yükselişi sayesinde daha yüksek gelire, daha iyi eğitim ve sağlık şartlarına kısacası daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek amacıyla kırsal yerleşim alanlarından ve ülke sınırları dışından oldukça yoğun göç almaya başlamıştır. Aldığı bu iç ve dış göçlerin etkisiyle günümüzdeki mevcut yapısına sahip olmuştur.

Semtin ekonomik yapısı ise, bölgeye göç eden grupların ekonomik gelir seviyesi paralelinde şekillenmiştir. Kırsal alanlardan göç eden bölge sakinlerinin gelir seviyeleri düşüktür. Semtte inşa edilen ev ve iş yerleri bu gelir seviyesinin koşullarına göre düşük bütçelerle inşa edilmiştir. Bu nedenle bölgedeki ev ve işyeri kiralari düşüktür. Kiraların düşük olması, semtin iç ve dış göç almaya devam etmesinin nedenleri arasında yer alır.

İç göçlerle başlayan bölgenin yapılanma süreci, öncelikli olarak Kayseri'nin köylerinden gelerek bölgeye yerleşen gruplar tarafından başlatılmıştır. Bu nedenle, bölgenin kültürel yapısının şekillenmesinde bu grupların kültürel sermayeleri rol oynamıştır. kırsal alanlardan gelen her grup kendi kırsal alışkanlarını da beraberinde getirdiği için semtin yaşam koşulları göç eden grupların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarına uygun biçimde şekillenmiştir. Bu nedenle de semtin konut yapısı müstakil, tek katlı ve bahçelidir. Hemşehriliğin güvencesiyle bu bölge tercih edildiği için bireyler arası ilişkilerde, birincil ilişkilerin özellikleri olan yüz yüze ve samimi ilişki biçimi hakimdir. Yine birincil ilişkilerin beraberinde getirdiği dayanışma ve yardımlaşma bireyler arası ilişkilerde önemli bir unsurdur. Belirli ihtiyaçların karşılanması ve yardımlaşma gerektiren, kışık hazırlıkları yapma gibi faaliyetlerde öncelikli olarak birbirlerini tercih etmektedirler. Yüz yüze ilişkilere

önem verdikleri için cenaze, düğün, mevlit gibi kültürel ve ritüellerini de karşılıklı devam ettirmektedirler.

Katılımcıların bir kısmı yaşadıkları bu semti tanımlarken göç ettikleri kırsal alanlardaki yaşam alışkanlıklarını beraberinde getirdiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bu bölgede yaşayan insanların %95’i kırsal kesimli insan yani şehir merkezinde yaşamayan. Ben köylüyüm. Köyden taşındım. İlk köyden taşındığımda ilk taşındığım yer burası Eskişehir Bağları oldu.” (Erkek,44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Kırsal kesim bura.” (Kadın, 50, Ev Hanımı, OsmanlıMah.),

“... e birazda kırsal kesim burası.” (Erkek, 32, Esnaf, Danişmend Mah.),
“Burası bina yapısında olmadığı için kırsal kesim olduğu için herkes bunlara kol kanat gerdi sahip çıktı” (Erkek, 39, Esnaf, Danişmend Mah.),

“... bu mahallenin bir özelliği şu ki herkes köyünü bu mahalleye taşımış dolayısıyla insanlar yaşam tarzlarında köyündeki yaşam tarzlarını getirmiş buraya ve ona göre yaşıyor. ... herkes köy hayatından geldiği için yardımlaşma duygusunun yüksek olmasından dolayı karşılıklı yardımlaşıyorlar. Bizim köylüler diyip yardım ediyorlar.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Semtin mevcut kırsallık yapısını oluşturan en önemli faktör, aldığı göçlerde tampon işlevi göre eden hemşehrilik mekanizması olmuştur. Hemşehrilik mekanizması, göç eden bireylerin sadece kültürel alışkanlıklarını devam ettirerek psikolojik rahatlık sağlamalarının yanı sıra daha önce o mekanda yaşamaya başladıkları için süreç içerisinde ekonomi kaynaklarının neler olduğunu, iş gücündeki ihtiyacının neler olduğunu, yaşam şartlarının nasıl olduğunu vs. bütün bilgilerin ulaşımına kaynak olmakta ve hatta destek sağlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı göçler olabildiğince hemşehrilerin yanına yapılmaktadır. “Aynı şehirli, aynı memleketli olma” anlamına gelen hemşehrilik, iki ya da daha fazla kişi arasında “gurbet ellerde” benzer sosyo-kültürel yapıları doğrultusunda iletişime geçme, bağ kurma mekanizmasıdır.

Özellikle göç eden bireyler hemşehrileri ile kurdukları bağlar sonucu “biz ve onlar” ya da “biz ve diğerleri” algısına sahiplerdir (Özbay, 2014, ss.99-100). Çalışmaya katılan katılımcılardan bazıları hemşehrilik durumunu tanışıklık, birbirini tanıma olarak adlandırmaktadır ve semt genelinde var olan bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler:

Her mahallede herkesle birbirimizi biliriz ha nasıl bir köyde herkes birbirini biliyorsa herkes burda da birbirini biliyordu.” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“Çünkü herkes birbirini tanıyordu” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.)

Katılımcılarında ifade ettiği gibi herkesin birbirini tanınması semt içerisinde kırsallık özelliği taşıyan samimi, güvenilir ve yüz yüze olan birincil ilişkilerin kurulduğunun göstergesidir.

Semte göç eden bireylerin, kırsal alanda kalan hemşehrilerine göre daha iyi şartlara sahip olması geride kalan nüfusu göç etmeye yönlendirmiş, kendilerinden önce de göç eden tanıdıklarının olması kalan nüfus için güç ve umut kaynağı olmuştur. Bu durumda Eskişehir Bağları semtinin göç alma hızı artmıştır. Semte yapılan göçlerin artmasıyla beraber gecekondulaşma süreci başlamıştır ve Kayseri ilinin büyük gecekondulaşma bölgelerinden biri haline gelmiştir. Zaman içerisinde belediyenin yaptığı çeşitli çalışmalar sonucunda gecekondulaşmanın önüne geçilerek, müstakil, az katlı bina yapısı arttırılmış, halka destekler sağlanarak halkın o bölgede ticari yapılanması sağlanmıştır. Bu sayede sosyo-ekonomik yapısının uygunluğu, sanayi bölgesine yakınlığı gibi önemli çekici faktörlere sahip olan semtin bu üç mahallesi, hayatını sıfırdan kurması gereken insanların umut kaynağı haline gelmiştir.

Semtin iş olanaklarına yakın olması, kira fiyatlarının düşük olması, yaygın olarak müstakil yapıları evlerin olması, yüz yüze güvenilir ve samimi ilişkilerin olması Eskişehir Bağları semtini yapılacak olan dış göçler için daha da çekici bir hale getirmiştir ve hızla dış göç alan bir mekan haline dönüşmüştür. Öyle ki, maddi olarak alt tabakada yer alan göçmenler, işsiz ya da savaştan kaçan kişiler oldukları için öncelikli olarak bu semti tercih etmektedirler. Özellikle 2011 yılına kadar sadece Afganlar ve Türkmenler göç ederken 2011 yılı sonrası Suriyeli göçmenler de göç

etmeye başlamıştır ve semt genelinde Türklerden sonra sayıca en fazla olan etnik grup Suriyeli göçmenler olmuştur. Artan dış göçlerin gün geçtikçe nüfusun etnik ve demografik yapısını karma hala getirdiği gözlemlenmeye başlanmış, bir katılımcı bu durum hakkındaki düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: *“Daha çok kozmopolitleşmeye başladı. ...yani şuralı diye bir ifade yok Türkiye'nin karması bura. Özellikle de Türkiye'nin doğu bölgesinden ve yakın illerinden artı dış göçmenlerle beraber her türlü insan var.”* (Erkek,54,Esnaflar, Osmanlı Mah.).

Demografik yapıdaki bu ani ve dengesiz değişme, yerli halkın gerek ticari ilişkilerinde gerek günlük alışkanlıkları ve komşuluk ilişkilerinde düzen bozulmalarına sebep olmaktadır. Bu bozulmaların en büyük tetikleyicisi ise dış göçmenlerin hemşehrilik ilişkileri olmuştur. Öyle ki, ülke sınırları dışından gelen göçmenler iç göç yapan yerli halk gibi göç edecekleri yaşam alanlarını belirlerken kendi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarına en uygun olan yerleri tercih etmektedirler. Uygun olan yaşam alanlarının arasından seçim yaparken en belirleyici unsur ise hemşehriliğin güvencesi olmaktadır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların görüşlerinden hareketle, hemşehrilik mekanizmasının sadece iç göç yapan yerli halkta değil dış göçle gelen Suriyeli göçmenlerde de aynı işlevi gördüğü yorumu yapılabilmektedir. Beş katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“mesela üçümüz akrabamız ben geliyorum ev tutuyorum burdan sonra geliyorum sana da sana da haber veriyorum siz de geliyorsunuz üç aile o bodrumda oturuyoruz...” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Yardımlar alıyorlar. Hem önceki gelen akrabalarından destek alıyorlar hem Türklerden destek alıyorlar.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Tamam önce bi kendi akrabası geliyor, buraya ilk gelenler sırasıyla akrabalarını getirmiş aynı evde kalmışlar 1-2 ay. ... ilk gelenler bu mahalleye yerleştiklerinden dolayı akraba silsilesi yoluyla buraya geliyorlar. Akrabaları buraya gelmiş oluyor, ekonomik olarak biraz daha ucuz olmuş oluyor” (Erkek, 54, Esnaflar, Osmanlı Mah.),

“ama öyle olmuyormuş işte önce bi geldi yerleştiler sonra o akrabasını getirdi o onu getirdi darken bi türlü gönderemiyoruz şimdi.” (Erkek, 39, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Onlar bir dene geliyo yerleşiyö arkasına 10 dene çıkıyor. Sülalece doluğyola” (Kadın, 59, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Yukarıda yer alan katılımcıların ifadelerinden hareketle semtin mevcut mahalle yapıları incelendiğinde, her etnik grubun kendi arasında komşuları/akrabaları ile yakın ilişkiler kurduğu, ‘biz’ algısının hakim olduğu, yardımlaşmanın ve geleneksel yapının devam ettirildiği görülmektedir. Park ve Burgess’in (2018) farklı ırkların göçmen kolonileri hakkında yaptıkları yorum paralelinde ele alındığında, benzer özelliklere sahip grupların dayanışma ve samimiyetlerinin belirli ortak yaşam alanlarında şekillendiği söylenebilir.

Semtin kozmopolitleşen bu demografik yapısı, yukarıda da bahsedildiği gibi değişimlere sebep olmaya başlamıştır. Bu değişimler özellikle de mahalle yapısının gerek kültürel boyutunda gerekse ekonomik boyutunda görülmeye başlanmıştır. Bu değişimlerden kaynaklı semt genelinde yabancı göçmenlerin gettolaşma sürecinin ilk basamağı olan sızma aşamasının gerçekleştirerek değişime sebebiyet verebilecek kadar işgal edebilme gücüne sahip olmaya başladıklarının yorumu yapılabilir.

Yapılan bu çalışmada ise, semtin oluşum, değişim ve şu an ki mevcut yapısını ele almak amacı ile semtte yaşayan Türk göçmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda ise aşağıda yer alan bulgular ortaya konmuştur.

3.3. Eskişehir Bağları Semtinin Sosyo-Kültürel Yapısı

Mahalle olarak adlandırılan yaşam alanları, insanlarla iç içe geçmiş bir yapıya sahip olduğu için suni değildir, aksine insanların kültürleri, değerleri ve rutinleri ile harmanlandığı için doğal oluşumlardır. Mahalleler, resmi bir örgütlenme biçimine sahip olmamakla beraber örgütlenmelerinde yerellik görülür ve yerel çıkarlar, yerel duyarlılıklar kendiliğinden gelişir (Park ve Burgess, 2018, s.44). Bu nedenle de mahallelerin hepsinin kendine özgü bir duygusu, karakteri vardır. Mahallelerin bu yapılarını da en iyi tanıtan orayı şekillendiren bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-

ekonomik alışkanlıklardır. Bu bağlamda öncelikli olarak sosyo-kültürel yapı ele alınmıştır, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise sosyo-ekonomik yapı ele alınmıştır.

Toplumsal yapılar ele alınırken sosyal ve kültürel öğelerinin değerlendirilmesi oldukça önemli hale gelmiştir. Toplumların yapısı içindeki anlamlar, değerler, kurallar ve bunları nesnelleştiren bio-fiziksel araçlar kültürel öğeler olarak adlandırılırken, kültürel öğeleri “aratan, işleten ve anlamlı etkileşim etkinliklerinde kullanan bilinçli kişiler ve gruplar” ise sosyal gerçekliğin öğeleridir. Toplumların yapılarında sosyal ve kültürel gerçekliklerin öğeleri girdikleri karşılıklı etkileşimden ötürü ilişkileri kalıplaşarak toplumların sosyo-kültürel yapısı olarak birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Mills’e göre bir toplumun sosyo-kültürel yapısını anlamının tek yolunun “kurumlar arasındaki ilişkileri anlamaktan” geçmektedir (Güzel, 2006, ss.90-91). Bu nedenle de çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semtinin sosyo-kültürel yapısını ortaya koyabilmek adına katılımcılara temelde aile ve ekonomik ilişkileri ile boş zaman faaliyetlerine yönelik sorular yöneltilmiştir, din, siyaset ve eğitim kurumlarına da katılımcıların ifadeleri doğrultusunda yer verilmiştir.

Eskişehir Bağları semtinin sahip olduğu Osmanlı, Danişmend ve Selçuklu mahallerinin oluşumunu sağlayan ve sayıca en fazla nüfusa sahip olan ‘Türk’ yerli halkı, yaptıkları iç göçlerle kendi kültürlerini mahallelerine getirdikleri için semtin temel yapısında Türk kültürü hakim olduğu görülmektedir. Örneğin; ataerkil bir yapıya sahip olan Türk toplumunun bu özelliği, mahallelere kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olması şeklinde yansımıştır. Kırsal alanda geniş aile olarak yaşama alışkanlıkları mahallelerinde de devam etmektedir ve aile üyeleri bir arada yaşamaktadır. Bu birliktelik kentin etkisi ile üst/ alt komşuları şeklinde biçim değiştirmiştir. Nişan, kına ve düğün hazırlıkları komşularla beraber yapılmaktadır. Cenazelere katılma, birbirlerine destek olma konusunda önemli bir yere sahiptir. Maddi ve manevi ihtiyaçların karşılanmasında en önemli kaynak kurdukları birincil ilişkilerdir. Kısacası semt genelinde ‘biz algısı’ hakimdir. Bu Türk kültürü unsurları semt genelinde var olan komşuluk ilişkilerine, ticari ilişkilere yansımış durumdadır. Semt genelinde var olan bu komşuluk ilişkilerini iki katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

“Mesela benim bi ihtiyacım varsa geliyodum sana kartı var markete gidecem derim onu alıp alışverişimi yaparım ihtiyacımı gideririm. Gece mesela 11-12 de bi şeyin yok mu acil bi ihtiyacın mı var hiç tereddüt etmeden kapıyı çalışıyosun uyuyor uyumuyor demiyorsun.” (Kadın,43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),”

“Bi cenazelerde bi düğünlerde herkes birbirine evini açar herkes birbirine yardımcı olur, maddi açıdan sıkıntı çeken olduğunda birbirine destek olur. Bi de bura şeydir herkes kendi evini kendi yaptığı için mesela komşun tuğla çekiyor demi tuğlası çekilcek evin gider tuğlasını çeker yardım ederdi o da yarın bi gün kumun geldiği zaman sıvana yardım ediyordu” (Erkek,39,Esnaf ,Danışmend Mah.).

Ticari anlamda ise herkes kendi elinde mevcut olan emek ve sermayesini ‘biz’ algısı doğrultusunda şekillendirmiş ve mahalleler de günlük ihtiyaçları doğrultusunda her şeyi yapılandırmışlardır. Bu doğrultuda da semt genelinde erkeklerin bir kısmı işçi olarak çalışırken bir kısmı da bakkal, manav, fırın, market, züccaciye, eczane, tüpçü, kömürcü, telefoncu, hırdavatçı, düğün salonu gibi işletmelerin sahipleri olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda halk temel ihtiyaçlarını mahallesinden rahatlıkla karşılayabilmektedir.

Kadınların çoğunun ev hanımı olması, erkeklerin ise düşük gelir seviyesinden dolayı sürekli çalışması gerektiği için yukarıda bahsedilen birincil ilişkiler zamanla uzaklaşmaya başlamıştır. Bu değişim sürecini ortaya koyabilmek adına öncelikli olarak katılımcılar günlük rutinlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Sabah 7 de uyanıyorum kahvaltımı yapıyorum. 8 de iş yerime geliyorum akşam 9 da iş yerimi kapatıp evime gidiyorum.” (Erkek, 39, Esnaf, Danışmend Mah.),

“Sabah 8 de işe geliyoruz, 9-9.30 gibi işten çıkıyoruz. Zaten tüm gün işte geçiyor” (Erkek, 41, Şoför, Danışmend Mah.),

“7 de uyanırım çocukların kahvaltılarını veririm okula gönderirim sonra evimin işini görürüm ondan sonra da eşimle beraber iş yerimize geliyoruz”

burda çalışıyoz müşretiye nein yardımcı oluyok öyle akşama kadar burdayız. 9-9.30' a kadar da burdayız sonra dükkkanı kapatıp eve gideriz. Sabah nasılsa ev düzeni akşam da öyle gideriz yemekti bulaşıktı ev işiydi çocuklardı da derken saat geçiyor sonra yatakları seriyom çocukları yatırıyorum namazımı kılıp bende yatıyorum. Yani günlük benim işim böyle değişen bi şey yok her gün aynı.” (Kadın, 40, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“...sabah kalkıyok kayvaltı, bulaşık işte çocukların ütüsü darken hep ev işi yapmakla geçiyor. Ev hanımı napar boş durmaz boşa çalışır.” (Kadın, 50, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Sabahtan akşama kadar evin işiyle çocuklarla uğraşıp duruyom işte. Ev hanımı başka napar ki? Evini temizliğiyle evin çocuğuyla uğraşır. Okuldan gelir çocuklar onların kahvaltısıydı işiydi gücüydü öyle geçiyor.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danışmend Mah.),

Yukarıda yer alan katılımcıların ifadeleri bağlamında, mahalle genelinde bir 7/24 çalışma silsilesinin oluştuğu görülmektedir. Mecburi olarak bu yoğun çalışma temposu içerisinde katılımcılar sosyal anlamda herhangi bir aktivitede bulunamadıklarını, aileleri ile ya da komşuları ile birlikte vakit geçirmeyi onlarla ilgilenmeyi bile işten sonra uyku vaktine kadar olan süreçteki dinlenme zamanları içerisinde yapmaya çalışmaktadırlar. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Valla işin açığı esnaf olduğumuz için pek bi alışkanlığımız yok. Sabah 8 de dükkandayız akşam 10'a kadar da dükkandayız.”(Erkek, 23, Hırdavatçı, Danışmend Mah.),

“Sosyal herhangi bir şeyim yok aktivitem yok.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“... yemek, çay faslı oluyor televizyonda dizi izliyorum, istirahat ediyorum.Normal bir aile akşamı oluyor işte.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

”... zaten sonra eve gidiyorum işte televizyon izliyorum çocuklarla ilgilenirim” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“Ondan sonra eve gidiyorum işte akşam da standart 7 de çıkıyoruz evimize gidiyoruz. Evde hiçbir şekilde dizi o Survivor TV8 falan izlemiyorum maç ya da belgesel izliyorum. Çocuğumla oynuyorum bazen de böyle geçiyor.”(Erkek, 41, Esnaf, Danişmend Mah.)

“Sabah galkıyok kayvaltı, bulaşık işte çocukların ütüsü darken hep ev işi yapmakla geçiyor tüm gün. Kısacası herkes kendi işiyle meşgul gidemiyon gelemiyon kimseye.”(Kadın, 50, Evli, Danişmend Mah.)

Sonuç olarak, katılımcıların ifadelerinden hareketle semtte hakim olan benzer günlük rutinlerde bireylerin 7/24 ev içi ve ev dışı çalışmalarının yoğun olduğu ve her katılımcının kendi hayat telaşının olduğu söylenebilmektedir. Öyle ki, kırsal yaşam alanlarından göç eden bireyler mahalle yapılarına alışana kadar ve iş bulup düzenlerini kurana kadar günlerinin büyük çoğunluğunu ayırdıkları hemşehrileri ile yüz yüze ilişki halindedirler. Ancak yaşamlarını idame ettirebilmek için mecburi olarak bireyler kentin yaşam koşullarına ve kentin iş yoğunluğuna entegre olmaya çalışmaktadırlar. Yoğun ve yorucu işlerde çalışan bu bireylerin arkadaş toplantılarına katılma, ev oturmalarına gitme, gezmek gibi sosyal aktiviteleri yerine getirme fırsatları kalmamaktadır. Ev hanımları ise ev işleri ve çocuklarla ilgilenmenin yanında bir de eşinin iş dönüşüne hazırlık yapması gerektiği için tüm günleri yoğun geçmektedir.

Bölgenin yerli halkı, kırsal yaşamdan kent yaşamına göç etmesiyle günlük rutinlerini, iş yoğunluklarını ve ev işlerinin şekillenmesi gibi kentin mecburi yaşam koşullarını kendi hayatlarına entegre ettikleri görülmektedir. Bu entegrasyon süreci için; yerli halkın göç ettiği bu bölgede kendilerinden önce göç etmiş olan gruplar tarafından benimsendiği ve bu sayede kendi düzenlerini kurabildikleri yorumu yapılabilmektedir. Yerli halkın bu benimsenme durumu ve kendi düzenlerini kurabilmiş olmaları Canatan'ın da ifade ettiği gibi (Canatan, 2011, s.14) gettolaşma sürecindeki sızma aşamasını gerçekleştirebildiklerini göstermektedir.

3.4. Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Eskişehir Bağları Semtinin Sosyal İlişki Ağı

Yaşam alanlarında örgütlenmeyi sağlayan en önemli faktör bireylerarasında kurulan sosyal ilişkilerdir. Kurulan bu sosyal ilişkilerin en sade hali akrabalık ve komşuluk ilişkileridir. Kırsal alanlarda sosyal ilişkiler, dayanışmaya, samimiyete ve yüz yüze dayalı, ‘biz algısı’nın oluşturduğu birincil ilişkilerdir (Park ve Burgess, 2018, s.61). Kentsel alanlarda ise sosyal ilişkiler, samimi ilişkilerin zayıfladığı, mesafeli olan ikincil ilişkilerdir. Kırdan kente göç eden ilk gruplar karşılaştıkları ikincil ilişkiler karşısında zorlanırlar ve kente uyum sağlama problemi yaşarlar. Bunun sonucunda da ilk göçlerde gruplar yaşam alanlarının devamlılığı için ihtiyaç duyulan ilişkileri kurabilmek adına hemşehrileri ile aynı yerde yaşamayı tercih ederler ve gelecekteki göçler için de çekici faktör rolünü üstlenirler. Böylelikle zaman içerisinde yaşam alanı aynı etnik grupların tercih merkezi haline gelmektedir. Göç eden etnik grubun her geçen gün yaşam alanındaki sayılarının artması ise bölgeye sızdıklarını böylelikle gettolaşmanın ilk aşamasını tamamladıkları söylenebilecektir.

Çalışmanın yapıldığı Danişmend, Osmanlı ve Selçuklu mahallelerine bakıldığında, kadınların kendi aralarında, esnafın kendi aralarında, ailelerin kendi aralarında ayrı ayrı ilişkilerin kurulduğu, bir bağ olduğu çok net bir şekilde görülmektedir. Göç süreçlerinin etkisinde olan bu mahalleler, hemşehrilik, akrabalık gibi tanışıklıklar sayesinde nüfus artışıyla birlikte kültürel yayılma sürecinde olduğu görülmektedir. Her göç eden grup kendi kültürel kodları dahilinde bireysel ve kolektif ilişki anlayışlarını da beraberinde getirdiği görülmüştür. Bu nedenle de semt genelinde ilişki temelli gruplanmaların olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, semt genelinde hakim olan bu ilişkilerin, oluşumundan günümüze kadar nasıl bir süreçten geçtiği, Türk yerli halkın perspektifinden ele alınarak değerlendirilmiştir.

Bir katılımcı mahallesinde hakim olan sosyal ilişkiyi şu şekilde anlatmaktadır:

“... ama bu mahallenin bir özelliği şu ki herkes köyünü bu mahalleye taşımış dolayısıyla insanlar yaşam tarzlarında köyündeki yaşam tarzlarını getirmiş buraya ve ona göre yaşıyor.herkes köyünü buraya taşıdığı için insanların köy hayatında yetişmesinden dolayı kendilerine özgü özgüvenleri çok fazla olur

dolayısıyla kısmen orman kanunları dediğimiz kendi kanunlarını uyguluyorlar ...en önemlisi onları da geçiyim herkes köy hayatından geldiği için yardımlaşma duygusunun yüksek olmasından dolayı karşılıklı yardımlaşıyorlar. Bizim köylüler diyip yardım ediyorlar. Yani normal bildiğimiz şehir hayatı gibi değil. Bir nevi bura köy hayatı gibi. O olayları buraya taşımışlar özellikle Eskişehir Bağları'na. Bir mahallenin yapısı, halkın günlük alışkanlıklarının sürecini oldukça etkiler.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.)

Katılımcının da ifadesinden hareketle göçlerin etkisiyle oluşan yaşam alanlarının devamlılığını sağlayabilmesindeki en önemli etken göçlerin destekçisi olan ‘tanıdıklar/akrabalar’dır yorumu yapılabilmektedir. Bireyler, devletin zorunlu kıldığı durumlar dışındaki göçlerinin neredeyse tamamında hep daha iyi yaşam şartları elde edebilme amacı gütmüştür. Özellikle 50’li yıllarda Türkiye’de yaşanan iç göçlerde amaç; hep daha iyi bir ekonomi, daha iyi bir eğitim, daha iyi bir sağlık haklarından vb. daha bir çok alanda daha iyisini elde edebilmektir. Bu amaç doğrultusunda insanlara güç ve destek veren tek şey kendinden önce o yere göç etmiş tanıdıklarının ya da akrabalarının olmasıdır. Göç edilen yerdeki hemşehrilerini sadece psikolojik rahatlık sağlamalarının yanı sıra daha önce o mekanda yaşamaya başladıkları için süreç içerisinde ekonomi kaynaklarının neler olduğunu, iş gücündeki ihtiyacının neler olduğunu, yaşam şartlarının neler olduğunu vs. bütün bilgilerin ulaşımına kaynak ve hatta destek sağlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı göçler olabildiğince hemşehrilerin yanına yapılmaktadır. Birkaç katılımcı ise hemşehrilik durumunu tanışıklık, birbirini tanıma olarak adlandırmaktadır ve semt genelinde var olan bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Her mahallede herkesle birbirimizi biliriz ha nasıl bir köyde herkes birbirini biliyorsa herkes burda da birbirini biliyordu.” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“Çünkü herkes birbirini tanıyordu” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.)

Yapılan görüşmelerde benzer durumun Suriyeli göçmenlerin semte göç etme sürecinde de görüldüğü belirtilmektedir. Katılımcılar gözlemledikleri bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler:

“Mesela üçümüz akrabamız ben geliyorum ev tutuyorum burdan sonra geliyorum sana da sana da haber veriyorum siz de geliyorsunuz üç aile o bodrumda oturuyoruz...” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Yardımlar alıyorlar. Hem önceki gelen akrabalarından destek alıyorlar hem Türklerden destek alıyorlar.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Tamam önce bi kendi akrabası geliyor, buraya ilk gelenler sırasıyla akrabalarını getirmiş aynı evde kalmışlar 1-2 ay. ... ilk gelenler bu mahalleye yerleştiklerinden dolayı akraba silsilesi yoluyla buraya geliyorlar. Akrabaları buraya gelmiş oluyor, ekonomik olarak biraz daha ucuz olmuş oluyor” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“... ama öyle olmuyormuş işte önce bi geldi yerleştiler sonra o akrabasını getirdi o onu getirdi darken bi türlü gönderemiyoruz şimdi.” (Erkek, 39, Esnaf, Danişmend Mah.) ,

“Onlar bir dene geliyo yerleşiyö arkasına 10 dene çıkıyor. Sülalece doluğyola” (Kadın, 59, Ev Hanımı, Danişmend Mah.)

Yukarıda yer alan ifadelerden hareketle mevcut mahalle yapıları incelendiğinde, her etnik grubun kendi arasında komşuları ile yakın ilişkiler kurduğu, ‘biz’ algısının hakim olduğu, yardımlaşmanın ve kendi geleneksel yapılarının devam ettirildiği görülmektedir. Semt genelinde hakim olan en önemli tampon mekanizmanın ‘hemşehri’ olması sonucunda da insanların önceki yaşam biçimlerini şu anda yaşamış oldukları mahallelerine entegre ettikleri söylenebilmektedir.

3.4.1. Yerli Halk - Yerli Halk Komşuluk İlişkileri

Birincil derece aile üyelerinden sonra en yakın sosyal çevreyi oluşturan komşu şu şekilde tanımlanabilmektedir:

“Kon-mak” kökünden türeyen komşu ev, işyeri, arazi, köy, şehir ve ülke bakımından yakın olanların birbirlerine göre aldıkları konum olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda komşu, mesafe olarak en yakın, hatta bitişik konutlarda oturan kimselerin birbirine göre konumlarına denir. ... kent

çevresinde ilk uyum ilişkilerini akrabalarıyla başlatan, iş arkadaşlarıyla genişleten ve geliştiren yeni kentlerin, son ve daha kararlı bir aşamada vardıkları az çok sürekli ve kentsel işbirliği sistemi komşuluktur”(Yıldız ve Gündüz, 2011, ss.16-17).

Kırsal alandan kentsel alana gerçekleştirilen göçlerde komşuluk, karşılıklı güvene ve samimi arkadaşlık ilişkisine dayanan, yardımlaşmanın var olduğu, karşılıklı psikolojik rahatlamayı sağlayabilen, göç travmasını en aza indiren ve kente entegrasyon sürecini hızlandıran ilişkilerine dayanmaktadır.

Eskişehir Bağları semti genelinde ise kırsal komşuluk ilişkileri devam etmektedir. İç göçler ile kurulmuş olan semtte yerli halk hemşehrilik bağlantısıyla göç ettiği için semte komşuları genelde akrabaları ya da tanıdıklarıdır. Semt genelinde hakim olan komşuluk ilişkisini ise bir katılımcı şöyle tanımlamaktadır:

“...komşuluk ilişkisi iyi herkes akrabasıyla, tanıdığıyla geldiği için buraya özellikle de apartman hayatına göre daha iyi yardımlaşma açısından komşuluk ilişkisi açısından. Yani normal bildiğimiz şehir hayatı gibi değil. Bir nevi bura köy hayatı gibi.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“.... zaten 2 komşum var bi de elim var aşağımda oturan. Onlarla da iyiz.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Yukarıda katılımcıların da dile getirdiği gibi Danişmend, Osmanlı ve Selçuklu mahallelerine çoğunlukla akrabalık silsilesiyle göç ettikleri için ilişkileri yer, saat, koşullar ya da amaçlar fark etmeksizin sürekli bir arada olma şeklindedir. Katılımcıların semte ilk göç ettiği zamanlarda ilişkiler sadece kendi grup üyeleri arasındayken zamanla tanınma durumuna göre iletişim kurma halkası daha da genişlemiştir. Öyle ki insanlar zaman içerisinde sadece ‘hemşehrileri’ ile değil ‘mahallelileri’ ile de aile gibi olmaya başlamıştır. Aslında şehrin göbeğinde kendi köylerini kurduklarını ve burada gerek toplumsal ritüellerde gerekse günlük alışkanlıklarda sürekli bir arada oldukları söylenebilmektedir. Yerli halkın bu kadar sıklıkta görüşmesi mahalle genelinde ‘aile’ gibi olduklarını göstermektedir. Komşuluk ilişkisi böyle geleneksel aile ilişkileri boyutunda olduğunu bir katılımcı şu şekilde anlatmıştır:

“Özellikle böyle gelir düzeyi düşük mahallelerde komşuluk çok iyi oluyor. Herkesin herkesten haberi oluyor. Mesela bi sabah kahvaltısında, burdakilerin hepsinin evi bahçeli, bahçeye bi sofrta hazırlanır semaverde bi çay demlenir ordan kim geldi kim gitti herkes kahvaltıya çağrılır hep birlikte kahvaltı yapılır. Bi cenazelerde bi düğünlerde herkes birbirine evini açar herkes birbirine yardımcı olur, maddi açıdan sıkıntı çeken olduğunda birbirine destek olur. Bi de bura şeydir herkes kendi evini kendi yaptığı için mesela komşun tuğla çekiyor demi tuğlası çekilcek evin gider tuğlasını çeker yardım ederdi o da yarın bi gün kumun geldiği zaman sıvana yardım ediyordu. O şekilde herkes birbirinin ihtiyacını karşılıyordu.”
(Erkek,39,Esnaf ,Danişmend Mah.).

Yukarıda yer alan katılımcının anlattısından hareketle dini, milli ve diğer kültürel ritüellerin birlikte yapıldığı, ekonomik anlamda birbirlerini desteklediği, boş zamanlarını birlikte geçirdikleri başka ailelerin de bulunduğu görülmektedir. Katılımcılardan bazıları var olan ilişkilerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Kur’an okuruz, parka gideriz sallanırız, kar yağınca kar topu oynarız, hasta oldu mu hasta ziyaretine gideriz, asker oldu mu asker gecesine gideriz.”
(Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Oturma günlerimiz oluyor, hastalıkta sağlıkta, iyi günlerimizde kötü günlerimizde yanlarımızda oluyoruz o yönden iyi bi sıkıntımız yok.”
(Kadın,39,Evli, Selçuklu Mah.),

“... cenazelere giderim mesela geçende şu apartmandan biri ölmüş hiç tanımıyorum mesela mahallelim diye gittim çadıra baş sağlığına müslüman hemşehrim sonuçta.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“...bayramda hemen bayramlaşırız düğünlerine falan gidiyorum.” (Kadın, 40, Esnaf, Osmanlı Mah.)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere komşu olarak her şeyi birlikte yaparak sosyo-kültürel anlamda birbirlerinin en büyük destekçileri olduğu ve göç psikolojisinden birlikte çıkararak adaptasyon sürecini birlikte yendikleri

söylenilmektedir. Semt genelinde, ‘birliktelik’ algısıyla kırsal yaşam kültürünün parçası olan kışlık hazırlıklarının, katılımcının “*Mantı, börek, çörek yaparsınız, kahve sohbetlerimiz olur.*” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.) ifadesindeki gibi birlikte yapılmaktadır. Aralarındaki samimiyetin zamanla artmasıyla ve birbirleri ile görüşürken artık bir misafir ağırlamak algısından ziyade ‘kapı önünde’ oturarak da görüştiklerini bundan kaynaklıda zaman içerisinde mahallenin kendilerine ait olduğu düşüncesiyle, ‘bizim’ algısının rahatlığıyla görüştiklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“... yazında zaten hep güneşte oturuluyordu bahçede” (Kadın,46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Birbirimize gideriz yazın kapıda otururuz sohbet muhabbet olur” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Birbirimize gideriz yazın kapıda otururuz sohbet muhabbet olur. İşimiz olduğunda birbirimize yardımcı oluruz, gider geliriz. Benim işim olunca ona onun işi olunca bana gelinir gidilir.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“... benim şimdi oturduğum binayla eski binam arasında 4-5 bina var gece 11’de de çıkıp ordan eve gelebiliyoruz ... Mesela benim bi ihtiyacım varsa geliyodum sana kartı var markete gidecem derim onu alıp alışverişimi yaparım ihtiyacımı gideririm. Gece mesela 11-12 de bi şeyin yok mu acil bi ihtiyacın mı var hiç tereddüt etmeden kapıyı çalıştıyorsun uyuyor uyumuyor demiyorsun.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Katılımcıların da yukarıda ifade ettikleri gibi geceleri bile birbirlerine çekinmeden, korkmadan gidip gelebilmektedirler. Öyle ki aile gibi olmalarından dolayı mahallede kimsenin kimseye zarar vermeyeceğini düşündükleri için dışarı çıkmada, kapı önünde oturmada saat gözetmemektedirler veyahut bakıldığında erkek-kadın arasındaki ilişkiler ‘aile içi ilişki’ olarak yorumlandığı için kadınlar rahatlıkla kapılarının önünde istediği saate kadar oturabilmektedirler. Bu sürekli birlikteliklerinde sadece psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla olmadıkları için karşılıklı ilişkileri oldukça sağlam ve güven duygusuna bağlanmıştır. Bir

katılımcının “*Mesela onlar giderkene çarşıya niy bana teslim ediyorlar evini.*” (Erkek, 52, Serbest meslek, Osmanlı Mah.) ifadeleri ilişkilerde oturtulan güveni örnekler niteliktedir.

Semt genelinde çoğunluk olarak kırsal kesimden yapılan göçlerin etkisi ile komşuluk ilişkilerinin oluşturulmasında hemşehriliğin etkili olduğu belirtilirken, zaman içerisinde bu tampon kurumlarına komşuları da dahil olmuştur. Ve böylece mahallelerin genelinde hakim olan “biz” halkasının genişlediği ve aralarındaki olumlu ilişkilerin oluştuğu söylenebilmektedir. Ancak her grup içerisinde farklı düşünen, farklı amaçları, yaşam şartlarından farklı beklentileri olan bireyler olabilmektedir. Bu nedenle de semtte hakim olan ilişkileri de ele almak gerekmektedir. Bu doğrultuda bazı katılımcılar, semt genelinde göç ettikleri ilk zamandan beri komşuluk ilişkisinin olmadığını dile getirirken bir katılımcı da var olan komşuluk ilişkilerinin çıkar ilişkilerine dayandığını şu ifadeler ile dile getirmektedirler:

“*Valla komşulukta pek komşuluk arama, selamı sabahı yoktur.*” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“*Çok iyi değil komşuluk ilişkilerimiz öyle sık sık gidip gelme yoktur.*” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“*Burdaki komşuluk ilişkisi çıkara bağlıdır. İyisen iyisindir kötüyse kötüstündür. Mesela şurdaki komşun senin önüne arabasını park ettiğinde hemen kavga oluyor. Türk Türk’ü de çekemez burda.*” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Katılımcıların ifadelerinden hareketle belirtmek gerekir ki Eskişehir Bağları semti sadece 1 ya da 2 kırsal alandan göç alan bir yerleşim yeri olmamakla beraber ülke içerisindeki pek çok kırsal alandan göç alan bir yerleşim yeridir. Bu nedenle de semtin tüm mahallelerinde bireylerin birbirini tanıması ya da kısa sürede birbiri için tampon kurumu haline gelmesi pek mümkün olmamıştır. Bu sebeple de her birey ‘kendi köyü’nün dışında olan diğer göçmenlerle sağlıklı ya da güven temeline dayalı ilişki kuramayabilmektedir. Bu durumun en belirleyici etkenleri ise sahip olunan sosyo-kültürel farklılıklar, karşılıklı ilişkilerdeki beklenti farklılıkları ve daha pek

çok farklılıklardır. Ancak bu farklılıklara rağmen semt genelinde hakim olan belirli bir düzende ilerleyen ilişki ağının olmasının yani kalıplaşmış bir düzenin olmasının temel sebebi aynı ülkenin kültürüne sahip olunmasıdır. Semt genelinde Türk nüfusunun hakim olması grupsal çatışmaları engellemekte ve var olan yapıyı yok edici değişimler görülmemektedir.

Gruplar arasında belirli bir düzen üzerine oluşturulmuş ilişkiler, grup içerisine sızan farklı bireyler tarafından değişme gösterebilmektedir. Canatan'ın ele almış olduğu gettolaşma sürecinin ilk aşaması olan sızma aşamasında yerli halkın arasına gelen göçmenler bir nevi grup içerisinde yabancı konumdadır. Grup içerisinde kabul görerek ilk aşamayı gerçekleştiren yabancılar, ilk zamanlardaki bu kabul görmelerini entegre olma sürecinde kullanırlar. Bu süreç içerisinde grubun özelliklerini öğrenen yabancılar, grup içerisinde kendi faydalarına yönelik girişimlerde bulunmaya çalışacaktır. Bu süreçte ise grup içerisinde güçlenebilmek adına sayılarını arttırmaya çalışırlar ve bir taraftan da var olan düzeni değiştirmeye yönelik girişimlere devam ederler. Bu süreç de bölgede artık gettolaşma sürecinin işgal aşamasının yaşandığı söylenebilmektedir. Grup içerisinde yabancı sayısının artması düzen karmaşasına sebep olacaktır ve zamanla grup içi çatışmalar görülebilecektir. Değişen bu düzen ve çatışmaların etkisiyle yerli halk içerisinde bölgeyi terk eden bireyler olacaktır (Canatan, 2011, ss.14-15). Burgess ve McKenzie bu durumu Bull's Eye (Boğa Gözü) modelinde görülen kentsel yayılma sürecinde ele almıştır ve daire içerisindeki her kuşağın dışardaki her kuşak tarafından işgal altına alınarak geçiş bölgesinden mavi yakalı işçilerin yaşadığı bölgeye göç etmelerin yaşandığını savunmuşlardır (Park ve Burges, 2018, ss.90-104; Serter, 2013, ss.67-71). Çalışmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semti sadece iç göçlerin değil sahip olduğu kırsallık özelliklerinden dolayı dış göçlerin de merkezi haline gelmiştir. Semte yapılan dış göçlerden dolayı bir katılımcı semti şu şekilde tanımlamaktadır:

“Türkiye'nin karması bura. ... dış göçmenlerle beraber her türlü insan var... Daha çok kozmopolitleşmeye başladı.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Katılımcıların ifadesinde de yer aldığı gibi semt genelinde özellikle dış göçlerin artmasıyla beraber Lefebvre'nin de belirttiği gibi yaşam alanlarındaki anomik gruplar var olan ihtilalci yapıdaki praksislerin desteğiyle heterotopik mekanları

şekillendirmeye başlamışlardır (Lefebvre, 2019, s.123). Öyle ki 2011 yılı öncesine kadar semte göç eden Afganlar ve Türkmenler sayıca az olduğu için ve yerli halka göre şartları her daim düşük olduğu için ihtilalci bir yapıda olmayarak var olan düzene uyum sağlamış, tek amaçları yaşamlarını idame ettirebilecek kadar kaynak sağlamak olmuştur. Ancak 2011 yılında Suriye iç savaşı sonrası semte göç eden Suriyeli göçmenlerin sayıca çok olması var olan düzenin değişmeye başlamasında etkili olmuştur. İlk zamanlarda semt genelinde Suriyeli göçmenlerin sayısı az iken zamanla hemşehrilik mekanizması sayesinde network kuramında da belirtildiği gibi “göçmenlerin terk ettikleri kendi ülkeleri ile yerleştikleri yeni ülkelerdeki göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak köken, akrabalık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlar” (Adıgüzel,2016, s.31) gücüyle sayılarını semt genelinde hızla arttırmışlardır. Katılımcılar bu artışlar sebebiyle kendilerini yaşam alanlarına ait hissedememeye başlamışlardır ve bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler:

“Her yerde Suriyeli kaynıyor vıkr vıkr.” (Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Bildiğin biz Suriye’de yaşıyoruz.”(Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Biz mülteci olduk onların yanında.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“... kendi memleketimde kendimi yabancı hissetmeye başladım. Burda yabancı gibi olduk.” (Kadın, 39, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Öyle bi zamandayız ki kendimizi biz mülteci gibi hissetmeye başladık.”
(Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Sayıları hızla ve her geçen gün daha da artan Suriyeli göçmenler, mekansal yapıya daha da alışmalarından dolayı kendilerini göç ettikleri ilk zamanlardaki gibi ‘mecbur’, ‘mahcup’ ve ‘çekingen’ hissetmedikleri için çevreye, semte daha da yerleşerek kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yeni faaliyet girişimlerinde bulunarak kendi gruplarını yerleşik düzene geçirmeye çalışmaktadırlar ve bu bağlamda semt genelinde var olan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeni kendi düzenlerine göre dönüştürmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu değişimler çalışmanın ilerleyen başlıklarında ele alınmıştır.

Suriyeli göçmenlerin bu düzen dönüştürme girişimleri göstermektedir ki semti gettolaşma süreci içerisine sürüklüyorlar ve ilk aşama olan sızma aşamasını tamamlamış ve işgal aşamalarında görülen değişimler gerçekleşmeye başlamıştır.

3.4.2. Eskişehir Bağları Semtinde Hâkim Olan Komşuluk İlişkilerinin Değişmesi

Ülke sınırları içerisinde geçici koruma statüsü ile yaşamlarını idame ettiren Suriyeli göçmenler kitlesel göç ettikleri için göç ettikleri her bölgede yukarıda da bahsedildiği gibi kendi düzenlerini kurabilmek adına yaptıkları her eylem aslında bir değişim sürecini başlatmıştır. Ancak çalışmaya katılan katılımcıların çoğunun mesleği ev hanımı ya da herhangi bir işte çalışma durumu olduğu için günlük yaptıkları işler ve çalışma süreleri değişmemektedir. Bu nedenle de şu ifadeler ile günlük rutinlerinin değişmediğini dile getirmişlerdir:

“... hep burda olduğum için etkilemedi.” (Kadın, 19, İşçi, Danişmend Mah.)

“... sabahtan akşama kadar dükkanda olduğumuz için” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Zaten tüm günüm burda geçiyor. Onlar gelmeden önce de aynı işi yapıyordum, aynı saatte gidip geliyordum, aynı günlük hayatım böyleydi. (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“... ben aynı saatte gidip geliyorum işime gücüm” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Semt genelinde var olan ilişkilerin boyutunu sadece meslekler ya da yapılan günlük rutinler belirlemediği için yerli halkın günlük rutinlerin değişmemesi aralarındaki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik anlamdaki ilişkilerinin de değişmediği anlamına gelmemektedir. Yerli halkın bir kısmı ilk zamanlarda Suriyeli göçmenler semte kabul etmiş aynı ve nakdi yardımlarda bulanarak semte entegre olmalarını kolaylaştırmışlardır. Ancak Suriyeli göçmenlerin, konut ve iş yeri kiralarında fiyat değerlerinin çok üstünde ücret verebilecek olmaları kiraları arttırmaya sebep olmuştur. Böylelikle de artan kira karşısında kiralardaki artışı karşılayamayan yerli halk semti terk etmeye başlamıştır. 2011 yılı itibariyle yerli halkın bir kısmının

mekânı terk etmesinden kaynaklı semtteki komşuluk ilişkilerinde değişmeler meydana gelmiştir ve bu durumu katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Komşuluk ilişkilerimiz daha iyidi. ... Eskiye göre şu anda mahallede komşuluk ilişkisi pek kalmadı. Suriyelilerden dolayı. Türklerin 2 katı 3 katı Suriyeli oldu. Suriyeliler gelmeden önce millet kapının önüne çıkardı, sohbet ederdi. Yabancılar yoktu.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Komşu olan Suriyeliler, aile içlerine kiracı olarak geldiği için bozulmalar oldu. Onların bizlere komşu olmalarından dolayı mahalledeki komşuluk ilişkisi de bitti neredeyse.” (Erkek, 44, Muhtar azası, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler gelmeden önce çok güzeldi mahalledeki komşuluklar. Her gün oturmaya giderdik, hasta ziyaretlerimiz olurdu, biri seni görmese hemen sorardı arardı.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“... Türklere ev vermeyip onlara veriyorlar haliyle komşularımız değişti hep.” (Kadın, 44, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Suriyeliler gelmeden önce millet kapının önüne çıkardı, sohbet ederdi. Yabancılar yoktu.” (Erkek, 26, Esnaf, Danişmend Mah.),

“İnsanlar artık ya ben buna merhaba diyorum ama bu insanın bana zararı olur mu acaba düşüncesiyle yaklaşıyorlar. O yüzden de komşuluk baya bi dağılmış durumda. Aynı şeyden dolayı benimde komşuluk ilişkilerim koptu.” (Erkek, 41, Şöfor, Danişmend Mah.),

“... ama işte Suriyeliler gelince baya değişti kimse kimseye gitmez oldu.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Başka birinden duydum mesela kadın çocuğunan yemek göndemiş onlara çocuğu içeri alıp tecavüz etmişler mesela bi kaç kere oldu bundan. Çocuklara bile güvenip de gidemiyon ki girip çıkamıyon burda. Komşuluğu da bitirdiler.” (Kadın, 44, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Bundan 10 yıl öncesinde işte benim yeni taşındığım yıllarda daha çoktu komşuluk ilişkisi Birbirlerine gidilip geliniyordu, oturma yapılıyordu, günler

yapılıyordu. Geceleri çıkıp dışarda oturabiliyorduk.” (Kadın,42,Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Komşuluk kalmadı. Mahallenin tadı kalmadı eski şeysi kalmadı yani. Gözünün ildiği yer Suriyeli zaten o yüzden de hiçbir yere gidesin gelmiyor komşulukta kalmadı yani öyle olunca çıkamıyok yani.” (Kadın,34,Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki bu süreçte komşuluk ilişkileri olumsuz etkilenmiş ve eskisi gibi ilişkiler yüz yüze olmamakla beraber, kültürel faaliyetler ve yardımlaşmalar da oldukça azalmıştır. Semtteki komşuluk ya da diğer ikili samimi ilişkilerin azalmasının sadece yerel halkın semti terk etmesinden kaynaklı olmadığını, yerli halkın yerine gelen Suriyeli göçmenler ile farklı kültür yapısına sahip oldukları için de ilişkilerin kurulamadığı rivayetlerinde bulunan ve bunlara inanan katılımcılar olmuştur. Kültürel farklılıkların büyük olduğunu işaret eden bu rivayetlerden biri aşağıdaki gibidir;

“Birinden de şey duydum Suriyeli kadın gidip Türk komşusunun evine gelip banyo yapacam demiş o da dayanmamış acımız almış o da banyodan sonra gitmemiş evine ben artık buranın oldum banyo yapıldıktan sonra gidilmez bu evden diyip gitmemiş kalmış öyle çıkaramamışlar.” (Kadın, 44, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Yukarıda yer alan katılımcı, anlatısının yaşanmış bir olay olduğunu ve herkes tarafından duyulduğunu dile getirmiştir. Bu durum göstermektedir ki semt genelinde var olan ilişkileri etkileyen sadece rakamsal fazlalıklar değil kültürel farklılıklar olduğuna dair yerel halkın sahip olduğu inançtır.

Buradan hareketle, Türkmen, Afgan gibi farklı kimliklere sahip olan nüfusun semt genelinde benimsenmelerinin bir sebebi de aslında kültürlerinin yakın olması olduğu yorumu yapılabilmektedir. Görülmektedir ki, yerli halkın içerisine ‘yabancı’ların karışmasından dolayı kendi algılarındaki ‘biz’ düşüncesi yok olarak ‘ben’ algısına dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşümün başlaması, mahallenin yerelliğini değiştirerek kozmopolit bir yapı haline gelmesine sebep olmuştur. Kozmopolit yapının etkisiyle görülen değişimlerden bir tanesi de güvenlik algısında olmuştur. Azınlık haldeki

Suriyelilerin hızla sayılarının artması ve şartlara çok çabuk entegre olabilmeleri onları zamanla mekanlarında güçlü kılmaya, yerli halkın da güvenlik korkusu yaşamamasına ve bu nedenle de semtteki birçok yerden geri çekilmeye başlamasına sebep olmuştur. Yaşanılan bu güvenlik algısının değişimi ve sonuçları çalışmanın ilerleyen başlıklarında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

3.4.3. Yerli Halk- Suriyeli Göçmenler Komşuluk İlişkileri

Sürekliliği olan ilişkileri, ‘karşılıklı fayda sağlama’ olarak tanımlamak mümkündür. Öyle ki bireyler bir kişi ya da bir grup ile ilişki içerisine gireceği zaman öncelikli olarak maddi ya da manevi bir fayda bekler. Her ne kadar ‘biz’ algısında çıkar ilişkileri, tek taraflı fayda sağlama gibi bir durum söz konusu olmasa da yapılan eylemlerin temelinde hep bir ‘bugün ben ona yarın o bana’ düşüncesi vardır. Karşılıklı sohbet etmek, birlikte sosyal anlamda vakit geçirmekte de aslında temelde bireysel psikolojik rahatlama amacı güdülmektedir. Bu sebeple de bireyler toplumda ilişkilerini kurarlarken maddi-manevi fayda sağlayabilecekleri kişileri tercih ederler.

Bu bağlamda bazı katılımcılar gerek ekonomik anlamda gerekse psiko-sosyal anlamda Suriyeli göçmenlerin kendilerine fayda sağladıkları için ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılar olmuştur. Katılımcılar, ilişkilerinin iyi olduğunu şu ifadeler ile dile getirmiştir:

“Suriyelilerle iyiz. Karşılıklı ticaret yapıyoruz. En azından gelip alışveriş yapıyorlar.” (Erkek,30,Esnaf,Osmanlı Mah.),

“Benim vardı bi tane Suriyeli komşum ben onu çok seviyordum. Güzel ilişkimiz vardı. Ben seviyordum onu ama o gitti. Hafta sonları falan dışarı çıkardık, sohbet olurdu.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Yardım et desen hemen gelip yardım ederler ... e onların bi tatlı dili de yeter bana yani” (Kadın, 40, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Bi ablamın kiracısı var ama karşılaştıkça selamlaşırız. Çok candan bi insan kendisi.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“5’i iyi. Nasıl iyi insan gibi insan yani.” (Erkek, 26, Esnaf, Danişmend),

“Suriyelileri genelde insan olarak seviyorum onlarla bi sıkıntım yok ... elimden geldiğince de yardım etmeye çalışıyorum zaten.” (Kadın,28, İşçi, Osmanlı Mah.).

Yukarıda yer alan ifadeleri dile getiren katılımcıların meslekleri dikkate alındığında görülmektedir ki çok büyük bir kısmı, gününün çoğu zamanını dışarı da geçiren, çalıştığı için günlük az sayıda Suriyeli göçmen ile karşılaşan ya da evinde az vakit geçirdiği için tam anlamıyla komşularıyla sık sık aktivitede bulunamayan kişilerdir. Bu nedenle de bahsettikleri bu sevme ya da herhangi bir sorun görmeme gibi ifadeleri, katılımcıların bu yaşam standartlarına sahip olduğu göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Semtin genel yapısı incelendiğinde kırsal alanlardan göç eden yerli halk için geçerli olan iş olanaklarına yakınlık, şehir hayatı içinde kırsal hayatın sürdürülebildiği, düşük gelir seviyesine uygunluk gibi çekici faktörler Suriyeli göçmenler içinde geçerli olmakla beraber semtin Suriye’de yaygın olan tek katlı ev yapılarına sahip olması Suriyeli göçmenler için daha da çekici bir yaşam alanı haline gelmiştir. Suriyeli göçmenler, tercih ettikleri bu semte tıpkı yerli halk gibi hemşehrlik bağları ile göç etmişlerdir. Ancak gerçekleştirdikleri bu göçlerde, gerek kalabalık aile yapılarından ötürü gerekse kirayı ortak ödemek için yaşam alanlarında oldukça kalabalık bir şekilde yaşamaktadırlar. Bazı katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

“2 kişi diyip 20 kişi geliyorlar.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Kiraya veriliyordu evler mesela adam bi ben bi eşim bi çocuğum diyodu kiraya tutunca evin içine bi geliyorlardı 15-20 kişi.” (Erkek, 39, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Dolayısıyla bunların evinde 7 kişi 10 kişi kalıyor diyelim” (Erkek, 58, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Katılımcı bakış açıları ve ifadeleri, bölgeye yerleşen Suriyeli göçmenlerin tanıdıklarının ya da akrabalarının yanına göç ettiği gibi, ortak yaşam alanını da paylaşabildikleri yönündedir. Bu durum yerli katılımcılar için kültürel bir fark olarak

ifade edilmiştir. katılımcılar, bu gibi farkların Suriyeli göçmenler ile arasındaki kültürel uyumu ve iletişimi aza indirdiğini belirtmişlerdir:

“Biz komşuluk yapmıyoruz. Yapmama sebebimizi de söyleyeyim sana aramızda çok fazla kültür farkı var. Onların yaşam tarzları ile bizim yaşam tarzlarımız çok farklı. Yaklaşık 10 yıldır burdalar daha 1 tanesinin evine gitmedik 1 tanesini evimize dıkmadık yani.” (Erkek,39,Esnaf,Danişmend Mah.),

“Valla fazla samimiyet kurmuyorum. Aha şurda da var ama fazla samimiyet kurmuyorum. Samimi olmuyorum da çünkü onlarla çok farklıyız.” (Erkek,41,Şoför,Danişmend Mah.),

“Görüşmüyorum, konuşmuyorum. Hiç muhabbetim yok. Onlar ayrı biz ayrıyız.” (Kadın,39,Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, katılımcıların bir kısmı Suriyeli göçmenlerle olumlu ilişkiler kurarken bir kısmı da mevcut olduğunu düşündükleri kültürel farklılıklardan dolayı bu gruplarla toplumsal ilişki kurmamaktadır.

Kültürel farklılıkların yanı sıra, Suriyeli göçmenler ile iletişim kurmayan katılımcıların bir kısmı, bunun nedeni olarak göçmenlerin ülkelerindeki savaşta yer almamalarına karşı takındıkları tavrı göstermişlerdir: *“vatanını bilse buraya gelmez orda savaşırdı.”* (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.).

Katılımcıların iletişim kurmamalarının bir diğer sebebi, Suriyeli göçmenlerin semtin güvenliğine karşı tehdit oluşturduklarına yönelik yargılarıdır: *“Suriyeliler gelmeden önce yine bir şey vardı güvenlik vardı, yine bir korku vardı.”* (Kadın, 19, İşçi, Danişmend), *“Özellikle yaz aylarında parkların hepsi onların mekanı.”* (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Getto bölgelerinde çok yaygın görülen, etnik köken farklılığından dolayı nefret etme/dışlama durumu (Çetin, 2012, s.174), yapılan görüşmeler esnasında katılımcıların daha ‘Suriyeli’ kelimesini duydukları anda direkt tepkileri şu şekilde olmuştur:

“onlarla ilişki mi kurulur?” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“Tövbee Bizim onlarla ilişkimiz yok. Yookkk Allah korusun yaz oraya”
(Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Çok tiksiniyoruz ya onlardan sevmiyorum onları.” (Kadın, 19, İşçi, Danişmend),

“Bura soruya ne yazarsan yaz anlat ne kadar nefret ettiğimizi.” (Erkek,44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.)

Sonuç olarak, katılımcıların bir kısmı diğer yerli göçmenlerle yakın, yüz yüze ve sorunsuz ilişkiler kurarken bir kısmı aralarında pek de olumlu ilişki olmadığını dile getirmiştir. Yakın ilişkiler özellikle benzer bölgelerden göç edenlerin oluşturduğu hemşehri grupları arasında mevcuttur. Benzer durum Suriyeli göçmenler ile olan ilişki ağlarına da yansımıştır ve az sayıda da olsa bazı katılımcılar olumlu ilişki kurduklarını dile getirmişlerdir. Ancak söylenebilir ki semtteki yerli nüfusun büyük bir kısmının Suriyeli göçmenler ile olumlu ilişki kuramamasının temel sebebi kültürel boyutta manevi değerlerin örtüşmemesi ve ahlaki uyumsuzluk söz konusu iken maddi olarak da ekonomik boyutta sebep oldukları zorluklardan kaynaklanmaktadır. Yerli halkın kendi yaşam biçimleri paralelinde oluşan sosyo-kültürel yapıların değişime uğraması yerli halk için sorun teşkil etmektedir. Yaşanılan bu değişim süreci bölgenin gettolaşma sürecinin işgal aşamasını geçirdiğini göstermektedir.

3.4.4. Suriyeli Göçmenler- Suriyeli Göçmenler Komşuluk İlişkileri

Suriyeli göçmenler, Türkiye’ye olan bölgesel yakınlıklarından dolayı Türk halkının sahip olduğu siyasi, sosyal ve kültürel gibi sosyal yapı unsurlarının hemen hemen birçoğuna hâkimlerdir (İnce, 2019, s.2061). Bu hâkimiyetin en büyük destekleyici mekanizması ise 2011 Suriye savaşı öncesine kadar devam eden karşılıklı ticari ilişkileridir. Bu nedenle de 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaşlardan kaçan Suriyeli göçmenler göç etmek için Türkiye’yi yani sınır komşusunu tercih etmişlerdir. Kitleler halinde sınıra göç eden Suriyeli göçmenler kendileri için Hatay, Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana, Mardin ve Malatya’da kurulan barınma merkezlerine yerleştirilmişlerdir. Ancak, zaman içerisinde Suriyeli göçmenler doğudaki iş olanaklarının azlığı nedeniyle, daha iyi

yaşam şartları elde edebilmek, kendi düzenlerini kurabilmek ve bunları yapabilmek için iş bulma umuduyla barınma merkezlerini terk ederek ülkenin doğusundan batısına doğru hızla göç etmeye başlamıştır. Entegre olma sürecini hızla atlatan, herhangi bir işte çalışan, kendi düzenini kurabilen her Suriyeli göçmen tanıdıklarını da yanlarına çağırarak, onlara yol göstererek, aynı imkanları onlarında elde edebilmesi için destek ve fırsat sağlamaktadır. Kısacası göç kuramlarında bahsedilen ‘Network Kuramı’nın; ilişkiler ağını kullanarak, göç etme süreçlerindeki engelleri daha kolay aşabilme fırsatı sağlama (Adıgüzel,2016,s.31) özelliği Suriyeli göçmenlerin Türkiye içerisinde gerçekleştirdikleri göçlerde de görülmektedir.

Araştırmada uygulama alanı olarak seçilen Eskişehir Bağları semti, 1994 yılına kadar tanıdık, akraba silsilesi ile çok sayıda aldığı iç göçlerle gecekondulaşmaya başlamıştır. Kent gelişimini olumsuz etkileyecek bu süreci önleyebilmek adına Melikgazi Belediyesi “Eskişehir Gecekondu Önleme Bölgesi” projesiyle gelir düzeyi düşük vatandaşlara kura ile parsellere ayırdığı arsaları tapulu bir şekilde vermiştir. Bu süreç sonrasında semt, aldığı göçlerde göçmenlere ucuz kirali evler sunmuştur. Ev bulma konusunda hemşehrilik mekanizmasının önemi daha da artmıştır. Öyle ki, semtin var olduğu bölge; sanayi bölgesine yakın olduğu için iş bulma olanağı olan, gelir düzeyi düşük insanların yaşamına elverişli, şehir merkezine yakın olduğu için yapılacak göçler için çekici faktör sayılabilecek niteliklere sahiptir. Bu nedenle de iç göçlerin en tercih edilen bölgesi 2011 yılı sonrası aynı çekici faktörlerden ötürü Suriyeli göçmenler için de cazip yaşam merkezi haline gelmiştir. Suriyeli göçmenlerin semte göç etme sürecini ise bazı katılımcılar şöyle anlatmışlardır:

“kendi akrabası geliyor, buraya ilk gelenler sırasıyla akrabalarını getirmiş aynı evde kalmışlar 1-2 ay. Azcık şöyle parasal geliştikten sonra onu başka eve diğerini başka eve derken böyle bir yayılma meydana gelmiş.” (Erkek, 58, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“mesela üçümüz akrabamız ben geliyorum ev tutuyorum burdan sonra geliyorum sana da sana da haber veriyorum siz de geliyorsunuz üç aile o bodrumda oturuyoruz” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Savaş zamanı zaten ilk birisi geldi misal ilk sen geldin demi buraya ablanı getirdin, kardeşini getirdin, abiyi getirdin, enişteni getirdin derken öyle öyle çoğaldılar. Bi yerde 20 ailenin yattığını biliyorum ben.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“... bu Suriyeliler ipini koparan geldi daha hür yaşamaya başladı çünkü bir insan tek başına hiçbir şey yapamaz, yanına bir akrabası geldiği zaman biraz koltukları kabarır, bir akrabası daha geldikten sonra sahiplenmeye başlar, bir akrabası daha geldiği zaman ne olur? burası bizim der ve benimsemeye çalışır. ...Şimdi burda bi savaş olsa ben Almanya'ya geçtim ya da Köln'e geçtim sen diyosun ki ya ben Abdullah'ı tanıyorum, dün telefonla görüştüm orası daha güzelmış biz de gidelim diyosun. Sen geliyosun sonra senin arkadaşın geliyor, sonra da senin arkadaşının kuzeni geliyor, teyzen geliyor, amcan geliyor ha ne oluyor birlikten beraberlik doğar diye senin çevren genişliyor.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Katılımcıların anlatılarından da hareketle görülmektedir ki Suriyeli göçmenlerin yapmış oldukları göçlerde de tampon mekanizma olarak hemşehrilik mekanizması işlev görmüştür. Aynı kültürden, aynı topraklardan geldikleri için büyük bir toplum içerisinde kendi topluluklarını oluşturmuş ve buna sıkı sıkıya bağlanmış durumdadır. Katılımcılar Suriyeli göçmenlerin semt içersinde oluşturdukları etnik birlikteliklerini şu şekilde dile getirmiştir:

“çok düşkünler birbirine komşulara akrabalara birbirine ziyarete gidip gelmek var. ... sabah kalkar işini görür ve ya o oraya gider ya diğeri oraya gider öyle o şekilde birbirini ziyaret eder onlar.” (Kadın, 40, Esnaf, Selçuklu Mah.),

“mesela bizim bu aşağısı 2-3 kişiyiz diye tuttular ha gerçekten 2-3 kişi kalıyor ama öyle akrabalarıyla sık sık oturmaları oluyor onlar da gidiyor.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Bir olay olduğunda toplanıyorlar hemen o kadar çoklar ki” (Kadın, 50, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Katılımcıların yukarıda ifade ettiği gibi Suriyeli göçmenlerin birlikte hareket etme durumları, sığınmacı/ mültecilerin göç öncesi yaşanabilecek travmalardan ziyade “göç sonrası stres etmenlerinin ruh sağlığı üzerinde güçlü olumsuz etkisi”ni (Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013, s.12) olabildiğince aza indirmek amacı güdülmektedir. Ancak katılımcılar, bölgede yaşayan Suriyeli göçmenlerin kendi aralarında çeşitli çatışmalar yaşadığını ifade etmiştir. Bunun nedeninin ilk etapta mecburiyetler doğrultusunda kurulan ilişkilerin geçen zamanla birlikte ortadan kalkması olduğu söylenebilir. Katılımcılar semt genelinde gözlemlenebilir hale gelen bu anlaşmazlıkları şöyle ifade etmektedir:

“onlarda hiç dövüş nizam hiçbir gün eksik kalmıyor. Hatta geçen gün kavga vardı valla bak saat 11 de kavga vardı ne kadar Suriyeli varsa evin arkasındaydı ya. Burda işte bi kaç kere kavga çıktı polis jandarma zor durdurdu.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“ama dün de Selçuklu’da dövüşmüşler. Kavga mizahları çok.” (Kadın,59,Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Suriyeliler kendi aralarında kavga ediyor. Bu giden sene değil evvel ki sene hani baya kavga çıktı. Suriyelilerim kapısını polis baya bekledi.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler özellikle kendi aralarında daha çok kavga ediyorlar münakaşa ediyorlar.” (Erkek, 54, Esnaf, Selçuklu Mah.),

“ama buralarda değil bu Osmanlı tarafında çok yaralamalar kavgalar oldu.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.).

McKenzie’nin de ele aldığı topluluğun iç yapısındaki ekolojik süreçte var olan istila ve rekabetin (Park ve Burgess, 2018, ss.117-120) olduğu yukarıda yer alan katılımcı yorumlarından hareketle söylenebilmektedir. Suriyeli göçmenlerin geçen 10 yıllık süre içerisinde semt genelinde sayılarının azımsanamayacak kadar çok olması kendilerine ‘güç’ vermekte ve artık mekânsal istilalarının sonucunda düzen kurmalarıyla beraber ‘güven’ duyguları da oluşmuştur. İstilaları sonucunda kendilerini güçlü ve güvende hissetme duygularının gelişmesiyle beraber bireysel

düzenlerini kurabilmek adına birlikte sızdıkları mekânlarda artık birbirileri ile rekabet içerisine girdikleri söylenebilir.

3.5. Eskişehir Bağları Semtinin Güvenlik Yapısı

Toplumların sürekliliğinin sağlanabilmesi için içinde yaşayan bireylerin yaşam doyumlarının tatmin edilmesi gerekmektedir. Bilişsel ve duygusal olarak iki yapıdan oluşan yaşam doyumu, Maslow tarafından ‘ihtiyaç piramidi teorisi’ ile ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Maslow’un bu teorisine göre bireylerin yaşam doyumlarının sağlanabilmesi için öncelikli olarak piramidin en aşağısında yer alan fizyolojik ihtiyaçlar karşılanması gerekmektedir. Sonrasında ise, bireylerin güvenlik ihtiyaçları karşılanması gerekmektedir. Kendini güvende hisseden her birey sosyal ihtiyaçlarına yönelebilecek ve aidiyet duygusuyla başkaları ile ilişki kurabilecek, kendini oraya ait hissetmesiyle beraber başkalarını da kendi yaşam dünyasına kabul edebilecektir (Kula ve Çakar, 2015, ss.192-194).

Yapılan bu çalışmada ise, bu sığın semt genelinde ne kadar gerçekleştiği, semtteki yerli halkın kendini gerçekleştirebilme imkânı bulup bulamadığı ve bu süreçte Suriyeli göçmenlerin etkisinin ne yönde olduğu ortaya konmaya çalışılmış, bu nedenle de Suriyeli göçmenler gelmeden önce ve geldikten sonra olmak üzere semtin güvenlik yapısı iki boyutta ele alınmıştır.

3.5.1. Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmeden Önce Semtin Güvenlik Yapısı

Çalışmaya katılan katılımcılar içerisinde, Suriyeli göçmenlerin semte göç etmeden önce semtin mevcut güvenlik yapısında herhangi bir değişim olmadığını daha önce de güvenli ya da daha önce de güvensiz olduğunu ifade eden katılımcıların bulunmasıyla birlikte bir de Suriyeli göçmenlerin semte göç etmelerinden önce semtin güvenli olduğunu ancak günümüzde değişime uğradığını ifade eden katılımcılar olmuştur.

3.5.1.1.Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmeden Önce Semt Ortamının Daha Güvenli Olması

Yapılan iç göçlerin etkisi ile kurulmuş olan, ‘akraba semti’ niteliğindeki Eskişehir Bağlar semtinde, mahallelerine göç ile gelen çoğu kişinin ilk zamanlarda sadece kendi akrabaları/ tanıdıkları ile iletişim halinde olduğu bilinmektedir. Zaman içerisinde mahallelerinin ‘yerlisi’ haline gelen göçmenler birbirlerini tanımaya başlamasıyla beraber ‘yabancı’ algısı da yıkılmıştır. Bu sebepten de ‘kimseden zarar gelmez’ düşüncesiyle bireyler rahatça hareket etmiş, can ve mal güvenliklerinin korkusu olmadan özgürce yaşayabilmişlerdir. Zamanla semtin ‘yerlisi’ konumuna gelen bazı katılımcılar mahallelerinde kendilerini güvende hissettiklerini şu ifadelerle dile getirmişlerdir:

“Ben 7senedir bu mahalledeyim hiç ne hırsızlık ne bi şey oldu kapımız her şey dururdu. Hiçbi şey yoktu.” (Kadın, 44, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Biz 20 yıldır burdayız çok şükür ne bi hırsızlık bi yaralama gibi hiçbi şey olmadı. Ufak tefek kazalar kavgalar oluyordu illa ama güvenliydi yine de mahalle.” (Erkek, 39, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Bak ben buraya geleli 20 sene oldu ben daha hiç kimseden ağrıyıp incimedim gençler olsun büyükler olsun küçükler olsun.”(Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Kimse kimseden çekinmiyordu. Çok serbesttik hürdük daha rahattık, çocuklarımızı dışarıya çıkartabiliyorduk oynuyorlardı.”(Kadın, 42, Ev Hanımı, Selçuklu Mah).

Yukarıda yer alan katılımcı ifadelerinden de anlaşılacağı üzere yerli halk gerek yurttaşlıktan kaynaklı gerekse hemşehrilikten kaynaklı birbirlerini özümstedikleri için çevresini ‘biz bizemiz’ algısıyla benimsemiş ve birbirlerinden çekinmeden, etrafını yabancılardan, herhangi bir güvenlik korkusu yaşamadan çocuklarının dışarıda vakit geçirmelerine izin verdikleri ve psikolojik olarak da kendilerini özgür hissettikleri yorumu yapılabilmektedir. Ayrıca bu sebepten dolayı da katılımcının da *“Mesela Suriyeliler gelmedi önce en basiti güvenlik olarak mobeseler yoktu.”* (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.) şeklinde ifade ettiği gibi herhangi bir kolluk kuvvetleri tarafından ya da üst bir güç tarafından kontrol edilme, baskılanma ihtiyacı olmamıştır. Bu nedenle de katılımcılar yaşadıkları semti, demografik olarak homojen

yapıda olduğu için, denetlenme ihtiyacı olmadığı için Suriyeli göçmenler gelmeden önce güvenli görmekte-dirler.

3.5.1.2.Suriyeli Göçmenlerin Eskişehir Bağları Semtine Göç Etmesinin Semtin Güvenlik Ortamını Değiştirmemesi

Burada katılımcıların ifadeleri iki farklı gruba ayrılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı semti göç ettikleri ilk günden beri güvenli görürken, bir kısmı göç ettikleri ilk yıllardan beri semtin zaten güvenli olmadığını bu sebeple de Suriyeli göçmenlerin semte göçmesinin güvenlik ortamını etkilemediğini ifade etmişlerdir. Semt genelinde aynı mahallede yaşayan bireyler olmalarına rağmen mahallerin kimi katılımcıya göre güvenli, kimi katılımcıya göre güvensiz olmasının en temel sebebi yaşam tarzlarına göre yorumlanan güvenlik algısıdır. Ev hanımı olan ya da semt genelinde herhangi bir işe, iş yerine sahip olmayan bir kişi için güvenlik; semt genelinde istenilen saatte rahatça dışarı çıkabilmek, hareket edebilmek iken gününün büyük bir kısmını mahallerindeki işinde geçiren, günde çok fazla insanla iletişimde olan kişiler için güvenlik; ortak kurallar dahilinde düzeni sağlanmaması, can ve mal güvenliğini tehlikeye atacak çatışmaların yaşanmaması, hırsızlık gibi toplum düzenini bozucu suçların işlenmemesidir. Semtin Suriyeli göçmenlerin göç etmesinden önce de güvenli olduğu gibi günümüzde de güvenli olduğunu dile getiren katılımcı düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Benim için hiç bi değişiklik yok yani bence değiştirmediler buranın güvenliğini. 2006 da geldim buraya 2006’dan beri 9’da 10’da çıkıyoruz yine. Benim şimdi oturduğum binayla eski binam arasında 4-5 bina var gece 11’de de çıkıp ordan eve gelebiliyoruz.”(Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Semtin Suriyeli göçmenlerin göç etmesinden önce de güvenli olmama durumunun günümüzde de devam ettiğini Suriyeli göçmenlerin bu durumu fazlalaştırdıklarını dile getiren katılımcılar düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Suriyelilerden önce yine olaylar oluyordu.Burda herkes köyünü buraya taşıdığı için insanların köy hayatında yetişmesinden dolayı kendilerine özgü özgüvenleri çok fazla olur dolayısıyla kısmen orman kanunları dediğimiz

kendi kanunlarını uygularlar.Dolayısıyla burda bu tür sıkıntılar hep var. Önce de vardı şimdide var.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Ama onlar gelmeden önce daha kötüydü. Jandarma olduğu zamanlar daha kötüydü. Bütün kaçakçılar burda yaşıyordu. Jandarma komutanına ayar veriyorlardı, şimdi polislere öyle ayar veremiyorlar ama jandarmayla anlaşılıyordu görüneni görünmez yapıyorlardı.” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Güvenli ortam olsa buralar bankalar atm koyardı. Atm bile yok.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Mesela, uyuşturucu madde kullanımı zaten mahallede vardı, Suriyeliler gelince 1 artı yaptılar. Hap kullanmaları, şu poşette ilaç kullanıyorlar, ne olduğunu bilmiyorum ama heralde bu bali tutkal gibi bi şey oluyor poşetin içinde” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Şimdi kapıya bi şey koymaya korkar olduk. Ha çalan Türk de var ama ağırlıkta Suriyeliler çalışıyor. Mesela kapı önüne halı seriyosun akşam da içeriye almaya unuttuğun an da sabaha yok zaten o. ha biz yeri geliyor güvenlik kamerasından bakıyoruz burda 36 tane güvenlik kamerası var bakıyoruz işte şuraya bi şey koyuyorum ya belli tipinden Suriyeli işte çalışıyor gidiyo.” (Erkek, 23 ,Esnaf, Danişmend Mah.).

Yukarıda yer alan katılımcı yorumlamalarından hareketle, bireyin kendi yaşam doyumunu sağlayacak olan bağlayıcı güç niteliğindeki güvenlik algısı bireyin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik şartları çerçevesinde durumları yorumlamasına bağlıdır. Ancak çalışmaya katılan katılımcıların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik şartlarından bağımsız olarak sosyolojik bir perspektifle değerlendirme yapılacaktır; Eskişehir Bağları semti gibi kırsal alanlardan yapılan iç göçlerle oluşan yerleşim yerlerinde, göç eden bireylerin uyum sürecinde hemşehriliğin de etkisi ile ilk zamanlarda çatışma, toplumsal sorunlar, güvenlik problemi gibi sorunlar pek görülmemektedir. Göçmenler, eski düzenlerini geride bırakıp yeni düzenlerine alışmaya çalışırken, geçmişe olan özlemlerini bastırmaya çalışırken kısacası baş etmeleri gereken daha yaşamsal problemleri olduğu için aralarında çatışma ya da

ortamda güvenlik problemi yok denilecek kadar azdır. Fakat düzenlerini kurmayı başarabilen bireyler zamanla kendilerini kentte hakim olan, kendilerine göre, ‘üst kültür’ karşısında yoksun, geri kalmış hissederek kendini gerçekleştirememe, yetememe duygusuna kapılacaklardır ve bu durum bireyleri psikolojik olarak çatışmacı, agresif bir kişi haline getirecektir. Eskişehir Bağları semtinin de güvenli olmamasının en temel nedeni de bu durumdur.

3.5.2. Suriyeli Göçmenler Eskişehir Bağları Semtine Göç Ettikten Sonra Semt Ortamının Güvenliği

Sosyal örgütsüzlük kuramına göre; göçün etkisi ile beraber yerleşim yerlerindeki sosyal hareketlilik, yerleşim yerlerinin sosyal yapısında oldukça değişikliklere sebep olmaktadır. Bu değişimlerden kaynaklı olarak ve heterojenliğin de artmasıyla beraber zayıflayan toplumsal denetimin etkisiyle göçmenler suça yönelmektedirler. Kuramın savunucularından Shaw ve McKay, boş, harabe yerlerin çok olduğu, gençlerin sürekli sokaklarda vakit geçirdiği, güvenin azaldığı bölgelerde serserilik olarak adlandırılan sapma davranışları sergilenmeye başlamaktadır (Kızmaz, 2018, ss.566-567). Kuramın savunucularının ortak olarak savunduğu düşünceye göre suç olgusu, “nüfus yoğunluğu, kent yoksulluğu veya düşük düzeydeki ekonomik statü, yüksek düzeyde yerleşimci hareketliliği (yüksek düzeyde göç alma ve verme), farklı etnik grupların aynı mekânı paylaşmaları, göçün yoğunlaştığı bölgelerin organizasyonsuzluğu, mekân ile ilintili olarak ahlaki ve değersel bozulma ve sosyal denetimin zayıflaması” (Kızmaz, 2018, s.567) nedeniyle ortaya çıkar. Araştırmanın uygulama alanı olan Eskişehir Bağları semti de sahip olduğu şartlardan ötürü suç olgusunun oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Öyle ki semte iç göçlerinin başlamasıyla beraber zaman içerisinde bu sorunlar oluşmaya başlamış ve dış göçlerin artmasıyla beraber bu problemler artış göstermiştir.

Demografik yapısı oldukça kozmopolit hale gelen Eskişehir Bağları semtinde kalabalıklaşmadan kaynaklı halkın birbirine yabancılaşma durumu ortaya çıkmıştır. Yerli halk, kalabalıklaşan ‘yabancı’ nüfustan dolayı yaşadıkları alan içerisinde kendilerini güvende hissedemediklerini şu ifadeler ile dile getirmişlerdir:

“Yeri geliyor tedirgin oluyoruz. Mahallede artık millet birbirine tekin gözle bakmıyor, güveni zedelediler, çocuklar dahi parka çıkmaz oldular.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Hani dışarı serbest çıkamıyok, kapı açamıyok, kapı da oturamıyok. Gelen geçen hep onlardan oldu.”(Kadın, 42, Evli, Danişmend Mah.),

“Biz eskiden eşimizle birlikte yolda rahatça yürürken hiçbir sıkıntımız yoktu ve her yer kalabalık değildi. Sakin bir şekilde yürüyüş yapıyorduk. Bunlar geldi elimizi attığımız yer Suriyeli, yollar Suriyeli, kaldırımlar Suriyeli dükkanlar Suriyeli yani her yer onlarla doldu” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Dillerini anlamadığımız için görüşüp konuşulan kişi sayısı azaldı, ne dediklerini anlamıyoruz iyi mi kötü mü diyo bilmiyoruz o yüzden de güvenemiyoruz da. Bi kere biz Türkler yüzümüz açık geziyoruz onlar yüzlerini kapatıyorlar. Kimin km olduğunu anlamıyoruz. Yüzü kapalı tanıyo muyuz tanımiyor muyuz, yanımızda oturan komşumuz mu kim olduğunu bilmiyoruz. ... en azından işin açığı sokakta çocuğumuz oynarken biraz daha güveniyordum. Daha önceleri daha rahattık ama şimdi onlar geldi çocukları da güvenip dışarı yollayamıyoruz.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Çevrelerinde tanımadıkları insanlar arttığı için yerli halk güvenlik sorunu yaşamaya başlamıştır ve bu durumdan kaynaklı korku ve tedirginliklerimi şu ifadeler ile anlatmışlardır:

“Çocuklarım mesela 6-7 den sonra dışarı çıkamıyor, parklarda oyna desek oynayamıyor. Hanım mesela parka oturmaya gidemiyor. Çünkü parka gidip oturamıyor bizim kadınlar.” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“İnsanlar kapısı açık oturamaz hale geldi. Mesela benim kızım bile dışarı çıkamıyor. Çocuklarımı dışarıda yalnız bırakamıyorum.” (Erkek,44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah),

“Önceden böyle değildi kapıyı kitleyip gitmezdim ama şimdi böyle değil kitliyorum. İlla ki güvenemiyoruz” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Güvenliği tehdit eden bir diğer önemli durum ise kavgadır. Suriyeli göçmenlerin çok fazla kavgacı olduğunu katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Çok fazla da dövüşüyorlar. Kendi aralarında da dövüşüyorlar Türklerle de dövüşüyorlar”(Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Geçen sene birbirimize girecektik ya bi komşumuza saldırdılar araya girdik. Bi de toplu saldırıyorlar 5-6 kişi geliyorlar. Bizde aldık elimize küreği baktılar ki dövecez kaçıp gittiler.”(Erkek, 52 ,Serbest Meslek, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler özellikle kendi aralarında daha çok kavga ediyorlar münakaşa ediyorlar.”(Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Bu giden sene değil evvel ki sene hani baya kavga çıktı. Suriyelilerim kapısını polis baya bekledi.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Onlarda hiç dövüş nizam hiçbir gün eksik kalmıyor. Hatta geçen gün kavga vardı valla bak. Saat 11 de kavga vardı ne kadar Suriyeli varsa evin arkasındaydı ya. (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“Burda Suriyelilerin arabalarının camları kırıldı, arabalar parçalandı, ters devrildiler.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“... ama dün de Selçuklu’da dövüşmüşler. Kavga mizahları çok. (Kadın, 60, Ev Hanımı, Danişmend).

Semt genelinde yaşanan bu olumsuzluklardan kaynaklı artan şiddet yoğunluklu ve güvensiz olan ortamları yaşanabilir hale getirme amacıyla *“Şuan da mevcut bulunan emniyet birimlerine bağlı mobeseler var. Diğer türlü burda polislerimiz de var karakolumuz da var. Yani bir olay esnasında en geç 2 dakika içerisinde olay yerinde. Yani güvenlik konusunda bir açıklık yok güvenlik sağlam.”* (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah).

Yukarıda yer alan güvenlik ile ilgili başlıklardan hareketle semt genelinde hep bir suç unsurlarının var olduğunu ancak bunun göçlerin nitelikleri ile değişiklik

gösterdiği yorumu yapılabilir. Gerçekleştirilen iç göçler sonrasında Dönmezer'e göre (Bal, 2008, s.136); bireyler göç ettikleri ilk zamanlarda kurdukları bağlardan, ilişkilerden zamanla kopmaya başlaması, geleneksel kuralların terk edilmeye başlanması aralarında anomi hali oluşmasına sebep olmaktadır. Anomilerin etkisiyle sosyal kontrol mekanizmalarının da ortadan kalkması özellikle gençlerde alkol, intihar, uyuşturucu madde kullanımı, sapıcı davranışlarda bulunma, kendi kanunlarını oluşturup ona uyma, az sayıda da hırsızlık gibi güvenlik sorunlarının ortaya çıktığı görülmektedir (Bal, 2008, s.136). İç göç sonrası yaşanan bu sorunlar dış göç sonrasında da yaşanmaktadır. Ancak aralarında zamansal fark bulunmaktadır. İç göçlerde bireyler kendi ülke sınırları içerisinde göç ettikleri için dil ve din farkı yaşamazken, kültürel, geleneksel ve ahlaki farklılıklar ise azami şekilde yaşanmaktadır. Bu nedenle de göç ettikleri yerlere ülke dışından göç eden bireylere göre daha kolay ve daha kısa sürede alışılmakta, daha kolay düzen kurulmaktadır. Eskişehir Bağları semtinde de dışarıdan, özellikle de sayısal üstünlüğü olan, Suriyeli göçmenler göç etmeye başladıktan sonra ihtiyaç kaynaklı olsa dahi hırsızlıkların arttığı, insanların tanımadığı kişi sayısı arttığı için de canlarının ve mallarının tehlikede olduğunu düşünmeye başladığı, daha da farklı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

3.6.Göçlerin Etkisi İle Eskişehir Bağları Semtinin Fiziki (Mekânsal) Yapısında Sosyo-Ekonomik Yapısındaki Değişimler

Burgess'e göre; mahalle ve topluluklar, ekolojik, kültürel ve siyasi kuvvetlerin sonucu olarak oluşmaktadır. "Ekolojik kuvvetler, rekabet ve onun sonucu olan konut ve meslek ayrımıyla dağılımını içerir." (Park ve Burgess, 2018, s.199). Ekolojik kuvvetlerin etkisiyle şehirler, merkez ve ticaret bölgesinin dışına kuşaklar şeklinde genişlemektedir. Merkez, birinci düğüm olarak temelde yer alırken onun etrafına geçiş bölgesi olarak adlandırılan, küçük imalathaneler tarafından işgal edilmiş ikinci halka yer almaktadır. Merkezden çevreye doğru yayılan şehir bölmesinin üçüncü kuşağını ise " endüstri alanlarına kaçmış işçilerin yaşadığı ve işlerine kolayca erişebilmeyi amaçladıkları yerler" olarak işçi evleri bölgesi oluşturmaktadır (Park ve Burgess, 2018, s.97). Çalışmanın uygulama alanı olarak seçilen Eskişehir Bağları semti, fabrikaların yoğunlukta olduğu Kayseri ili için ikinci kuşak niteliğindedir. Bu

bölgeye, kırsal yaşam şartlarını iyileştirmek, fabrikalarda işe girmek ve benzeri amaçlarla ülke içinden göçler yapılmaktadır. Semte göçen bireylerin sahip oldukları düşük ekonomik şartlarından ötürü ve göç sonrası şehre tutunma çabalarından ötürü düşük gelir ile yaşamlarını idame ettirmeye çalıştıkları için bu bölgede yaşam standartları şehrin merkezine göre daha düşük kalitededir. Bu sebeple de ürün fiyatları, iş yeri ve ev kira fiyatları şehir merkezine göre daha düşüktür.

Eskişehir Bağları semtinin genelinde şu anda nadirde olsa tek katlı yapılarla birlikte, çoğunluklu olarak “Gecekondu Önleme Bölgesi” projesi kapsamında 1994 yılı sonrasında gecekonduların üstüne ve yanlarına eklemeler yapılmış olan 2-3 katlı yapılar bulunmaktadır. Günümüzde ‘kömürlük’ diye bahsedilen, hiçbir değerinin olmadığı söylenen yerler, proje kapsamında eklemeler yaptıkları, şimdiki oturdukları yapının temeli olan gecekondularıdır. Yapıların çok büyük kısmında her katında 1 daire olmakla beraber, 1 katında kendileri, 1 katında akrabaları ya da kiracıları oturmaktadır. Her mahallede okul, sağlık ocağı, market, manav, fırın, giyim dükkanları ve benzeri temel ihtiyaçların karşılanabileceği yapılarla birlikte yürüme mesafeli sık yeşillikli, kamelyalı çocuk oyun parkları bulunmaktadır.

Yerleşim yerleri, bir anda aldıkları göçlerle, o bölgede mevcut yapının çok üstünde bir büyüme getirir. Böyle göçler, yerleşim yerlerinin var olan şartların çok üstünde gelişim göstermeye başlaması ile beraberinde “kriz, ani kötüleşme, düzensizlik ve hatta panik” (Park ve Burgess, 2018, s.115) getirebilmektedir. Benzer durumda olan Eskişehir Bağları semtinde de bahsedilen krizler, düzensizlikler yaşanmaya başlamış, bu süreçlerin etkisi ile görülen değişimler alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

3.6.1. Değişimin Etki Alanları: Konut ve İş Yerlerinin Kira Fiyatları

Toplum genelinde itibarsızlaştırılan yerlerde talep azlığından ötürü kira fiyatları oldukça düşüktür (Park ve Burgess, 2018, s.120). Düşük gelirli bireyler tarafından bu bölgelere yapılan göçlerle kısıtlı konut yapısından kaynaklı rekabet ortamı oluşmaktadır ve arz-talep dengesinin değişmesinden ötürü de fiyatlarda da artış yaşanmaktadır. Öyle ki yerli halk içerisinde mülk sahipleri Suriyeli göçmenlerin düzen kurma çabalarını ve şartlarını fırsat bilerek bölgede fahiş kira fiyatları

uygulamaya başlamışlar. Düşük gelirli bireylerin tercih noktası olan Eskişehir Bağları semtinde katılımcıların ifadelerine göre ortalama kira fiyatları şu şekildedir:

“150-200 liralık yerler hep 400-500 liraya çıktı.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“300 milyonluk yerler 500-600 oldu.” (Erkek, 30, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“İş yeri kiralari ortalama 500 TL idi. Evlerde 50-100 lira arasıydı bodrumlar. Ev kiralarında bodrumlar ve teras katlar 300-400 arası gidiyor. diğer katlar 600 liraya kadar veriliyor.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı),

Dairelerin kirası 300 liraydı dükkanların kirası da 1000 lira 500 lira falandı dükkanına göre değişiyordu.1 liraysa 3 lira oldu 3 liraysa 8 lira oldu” (Erkek, 41, Şöfor, Danişmend Mah.),

“Onların damladıkları gün oldu hemide artış. Ben kiracı olduğum için ben 2 sene Selçuklu’da oturdum 250 milyona oturdum bir sene. Bunlar dadandı mahalleye bi anda fiyatlar arttı 300-400-500’e kadar çıktı. Şimdi de hala bu fiyata kiralar.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Katılımcıların da ifade ettiği gibi üç mahallede de kira fiyatları oldukça artmıştır. Katılımcıların yukarıda yer alan fiyatların arttığı yönündeki ifadelerinden hareketle kira artış sebebini arz-talep dengesi nedeniyle olduğu söylenebilmektedir. Bir katılımcı ise bu savı destekler nitelikte şu ifadeyi kullanmıştır: *“ Talep fazla olunca artış oldu haliyle. Mesela para varsa ev kiralamak isteyen yoksa diyelim ki 200’e verirsin baktın ki talep çok 400’e bile verebilirsin.”*(Kadın, 42 ,Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Semt genelinde kent merkezinde olduğu gibi çok katlı binaların olmaması, herkesin kendisine ait 1 dairesinin olması ya da ailece yaşanabilecekleri 2-3 katlı aile apartmanların olması nedeniyle aniden artan nüfusun talebini karşılayabilecek kadar ev bulunamamaktadır. Çözüm olarak ise yerli halk fiyatları yükseltmekte ve en yüksek kira bedelini verebilen kişilere evi kiralamakta bulmuştur. Çünkü yerli halkın bir kısmı uzun süredir kentin ‘elit’ olarak adlandırdıkları bölgelerine göç etmek isteyip de maddi olanaksızlıklardan ötürü göç edememekteyken Suriyeli göçmenlerin

gelmesi ile beraber bu durumu fırsata çevirmişlerdir ve evlerini fahiş fiyatlarda kiraya vererek gelen kira bedeli ile istedikleri bölgeye göç etmeye başlamışlardır. Yerli halkın göç etme nedenleri ve süreçleri çalışmanın ilerleyen kısmında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Park'a göre para, duyguların yerine çıkarları ön plana çıkaran değer rasyonelleştiricisidir. Bu nedenle de “para ile belirlenmiş şahsi olmayan ilişkilere dayanan endüstriyel örgütlenmenin yaygınlaşması nüfusun artan” (Park ve Burgess, 2018, s.54) yapısı ile eş zamanlı gelişim göstermektedir. Park'ın da bu savından hareketle nüfus artışı ile çıkar duyguları ağır basmaya başlamaktadır. Bazı katılımcılar mülk sahiplerinin de artan talep kitlesinin etkisi ile çıkar duygularının ağır basmaya başladığını ve bu durumu değerlendirerek zam yaptıklarını, mülk sahiplerini de bu nedenle fırsatçı olarak nitelendirdiklerini şu ifadeleri dile getirmişlerdir:

“Adam diyo bodrumu 400'e verdiyse ben 5. Katı niye 500'e vereyim diyo ve en aşağı 700'e veririm diyorum bodrum öyleyse diyo. Özellikle böyle müstakil yakın yerlerde uçtu gitti.” (Kadın, 41, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Ha ev sahiplerine soracak olursan ev sahipleri için iyi. Niye? Çünkü 'yolunacak tavuk' onlar. 200 liraya bile veremediği yerleri 400 liraya onlara kiraya veriyorlar.” (Erkek,44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Bizim vatandaşlarımızdan çıkarıcı insanlarda çok.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler geldi ev sahipleri fırsat bu fırsat diyip kiralari yükseltti” (Kadın, 40, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Evin batık batmadığı önemli değildi adam aldığı kiraya bakıyor.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend),

“Suriyeliler geldi oturdu dünyanın kirasını alır oldular. Onlar geldi valla var ya elini hiç vicdanına goymadılar para kazanacam diyin bizimkiler”(Kadın,60, Ev Hanımı ,Danişmend Mah.),

“ama biraz daha vicdansızların işine yaradı.” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.)

Gerek arz-talep dengesindeki bozulmalarından gerekse de mülk sahiplerinden kaynaklı kira artışları sonucunda, yerli kiracı halkın bir kısmı maddi zorluklar yaşamaya başlamışken bir kısmı kirayı ödemekte zorlandığı için mahallelerini terk etmeye başlamış, semtin başka mahallelerinde daha düşük şartlarda yerlere taşınmaya başlamışlardır. Katılımcılar artan bu fiyatların yerli halk için iyi bir gelişme olmadığını ise şu ifadeler dile getirmişlerdir:

“ ... bizim için en büyük sıkıntı o oldu. Çünkü bizde kirada oturuyoruz. Mesela üçümüz akrabayız ben geliyorum ev tutuyorum burdan sonra geliyorum sana da sana da haber veriyorum siz de geliyorsunuz üç aile o bodrumda oturuyoruz. 400’e tutuyoruz o bodrum katı 100 lira 120 lira olarak paylaşıyoruz. Öyle olunca bu fiyatlar Suriyelilere sıkıntı olmuyor öyle. Ama bizler için öyle olmuyor için” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“ben kiracı olduğum için ben 2 sene Selçuklu’da oturdum 250 milyona oturdum bir sene. Bunlar dadandı mahalleye bi anda fiyatlar arttı 300-400-500’e kadar çıktı. Şimdi de hala bu fiyata kiralar. Biz şu an ev arıyoruz ama biz kendimize yeni bi ev bulamıyoruz.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Yerli halk yerinden edilme sorunu başlamışken yaşanan bu durum Suriyeli göçmenler için avantaj haline dönüşmüştür ve boşalan her daire onlar için yeni bir yaşam alanı olmaya başlamıştır. Bu durum sonucunda da Suriyeli göçmenler semt genelinde sayısal üstünlük kazanma sürecine girmiş bulunmaktadır ve böylelikle semt genelinde Suriyeli göçmenleri işgal aşamasında başarılı olmakla beraber yavaş yavaş ele geçirme sürecini de başlattıkları söylenebilmektedir.

3.6.2. Değişimin Etki Alanları: Değersiz Görülen Yerlerin Değer Kazanması

Mckenzie’ye göre “Eskiden yapılmış ve daha kötü olan, ... zor ulaşılan ve değeri düşük” yerleşim yerlerine istilalar olmaktadır. Bu özelliklere sahip olduğu için göçmenlerin istilalarında hedef merkez haline gelen Eskişehir Bağları semtinde,

artan nüfusun etkisiyle rekabet ortamı her geçen gün keskinleşmektedir. Ekonomik ve ırksal nitelikte olan bu istilaların etkisiyle arsa ve kira bedellerinde dalgalanmaların olmasıyla beraber (Park ve Burgess, 2018, s. 117) işlev görmeyen bölgeler işlevsel hale gelmeye başlamaktadır.

Eskişehir Bağları semtinde iç göçlerin etkisiyle beraber artan gecekondularının yoğunluğu uygulanan imar düzenlemeleri ile beraber müstakil 2-3 katlı yapılara yerini bırakmıştır. Bireylerin gecekondularının üstüne kat çıkmaları ile beraber zemindeki en bakımsız odalarını kömürlük olarak kullanmaya ya da biraz daha iyi şartlara sahip olan yerleri çok ucuz fiyatlara bodrum daire olarak kiraya vermeye başlamışlardır. Kimi kömürlükte cam dahi yokken kimi kömürlük uzun yıllardır harabe şekilde boş durmaktadır. Ancak artan nüfusun etkisiyle konut azlığından ötürü bu şartlara rağmen bu yerler değer kazanmaya başlamıştır ve kimi Suriyeli göçmenler ev olarak kiralarırken kimisi iş yeri olarak kiralamaktadır. Yaşanılan bu talep yoğunluğu ise kömürlüklere bile değer katmıştır. Katılımcılar ise gözlemledikleri bu durumu şu ifadeler ile anlatmaktadırlar:

“En az bodrumlar 100-150’ye oturulurdu. Suriyeliler gelmeden önce inan ki bodrumlara bile girmiyolardı Türkler. Bodrumda oturmazdı çünkü ucuzdu. Şimdi 350-400 oldu bodrumlar.” (Kadın, 40, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Bodrumla terası kirası verdiği zaman adam gidip en güzel yerde oturuyor. Önceden boş kalırdı bodrumlar kömürlüktü önceden şimdi kıymete bindi dolayısıyla bu durumu iyi olanlar daha iyi mahallelere göç etti” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Bodrumlar zaten kiraya bile verilmiyordu ve bu insanlar kullanılamayan o bodrumlarda oturuyorlar. Para etmez yerlere para veriyorlar işte. O bodrumlara bile şu anda 300-400 lira kira veriyorlar.” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Onlar gelmeden önce 50-100 liraydı kiralar. Valla önceden bedava oturtanlar bile vardı. Hani gelsin de bodrum da otursun ısınsın kira da istemiyorum bana kiracı bul diye gelen çok insan oldu bana” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Bizim mesela teraslar onlar gelmeden önce kiraya verilmezdi, kötü bodrumlar verilmezdi hepsi verildi” (Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Burdaki gibi girişte de değil çoğu bodrum aşağıya iniyorsun mesela camları tepede kalıyor o halde bile 300-350’ye veriyorlar. Çünkü burası biraz elverişli onların oturmasında bodrum katlarında. Oturabilecekleri evler çok bu 3 katlılarda bodrum katlar çok fazla. Normalde burda bodrum katlarının oturma izni yok kömürlük olarak görünüyormuş ama şimdi bodrum katının çoğunluğuna 7-8 merdivenle iniyorsun daha da aşağıda yani oralar oturulacak gibi değil ama adamlar kiraya veriyor. Nerde eski ev varsa ordalar.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Yukarıda yer alan ifadelerde de görülmektedir ki kullanılmayan daha doğrusu kullanılma ihtiyacı duyulmayan yerler ihtiyaç haline dönüşerek değer kazanmaya başlamıştır. Bu yaşam alanlarının değer kazanmasında oldukça etkili olan bir diğer unsur ise işletme olarak kullanılmaya başlanması olmuştur. Katılımcılar bu durumu şu ifadeler ile dile getirmiştir:

“Eskişehir Bağlarının genelinde her evin altı bakkal oldu şimdi, market oldu şimdi. Eskiden seyyar satıcı olurdu her yolun kenarında şimdi her yolun kenarı bakkal oldu market oldu.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Özellikle binaların altındaki bodrumlar dükkân değildi. Dükkânlar sadece belediyenin belirlemiş olduğu noktalardı. Onların gelmesiyle bodrumlar açıldı ve rekabet göstermeleri sebebi de bu imar barışını kullanarak bir çok insan dükkân sahibi oldular ve dükkân açmaya başladılar evin bodrumlarında.”(Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Şimdi bodrumları belediyeler Suriyelilere dükkân olarak veriyor. Mesela adam şurdaki bodrumunu ikiye bölmüş 1 ‘er milyardan aylık 2 milyar kira alıyor”(Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Yukarıda yer alan katılımcıların ifadelerinde de görülmektedir ki artan nüfusun etkisiyle talep oranlarının arttırmasıyla kimi yerli halkın kullanmadığı kimi yerli halkın da çok ucuza kiraya verdiği yerleşim yerleri konut yetersizliğinden kaynaklı

talep edilir hale gelmiştir. Bazı değersiz yerler ise yaşam alanı olarak tercih edilmemiş olsa dahi iş yeri olarak tercih edilerek değer kazandırılmıştır.

Sonuç olarak bu yerlerin tercih edilir hale gelmesi sadece değersiz yerleri değerlendirmemekte dolaylı olarak önceki başlıkta ele alınan, artan kira fiyatlarının zemini oluşturmuştur. Öyle ki semt genelinde rekabet ortamı olduğu için mülk sahipleri “ o öylesi bir yeri bu kadar paraya veriyorsa benim burayı daha pahalıya vermem lazım” düşüncesi ile hareket ederek kira fiyatlarını bugüne kadar ki en üst seviyeye çıkartmışlardır. Yerli Türk halkı arasında yaşanan bu rekabet semt genelinde hakim ilişki ağını zedelemekle beraber Suriyeli göçmenlerin semte yerleşme sürecini hızlandırmaktadır. Semt genelinde yaşanmaya başlanan bu durum, gettolaşma sürecinin başladığını ve aşama aşama ilerlediğini göstermektedir.

3.6.3. Değişimin Etki Alanları: Parklar

Özellikle kentte yaşayan büyük küçük bütün bireyler için psikolojik açıdan, sosyo-kültürel bağlamda ve rekreasyonel faaliyetlerde bulunma açısından açık ve yeşil alanlar oldukça önemlidir. 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliği'ne göre kişi başı 10 m² yeşil alan düşmesi gerekmektedir(Ender ve Uslu, 2016, s.14). Eskişehir Bağları semti için her ne kadar kırsal yaşam tarzı özelliklerine sahip olduğu vurgulansa da kent içerisinde yer alan bir semt olduğu için kentin sebep olduğu yoğunluğu ve stresi yaşamaktadır. Bu nedenle de evlerine en yakın olan düzenli, açık, yeşil alanı tercih etmektedirler. Yerli halk içerisinde özellikle kadınların ve çocukların vakit geçirdiği bu yerlerde çocuklar oyun oynarken anneleri de o esnada oradaki diğer kişiler ile sohbet edebilme fırsatı bulmaktadır. Kısacası bireyler için bir sosyalleşme aracıdır parklar. Ancak Suriyeli göçmenlerin bölgedeki nüfuslarındaki artış katılımcıların parkları kullanım biçimlerini değiştirmiştir. Katılımcılar parklarda Suriyeli göçmenlerin vakit geçirmesinden kaynaklı olarak uzak durduklarını, rahat davranmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da yerli halkın bu alanlardan çekildiğini, Suriyeli göçmenlerin ortamı değiştirerek kontrol altına aldığı düşünmektedir. Bu durum katılımcılar tarafından şu şekilde ifade etmiştir:

“Parklarda Suriyelilerden başka kimse yok” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“... parklara desen Türk çocuklarını almıyorlar. 7-24 parklarda nargile içiyorlar.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

Erkekler parklarda uzanıp yatıyorlar” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“... parkta bile otursalar gruplaşıyorlar, bir grup halinde oturuyorlar. 10-11 kişi 9-8 kişi halinde gruplar oluyorlar mesela.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Onlar alırlar ellerine nargilelerini çimlere yayılırlar. Onlar çayırda çimende yeseler içseler.” (Kadın, 45, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“15-20 kişi ahlaksız şekilde oralarda oturdukları için biz de ailecek pikniğe gidemez olduk.” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Erkekler hep orda bayanlar hep orda çocuklar desen her tarafı kaplamış.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Çay demliyorlar gelip parkta manda gibi yatıyorlar.” (Erkek, 52, İşsiz, Osmanlı Mah.),

“Değişiklikler şu: bizim halkımız, ikinci sınıf halkıdır burda. Yaz geldiği zaman benim eşim, dostum, ailem, komşum, Türk aileleri çıkipta parkta oturma şeyini kaybetti. Bu Suriyeliler geldi parkları sahiplendiler. Gecenin 2'sine 3'üne kadar parklardalar. Nargileler, çaylar, afedersin eşşek gibi yatıp uzanmalar falan var. Türkler de onların içine giremiyor. Gidip de içlerine oturamıyorlar.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Yeşil alanlarında oturma kültürleri var onların, akşam parklarda toplu oturmaları var erkekli kadınlı ben ondan rahatsızım.” (Kadın, 39, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Her yer kendilerininmiş gibi oldu.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Katılımcıların bu ifadelerinde dikkat çeken en önemli ifade Suriyeli göçmenlerin kalabalık bir şekilde hareket ediyor olmasıdır. Görülmekte ki göç ettikleri yeni yerleşim alanlarında hemşehrlik bağlarını kullanmışlar ve entegrasyon süreçlerinde birbirlerine destek olarak psikolojik bunalımlarını birliktelikleri ile gidermeye çalışmakta. Bir diğer önemli çıkarım ise kalabalık hareket etmelerinden güç alarak semtin bu sosyalleşme alanlarını rahatlıkla istila etmeleridir. Sonuç olarak, Suriyeli göçmenlerin semte sızma aşamasını tamamladıklarını ve bu davranış biçimleri ile semti işgal etmeye başladıkları söylenebilir.

3.6.4. Değişimin Etki Alanları: Ürün/Pazar Fiyatları

Semt genelinde görülen fiyat artışları sadece konut ve iş yerlerinin kirasında olmamıştır. Tedarik edilebilen ürün sayısı aynı iken talep eden sayısı arttığı için ürünlerin fiyatlarında da değişimler görülmüştür. Örneğin; hem Suriyeli göçmenlerin hem de yerli halkın ortak tercih ettiği ürünlerde arz-talep dengesinin bozulmasından ötürü ürün fiyatlarında artış görülmektedir. Suriyeli göçmen müşterilerin arttığını üç katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“müşteri yoğunluğu illaki değişti çoğunluk Suriyeli müşteriler oldu” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Ha bana faydaları var mı var. niye? Çünkü benim müşterilerimin yarısından çoğu Suriyeli. Müşterilerimin %60’ı Suriyeli oldu. Türklerden çok Suriyeli müşterilerim oldu. Niye ? çünkü nüfus çoğunluğu onlarda.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Burda sahip olduğu ürünü satamazken Suriyeliye satabildi. Onun içinde bu bir avantaj oldu.” (Erkek, 30, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Artan müşteri potansiyelinden kaynaklı değişen arz- talep dengesinde bozulmadan kaynaklı ürün fiyatlarının artmasında yerli halk Suriyeli göçmenlerin etkili olduğunu düşünmektedir ve bu durumu katılımcılar şu ifadeler ile dile getirmiştir:

“Onlar geldi her şey arttı. Pazarlar arttı, kiralar arttı her şey çoğaldı daha doğrusu.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Adama bana şunu 1 liraya veriyor Suriyeliye 3 liraya veriyor Suriyeli onu alıp 3,5'e satıyor kazanıyor ama ben alıp 3,5'e satsam burda kazanamam satamam burda. Çünkü bunun kdv'si var işçisi var, işçinin sigortası var, elektrik su parası var ama Suriyelide o yok.” (Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.),

“Suriyeliler geldi geveli fiyatlar biraz daha arttı. Onun yanı sıra mesela biz vardığımız zaman bi şey alacağımız zaman indirim yapıyordu diyoduk yani şuna ver alalım diyoduk veriyordu ama şimdi vermiyor” (Kadın,35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Katılımcıların bu ifadeleri doğrultusunda; Suriyeli göçmenlerin semte göç etmesi yerli kiracı halk için ve ihtiyaçlarını semt işletmelerinden karşılayan yerli halk için problem kaynağı iken işletmeci ve mülk sahipleri için gelir kaynakları arttığı için olumlu bir süreç yaşandığı söylenebilir. Ancak, gettolaşma süreçlerinde göçmenler mecbur kaldıkları şartlara sızma aşamasında kabul edilebilmek adına boyun eğerken alışma süreçleri sonrası işgal aşamasına geçeceklerdir ve süreçte kendi düzenlerini kurma girişimlerinde bulunacaklardır.

3.6.5. Değişimin Etki Alanları: İş Yeri Sahipleri

Semt genelinde sayıları her geçen gün artan Suriyeli göçmenler, sunulan hizmetlerde ve bu hizmetlerin kaynağı olan alanlarda uzmanlaşmaya başlamışlardır. Mckenzie'ye göre bu uzmanlaşmalar öncelikli olarak kuru gıdaların da satıldığı manav dükkânlarında, sonrasında lokanta, berber dükkânlarında, sonra ise giyim dükkânları gibi çeşitli hizmet alanlarında uzmanlaşmaya başlarlar (Park ve Burgess, s.117). Bu uzmanlaşmalardan kaynaklı semt genelindeki işletmelerin işletmecilerinde ırksal değişimler meydana gelmeye başlamıştır ve gün geçtikçe Suriyeli göçmenler esnafların sayısı artmaya başlamıştır. Bu durumun yaşanmasına imkân sağlayan en önemli etken ise mülk sahipleri olmuştur. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Eskişehir Bağlarının genelinde her evlerinin altı bakkal oldu şimdi, market oldu şimdi. Şurda mesela adam dükkânı kiraya verecek Türk geliyor 1-2 lira

veriyorsa Suriyeli geliyor 10 lira veriyor e mülk sahibi de ben Suriyeliye verecem diyo.” (Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.).

Mülk sahiplerinin kendi kar oranlarını yükseltme amacıyla Suriyeli göçmenlerin tercih etmeleri, Suriyeli göçmenlerin de zamanla uzmanlaşmaları nedeniyle artan Suriyeli esnaf ile ilgili katılımcılar şu ifadeleri dile getirmişlerdir:

“Bizim marketlerimizden küçük bakkallarımızdan daha çok onların ki olmaya başladı. O fırsat daha çok geçti onlara.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“İş yerlerinin çoğu el değiştirdi şu an hep Suriyeli oldu.” (Kadın, 39, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Manavları marketleri her şeyleri kendileri açtı şimdi. Şu eczanelerin orda marketleri var işte.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Türk’ten çok Suriyeli esnaf oldu. Kapanan yerleri onlar aldı kapanan yerleri hemen alıyorlar. Genelde sıfır yapıtı yerleri açıyorlar.” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Önceden bu semtin hepsinde 3 mahallede de toplansan 1 tane telefoncu vardı ona da çok fazla kişi gitmezdi yeterdi yani o bizlere ama şimdi her evin altında 1 tane Suriyeli telefoncu var. Diyoruz ki demek ki bunlarda telefon yeme içme gibi önemli. Şurda bile 3-4 tane telefoncu var. Fare gibi ürediler iş yeri olarak. Her yere iş yeri açtılar.” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Dükkan devir almaya ya da dükkan açmaya başladıkları gibi el arabasıyla satış yapan da çoğaldı her köşe başında görürsün pazarın orda.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“ Şimdi binaların altına Suriyeliler dükkan açtı. Hani ne bilim gözünün ildiği her yere bunlar market açtı, dükkan açtı.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“ Geçen ora kapandı mesela bunlar geldi aldı hemen sonra eğence başlattılar. Gördüm valla davullu zurnalı eğence yaptılar.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Akıllar şoye bulandı, Türk tutmazsa Suriyeliye veririm 2’ ye veremezsem de Suriyeli 3’ e mecbur tutacak diyo. Ve Suriyeli de gelip tutuyor. Türk pahalı diye tutamadığı için Suriyeli esnaflar çoğaldı.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.).

Katılımcıların yukarıda yer alan ifadelerinde olduğu gibi göçmenlerin göç ettikleri yerde sayılarının artmasını Mckenzie istila olarak adlandırmaktadır. İstila edilen her yeni alan için yerinden etme ve seçim süreçlerinin başladığını belirten Mckenzie, bu süreçlerin başlamasıyla rekabet ortamının oluşacağını ve bu rekabet sonrası hakim olan yapıyla beraber ekonomide homojenliğin yakalanabileceğini ifade etmiştir (Park ve Burgess, 2018, s.120). Mckenzie’nin bahsetmiş olduğu bu istila sürecini başlatan Suriyeli göçmenlerin, semt genelinde gün geçtikçe arttırdıkları işletmelerle yerli esnaflar ile aralarında rekabet başlatmışlardır. Öyle ki, artan Suriyeli göçmen esnafların hepsi aslında semt genelinde var olan işletmelerdir. Bu nedenle yerli esnaflar ile Suriyeli göçmen esnaflar arasında rekabet ortamı oluşmuştur. Katılımcılar Suriyeli göçmenlerin açtıkları işletmeleri şoye sıralamıştır:

“Bakkalları var, telefon tamircileri var, berberi var hepsi var yani. Suriyeli kuyumcu çok deniyor buralarda ama aslı da yok onun.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Bakkalı var, manavı var, hırdavatısı var, tatlıcısı var, bakliyatıları var, parfümcleri var yani bizim Türkler de ne varsa bunlarda da var. Adamların kendi sağlık ocakları bile var burda pazar günü bile açık aynı nöbetçi eczane gibi.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“Kuafor açtılar, lokanta açtılar, özel sağlık ocakları bile var.” (Kadın, 60, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“... hep market aıyolar, sebze meyve kuru bakliyat falan satıyorlar.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Kreş var binanın bodrumuna kreş açtılar sadece Suriyelilerin çocukları gidiyormuş” (Kadın, 28, İşçi, Osmanlı Mah.).

Katılımcıların da ifade ettiği gibi Suriyeli göçmenlerin açtıkları işletmelerin, Mckenzie'nin de yukarıda belirttiği ilk uzmanlaşma alanlarının olduğu söylenebilmekte. Bu durum göstermektedir ki yaşam alanında uzmanlaşan Suriyeli göçmenlerin bu bölgede kalıcı hale gelme amacındadır ve yaşamlarını Suriye'deki düzenleri doğrultusunda idame ettirebilmek için girişimlerde bulunmaya başlamışlardır.

3.6.6. Değişimin Etki Alanları: Müşteri Potansiyeli

Suriyeli göçmenlerin semte göç etmeye başlamasıyla beraber yerli esnaflar kazançları da artmaya başlamıştır. Yerli esnaflar, önceden ürünlerin fiyatını yerli halkın gelirene orantılı şekilde belirlerken artan Suriyeli göçmenlerin gelmesi sonrasında kesin satılacağı düşünülmesi için ürünlere yüksek fiyatlı etiketler konmaya başlanmıştır. Bir katılımcı bu durumu şu ifade ile dile getirmiştir:

“mesela 1 lirayken şimdi 4 lira yaptılar. Çünkü niye? Suriyeliler alır diye. Çünkü insanların bi kaygısı yok. Onun için Suriyeler zaten aldığı için 1'se 5 söylüyorlar.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Yerli esnafların bu düşünce ile belirledikleri fiyatlar sayesinde artan kazançları Suriyeli işletmeciler fazlalaşmasıyla birlikte, yerli halkın müşteri potansiyelini oldukça olumsuz etkilemiştir. Yerli esnaflar, Suriyeli göçmenler kente göç etmeye başladığı ilk zamanlarda artan müşteri potansiyelinden kaynaklı kar oranlarını oldukça arttırmış durumdayken düzenlerini kuran ve semti benimseyen Suriyeli göçmenler yeni işletmeler açmaya başlamışlardır. Artan yeni işletmelerin müşteri potansiyelini düşürdüğünü ve sebep olarak da Suriyeli göçmenler artık kendi hemşehrilerinden alışveriş yaptığına dair beş katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“Eskiden müşteriden geçilmezdi şimdi her taraf Suriyeli dükkân olduğu için iş yapamıyoruz. Yani bizim şu anda işimiz bitti. Ben önceden burda 100 kasa marul satıyordum ben burda müşteriye mal yetiştiremiyordum ama şimdi bak sizde görüyorsunuz bomboş. Diyom ya işte önceden müşteriye mal

yetiştiremezdim önceden şu dükkândan böyle dinelemezdin, kola marul maydonoz kıyma yetiştiremezdim şu anda kirası kendisini kurtarmıyor.” (Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.),

“Mesela biz tüp satıyoruz onlar da tüp satıyor ve müşteri potansiyeli ikiye bölünmüş gibi oluyor. O yüzden biraz iş oranı düştü. Bu tüm esnaflıkta böyle.” (Kadın, 28, İşçi, Osmanlı Mah.),

“İlkin satış yaptık bunlara ama sonra bunlar kendileri alıp satmaya başlayınca satış yapamaz olduk bunlara” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler kendi arasında yapıyorlar alışverişlerini. Yani bir Suriyeli gidip bir Suriyeliden alışveriş yapıyor. Bizim esnafımızdan alışveriş yapmaz. Fırına gelip de ekmek almazlar bizim ekmeği yemez onlar. Onların lavaş dediği bi ekmekleri var onları yiyorlar. Şimdi her şeyleri var burda.. Normalde bizde nasıl esnaflık varsa onlarda da hepsi var. Baya baya kendi yaşamlarını kurdular buraya.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Kendi dükkanlarını kendileri açtı, kendi ürünlerini kendileri satıyor ve kendileri alıyor sadece. Zaten bi Suriyeli Suriyeli dururken gelipte bir Türkten alışveriş yapmaz onu bi geç yani.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.).

Suriyeli göçmenlerin, Suriyeli esnaflardan alışveriş yapmalarının temel sebebi hemşehrilik bağı iken önemli olan bir diğer etken kendi kültürlerinin ürünlerinin satılıyor olmasıdır. Suriyeli göçmenlerin kültürlerine ait satılan ürünleri katılımcılar şöyle sıralamaktadır:

“En basitinden mesela tatlı yapıyorlar. Bizim burada pastanelerde yapılan tatlılardan farklılar onların tezgahında olanlar bizim buralarda yok.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Bu dükkanlarda küçük küçük ve özellikle de kendilerine özgü şeyler satıyorlar. Ha kendilerine özgü baharatları var mesela onları satıyorlar.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Tatlı çeşitleri var. baharatları var. sadece onlara özgü bunlar.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.).

Mekânsal ayrışma kriterine göre, bir mekânın getto sayılabilmesi için etnik, dinsel ve mezhepsel aynılıktaki bireylerin kültürlerini ve yaşamlarını birlikte gerçekleştirmesi gerekmektedir (Avşar, 2019, s.66). Sonuç olarak, yukarıda yer alan katılımcı yorum ve gözlemlerinden hareketle Suriyeli göçmenlerin Eskişehir Bağları semtinde gerek sattıkları ürünlerin kendi kültürlerine ait olması yönünden gerekse işletme sahibi olmaya başlamaları, boşalan her eve akın etmeleri gibi birlikte yaşamaları yönünden semt genelinde güçlenmeye başladıkları ve semti işgal ederek gettolaşma sürecini başlattıkları söylenebilmektedir.

3.7.İşgal Sürecinden Ele Geçirme Sürecine: Yerli Halkın Semtten Göç Etmeye Başlaması

Göçmenler, göç ettikleri yerleşim alanlarında yerli halk desteğiyle sürdürebildikleri uyum süreçlerinde belirli bir aşamaya geldiğinde kendi düzenlerini kurmaya ve bölgesel sahiplenmelere başlamaktadırlar. Göçmenlerin bu gelişimleri yerli halk için problem oluşturmaya başlar ve semt genelinde gerilimler meydana gelmektedir. Oluşan problemlerin çözümü semti terk etmekte bulan yerli halk, şartlarının daha iyi olduğu başka bölgelere göç etmeye başlar. Yerli halkı başka yaşam alanlarına göndermeyi başarabilen göçmenler, boşalan yerlere hemşehrilerini yerleştirmeye başlayarak, işgal süreçlerini ele geçirme boyutuna taşımış olacaktır. Yerli halkın semti terk etmeye başlaması ise şehrin dairesel büyüdüğünü ve merkezden çevreye doğru kaymaların olduğu gözlemlenmektedir. Burgess’e göre şehrin genişlemesi, art arda gelen ortak merkezli dairenin gelişimi ile beraber şehrin iş yoğunluklu merkezinden dışa doğru genişlemesidir. Şehrin genişleyen yapısı 4 ‘düğüm’den oluşmaktadır. 1- Merkez düğümdür. İşletmeler ve hafif imalathaneler tarafından işgal edilmektedir. Geçiş bölgesine sahiptir. 2-“gayrimenkuller ekonomik amaçla kullanılmakta olup konut kalitesi düşüktür, ama kiralarda düşüktür. 3- “... kötüleşen kesimlerden kaçmış ama işlerine kolay ulaşmak isteyen sanayi işçileri oturmaktadır. 4- Lüks apartmanların veya müstakil aile evlerinin bulunduğu özel ‘sınırlandırılmış’ “meskun mahal”dir.” (Weber, 2018, s. 26).

Eskişehir Bağları semti, kötüleşen kırsal alan şartlarından kaçan bireylere ve sanayi bölgesine yakın konumundan ötürü sanayi işçilerinin yaşadığı yaşam alanı olduğu için Kayseri ilinin merkezine göre ikinci düğümü oluşturmaktadır. Aldığı göçlerin etkisi ile homojen yapıdan heterojen yapıya dönüşen ilişki ağları ve kötüleşen semt koşulları nedeniyle bireylerde üçüncü düğüm kaymalar yaşanmaya başlamıştır. Katılımcılar, komşularının şu semtlere göç ettiklerini dile getirmiştir:

“Suriyeli artıkça burdaki millet Talas’a gitti İldem’e gitti Toki’ye gitti.”
(Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.),

“... atıyorum Talas’a İldem’e gidiyor oralarda 600-700 liraya ev tutuyorlar.”
(Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Esenyurt tarafına, Fevzi Çakmak tarafına, Talas’a o taraflara daha iyi yerlere gittiler burdan kiraya verip o taraflara gittiler.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.).

Göç eden yerli halkın mavi yakalıların buldukları bu bölgeleri seçmelerindeki en önemli etken daha az Suriyeli göçmenin olması ve yaşam şartlarının daha kaliteli olmasıdır. Bu semtler, sahip oldukları kentsel şartlardan ötürü Eskişehir Bağları semtine göre daha pahalıdır. Bu nedenle de semtten göç etmeyi düşünen her birey öncelikli olarak şartları karşılayabilecek ekonomik yeterliliğe sahip olma çabası içerisindedir. Bu amaçla da birçok birey konutlarını kira vererek gelirlerine ek sağladıktan sonra göç etmektedir.

3.7.1. Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Yerli Halkın Eskişehir Bağları Semtinden Göç Etmeye Başlaması ve Nedenleri

Semtın heterojenleşen ilişki yapısından dolayı yerli halkın da göç sebepleri değişiklik göstermeye başlamıştır. Semti terk eden yerli halkın bir kısmı, Suriyeli göçmenlerin Eskişehir Bağları semtinin sosyo-kültürel yapısının, güvenli ortamını ve ekonomik yapısının bozulmasına sebep oldukları için artık orada yaşamak istemeyerek göç

etmişken bir kısmı da Suriyeli göçmenlerden önce de semtin bir suç ortamı olduğunu ve güvenilir bir yapıya sahip olmadığını düşünerek semti terk etmiştir.

3.7.1.1.Yerli Halkın Semtten Göç Etmesinde Suriyeli Göçmenlerin Etkisinin Olmaması

Kırsal alandan göç eden grup sayısının artmasıyla beraber heterojenleşen ilişki ağı sonrası grup içi anlaşmazlıkların artması ve bozulan sosyo-kültürel yapıdan dolayı göç etmeye gücü olanı semti terk etmeye yönlendirmiştir. Üç katılımcı göç eden ailelerin göç etme sebebi hakkında düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Zaten Eskişehir Bağları’ni biraz aile çevresine uygun olmayarak biliyorlar aile ortamına uygun değil, çocuk yetiştirmeye uygun değil olarak görüyorlar. Suriyelilerden önce de işte burda çocuk yetiştirilmez burda kürtler çok burda terörcüler var deniliyordu” (Kadın,35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Bi kaç 3 katlı evlerde kardeş geçimsizliğinden giden oldu. Mesela gelinler anlaşamıyor ev sahibi de kiraya verip gidiyor.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Millet çocuklarımız burda okuyamaz dedi, çocuklarımız burada bir şey yapamaz, kötü alışkanları olur diyende de gitti.” (Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.).

Eskişehir Bağları semti, her ne kadar kent içerisinde yer alan bir yerleşim yeri olsa da kırsal alanlardan yapılan iç göçlerin etkisi ile oluşan bir yer olduğu için yapısı kırsal kültürün etkisinde kalmıştır. Bununla beraber kırsal yerlerden göç aldığı için ekonomik alt tabana sahiptir ve bu nedenle kentin çöküntü alanı olarak görülmektedir. Bu sebeplerden ötürü semt, kentin merkez semtleri kadar gelişme gösterememektedir ve bu durum en çok eğitim ve sosyal hayata yansımıştır. Bu nedenle de aileler çocuklarının her alanda sağlıklı gelişim gösterebilmesi için şartları daha iyi yerlere göç etmektedir. Yukarıda yer alan katılımcı ifadesinde de görülmekte ki yerli halk geçen süre zarfında kent hayatına alıştığı için kırsal alandan göç ettiği ilk zamanlardaki gibi akraba, tanıdık ya da herhangi bir hemşehriye ihtiyaç

duymadan kentte istediği yere göç edebilme gücü kazanmıştır. Böylelikle akrabalık/hemşehrelilik bağı ile aralarında anlaşmazlıkların çıkması durumunda istediği zaman semti terk edebilmektedir.

3.7.1.2.Yerli Halkın Semtten Göç Etmesinde Suriyeli Göçmenlerin Etkisi

Topluluk içerisinde ekonomik temel yüzünden nüfusu zayıflayan gruplar ile güçlü olan gruplar arasında oluşan düzensizlik ve huzursuzluk rekabet ortamını beraberinde getirmektedir. Artan düzensiz ortam rekabet ortamını daha da keskinleştirerek zayıflayan grupları önce düşük ekonomik seviyeye inmeye zorlar ve zamanla grup bu şartlara dayanamayarak yaşam alanını terk eder (Park ve Burgess,2018, s.115). Yerli halk içerisinde Suriyeli göçmenlerin sebep oldukları bu rekabet ortamından ve farklı kültürel kodlardan dolayı giderek sorunlar artış göstermeye başlamıştır ve yerli halk semti terk etmeye başlamıştır.

Suriyeli göçmenlerin etkisi ile semt genelinde ekonominin, güvenli ortamın, komşular arası ilişkilerin ve kültürel unsurların değişmesiyle beraber yerli halk içerisinde bu yeni yapılanmada yaşamak istemeyenler olmuştur ve semti terk etmişlerdir. Katılımcılar semt genelinde görülen bu terk edişleri şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Suriyeliler var diye gitmek istiyor 72 millet doldu buraya insan kimin ne olduğunu bilmiyo burda gidelim diyo”(Kadın, 60, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Misal bende göç ettim onlar yüzünden etrafım hep onlarla doluydu altta üstte sağda solda hep onlar oturuyordu ben değiştirdim mesela evi kalktım geldim buraya aşağıya.”(Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler 2013-2014 yılında burdaldı bunlar buraya iyice ayak tutunca 2015'ten sonra baya bi göç eden oldu tanıdıklarımın”(Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Mesela iki katlı evde kendisi üst kata oturuyor, ev sahibi de alt katı Suriyeliye vermiş. Suriyeli gelmesinden dolayı onlar da rahatsızlık duyup gittiler.”(Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“O şeyden kaynaklandı: kiralalar arttı, huzursuzluk arttı, Suriyeliler çok yobaz oldukları için, dövüşgen oldukları için”(Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“E Suriyeliler de geldikten sonra daha bi ortalık karıştı, daha bi düzen bozuldu.Suriyeliler burda çoğunluk olduğu için insanlar burdan gitmek istiyorlar.”(Kadın,35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Millet çocuklarımız burda okuyamaz dedi, çocuklarımız burada bir şey yapamaz, kötü alışkanları olur diyende de gitti Suriyeliyle yaşayamayız diyende gitti.”(Erkek, 41, Şoför, Selçuklu Mah.),

“Artık Suriyelilerden kaçak kurtulak diye artık bura Suriyelilerin şeysi oldu diyip gittiler.”(Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Türklerde Suriyeliler geldi diye taşınıp gidiyor.”(Kadın, 40, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Mahalle biraz daha gürültülü patırtılı olmaya başladı sıkıntılı oldu zaman zaman ondan dolayı gittiler.”(Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Burda bağı olmayan azıcık da ekonomik durumu iyi olanların hemen hemen hepsi gitti burdan. Biz burda çoluk çocuğumuzu yetiştirmek istemiyoruz. Hiç kimse istemiyor aslında ki burda Suriyelilerin içinde çocuk yetiştirilmez de. Bunların gideceği yok çünkü.”(Erkek, 39, ,Esnaf, Osmanlı Mah.)

Sebebi etnik ve kültürel çatışma temelli olan bu göçlerde yerli halkın düzeni içerisine Suriyeli göçmenlerin sızdığı ve bu sızma sürecinde birçok yapıyı işgal ettikleri için yerli halk semti terk ederek Suriyeli göçmenlere bırakmıştır. Yerli halkın semti terk etmesi sonucunda semtte görülen değişiklikler çalışmanın ilerleyen başlıklarında ele alınmıştır.

Semtten göç eden yerli halkın bir kısmı kiracı iken bir kısmı mülk sahibidir. Mülk sahibi olan bireyler; Suriyeli göçmenlere semte göçünden sonra meydana gelen değişimlerden kurtulmak ve daha iyi yaşam şartları elde edebilmek amacıyla semtteki mülklerini satmış ya da kiraya vermişlerdir. Böylelikle normal şartlarda ekonomik gücünün yetmeyeceği daha gelişmiş olan semtlere göç edebilmişlerdir.

Kiracı ve mülk sahiplerinin semtten göç etme süreçlerini katılımcılar şu şekilde ifade etmektedirler:

“Çoğu komşularımız evlerini sattı gitti.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Suriyelilere kiraya veriyorlar kendileri başka yerlere gidiyorlar nasıl olsa buranın kiralari pahalı.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“adam kendi evinde oturuyordu bodrumları ve terası üçer yüzden altı yüze dörder yüzden yedi yüze kiraya verdi. Bodrumla terası kirası verdiği zaman adam gidip en güzel yerde oturuyor.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.),

“İşte göçmenler ilk buraya gelmeye başladı, hem buranın değerleri çok arttı maddi anlamda hem de kiralar baya yükselince özellikle ev sahibi konumunda olanlar burdan gittiler.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Aha bak işte karşımdaki şu binada 3 katın üçünde de hep Suriyeli, oturuyor. Ev sahibi kiraya verdi kendisi de kiraya gitti üçüne de Suriyeli doldurdu.” (Kadın, 34, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Kendi evlerini kiraya veriyorlar 400-500’e gidiyorlar atıyorum Talas’a İldem’e gidiyor oralarda 600-700 liraya ev tutuyorlar.” (Erkek, 32, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Göç edecek mülk sahipleri mülklerini kiraya verirken fiyatı olabildiğince kendi gittiği yerdeki kira fiyatına yakın tutmaya çalışmaktadır çünkü arada oluşabilecek afaki farkı karşılayabilecek maddi gücü bulunmamaktadır. Ancak bu durum yerli kiracıları oldukça olumsuz etkilemiştir çünkü yerli halk tek maaş ile kira öderken Suriyeli göçmenlerin birkaç ailenin bir arada yaşamasından kaynaklı kira fiyatı pay edilmektedir. Bu nedenle de yerli halk belirlenen yüksek kira ücretini karşılamakta zor çekerken Suriyeli göçmenler için sorun teşkil etmemektir. Sonuç olarak da yerli kiracı kirayı ödeyemediği için çözümü taşınmakta bulmaktadır ve haliyle boşalan her yere Suriyeli göçmenler yerleşmektedir. Yaşanılan bu durumu gözlemleyen iki katılımcı şu ifadeler ile anlatmıştır:

“Hem fiyat olarak hem anlaşmazlıktan dolayı gidiyorlar.” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“... ev sahibiyle anlaşamıyorlar. Mesela ben bu ne 450’ye oturuyorsam ev sahibi 500 yaptım kiranı diyo. Bu da kiraya çok geliyor.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Yukarıda bahsedilen olumsuzluklar yerli halkın çok büyük kısmını etkiliyor olsa da maalesef her ailenin çözümü aynı olamamaktadır. Herhangi bir mülk sahibi olamayan ve bütçesi kısıtlı olan aileler yaşanan rahatsızlıklara, problemlere rağmen semti terk edebilecek ekonomiye sahip olamadığı için göç edememiştir. Göç etmek isteyip de göç eden katılımcılar durumlarını şu ifadeler ile dile getirmiştir:

“Değil mahalleden Kayseri’den göç etmeyi düşündüm valla bak. Aydın Kuşadası’na gitmeyi düşündüm. Suriyeli yok orda barındırmazlar da zaten orası zenginler yeri hep yatlar katlar var. Kaynanamgil de orda zaten. Ama aldığımız para ortada bu parayla gidip nerde yaşayabiliriz? İmkânlar buraya yetiyor”(Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.),

“İmkanım olsa ben giderim çoğaldılar çünkü iyice. Yani gitmeyi düşünüyorum ama imkanım yok.” (Kadın, 50, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Bugün bi fırsatımız olsa evi satabilsek hiç durmaz gideriz. Her an da göçebiliriz.”(Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Gücümüz buraya yetiyor başka yere gitmeye gücümüz yok. Ha kendi evimiz olsa bizde kiraya verir ya da satar gideriz.” (Kadın, 46, İşçi, Osmanlı Mah.).

Suriyeli göçmenlerin semte göç etmesi ile beraber artan değişimlerden rahatsız olan, uyum sağlayamayan yerli halkın bir kısmı ile Eskişehir Bağları semtinin oluşum süreci sonrasında gelişen güvensiz ortamından ve yetersiz koşullarından dolayı terk etmeyi düşünen belli bir kitle varken yerli halkın bir kısmı ise halinden memnun olduğunu ve yaşam alanlarını terk etmeyeceklerini şu ifadeler ile dile getirmişlerdir:

“Halimden memnunum. Yaşarım ben burda sıkıntım yok. En sonunda onlarda bizim dilimizi öğrenmişler bizde onların dilini öğrendik Benim içinde ailem

içinde hiç bi şey değişmedi halimden memnunum o yüzden de düşünmüyorum.” (Kadın, 40, Ev Hanımı, Osmanlı Mah.),

“Bi de bura bana daha cazip 15 yıldır burdayım onlar geldi diye yerimi terk edemem evlenince de burda oturcam.” (Kadın, 28, İşçi, Osmanlı Mah.),

“20 sene oldu burdayım başka yere gidip alışayım diyip şey edene kadar ömür bitiyor en iyisi alıştığım yer.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“gidemiyoruz ya kopamıyoruz. Bölgeyi terk edemiyoruz. Mesela ben burdan çıktım nereye gittim işte İldem’e gittim, Toki’ye gittim ya da Fevzi Çakmak’a gittim. Ben orda kendimi tek hissedecem. Tamam oralarda komşuluk var hatta ilk sorularda sordunuz ya komşuluk var mı diye oralardaki komşuluk Eskişehir Bağları’nda yok. Ha oralarda da komşuluk var ama çevreden kimse yok. Eşin, dostun yok bi kere. Ama ben burdan çıkıyım aşağı Pazar yerine ineyim bir arkadaşımı kendimden birini görüyorum, diğer aşağıya iniyim yine bi arkadaşımı görürüm. İleriye gitsem kardeşimin dükkanı var, şuraya gitsem dünürümün fırını var derken hep bir aradayız. Gece gündüz hep bir aradayız. Ama oraya gitsem ben bu sefer kendimi tek hissedecem. Nasıl diyelim Kayseri değil de il dışına çıkmış misafir gibi hissedecem o yüzden burdan kopamıyoruz burdayız. (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.).

Katılımcı muhtar azasının yukarıda yer alan ifadesinde de görülmektedir hemşehrilik, arkadaşlık, akrabalık gibi bağlar bireyleri toplumlara bağlamaktadır. Birbirleri için destek sağlayıcı ve yalnız hissettirmeyen -bu tampon kurumlar sayesinde kentin getirisi olan başka göçlere ve sonuçlarına rağmen konumu ve yaşam şartlarını koruyarak olumsuzluklardan en az seviyede etkilenilmektedir. Bu durum bize tampon kurumlar içerisinde yer alan hemşehriliğin “gurbet ellerde” “biz duygusunun” oluşumunu sağlayan, insanlığın yalnızlığını alan, “yardımlaşma ve dayanışma” imkanı veren ve kendi kültürünü koruyarak varlığını idame ettirmeyi sağlayan entegrasyon sürecini kolaylaştıran önemli bir mekanizma olduğunu göstermektedir (Özbay, 2014, s.99).

3.7.2. Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasında Yerli Halkın Eskişehir Bağları Semtinden Göç Etmelerinin Sonuçları

Gelen her göçmenin ilk zamanlarda yerli halk tarafından iyi karşılanması ile başlayan sızma süreci göçmenler için leh bir durum iken zamanla semte alışan ve güçlenen Suriyeli göçmenler, yerli halk için işgal sürecini başlatmıştır ve yerli halk bu süreçte Suriyeli göçmenlerin sebep olduğu değişimler karşısında kendini tehlikede ve tehdit edilmiş gibi hissetmesiyle yerli halk aleyhinde bir süreç başlamış olur halk bir süre sonra semti terk eder(Canatan, 2011, s.15). Bu doğrultuda katılımcılar yerli halkın semti terk etmeye başlama süreci ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Geçen sene bi görseydin buraları herkesler satılık yazdı evine satıp gidecem bu mahalleden diyo” (Erkek, İşsiz, 52, Osmanlı Mah.),

“4 seneden beri çoğaldılar.” (Kadın,44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Çok da fazla değil aslında ya 3 sene öncesinde başladılar işte.” (Kadın, 28, İşçi, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler ne zaman geldi onlarda o zaman göç etmeye başladı işte.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Suriyeliler gelmeye başlayıp belli bir yerleşim yaptıktan sonra gitmeye başladılar.” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“İşte göçmenler ilk buraya gelmeye başladı, hem buranın değerleri çok arttı maddi anlamda hem de kiralar baya yükselince özellikle ev sahibi konumunda olanlar burdan gittiler.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Abla bunlar gelmeye başladı işte kiracı olanlar ya da durumu iyi olanlar göç etmeye daha iyi semtlere gitmeye başladılar.” (Erkek, 51, Emekli, Osmanlı Mah.).

Göç etmelerinin sebeplerini ve süreç başlangıcını Suriyeli göçmenlere bağlayan katılımcıların bu ifadeleri doğrultusunda semtte Suriyeli göçmenlerin Canatan'ın işgal süreci olarak ele aldığı (Canatan, 2011, ss.14-15), yerli halkın zamanla mahalleden kaçması durumunun başladığı yorumu yapılabilmektedir.

Yerli halkın semti terk etmesi sonrasında kalan boş daire ve iş yerleri için dört katılımcı şunu söylemektedir:

“Her giden komşunun yerine bir Suriyeli geldi.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“Bu sefere artık genellikle meydanı Suriyelilere bırakmaya başladılar.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“İster istemez onlar gidince yerlerine Suriyeliler geliyor. Onların boşalttığı evlere Suriyeliler gelip oturuyor.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Sıkıntıları yoktu Türk esnafların bunlar gelmeden önce şimdi onlar gelince gitmeye başlayan bu Türklerin yerini hemen tutuyorlar. Türk milletine bırakmıyorlar hemen oraya uçuşuyorlar.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Bi de Türkler çok azaldı burda ya hep Suriyeli esnaf olmaya başladı.” (Kadın, 44, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Türk’ün gücü yetmez oldu dükkan kiralarına öyle olunca da bunlar alıyo işte hep.” (Kadın, 42, Ev Hanımı, Danişmend Mah.).

Boşalan her ev ve iş yerinin yerine Suriyeli göçmenler hemşehrilerini semte getirerek bu boşalan yerlere yerleştirmeye başladığı görülmektedir. Yerli halkın semti terk etmeye başlamasıyla gettolaşma sürecinin ele geçirme aşamasının başladığı yorumu yapılabilmektedir.

Boşalan yerlere de Suriyeli göçmenler yerleşmesiyle beraber semt genelinde nüfusları her geçen gün artmaktadır. Sayısal üstünlüklerini avantaj olarak görerek semtin her kesimine müdahale etmeye başlayan Suriyeli göçmenler semt genelinde her mahalleye yayıldığını ve sahiplendiklerini katılımcılar şu ifadeler ile anlatmaktadır:

“Dağılmış durumdalar bu üç mahalleye hepsinde varlar.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Aslında tek bir bölge de toplanmış değiller de yayılmış vaziyetler diyebiliriz. Hele ki cadde üstündeki evlerin hepsinde 200 ev varsa 200 evin

diyelim ki 130'unda Suriyeli vardır. Ama sokak içlerinde de mutlaka Suriyeli vardır.” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.),

“3 mahallemiz var. Osmanlı, Danişment, Selçuklu. 1. sırada Danişment, 2. sırada Osmanlı 3.sırada Selçuklu var. bu mahallelerde otuyorlar.” (Erkek, 38, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Her mahalleye bu şekilde dağılmış olan Suriyeli göçmenlerin sahiplenişini katılımcılar şu şekilde ifade etmektedir:

“Onlar buralar bizim havasındalar ama bizim insanlarımız daha çekimser yaklaşıyor o zaman da işte onlar buralar bizim diyo. Adam şurdan geliyor içeride sigara içilmeyecek desek adam bize kafa tutuyor o derece yani. Eskişehir Bağları demiyorlar zaten buraya internet aç Suriye Bağları diyorlar buraya artık. Bizim bu aşağıda Küçükali mahallesi var adamlar orayı bize verin diyorlarmış o dereceye geldiler artık. Ben olsam bende isterim para devletten geliyor, iş imkanı var.” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“Geçen gün didim ki Allah yaaa siz burda şöyle gezdikten sonra bura sizin oldu didiydim zaten buraya Suriye Bağları diyorlar diyo bah bah bah Eskişehir Bağları diil de Suriye Bağları diyo siz gitseniz de biz otursak diyorlarmış.” (Kadın, 60, Ev Hanımı, Danişmend Mah.),

“Kendi aralarında bile Küçük Halep diye geçiyor burası.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah).

Suriyeli göçmenlerin kendilerine ait yeni bir yaşam alanı olarak gördükleri ve özellikle de kırsal yapı özelliğinden dolayı Suriye'deki yaşam alanlarına benzetmelerinden ötürü semti daha da sahiplendikleri ve bu nedenle de semti tamamen Suriye'deki yaşam merkezleri haline getirmeye çalıştıkları yorumu yapılabilmektedir. Büyüklerin yanında sigara/nargile kullanımı, gece rahatlıkla kızılı erkekli dışarı çıkma gibi Türk toplum yapısında hoş karşılanmayan davranışları bile Suriyeli göçmenler, semti bu denli benimsemeleri sayesinde rahatlıkla sergiledikleri katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“Akşamları özellikle hiçbir düzen kalmadı. Geceleri dışarıda çok geziyorlar. Biz burda Türk olarak fazla gezmeyiz geceleri, çoğunlukta evimizde oluruz. Ama onlarda öyle bi şey yok, gece de dışardalar. Ha şimdi saat 2 de olsa sokakta bağırın gençler oluyor, bağırarak türkü söyleyerek giden oluyor. Bizim burda saat 11 dediğin zaman sokakta hiç kimse kalmazdı.” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“oturup nargile içip kadın kız karışık olduğu için pek çocukları da dışarı göndermiyoruz. Sıkıntı derken de işte gece gündüz sürekli gezerler, nargileleri ellerinde dolaşıyorlar, her yerleri mesken tutuyorlar gece biz erkek odluğumuz halde çekiniyoruz gece 3'te yeri geliyor dışarı çıkamıyorum ama kadınları dışarda dolanıyor. Gelin, kız, anne, baba, oğul beraber oturup sigara içebiliyorlar, oturup nargile yakıp içebiliyorlar.” (Erkek, 23, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Kadın erkekten ziyade hep 15-20 bekar ya da evli erkek artık her neyse müzik son ses yanlarında nargile. Bi de akşam gezmelerini çok seviyorlar. Bizde akşam 9-10 olduktan sonra kolay kolay pek bi yere gidilmez, acil bi durum olmadıktan sonra herkes evinde istirahat eder ama bunlar için hayat akşam 11-12 den sonra başlıyor” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Burgess'e göre, heterojen yapılı nüfusların artışı hareket yoğunluğuna sebep olmaktadır. Bu hareketlilik içerisinde birey dış faktörlerin uyarıcılarının etkisiyle akıl karışıklığı ve ahlaksızlık yoluna yönelir. Bunun sonucunda da “adetler ve kişisel ahlak arasındaki temel nokta birincil grupların” kontrolünderken denetimi kaybetmeye başlar ve bozulmalar meydana gelir (Park ve Burgess, 2018, ss.100-101). Suriyeli göçmenlerin sayısal fazlalıklarının etkisiyle ve semte bu denli sahip çıkmaya başlamalarıyla beraber, yerel halkın elinde bulundurduğu Türk kültür unsurları yerli halkın semti terk etmeye başlamasıyla kırılmaya başlamış, yerlerine gelen Suriyeli göçmenler de bu süreci daha da hızlandırmıştır. Azalan Türk nüfusuna karşın artan Suriyeli göçmen nüfusunun hareketliliği semtte hareketliliklere neden olmaktadır ve Burgess'in de belirttiği gibi bu hareketlilikler kırılmalara sebep olmakla beraber yukarıda yer alan ifadelerden hareketle de semt genelinde hakim algıların tersine dışarı çıkma saatlerinde sınırlama olmaması, kadınların gece dışarı

çıkabilmesi, büyüklerin yanında sigara/nargile kullanılabilmesi gibi hareketlilikler gözlemlenebilmektedir.

3.7.2.1. Suriyeli Göçmenlerin Başlattığı Gettolaşma Sürecinin İşgal Aşamasından Ele Geçirme Aşamasına Geçme Sürecinde Semtte Sebep Oldukları Değişiklikler

Eskişehir Bağları semti, kırsal alanlardan almış olduğu iç göçlerin etkisi ile şekillenerek kırsal yaşam şartlarına uygunluğundan ötürü birçok göçe ev sahipliği yapmıştır. Bir katılımcının; *“Dediklerini söylüyorum buraya gelenlerin çoğu Halep’ten geliyor ev yapısı inşaat planı orayla çok benzediğini söylüyorlar bir de müstakil evlerde çok rahatlar”* (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.) ifadesinde de olduğu gibi gerek yapısının benzerliğinden gerekse alt tabakalı ekonomiye sahip olduğu için savaştan kaçan Suriyeli göçmenlerin de yaşam için tercih merkezi haline gelmiştir. Semtin sahip olduğu bu ve daha fazla çekici faktörden kaynaklı hemşehriliğin desteğiyle de Suriyeli göçmenlerin sayısı daha da artmıştır. Sayılarının artması ve zamanla göç psikolojisinden çıkarak rutin hayatlarını yaşamaya başlamalarıyla semt genelinde hareketliliklere sebep olmuşlardır ve bu hareketliler yerli Türk halkını olumsuz etkilemeye alışkanlıklarını, günlük yaşantılarını değiştirmeye başlamıştır. Yerli halk içerisinde bu değişimler doğrultusunda bölgeyi terk edenlerin olmasıyla Suriyeliler bölgeye hâkim olmaya başlamıştır. Bu hâkimiyetin etkisiyle görülen değişiklikleri şu şekilde dile getirmişlerdir:

Kültürel boyutta görülen değişiklikler için;

“Onlar da gidince mahalle genelinde kültür seviyesi daha da düştü mahalle anlayış biraz daha azaldı” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Örf, adetlerini kaybetti artık. Burda Türkler geliyor, Suriyeliler geliyor, burasıda haliyle örfünü, adetini, saygısını kaybediyor. ani şöyle düşün elit bir yere gittin, yani açık konuşayım lüks bir yere gittin, dışardan görgü adap hiç görmemiş kişiler geldi, farz et ki yemek yemeye gittin veya da metropol bir şehre gittin lüks bir şehre yerleştin ama oraya da dışardan hiç örf, adet, anane bilmeyen kişiler geldi taşındı ve öyle bir bölgede sen öyle kişileri

gördün. İster istemez ki değişiklik oluyor” (Erkek, 44, Muhtar Azası, Osmanlı Mah.).

İlişkisel boyutta görülen değişiklikler için;

“Arkadaşlık ortamımız gitti en başta.” (Erkek, 41, Şoför, Danişmend Mah.),

“Eskiden insanlar birbirlerine daha da kaynaşmış durumdaydı ama Suriyeliler gelince biraz daha kısmen açılma var mesafe var. Çünkü birisinin tasvip ettiği şeye öbürü karşı çıkıyor.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Bireysel ve ailesel boyutta görülen değişiklikler için;

“Havasını, suyunu her şeyini değiştirdi ya. Genel olarak her şeyimi değiştirdiler” (Kadın, 46, İşçi , Osmanlı Mah.),

“Mahallemizde özellikle dikkat ediyorum belli bir 50-60 yaş üstündeki erkekleri değiştirdiler. Niye? Giyim kuşamı değişti adamların. Kendilerine hiç bakamayan sakallı hacı amcalara bakıyorum kot pantolon giymeye başladı. Napmış Suriyeli hatun almış ondan sonra o onun giyimini değiştirtti yani.” (Erkek, 54, Esnaf, Osmanlı Mah.),

“Ya en başta bi düzen vardı düzen bozuldu. ailemle bi pikniğe gidebilirdim şu yukarıdaki yere ama artık gidemiyosun. Beş Tepeler diye bi mesire alanı var şu yukarıda , biz oraya gidip ailemizle çok rahat piknik yapabiliyoduk. ama şimdi bunlar oralarda 15-20 kişi ahlaksız şekilde oralarda oturdukları için biz de ailecek pikniğe gidemez olduk.” (Erkek, 39, Esnaf, Osmanlı Mah.).

Eğitim alanında görülen değişiklikler için;

“Çok fazla Suriyeli var sınıflarında. Okuldaki düzeni değiştirdiler çoğunluk oldukları için. Yarı yarıya onlarla doldu okul. Benim oğlumun sınıfı 40 kişilik bunların 20 ‘si Suriyeli ve bunların hiçbiri Türkçe bilmiyorlar. Öğretmen onlarla ilgilenmek zorunda olduğu için bizim çocuklarımıza fazla ilgi gösteremiyor.” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danişmend Mah).

“Oğlumun okulunda Suriyeliler var. sınıfında da Suriyeli çocuklar var. Onlarla bazen problem yaşıyor. 1-2 sefer müdür çağırdı beni. Gittim benim oğlum yaşlarına göre iri yapılı dövmüş çocuğu. Oğluma küfür etmiş. Başka Arapça şeyler de söylemiş. Arapça dersi aldığı için 1-2 kelimeyi biliyor Arapça ama diğerlerini anlamamış küfür ettiğini de anlayınca da dövmüş 2-3 sefer müdür çağırdı gittim dedim hocam küfür etmesin yemesin dayağı dedim akıllı dursun dedim. Çocuğu da çağırdı benim oğlumu da çağırdı konuştuk çocuk hiçbir şey demedi. Çünkü hatalı olduğunu biliyor. Benim oğlum söyledi anne dedi küfür ediyor el hareketi yapıyor dedi. Kendi de ufak tefek oğlumun yarısına anca geliyor. Oğlum da dövmüş. Yani bu tür problemlerimiz oluyor” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.).

Mekânsal yoğunluktan kaynaklı görülen değişiklikler için;

“pazara gittiğimiz de sıkıntı çok oluyor çünkü hep onlar hep onlar o yüzden pazara da gidemez olduk. Alışveriş yaparken, yürürken falan hiç önemsemeden şey yapıyorlar sen burda varsın yoksun hiç önemli değil onlar için çarpar geçer mesela. Önceden markette de sıkıntı oluyordu da şimdi kendileri market açtılar ya onun için bizim marketlere pek şeyleri kalmadı.” (Kadın, 44, Esnaf, Danişmend Mah.),

“Pazara gidiyorum mesela, senin üstüne doğru erkek geldiği zaman hafif kenara çekilirsin yol verirsin ama bunlar erkeğin üstüne üstüne gidiyorlar Alışveriş yaparken çocuk falan da demiyolar hani bu çocuk ızcık yol vereyim yanımdan geçsin veyahutta erkek geliyo yanımdan geçsin yol vereyim de geçsin demek yok olduğu yerde put gibi duruyor, mücade etmiyor geçmene anlamıyormuş gibi davranıyor. Mücade et geçeyim diyosun hiç duymazlığa geliyor” (Kadın, 35, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Pazar ortamını değiştirdiler. Çünkü çok kalabalıklar gerçekten çok kalabalıklar. Ben mesela her hafta gitmem ara ara giderim pazara onda da 1 kişi gidiyor yanımda kimse olmuyor ama onlarda öyle değil bir evden bir sürü kişi çıkıyor kalabalık insanlar yani.” (Kadın, 43, Ev Hanımı, Selçuklu Mah.),

“Sağlık ocağımız çok kalabalık olmaya başladı.” (Kadın, 31, Ev Hanımı, Danışmend Mah.),

“Sağlık ocağı kalabalık hele ki hastaneler. Şehir Hastanesi’ne bi git ki Allaahhh her yeri doldurmuşlar.”(Kadın, 35, Ev Hanımı, Danışmend Mah.).

Göç eden her birey ve grup, göç ederken sadece yaşam alanlarını değil sosyal gruplarını da değiştirmektedirler. Bir sosyal gruptan ve mekandan çıkıp yeni bir sosyal gruba ve mekana girerken aidiyet duygularını yeniden üretirler. Bu üretimlerinde kendilerinden parçalar katarak aslında yerel halktan farklı olduklarını aynı gruba dahil olmadıklarını göstermek isterler (Turut ve Özgür, 2018, s.159). Yukarıda katılımcıların ifade ettikleri değişimler Suriyeli göçmenlerin kendi aidiyet duygularıyla oluşturdukları yaşantılarıdır aslında ve görülmektedir ki yerli halkın ‘değişti’ olarak ifade ettikleri farklılıklar Suriyeli göçmenlerin yerli halkı ile aynı grupta olmadığını göstergesidir. Semt genelinde bu farklılıklardan meydana gelen heterojen ilişki ağı zaman içerisinde karşılıklı anlaşmazlıklara sebep olarak yerli halkı semtten göç etmeye zorlarken kalan yerli halk da Suriyeli göçmenlerin bu durumlara sebep oldukları için onlara karşı nefret söylemleri oluşturmuştur.

SONUÇ

Çalışmanın uygulama alanı olarak seçilen Eskişehir Bağları semti, öncelikli olarak iç göçlerin ve zamanla dış göçlerin de tercih merkezi haline gelmiştir. Günümüze kadar birçok göçe ev sahipliği yapan Eskişehir Bağları semti, bünyesinde barındırdığı her göçten etkilenmiş, hepsinden parçalar alarak kendi yapısını şekillendirmiştir. Geçici koruma altında olan Suriyeli göçmenlerin semte göç etmeye başlamasıyla nüfussal yoğunluktan ötürü semtin etkilendiği alanlar fazlaşmış ve değişimler yaşanmaya başlamıştır. Yapılan bu çalışmada, yaşanan bu değişimlerin neden ve nasıl olduğunu değişimlerin sosyal ortamında inceleyebilmek ve yerli halkın bu süreçle ilgili sahip oldukları anlam ve yorumlarının ele alınabilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 2011 yılı itibariyle Suriyeli göçmenlerin semte göç etmesiyle başlayan değişimler günümüzde hâlâ devam ettiği için araştırma durum çalışması yaklaşımıyla ele alınmıştır. Yaklaşımın yöntemi gereği, var olan durumu anlamlandırabilmek ve çözümlenebilmek için katılımcıların yaşam tarzları, mahalle yapıları, komşuluk ve esnaf ilişkileri belirli süre gözlemlenmiştir. Sonrasında katılımcılarla mülakat tekniği ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda var olan değişimi ortaya koyabilmek amacıyla elde edilen bulguları “Hemşehrilik” ve “Gettolaşma” olmak üzere 2 ana tema çerçevesinde betimlemeye ve yorumlamaya çalışılmıştır. Sonuçlara göre birinci ana temaya bağlı 4 kategori (ilişki/iletişim, günlük rutinler, mahallenin yapısı, güvenlik yapısı) ve 40 kod çerçevesinde, ikinci temaya bağlı 4 kategori (mekansal değişim, nefret söylemi, mülteci hissetme, mekanı terk etme) ve 50 kod çerçevesinde yorumlamaya çalışılmıştır.

Çalışmanın yapıldığı Kayseri ili sanayi bölgesi olduğu için birçok ilçesine devamlılık halinde göçler alır. Eskişehir Bağları semti sanayi bölgesine yakınlığından ve gelir seviyesi düşük halka sahip olmasından kaynaklı pek çok iç ve dış göçlere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle kırsal alanlardan aldığı göçlerle ismi anılan semt, Kayseri ilinin, çöküntü alanları ile işçi evleri bölgesi arasında geçiş bölgesi niteliğindedir. Aldığı yoğun iç göçlerin etkisiyle yerli halkı Türk olan bu semt, biçimsel olarak da Türk mahalle yapısına ve kültürüne sahiptir. Var olan sosyo-kültürel yapısı onca göçe ve geçen zamana rağmen hemşehrilik mekanizması

sayesinde devamlılığını sağlamış, semtin ve şehrin olanakları her yeni gelen tanıdığa bu bağ sayesinde aktarılmıştır. Hemşehrilik bağı sayesinde komşuluk ilişkileri samimi, yüz yüze, güven temeline dayanmaktadır. Ancak, semt geneline farklı yerlerden gruplar halinde iç göçler yapıldığı için temelde kültürel olarak ortak Türk kültürü hâkim olsa da farklılıkların olduğu durumlarda bulunmaktadır. Bu farklılıklardan kaynaklı olarak da semtteki komşuluk ilişkilerinde herkes birbiri ile samimi değil semt genelinde mükemmeliyetçi bir yapıda iyi ilişkiler hâkim değildir. Bu nedenle de semt genelinde bütünlük halinde ‘biz algısı’ oluşmamıştır. Bu duruma bağlı olarak semt, kent içerisindeki herkesin kendi kurduğu ‘köy’ niteliğinde olduğu için var olan ilişkilerde de ‘herkes kendi köylüsüyle ilişki halindedir’ yorumu yapılabilmektedir. Buradan hareketle de gruplar arasında her göçmenin kendi hemşehrisi ile ‘biz’ olduğu söylenebilmektedir. Kırsal yaşam şartlarının yansıdığı semtte, tek katlı bahçeli evler yaygındır ve gelir seviyesi düşük olduğu için kiralar ve ürün fiyatları ucuzdur. Ancak maddi imkânsızlıklardan ötürü sosyal aktivite bakımından kentin diğer alanlarından geridedir. Bu durumda semt genelinde kente her anlamda uyum sağlanamamasından ötürü kentlileşme problemleri doğduğu ve özellikle bu durumun gençlere yansıdığı ve sonucunda gençlerin suça yöneldikleri, semti güvensiz bir ortam haline sürükledikleri söylenebilir.

Semt, sahip olduğu kırsal yaşam olanaklarından ötürü dış göç gerçekleştirecek olan bireyler için de tercih edilebilir merkez haline gelmiştir ve çok sayıda Afgan ile Türkmenlerin göçleri bu duruma örnek olmuştur. Savaştan ve baskıcı rejimden kaçan Afgan ve Türkmenler, yasal yollarla ülkeye göç edemedikleri için herhangi bir devlet desteği alamamaktadırlar. Bu nedenle de göçlerini oldukça ucuz ve geçimi diğer semtlere göre daha kolay olan Eskişehir Bağları semtine gerçekleştirmektedirler. Sayıca az oldukları için ve Türk halkına yardım ve desteklerinden ötürü kendilerini borçlu hissettikleri için semt genelinde bugüne kadar herhangi bir probleme sebebiyet vermemişler ve var olan düzene uyum sağlamışlardır.

Uzun yıllardır göç alan Eskişehir Bağları semti sahip olduğu kırsal yaşam özelliklerinin etkisiyle en büyük kitlesel göçünü 2011 yılı sonrasında almaya başlamış ve hala almaya da devam etmektedir. 2011 yılı sonrasında gerek ülke içindeki yaşam merkezlerinden gerekse Suriye’den direkt göçler edilmeye

başlamıştır. Kendi aralarında var olan hemşehrilik mekanizması sayesinde gruplar halinde semte göç eden Suriyeli göçmenlerin semtte ki sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. Çalışmada, semtte bu kadar fazla sayıya sahip olan Suriyeli göçmenlerin yaşantıları ve kültürlerinin semt genelini nasıl etkilediğini ortaya koyabilme amacı güdülmüştür. İlk zamanlarda savaştan kaçtıkları için durumlarına ‘acıyan’ yerli halk tarafından benimsenmiş, olabildiğince ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların yorumları doğrultusunda ilk zamanlarda az sayıda da olsa yerli halkın yardımcı olmaya çalışmaları Suriyeli göçmenlerin benimsediklerini ve gettolaşma sürecinin başlamasını sağlayan ‘sızma’ aşamasının gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak zamanla devletin Suriyeli göçmenlere sunduğu imkânların Afgan ve Türkmenlere sunmadığını gören yerli halk yardım etmekten vazgeçmiştir. Bu süre zarfında daha kalabalıklaşan Suriyeli göçmenler elde edilen bulgurla göre; gruplar halinde semte göç ettikleri için öncelikli olarak ilk etkilenenler yerli Türk komşuları ve komşuluk ilişkileri olmuştur. Bir evin içerisinde 15-20 gibi fazlaca sayıda kadın-erkek birlikte yaşamaları, kalabalıktan kaynaklı gürültünün fazla olması, yine kalabalıktan ötürü evde yaşayan farklı komşularını tanıyamama gibi olumsuz etkiler oluşturmuşlardır. Sayılarının hızla artmasıyla mahalle genelinde var olan gruplu ‘biz algısı’ değişerek Suriyeli göçmenler ve Türkler ayırımına gidilmiş ve yerli halkın tamamını kapsayan ‘biz algısı’ hâkim olmuştur. Bu nedenle de çalışmaya katılan her katılımcı görüşme sorularının cevaplarını sürekli ‘biz’ ve ‘onlar’ ayırımını yaparak vermiştir. Artan nüfus karşılığında yetersiz kalan konut sayılarını arttırmaya yönelik evlerin alt katlarında yer alan kullanılmayan kömürlükler, bodrum daireleri kullanılmaya, mülk sahipleri tarafından kiraya verilmeye başlanmıştır. Yaşanılan bu durum sonucunda da semt genelinde değersiz mekânlar değer kazanır hale gelmiştir. Bu durum sonucunda gün geçtikçe artan Suriyeli göçmen nüfusu bazı esnaf ve mülk sahipleri için rant kapısı haline gelmiştir. Mülk sahipleri ne kadar yüksek kira bedeli belirlemiş olsa da Suriyeli göçmenler tarafından hemen kabul edilmesi, ürün fiyatlarının fazla olmasına karşı olmamaları mülk sahipleri ve işletmeciler tarafından fark edilmiş ve fiyatlarda artışlar yapılmıştır. Yapılan zamlardan olumsuz etkilenen yerli halk, Suriyeli göçmenler birkaç grup ortaklaşa ödedikleri giderleri Türk vatandaşlar tek maaş ile ödeyememeye başlamıştır. Bu durum yerli halkın semttan göç etme sebepleri

arasında önemli bir yere sahiptir. Geçen süre zarfında semte daha da alışan ve yerleşik düzenlerini belirli bir seviyeye çıkararak Suriyeli göçmen nüfusu, aralarında var olan hemşehrilik ve kaderdaşlık algısıyla bağlarını güçlendirmiş ve kendi yaşamlarını kurma amacı içerisine girmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda semt genelinde kendi işletmelerini açmaya başlamışlardır. Suriyeli göçmenlerin semte göç ettikleri ilk zamanlarda yerli esnafın geliri oldukça artmışken Suriyeli göçmenler bakkal, manav, telefon, giyim gibi işletmeleri açmalarından sonra müşteri potansiyeli oldukça düşmüştür. Sosyo-kültürel anlamda farklılıkların olması da yerli halk için bir başka problem kaynağı olmuştur. Suriyeli göçmenlerin kadın erkek karışık olarak kalabalık bir şekilde aynı evin içerisinde yaşamaları, bu karışık grupların geç saatlere kadar dışarıda olmaları yerli halk tarafından ahlaki bulunmamaktadır. Ayrıca dışarıda, kaldırımlarda, parklarda Suriyeli göçmenlerin uzanmaları, yemek yemeleri gibi rahat hareket etmeleri, yerli halkı oldukça rahatsız etmekte ve onlar bu durumdayken yerli halk dışarı çıkmak istememektedir. Yerli halk yaşanan bu kadar olumsuzluklar nedeniyle Suriyeli göçmenler ile problemler yaşamaya başlamıştır ve semt genelinde güvenliğin azalmasıyla birlikte kolluk kuvvetlerinin müdahalesini gerektirecek olaylar yaşanmaya başlanmıştır. Yaşanılan bu değişimler ve bu problemlerin ortaya çıkması, Suriyeli göçmenlerin semti artık ‘işgal etmeye’ başladığını ve gettolaşma sürecini ikinci aşamaya taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak elde edilen bulgular doğrultusunda, yerli halk ile Suriyeli göçmenlerin arasında bütünleşme problemi yaşandığı, heterojenleşen yapı sebebiyle tampon mekanizmalar işlevlerini yitirmiş, hakim olan “herkesin köyünü” kurduğu düzen yerini semte gelen yabancılarla bütünleşememe sorunlarına bırakmıştır. Yerli halk ile Suriyeli göçmenlerin bütünleşememe sebepleri ise şu değişimler olmuştur: Halkın artan kira ve ürün fiyatlarını karşılayamayacak duruma gelmesi, Suriyeli göçmenlerin konutlara yerleşmelerinden kaynaklı halkın birbirine yabancılaşması ve komşuluk ilişkilerini neredeyse bitirmeleri, Suriyeli göçmenlerin, iş yeri sahipliğinde sayısal artışlarından kaynaklı yerli esnafın gelirini oldukça düşürmeleri, park, piknik alanı, sokaklar gibi dış mekânların her yerinde bulunmaları ve sahiplenmeleri, yerli halkın güvenli gördüğü ortamın güvenliğini bozmaları, kendi toplumsal düzen yapısını kurmaya başlamaları, kültürel ve ahlaki yapı farklılıkları nedeni ile yerli halk içerisinde imkânı uygun olan ya da imkân sağlayabilen aileler semtten göç

etmeye daha doğrusu semti terk etmeye başlamıştır. Yerli halkın semti terk etmesi göstermektedir ki; Suriyeli göçmenler yerli halkı yerinden etmeyi başarmış ve semti 'ele geçirme' süreci içerisine girerek Eskişehir Bağları semtinde Suriyeli gettosu oluşturmaya başladıkları yorumu yapılmıştır.

Yapılan bu çıkarımlar sonucu söylenebilir ki verilerin analiz sonuçları, görülen değişimi-sorunu araştırmak için ortaya konulan problem cümlelerinin ve bu cümlelere bağlı oluşturulan araştırma sorularının cevaplarını yani çalışmanın temalarını oluşturmuştur. Bu bağlamda aşağıda yer alan tabloda, üçüncü bölümün temalar temeline dayalı başlıklarının, araştırma problem cümlelerine bağlı olan hangi alt araştırma sorularını cevapladığı gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y.(2016a). Göç Sosyolojisi. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Adıgüzel, Y.(2016b). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. A. Esen ve M. Duman(Yay. Haz.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde (s.171-194). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Adıgüzel, Y. (2005, Aralık). İstanbul’un Kültürel Sermayesine Hemşehri Derneklerinin Katkısı, Uluslararası Göç Sempozyumu, 8-11 Aralık, İstanbul, Türkiye, Bildiriler içinde (s.237-248). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Akıncı, B.,Nergiz, A. ve Gedik,E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 58-83. Erişim Adresi: <http://www.gam.gov.tr/files/sayi2-2.pdf>
- Aktaş, E.,Gülçür, İ.(2016). Suriyelilere yönelik toplumsal kabulü uyumu etkileyen sosyo-ekonomik faktörler: Mersin ili Mezitli ilçesi örneği. Diken ve diğerleri (Yay. haz.). Göç, Yoksulluk ve İstihdam, II. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, 23-25 Eylül 2016, Konya, Türkiye. Bildiriler içinde (s.208-216). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu
- Aktay, A. (2013). Kentsel Mekanın Paylaşması Sorunu: Tophane Örneği(Doktora Tezi)YÖKTEZ veri tabanından erişildi.(Erişim No:333676)
- Albayrak, A.(2014). Türkiye’nin Suriye Politikası 2011-2013(Yüksek Lisans Tezi).YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:381379)
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:361905)
- Avşar, İ.(2019). Getto ve Örgüt Kültürü: İstanbul’daki Suriye Gettoları Örneği(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:607986)

Aydemir, S., Şahin, M.C.(2018). Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. Dini Araştırmalar Dergisi, 21(53), 121-148. DOI: 10.15745/da.421604

Aydemir, S., Şahin, M.C.(2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. Dini Araştırmalar Dergisi, 28(3), 359-371. Erişim Adresi: http://isamveri.org/pdfdrq/D00064/2017_3/2017_3_AYDEMIR_S.pdf

Aytaç, Ö. (2018, Bahar), Kentleşme ve Normatif Çöküş: Enformelleşme ve İlegaliteye Kayışın Toplumsal Temeli. Birey ve Toplum Dergisi. 8(15).5-29. Erişim Adresi:

Babataş, G. (2007). Beyin Göçü ve Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi. Öneri Dergisi, 7(28), 263-266. Erişim Adresi: <http://static.dergipark.org.tr:8080/article-download/2629/31a2/5384/5e392d38ce591.pdf?>

Bal, H.(2015). Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Bal, H. (2008). Kent Sosyolojisi. Isparta: Fakülte Kitapevi Yayınları

Balcı, M.E. (2017). Kimlik ve Aidiyet Bağlamında Zorunlu Göç ve Uyum: Ankara Önder Mahallesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No: 484163).

Barın, H.(2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(1), 10-56. Erişim Adresi: <http://gam.gov.tr/files/Aral%C4%B1k-2015-Arsiv.pdf>

Başar, Y.(2015). Türkiye’de İller Bazında İç Göçü Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi:2008-2013 (Yüksek Lisan Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No: 385955).

- Berg, B.L.,Lune, H. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Konya: Eğitim Kitabevi
- Biçim, H. (2012). Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kente Tutunma Tarzları: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:313438).
- Bulak, A. (2015). Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:399592).
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Örnekleme Yöntemleri. Erişim Adresi: <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wpcontent/uploads/2012/03/BAYFinalKonulari.pdf>
- BÜSAM.(2017). Kayseri’de Suriyelilerle Birlikte Yaşamak Kayseri’nin Siyasal Aktörler ile Derinlemesine Mülakat. Kayseri: Büyükşehir Stratejik Araştırmalar Merkezi
- Canatan, K. (2011). Hollanda’da Etnik İlişkiler, Gettolaşma ve Paralel Toplum Tartışmaları. Sosyoekonomi Dergisi. 15(15). 7-28.
- Creswell, J.W. (2017). Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş. Ankara: Pegem Akademi ve Yayıncılık
- Creswell, J.W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Güz(17), 67-91. Erişim Adresi: <http://static.dergipark.org.tr/article-download/bb01/a863/008c/imp-JA53AB88ES-0.pdf?>
- Çakırer, Y. (2012). İstanbul-Zeytinburnu’nda Ulusötesi Kentleşme Aktörleri Olarak Türk Kökenli Göçmenler (Doktora Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:310535).

- Çakmak, D. (2012). Göç ve Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri: Van Bostaniçi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:293061).
- Çetin, İ. (2012,Eylül). Kentsel Ayırışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri. İdeal Kent Dergisi (7). 160-186.
- Çetin, İ. (2011). Kentiçi Bir Çöküntü Alanı Örneği Kadifekale’de Mekân Sosyoloji Denemesi. Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi.(25) 1-27.
- Çetin, İ. (2010). Gecekonduunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan- Mekân Faktörü: İzmir Örneği (Doktora Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:263269).
- Çiftçi, M.(2011). Türkiye’de İç Göçte Ağ Kullanımı Üzerindeki Etkenler. Sosyo Ekonomi Dergisi. 15(15). 105-124.
- Çokluk, Ö. , Yılmaz, K., ve Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. Kuramsal Eğitimbilim, 4 (1), 95-107.
- Dağdeviren, G. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. Erişim No:514635
- Demir, C. (2010). Kayseri Ansiklopedisi(Cilt. 4, s.246). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Demir, O.Ö. ve Erdal, H. (2010). Yasadışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılmasında Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme. Polis Bilimleri Dergisi, 12(1), 29-54. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/3657243/Yasad%C4%B1%C5%9F%C4%B1_G%C3%B6%C3%A7_Kavramlar%C4%B1n%C4%B1_Do%C4%9Fru_Anla%C5%9F%C4%B1lamamas%C4%B1_Sorunu_ve_Yaz%C4%B1n%C4%B1_Bas%C4%B1nda_Bir_%C4%B0nceleme_Hakan_Erdal_ile_
- Demirbaş, H., Bekaroğlu, E. (2013). Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/ Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Önlemler. Kriz Dergisi, 21(1-2-3), 11-24.

Erişim

Adresi:

<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/63946/21561.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Demirci, T.(2013). arpık Kent Yaşamından Kesitler(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. Erişim No:347470

Demiryürek, İ.(2012). Almanya Entegrasyon Politikası ve Hamburg Örneği. (T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı veri tabanından erişildi. Erişim Adresi:<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/thesis/ismail-demiryuerek-almanya-entegrasyon-politikasi-ve-hamburg-oernegi.pdf>

Döner, H.(2016). Suriyeli Göçmenlerle Yaşanılan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. Erişim No:428275

Egemen, E.A. (2015). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Barınma Sorunları(Yüksek Lisans Tezi). İTÜ Akademik Açık Arşiv veri tabanından erişildi. (Erişim No: 10078082)

Eker, K. (2008). Türkiye’de Yasadışı Göç Sorunu(Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Açık Erişim veri tabanından erişildi. Erişim adresi: <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/6615/226690.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. Birey ve Toplum, 9(5), 9-22. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307113>

Ender, E. ve Uslu, C. (2016). Mahalle Parklarının Etkin Hizmet Alanlarının Belirlenmesi-Bursa İli Nilüfer İlçesi Örneği. U.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 30(1), 13-20

Erdoğan, M.(2016). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İle Birlikte Yaşamanın Çerçevesi A. Esen ve M. Duman(Yay. Haz.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde (s.69-88). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

- Erdoğan, M.(2017, Ocak). “Kopuş”tan “Uyum”a kent Mültecileri. Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erkan R., Bağlı, M. (2005). Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(1),105-124. Erişim Adresi: <http://static.dergipark.org.tr:8080/articledownload/4206/bc11/9645/5c23ad00c0cef.pdf?>
- Erkiletlioğlu, H. (2010). Eskişehir. Kayseri Ansiklopedisi(Cilt.2, s.246). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ergün, H.B.(2017). Zorunlu Göç Etmiş Etnik Gruplara Mensup Yetişkin Bireylerde Agresyon Eğilimi (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No: 466088).
- Es, M. ve Ateş, H.(2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,48, 205-248. Erişim Adresi: <http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/1023000218/1023000206.pdf?>
- Esen, A.(2016). Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler. A. Esen ve M. Duman(Yay. Haz.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde (s.11-41). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Evin, H. ve Demiral, B. (2017). Yerel Yönetimler Perspektifinden Uluslararası Göçmenler: Suriyeliler Örneği. K. Adilbekova(Yay. haz.) Akademik Bakış Açısıyla Göç içinde (s.27-48). Ankara: İksad Kitapevi
- Hanpolat, Z.(2019). Göç, Uyum, Sorunlar Başakşehir’de Yaşayan Suriyeli Göçmenler Örneği(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:603955)

- Gedik, E. (2010/2). Almanya’da Öteki Olmak, Öteki Kalmak. Cyprus International University Folklor/ Edebiyat Dergisi 16(62). 41-68 “Genel bilgi”, -. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>
- Göç Terim Sözlüğü (2013) İkinci Baskı Edt: Richard Perruchoud ile JillyanneRedpath - Cross Erişim Adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
- Gökçe, Ş.(2016). Suriyeli göçmenlerin topluma kabul ve uyumları: Konya örneği. Diken ve diğerleri (Yay. haz.). Göç, Yoksulluk ve İstihdam, II. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, 23-25 Eylül 2016, Konya, Türkiye. Bildiriler içinde (s.600-606). Konya:Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu
- Gökçe, B. (1988). Toplumsal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Savaş Yayınları.
- Göksoy, B. (2017). Göçün Kentleşme Üzerinde Etkileri: Van Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:480713)
- Güllüpnar, F.(2013). Türkiye’nin Kentleşme Deneyimi II: 1980 Sonrası. G.F(Yay haz.), Kent Sosyolojisi kitabı içinde (s.252-283). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri
- Güzel, A. (2006). Eğitimde Araştırma Yöntemleri Dersi Ödevi. Odak Grup Görüşmesi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Teftişi Yüksek Lisans Programı.
- İpek, N. (2016). Editörden. Göç Araştırmaları Dergisi, 3(2), 7-9. Erişim Adresi: <http://gam.gov.tr/files/Ocak-Haziran-2016.pdf>
- İnce, C. (2019, Haziran). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18). 2579-2615 DOI: 10.26466/opus.546737

- İncili, Ö.F. ve Aydın, İ.O (2016, Temmuz). Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis'te Suriyeli Sığınmacılar. Marmara Coğrafya Dergisi, 34, 118-133. E-ISSN: 2147-7825
- Karadeniz, M. (2016). Kilis'te Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların İl Ekonomisine Etkisi Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No: 446784)
- Karasu, M.A.(2018). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.36(2). 51-73.
- Karasu, M.A.(2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 21(3). 995-1014.
- Kavas, A., Avşar, İ., Kadkoy, O. ve Bilgiç, E.Ç.(2019,Mart). İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları(TEVAP Teknik Rapor).web sayfasından erişildi: -
- Kaya, İ. ve Eren, E.Y.(2015).Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu. arada kalanların hakları ve Yükümlülükleri(SETA Teknik Rapor). web sayfasından erişildi:http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf
- Keskin, M. (2018, Kasım). Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum. Şehir Dergisi, 23, 6-11. E-ISSN:2564-7113
- Kıray, M. B.(2006). Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Kıray, M.B. (2000). Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kırpınar, T. (2020). Tersine Göç; Kültür- Kimlik İlişkisi: Karaman Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:619411)

- Kızmaz, Z. (2018). Göç ve Suç Arasında Bir İlişki Var Mı?: Bütüncül Bir Bakış. BEÜ SBE Dergisi, 7(2), 562-599.
- Kocacık, F. (2003). Toplum Bilim Ders Notları. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Koyuncu, A.(2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.(25). 35-56.
- Kula, S., Çakar, B (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. Bartın üniversitesi İ.B.F.F Dergisi. 6(12). 191-210.
- Kuş, E.(2003). Nicel- Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel Mi? Nitel Mi?. Ankara: Anı Yayıncılık
- Lefebvre, H.(2019). Kentsel Devrim (çev. Selim Sezer). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- LIAM, (2017). Mülteci Hakları ve Yasal Konumları: Temel Bilgi ve Terimler. Yetişkin Mülteciler için Dil Desteği: Bir Avrupa Konseyi Araç Seti www.coe.int/lang-refugees
- Mutlu, S. (2007). Türkiye’de Yaşanan Gecekondulaşma Süreci ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:2373)
- Neccar, M.Ş.M.(2016)Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler , Sonuçlar ve Umutlar.(Çev. Tuba Erkut) İlahiyat Akademi Dergisi. (4).185-198.
- Neuman, W. Lawrence. (2006).Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt1. Çeviren: Sedef Özge. İstanbul: Yayın Odası
- Nurdoğan, A.K. ve Öztürk, M.(2018). Geçici Koruma Statüsü İle Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı.Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 23(3). 1163-1172.

- Okan, O. (t.y.). Kent Sosyoloji. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. Erişim Adresi:
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyoloji_lisans_ao/kent_sosyolojisi.pdf
- Orhan, O. , Gündoğar, S.S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Rapor No: 195, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2005, Aralık). Genel Göç Olgusu, Uluslararası Göç Sempozyumu, 8-11 Aralık, İstanbul, Türkiye, Bildiriler içinde (s.19-22). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Özbaş, H.(2014). Türkiye'de Göç Hareketleri ve Bölgesel Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik İlişkisi(2008-2012)(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi.(Erişim No:369322)
- Özbay, F. (2014, Kasım). Şehirleşme Süreçlerinde Sosyal Bir İlişki Ağı Olarak Hemşehri Derneklerinin İşlevleri: Kütahya Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya Özel Sayısı.
- Özcan N.Ş. (2015, Ocak). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler. İdeal Kent Dergisi, 15, s.22-39. ISSN: 1307-9905
- Özensel, E. (2018). Kır Sosyolojisi. Konya: Çizgi Kitapevi
- Özgüzel, S. ve Çetintürk, V.E. (2016). Türkiye'deki göçmen çocukların topluma kazandırılması için Hollanda'nın deneyimlerinden alınabilecek dersler. Diken ve diğerleri (Yay. haz.). Göç, Yoksulluk ve İstihdam, II. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, 23-25 Eylül 2016, Konya, Türkiye. Bildiriler içinde (s.555-565). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu
- Özgür, E.M. (2020). Göç, İkametgâh Ayrışması ve Entegrasyon: Türk Kentleri İçin Bir Değerlendirme. Coğrafya Dergisi, 41, 221-240.
- Özlu, Z., Kara, A. ve Karkin, V. (2017). Suriye Özelinde Arap Baharı ve Türkiye'ye Etkileri. Osman Köse(Yay. haz.), Geçmişten Günümüze Göç I içinde (s.477-484).Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları

- Özsöz, C. (2017, Haziran). Kayseri’de Ticaret Kültürünün Tarihsel Kökleri ve Bugünü: MÜSİAD Kayseri Şubesi Örneği. Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(12), 284-311. E-ISSN: 2528-9535
- Özten, Ö. (2010). Gündelik Hayatın Mekanda Evriminin, Kentlerin Değişim Süreçlerini Yapılandırması: Levent-Çeliktepe Örneği(Yüksek Lisans Tezi).YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:355961)
- Öztürk, Z. (2017). Suriye’den Adana İline Gelen Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumunun Analizi (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No: 485629)
- Padem, H. , Göksu, A. ve Konaklı, Z. (2012). Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı.
- Parin, S.(2008). Kentsel Ortamda Bir Getto: Fatih Kadınlar Pazarı Örneği. İstanbul (Doktora tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. (Erişim No:262466)
- Park, R.E ve Burgess, E.W (2018). Şehir. (Çev. Pınar Söyleyen) Ankara: Heretik Yayıncılık
- Punch, K.F,(2005). Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Sağiroğlu, A.Z. (2016). Türkiye’de Merkezi Göç Yönetimi. A. Esen ve M. Duman (Yay. Haz.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde (s.43-68). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme” , Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz(5), 33-44.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 18 (31),113.ErişimAdresi:<http://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11492/1255/Uluslararası%20Göç%20Olgusu%20ve%20Yol%20Açtığı%20Etkiler%20Suriye%20Göçü%20Örneği>

[B6%C3%A7%C3%BC%20%C3%96rne%C4%9Fi.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN-98608-RESEARCH_ARTICLE-SERTER.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Serter, G. (2013). Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram. Planlama Dergisi, 23(2). 67-76. Erişim Adresi: https://www.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN-98608-RESEARCH_ARTICLE-SERTER.pdf

Sürmeli, M. (2010). Iğdır'ın Demografik Yapısında Göç ve Ahıska Türkleri Örneği (Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. Erişim No:264940

Somuncu, M. (2010). XXI. Yüzyılda Kayseri Şehri. Kayseri Ansiklopedisi (Cilt.4, s.55-56). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Şahin, K. (2008). Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). ADÜ Arşiv veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <http://adumilas.adu.edu.tr/web/catalog/info.php?idx=32903508&idt=1>

Şahinalp, M., Elmastaş, N., Günal, V. ve Benek, S.(2010). Şehirlerin Sınıflandırılması ve Tatvan Şehri'nin Bu Sınırlandırmalardaki Yeri. Doğu Coğrafya Dergisi 15 (23). 47-64.

Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi 3(13), 101 – 116.

Tekinsoy, K. (2010). Kayseri'nin İmarı ve Mekânsal Gelişimi. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Topal, A.K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir?. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi, 6(1), 276-294.

Turut, H. ve Özgür, E.M (2018). Bir Kente Göçün Hikayesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet. Coğrafi Bilimler Dergisi, 16(1), 153-180.

- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. Current Approaches in Psychiatry, 6(1), 56-66. Erişim Adresi:
http://www.capps.org/archives/vol6/no1/cap_06_01_06.pdf
- Tümtaş, M. S, Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1347-1359.
- Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı. (2019). Erişim adresi:
<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü No:18. İsviçre.
- Ulusoy, K.(2016). Ortadoğu'da Son Gelişmeler Işığında Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri. A. Esen ve M. Duman(Yay. Haz.), Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde (s.89-105). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Ünsaldı, L. (2015).Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi(Çev. Kübra Eren). Ankara: Heretik Yayıncılık
- Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 4 Nisan). Resmi Gazete.(Sayı: 28616). Erişim Adresi:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>
- Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık
- Yıldırım, S. ve İyem, C.(2017,Kış). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. Bilgi Dergisi, 35(2). 107-126
- Yıldız, C. ve Gündüz, M. (2011). Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Komşuluk. Proje No: 109K075.
- Yılmaz, B. (2020). İdari Gözetim Altındaki Kadınların Yaşam Öykülerinde Göç Dinamikleri: Silivri Örneği(Yüksek Lisans Tezi). YÖKTEZ veri tabanından erişildi. Erişim No: 611885.

Yücel, H. (2016, Mart). Varoşun Üç Hali : “İç Varoş”, “Parçalanmış Varoş” ve “Bütünleşik Varoş”. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 4(1), 53-84.

Wacquant, L. (2015). Kent Paryaları İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Weber, M.(2018). Şehir, Modern Kentin Oluşumu. İstanbul: Yarı Yayınları

EKLER

EK1.Görüşme Formu Soruları

Görüşme Formu Soruları

1. Cinsiyetiniz?
2. Yaşınız?
3. Medeni durumunuz?
4. Eğitim durumunuz?
5. Mesleğiniz?
6. Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?
7. Evin geçimine kaç kişi katkıda bulunuyor?
8. Evin geçimini sağlayanların mesleği nedir?
9. Bir gün içinde sabahtan akşama kadar neler yaparsınız? Yaptığınız alışkanlıklarınızı (rutinler) anlatabilir misiniz?
10. Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?
11. Mahallenizdeki komşuluk ilişkilerini anlatabilir misiniz?
12. Sizin komşularınızla ilişkileriniz nasıl?
13. Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile mahallenizdeki komşuluk ilişkilerinizde neler farklılaştı?
14. Sizin Suriyeli komşularınız ile ilişkilerinizi anlatabilir misiniz?
15. Mahallenizdeki Türk ve Suriyeli göçmen ailelerin yapısında gördüğünüz benzerlik ve farklılıkları anlatabilir misiniz?
16. Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile günlük alışkanlıklarınızda farklılaşma oldu mu? (Olduysa) Bu farklılaşmalar nelerdir?
17. Mahalledeki esnaf ile ilişkilerinizi anlatabilir misiniz?
18. Suriyeli esnaflar ile ilişkilerinizi anlatabilir misiniz?
19. Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile mahallenizdeki esnaf ile ilişkilerinizde neler farklılaşmıştır?
20. Mahallenizdeki iş yerlerinin çeşitliliğinde nasıl farklılaşmalar vardır?
21. Mahallenizdeki iş yerlerinin sahiplerinde nasıl farklılaşmalar vardır?

22. Mahallenizdeki ev ve iş yerlerindeki kiraların fiyatları Suriyeli göçmenler gelmeden önce ne kadardı?
23. Suriyeli göçmenler mahallenize geldikten sonra ev ve iş yerlerinin fiyatlarında farklılaşma oldu mu? (Olduysa) Nasıl bir farklılaşma oldu?
24. Mahalle ortamınızın güvenliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
25. Suriyeli göçmenlerin gelmesinden sonra mahalle ortamınızın güvenliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
26. Komşularınız ilk ne zaman buradan göç etmeye başladı?
27. Komşularınız göç etme sebepleri nelerdir?
28. Komşularınızın buradan göç etmesi ile mahallenizde nasıl değişimler olmuştur?
29. Siz neden hala bu mahallede yaşıyorsunuz?
30. Mahalleden göç etmeyi düşünüyor musunuz?
31. Mahallenize ne zamandan beri göçmenler geliyor?
32. Size göre mahallenize göçmenlerin gelme sebebi nelerdir?
33. Mahallenize gelen Afgan Türkmenlerinin mahallenizde neleri değiştirmiştir? (Katılımcı Afgan Türkmenlerinden bahsetmezse bu soru sorulmayacaktır.) (Eğer çoğunluk Afgan Türkmenlerinden bahsederse bu soru eklenip herkese sorulacak)
34. Mahallenize gelen Suriyeliler mahallenizde neleri değiştirmiştir?
35. Mahallenizdeki Suriyeliler hakkında neler düşünüyorsunuz?
36. Mahallenizin de sadece Suriyelilere ait olduğunu düşündüğünüz mekanlar nelerdir?
37. Mahallenizin de sadece Suriyelilere özgü olan neler vardır?
38. Mahallenizde Suriyelilerin çoğunluk oluşturarak yerli halkı uzaklaştırdığını düşündüğünüz mekanlar nerelerdir?
39. Mahalle gelen göçmenlerden dolayı devletin sizlere sunduğu sağlık, ulaşım, eğitim gibi alanlarda aldığınız hizmetlerde nasıl bir değişim olmuştur?